PARIS

APUD JACOBUM LECOFFRE ET

VIA VULGO DICTA DE VIEU

—

1855.

PARISIIS,

APUD JACOBUM LECOFFRE ET SOCIOS, BIBLIOPOLAS,

VIA VULGO DICTA DU VIEUX-COLOMBIER, 29.

1855.

27 Junii 1854.

IMPRIMATUR

PRIOR PARS TRACTATUS (1).

Fr. Dominicus Buttaoni, ordinis Prædicatorum,
sacri Palatii Apostolici Magister.

(1) Posterioris partis recognitionem Romana censura nondum absolverat, cum, ob privata quædam negotia meà, Urbe discedere debui. Hinc ne, relicto Romæ manuscripto, diuturniores necterentur moræ, posteriorem illam partem Ordinario loci, in quo tractatus excudebatur, subjeci; Illustrissimo nempe ac Reverendissimo Atrebatensi Episcopo; qui postulatam edendi facultatem benigne concessit, prout videre est sequenti pagina.

AUTORISATION

DE MONSEIGNEUR L'ÉVÊQUE D'ARRAS, DE BOULOGNE ET DE SAINT-OMER.

M. l'abbé D. Bouix nous ayant demandé l'autorisatio faire imprimer dans notre ville épiscopale la seconde p d'un traité intitulé *De Judiciis ecclesiasticis,* dont la pre partie porte l'*Imprimatur* du Révérendissime Maître c cré-Palais, Nous avons fait examiner cet écrit ; et sur port de l'examinateur par Nous désigné, Nous en avc mis l'impression.

Donné à Arras, le 29 janvier 1855,

✝ P.-L., ÉVÊQUE I

INSTITUTIONES

JURIS CANONICI

IN

VARIOS TRACTATUS DIVISÆ.

…MÆ.	apud	MERLE.
—		BONIFAZIO.
…DIOLANI.		DUMOLARD.
—		BONARDI POGLIANI.
…RINI		Hyac. MARIETTI.
…ORENTIÆ		P. DUCCI.
…NUÆ.		BETTOLO ANTONIO.
…APOLI.		G. DURA.
…IBERII.		PUTHOD.
…NEVÆ.		BERTHIER GUERS.
—		Marcum MEHLING.
…BURGI.		P. MEYLL.
…DRITI.		Carolum MONNIER.
…NDINI		BURNS et LAMBERT.
…UXELLIS.		DEWAGENEER.
…RNACI		J. CASTERMAN et filios.
…VÆ DUCIS.		VANHOEVEN.
…RTZBURGI		STAHEL.
…LONIÆ.		HEBERLE.
…SIÆ.		Alph. DURR.

Accingenti sese ad universam ju… excutiendam atque describendam no… totius concinnandi tractatus biparti… *de Judiciis ecclesiasticis in genere*, et … *specie*. Sunt nempe notiones plurim… ecclesiasticorum judiciorum species… tractationem reliquam, eique solida… nendam fundamenti vim, præmitti … priori bifariæ divisionis membro s… Quarum series nobis hoc ordine sta… scilicet expenditur quid sint judicia … regulentur.

Tum, ne subeat dubitatio, num fo… ejusmodi praxis in Ecclesia inval…

TOTIUS TRACTATUS DISTRIBUTIO.

Accingenti sese ad universam judiciorum ecclesiasticorum excutiendam atque describendam normam, commoda occurrit totius concinnandi tractatus bipartita distributio, videlicet : *de Judiciis ecclesiasticis in genere*, et *de Judiciis ecclesiasticis in specie.* Sunt nempe notiones plurimæ, quaslibet respicientes ecclesiasticorum judiciorum species, quas ad intelligendam tractationem reliquam, eique solidam in antecessum substernendam fundamenti vim, præmitti necesse est : eæ porro sub priori bifariæ divisionis membro sedem propriam obtinent. Quarum series nobis hoc ordine statuenda visa est : imprimis scilicet expenditur quid sint judicia ecclesiastica et quo jure regulentur.

Tum, ne subeat dubitatio, num forte illegitime judiciorum ejusmodi praxis in Ecclesia invaluerit, probatur atque inconcusse firmatur judiciaria Ecclesiæ potestas.

Insuper et qualis ea sit, seu quoduam proprium sibi objec-

quod intenditur, cum judex nequeat nisi ex probatis sententiam proferre; unde et de probationibus dicendum.

His ergo notionibus, totidem sectionum tractu expendendis, constat hujus operis nostri *Pars prior*, *de Judiciis in genere* inscripta.

Pars vero altera *de Judiciis ecclesiasticis in specie*, suapte veluti natura postulat, ut ea omnia quæ singulis, tum curiarum, tum judiciorum ecclesiasticorum speciebus propria sunt, sigillatim expendamus: atque hinc immensus profecto campus panditur. Occurrit enim dicendum:

1° De curia romana, de ipsius nempe congregationibus, tribunalibus, judicibus, eorumque norma.

2° De curia episcopali recte intelligenda et ordinanda.

3° De processu criminali ordinario.

4° De processu criminali extraordinario.

5° De processu civili ecclesiastico.

6° De rei judiciariæ lege apud religiosos ordines obtinen'

7° Tandem suppeditandæ quoad totius rei judiciariæ pra› opportunæ formulæ.

Et dicto quidem ordine, totidem adhibitis sectionibus cundam partem expediemus. Gravissimam tamen de curi *mana* tractationem suo loco memorabimus tantum, ad s lem de hac retractatum (quem Deo dante mox edem remittentes. Neque enim decebat tanti momenti, totq teriis abundans argumentum, subdivisionis sede hic i di; tum ne sola illa pars reliquum opus extensione f quaret, tum ne præsens tractatus, tot simul congestis ultra modum excresceret. Sed et sectionem de re *apud regulares* prætermittendam duximus, nonnu in tractatu *de ordinibus religiosis* annotaturi.

Inde autem facile perspiciet lector quem no

(1) In tractatu *de Curia Romana* disseremus de cardinalibu gregationibus, ac tribunalibus; et de apostolicis legatis, nunciis ribus et administratoribus.

recentibusque rerum permutationibus accommodata de hoc argumento tractatio); sed et precipue eorum virorum cohortatio, quibus me decuit omnino morem gerere, quique paratis jam aliis meis publicationibus præire hanc opportunum arbitrati sunt.

Constat ea pars, ut supra indic
videlicet : 1° de judiciorum eccle
jure regulentur ; 2° de vera et prop
potestate ; 3° de proprio judiciorun
4° de variis personis quæ judiciis
lent, et de juris sacri quoad easd
tenti foro ecclesiastico ; 6° de pro

Ad quatuor priora capita quod a
quorum canonistarum cum recenti
apud omnes erant, et extra contr
sacræ disciplinæ principia ; unde post
sectionibus erat scriptori incumben
tionem

Constat ea pars, ut supra indicatum est, sectionibus sex, videlicet: 1° de judiciorum ecclesiasticorum natura, et quo jure regulentur; 2° de vera et proprie dicta Ecclesiæ judiciaria potestate; 3° de proprio judiciorum ecclesiasticorum objecto; 4° de variis personis quæ judiciis ecclesiasticis interesse solent, et de juris sacri quoad easdem decretis; 5° de competenti foro ecclesiastico; 6° de probationibus.

Ad quatuor priora capita quod attinet, non eadem fuit antiquorum canonistarum cum recentioribus conditio. Certa olim apud omnes erant, et extra controversiam posita ejusmodi sacræ disciplinæ principia; unde posterioribus dumtaxat duobus sectionibus erat scriptori incumbendum. Postea vero in quæstionem vocata ipsa Ecclesiæ judiciaria potestas, ejusque extensio et proprium objectum; de quo et sparsi errores plurimi, qui nunc etiam non paucorum mentes in transversum agunt.

ositivo adscribenda sit; 3° de variis judiciorum 4° an et quo sensu a Justinianeo etiam jure eccle- icia normam aliquatenus accipiant.

CAPUT I.

ICII FORENSIS NATURA ET RECTA DEFINITIONE.

raliori sensu *judicium* vocatur quælibet mentis de pronuntiatio: unde quidquid a quolibet de re qua- irmatur vel negatur, judicium est. In materia vero on omnis de qualibet re pronuntiatio judicium di-

ea tamen sola conditio non suffic aliæ. Nam,

3. Ad essentiam forensis judicii nuntiatio de eo quod alicui debetur *faciendam legitime constituta*, qua simul habeat sua judicata ad execu ab alia persona (quæcumque illa s quendi unanimiter recepto, pron versetur circa id quod alicui ex rense judicium constituit. Omnino c sumpto intervenire debet persona gitime constituta. Justitiam autem valeret, nisi simul sufficienti potesta judiciorum

tratu pro tribunali sedente emitteretur. At vero, licet ad constituendam forensis judicii essentiam, omnino requiratur ut in prædictam materiæ speciem, et non in aliam, sententia cadat, ea tamen sola conditio non sufficit; sed requiruntur simul aliæ. Nam,

3. Ad essentiam forensis judicii insuper requiritur ut pronuntiatio de eo quod alicui debetur, fiat *a persona ad justitiam faciendam legitime constituta*, quæ consequenter potestatem simul habeat sua judicata ad executionem deducendi. Si enim ab alia persona (quæcumque illa sit) pronuntietur, ex usu loquendi unanimiter recepto, pronuntiatum ejusmodi, etiamsi versetur circa id quod alicui ex jure debetur, nullatenus forense judicium constituit. Omnino ergo in judicio forensi stricte sumpto intervenire debet persona ad justitiam reddendam legitime constituta. Justitiam autem facere talis persona non valeret, nisi simul sufficienti potestate polleret ad procurandam judiciorum suorum executionem; unde idem est aliquem ad justitiam faciendam constitui, et constitui cum potestate judicata sua ad executionem deducendi. Sed neque sufficiunt ad

loquendi communiter recepto, judicium stricto sensu vocatur. Sit in exemplum præfectus militum, vel provinciæ gubernator, qui vel militis, vel alterius malefactoris delictum advertens, debitam in eum pœnam decernit : id quidem justitiæ actus, judicium vero minime vocabitur. Ad judicium ergo stricte sumptum requiritur aliquis a judice distinctus *actor* : quo nomine vocari solet ille qui aliquid judicialiter pronuntiari postulat. In criminalibus autem causis *accusator* appellatur. Nec objiciatur non semper requiri actorem, cum in criminalibus sufficiat delicti fama et notorietas, ut possit judex ex officio inquirere et in delinquentes animadvertere : hoc autem modo prolatas sententias inter proprie dicta judicia ab omnibus merito recenseri. Nam etiam tunc vere intervenit aliquis actor, conditionis licet specialis, et qui, ad distinctionem aliorum, *quasi-actor* dici potest ; ita ut in objecto casu falsum sit eumder accusatorem et judicem agere. Quod, pro rei gravitate, aliqua tula evolutione, antea quam ad alia transeamus, statim pı bandum est.

5. Certum nempe est in criminalibus procedi posse que alio actore quam fama circa delictum sparsa, qua dex ad justitiam, veritate comperta, exercendam stimul id enim ex jure naturali simul et positivo demonstrari p Ex naturali quidem : nam jus naturale id tantum requ malefacta justè puniantur : ut autem justa pœna pro valeat, absolute non requiritur aliquis a judice distin tanquam accusator seu actor vindictam petat ; sed be judex ipse, noto de patratis delictis rumore, eos qui dicuntur ad tribunal vocare, veritatem inquirere, c comperta, sententiam proferre. Sed et idem const ecclesiastico : sic enim decrevit Innocentius III generali Lateranensi anni 1216 : *Non solum cu verum etiam cum Prælatus excedit, si per clamor ad aures superioris pervenerit..., debet coram Eccle veritatem diligentius perscrutari, ut (si rei popos canonica districtio culpam feriat delinquentis :*

postulant; ii nempe qui de patrato crimine loquuntur et ex quorum sermocinationibus exurgit fama publica. Cum enim judex possit ex officio in eos inquirere, quos fama refert criminis reos, qui rumorem de crimine spargunt et famam efformant, hoc ipso *quasi-actorem* constituunt, cum fama hujusmodi vim actoris habeat; unde verum remanet in omni proprie dicto judicio intervenire actorem aliquatenus a judice distinctum. Valeret quidem supra descripta abjectio, si judex procedere posset ex sola sibi propria criminis notitia, quin deficeret essentia proprie dicti judicii : at negatur judicium vocari posse quod judex hoc modo ageret. Supponamus, verbi gratia, principem vel magistratum a principe cum sufficienti potestate constitutum, suismet oculis vidisse patrationem sceleris : poterit quidem statim in reum animadvertere, pœnam ipsi ex jure debitam imponendo; ille vero actus forense judicium minime constituet. Si autem magistratus constitutus tantum fuerit cum potestate justitiam forma judiciali exercendi, neque poterit sententiam ferre in reum ex sola notitia sceleris quam ipse tanquam testis oculatus acquisivit; sed poterit tan-

on datur (ut cum Maranta advertit Pirhing, hic n. 2); i potest cum eodem Pirhing, adesse quidem etiam su reum aliquem, non tamen certum, sed qui ex eventu aliquando veniat certificandus. » (Ad titulum *is,* libri 2 decret., n. 16.)

uiritur persona quæ postuletur vel pœna plecti, vel dam alteri rem aliquam cogi. Alioquin enim nullus idicio actor, ac proinde nullum extaret judicium : vilibus judiciis nullus actor esse potest nisi petendo rem, aliquod scilicet commodum sive bonum : illud mmodum non postularet judicialiter, nisi ei ab aliquo tur : si enim nullus ei denegaret quod postulat com- eo pacifice frui posset, nec ad illud impetrandum ad recurreret. Ergo nullum extare potest judicium civile

omissa disceptatione pronuntiare : at
procederet. Unde ad forensis judici
tinere censenda est causæ disceptati
reo sese defendendi facultas, non au
fendat vel compareat : si enim reus
contumax, id est, venire recuset, hac
cite respondet et fatetur, sese omni
destitui; quæ responsio ad requisita
ceptationem plane sufficit, ut ex jur
trari potest : si enim pronuntiari ne
parente et sese defendente reo,
tratio justitiæ a quolibet reo præpedir
macem constituendo, et nihil intenta
irritam faceret

modo causam pronuntiat judex. Posset quidem absolute princeps (vel alius etiam magistratus ea præter-judiciali potestate instructus), si veritatem aliunde certo compertam haberet, omissa disceptatione pronuntiare : atvero tunc *judicialiter* non procederet. Unde ad forensis judicii essentiam omnino pertinere censenda est causæ disceptatio. Diximus requiri ut fiat reo sese defendendi facultas, non autem ut de facto sese defendat vel compareat : si enim reus ad judicium vocatus sit contumax, id est, venire recuset, hac ipsa agendi ratione implicite respondet et fatetur, sese omni efficaci defensionis medio destitui ; quæ responsio ad requisitam ex parte Rei causæ disceptationem plane sufficit, ut ex jure naturali invicte demonstrari potest : si enim pronuntiari nequiret sententia nisi comparente et sese defendente reo, posset judicialis administratio justitiæ a quolibet reo præpediri ; siquidem sese contumacem constituendo, et nihil intentatæ actioni respondendo, irritam faceret judicis potestatem.

8. Præter quinque modo enumeratas conditiones, nulla alia requiritur ad constituendum proprie dictum in materia

sitis quinque recensitis conditionibus, adfuisse proprie dictum judicium ab omnibus intelligatur; nec est ullus scriptor, ullus juris peritus, qui postulet aliquid descriptæ judicii formæ adjici, ut judicium proprie dictum dici merito possit et debeat. Nisi ergo velimus indebite loqui, et arbitrarie sensum illius vocis pervertere et immutare, agnoscere debemus, in sententia præfatis conditionibus vestita, totam reperiri forensis judicii essentiam sive naturam. Quod quidem non impedit quin a lege possint aliæ atque aliæ pro variis materiis præscribi formalitates, quibus omissis irritum et nullius effectus judicium declaretur : at vero tunc, judicium, quantumvis a jure positivo irritetur, minime a natura et essentiali conditione judicii def cit. Et certe judicia etiam in quibus omnes juris positi formalitates accurate servatæ fuerunt, aliquando a tribun superiori tanquam injusta et ex errore judicis prolata resc duntur : nemo tamen est qui neget ea vera fuisse judicia, qui eadem alio nomine vocet.

9. Ex præmissis autem facilis efficitur ad rectam et g nam forensis judicii definitionem gressus. Ea nempe pro rata recipi debebit definitio, quæ omnes et solas supra sitas quinque conditiones clare exprimet. Quod, inte quæ excogitari possent, præstare satis videtur hæc fo *judicis, de jure ab Actore contra Reum prætenso*, *præm ceptatione*, *sententia*. Per eas voces *sententia de jure* ex *prima* essentialis conditio, ut nempe sententia sit de alicui ex jure debetur. Vox *judicis*, *secundæ* condit facit, qua requiritur ut sententia feratur a perso dendam justitiam legitime coutituta : non enim vo nisi ad exercendam justitiam legitime positus aut *Tertia* vero et *quarta* conditio pariter adimplent ditur *ab Actore contra Reum prætenso*. *Quinta* subjicitur, *præmissa disceptatione*.

10. Cæterum exposita de natura judicii do consonat quæ a probatis doctoribus communi qui variis licet formulis utantur, idem tamen

n. 2.) Addit loco citato pater Soli, hanc esse communiter a doctoribus traditam judicii notionem. Posteriori loco descriptam definitionem refert etiam Schmalzgrueber et eam cæteris anteponit (ad tit. 1, lib. 2 decretal., n. 2). In idem recidit definitio a Ferrario tradita, quam dicit esse in re communem apud doctores : *legitima rei controversæ apud judicem inter litigantes tractatio seu disceptatio et dijudicatio* (Ferraris, ad vocem *Judicium*, n. 1). Ex quo definiendi modo, apud doctores consueto, satis patet non novam esse, sed communem et receptam quam tradimus de judicii natura notionem.

11. Jam perspici potest quomodo judicium differat a questione, lite, causa et instantia. « Ut ex definitione paulo ante « tradita patet (ait Schmalzgrueber), *judicii* nomine venit con« troversiæ et quæstionis in judicium deductæ tota discussio, « quæ fit et durat a citatione usque ad sententiam. *Quæstio* « est ipsa res vel jus controversum quod deduci in judicium « potest : quod si actu in judicium deducatur, *causa* vocabitur; « ut adeo causa et quæstio in hoc solum differant, quod causa « proprie non dicatur nisi in judicio, quæstio autem etiam ex« tra illud. *Litis* nomine plerumque venit actio, qua causa con-

« tari potest, est duplicis generis, facti et juris. *Facti quæstio* « est, cum de facto, de quo forte nondum liquet, vel si de « hoc liqueat, de circumstantiis facti quæritur; exempli gra- « tia, quis fecerit, quo modo, quo loco, quo tempore, quibus « circumstantiis, etc. *Juris quæstio* est, quando quæritur de « facti merito, quod in eo consistit, ut jus facto recte appli- « cetur : interrogatur ergo in hoc, an id quod factum est, « jure factum sit, et quid de hoc facto leges statuerint; « exempli gratia, an recte Titius occiderit Caium, et si male « occidit, qua pœna sit afficiendus » (in titulum 1, libri 2 decretalium, n. 3). Vide etiam Maschat (*Institutiones canonicæ* tom. 1, pag. 671, edit. Romæ 1757).

12. Ex dictis etiam patet qualis proprie sit judicis potesta est nempe potestas jurisdictionis simul et imperii, seu (ut cunt pragmatici) *jurisdictio imperio mixta*. Nam primario principaliter judex efficetur, aliquis per potestatem causas noscendi et jus quoad eas dicendi; quæ potestas *jurisd* vocatur. Sed inanis remaneret potestas hæc, nisi ei adj retur et facultas vim coactivam aliquam exerendi. N nempe est ut simul possit judex partes citatas et testes ad comparendum, necnon sententias suas ad execution caciter deducere : potestas autem coercendi *imperium* unde revera jurisdictio in judice, ut vera sit et non d debet necessario esse cum aliquo imperio conjuncta. *cùm aliquo;* quia, attenta judicialis potestatis essent ea coercendi facultas, quæ necessaria est ad judicio ditionem et sententiarum executionem. Et eam qu cendi potestatem habere judex censetur, hoc ipso legitime constituatur : majorem autem ex solo j non habet.

ad ipsius naturam seu substantiam pertinentes, sine quibus scilicet ab essentia judicii deficit; et aliæ formæ ad constituendum in suo esse proprie dictum judicium non necessariæ. In proposita autem quæstione, *utrum judicia naturalis juris sint*, hæc duo sedulo sunt distinguenda. Advertendum præterea institutionem judiciorum dupliciter dici posse ex jure naturali manare : vel nempe eo sensu quod jus naturale præscribat in omni societate completa institui tribunalia, ita ut regulariter et ordinarie per judicia proprie dicta justitia reddatur; vel eo sensu quod, attento eodem jure natutali, nunquam et in nullo casu possit justitia aliter administrari. Quibus prænotatis, sit.

Propositio Iª. — *Ex jure naturali, debet in omni societate completa judiciorum proprie dictorum institutio induci.* — Nam ea est in præsenti naturæ lapsæ statu hominum conditio, ut multæ lites et delicta perpetuo tum in societate ecclesiastica, tum in civilibus præcipue societatibus exoriantur. Necessarii inde multi magistratus qui et delicta coerceant et lites dirimant. Iterum autem ob prædictam naturæ humanæ ad delinquendum proclivæ conditionem, nisi ordinarie et regulariter dicti magistratus adstringantur in jure dicundo ad eas formas

cessarias, ordinarie saltem, in facienda justitia observare.

PROPOSITIO IIª. — *Institutio judiciorum non est de jure naturali, eo sensu quod omnia crimina coerceri et omnes omnino lites dirimi debeant per judicia proprie dicta.* — Ideo semper deberent magistratus in reddenda justitia substantiales judicii formas adhibere, et nunquam possent procedere extra-judicialiter, quia id postularet bonum publicum seu generale societatis; atqui bonum publicum non ita rigorose postulat ut in omnibus omnino coercendis criminibus et dirimendis litibus, per formam judicialem procedatur; sed permittit imo et postulat ut aliquæ dentur exceptiones. In certis enim casibus pericula et incommoda traheret regularis causæ disceptati actorem inter et reum; tum ob moras et dilationes ad id n cessarias, tum quandoque ob scandalum ex regulari proces oriturum. Sit in exemplum ordinaria in delinquentes mili exercenda justitia : si pro minoribus militum culpis punien teneretur dux militum judicialiter procedere, ita ut ad tenda foret Rei defensio, tota ut patet in nihilum abiret taris disciplina, unde et magnum exurgeret reipublicæ num. Postulat ergo bonum publicum, ut potuis quan accidat aliquem militem insontem puniri, aut nimia pœr pam ejus plecti ex omissis judicialibus ad veritatem discernendam cautionibus, quam dilationibus et discuss forensibus, exercitus vim et ordinem præpediri et per Porro non desunt alii ejusmodi casus in quibus tum ticus, tum sæcularis magistratus, ita postulante ma publico, debeat posse procedere extra-judicialite *ex informata conscientia* in quibusdam circumstantii Tridentino episcopis permissa, utilia procul dubio sunt. In iis porro judicii forensis substantialia non sario servanda, ut suo loco dicetur. Ergo licet ex induci debeat generaliter judiciorum proprie di tutio, non ita urgere lex illa naturalis censend possit princeps ipse, et alii magistratus ab ipso certis casibus justitiam extra-judicialiter, id est

generaliter omitti permittatur aliqua ex quinque constitutivis supra descriptis judiciorum formalitatibus. Hinc ejusmodi non substantiales formalitates variæ apud varias respublicas reperiuntur; imo in unaquaque republica, et in ipsa Ecclesia, pro variis temporibus mutationes passæ sunt. « Cætera (ait Schmalz-« grueber), ut libelli oblatio, litis contestatio, juramentum « calumniæ, feriæ, dilationes, fatalia, sententiarum formulæ, « et similia, sunt juris positivi humani; quia non necessita-« tem, sed solemnitatem sapiunt. » (In titulum *de Judiciis,* libri 2 decretalium, n. 4.)

CAPUT III.

JUDICII IN VARIAS SPECIES DIVISIO.

1. Dividitur in ecclesiasticum et sæculare. In priori ecclesiastica, in posteriori sæcularis potestas per suos magistratus jus dicit.

« super rei (verbi gratia, domus, beneficii ecclesiastici, aut juris
« eligendi, vel patronatus) dominio vel quasi dominio; vel
« super jure aliquo in re aut ad rem competente, puta, de jure
« pignoris, servitutis hæreditatis, etc.; petitque actor, se rei con-
« troversæ declarari dominum vel quasi dominum, aut sibi jus
« in re vel ad rem competere... Possessorium judicium est, in
« quo inter partes contentio est de sola rei vel juris posses-
« sione aut quasi possessione adipiscenda, retinenda vel recu-
« peranda; cum scilicet tantum actor petit, vel ut adipiscatu
« possessionem rei quietam nec in ea turbetur, vel ut recuper
« amissam. » (Schmalzgrueber, in titulum *de Judiciis*, libri 2 d
cretalium, n. 5.)

5. In simplex et duplex : simplex dicitur quando una j
est Actor, et altera Reus : duplex vero, quando utraque
est simul auctor et reus; quod accidit quoties uterque lit
alterum convenit, id est, eum in jus vocat et aliquid ab eo

6. In judicium bonæ fidei, et stricti juris. « Judicium
« *fidei* est, in quo liberam potestatem a lege sibi con
« judex habet, ut æstimare ex æquo et bono possit quant
« tori restitui debeat; adeoque adjudicare aliquid p
« quo inter partes haud conventum, et quod in libell
« petitum. *Stricti juris* judicium est, in quo facultas j
« restricta, ita ut ultra id quod vel nominatim int
« actum, vel specialiter legibus de negotio cautum
« tentia sua non possit progredi. Porro qualia judic
« fidei, qualia stricti juris, desumendum est ex gen
« nam tale est judicium qualis est actio ex qua co
« cium. Enumerantur autem actiones bonæ fidei
« *tionem* 28, *institut. de Action*. Cæteræ quæ ibi n
« stricti juris censentur. » (Schmalzgrueber, in t
ciis, libri 2 decretalium, n. 9.)

Præter enumeratas judiciorum species, qua
utiles sunt, non paucæ aliæ a juris peritis men
quæ nulla fere explicatione indigent, et qu
causa omittendas duximus.

nullam per se vim haberent Justinianeæ collectionis leges, utpote quæ a mera potestate sæculari processerint.

Atvero duobus modis contingere potuit ut in foro etiam ecclesiastico vim haberent ejusmodi leges: 1° si nonnullas expresse Ecclesia canonizaverit, id est, in canones seu leges ecclesiasticas sua acceptatione transmutaverit; 2° si generatim decreverit, observandum fore Romanum jus in iis materiis mere profanis pro quibus nulla occurrit juris canonici regula, et in quibus hæc Justinianei juris applicatio nihil inducit catholico dogmati aut aliis Ecclesiæ legibus contrarium. Porro utrumque revera contigit. Plures scilicet Romani juris dispositiones expresse suas fecit Ecclesia, ita ut in corpore juris canonici insertæ reperiantur. Item generaliter a Sede Apostolica sancitum est ut, ubi deficeret juris canonici regula, a jure Romano ea desumeretur, modo tamen illæsis omnibus canonicis decretis id fieri posset. Constat capite *intelleximus* (1, tituli 32, libri 5 decretalium) in quo Lucius III, de materia, pro qua (ut ipse dicit) nihil reperiebatur in *canonibus definitum*, normam esse voluit juris Romani dispositionem; quod et in

« Si quid (ait Engel) jure canonico dubium et obscurum (sicut « præsertim circa contractus et pacta perpaucæ sunt in canoni- « bus decisiones), jure autem civili clarum; ejusque materia sit « profana, non spiritualis, in foro ecclesiastico etiam juri civili « locus est. » (Procemium, n. 19.)

Consonat Fagnanus (in caput *qui presbyterum* 2, tituli 38 *de Pœnitentiis et remis*, n. 34) : « etiamsi dicta lex *non dubium* (1) « non esset specialiter canonizata, adhuc tamen obligasset « omnes : quia jus canonicum statuit, ut in his, in quibus no « est contrarium expresse dispositum per sacros canones, se « vetur jus civile, ut in capite *intelleximus* 1, *de Novi ope* « *nuntiatione*; et ibi omnes interpretes. »

Idem non minus expresse tradit Fagnanus (in caput *esses* 10, tituli 26 *de Testamentis*, libri 3 decretalium, n. 1 « Præterea, inquit, ubicumque non reperitur aliqua disp « juris civilis expresse immutata a jure canonico, non deb « inducere discrepantiam inter jus canonicum et jus c « imo lex civilis servari debet etiam in foro Ecclesiæ, « pite *intelleximus* 1, *de Novi operis nuntiatione*; et « bas... Andreas... et alii communiter. »

Item Suaresius (*de Legibus*, lib. III, cap. 8, n. 3) lo supra citato capite *intelleximus* : « Qui textus non « temporalibus sed de ecclesiasticis loquitur; et c « servari debet in tota Ecclesia; quia in his causis u « jecta est juri canonico, et ita etiam uti debet ci « nus ibi est canonizatum. » Unde Suaresio dubi servandum in foro ecclesiastico Justinianeum jus *est canonizatum* per decretalem *Intelleximus*. Dec illa (juxta communem doctorum interpretation neum jus canonizat (id est applicandum decer dumtaxat dirimandas quæstiones, de quibus n sacro jure dispositum.

(1) Eam legem habes in codice Justinianeo, sub numero 4, t *const.*, libri 1.

dicit *id potuisse contingere, quia jus civile, de quo in prædicta lege* properandum, *non fuit in foro ecclesiastico receptum moribus.*

Expositæ canonistarum doctrinæ consentit etiam Benedictus XIV (*de Synodo diœc.,* l. IX, c. 14), ubi de *sæcularibus legibus* sic adnotat : « Ejusmodi leges, si rem spectent mere « profanam, neque ulla ex parte sacris canonibus adversentur, « tacite approbatæ videntur in capite 1, *de Novi operis nun-* « *tiatione.* »

Adnotet lector hanc a clarissimo Pontifice appositam limitationem, *si rem spectent mere profanam;* quam etiam vidimus supra ab Engel adhibitam.

Jam vero generale illud principium de juris Romani in foro ecclesiastico, intra dictos limites, valore atque usu, etsi universalem canonicam jurisprudentiam respiciat, præcipue tamen in tractatu *de Judiciis ecclesiasticis* est attendendum. Ibi enim frequentiorem applicationem habet, ut in decursu patebit; et in exponenda et recte intelligenda de forensibus ambagibus materia magnæ utilitatis est. Hinc ab ipso præsentis

Et notetur propriam eam vim esse Romano seu Justinianeo juri; non autem communem cæteris quo alii populi usi sunt aut hodie utuntur legum codicibus. Frustra enim ii codices in probationem adducerentur; quia non eos, sed Justinianeum dumtaxat suum fecit Ecclesia ad supplendum in iis materiis de quibus canones silent, aut dubie loquuntur. Hinc autem aperte sequitur non posse quemquam juris sacri peritum fieri, nisi simul Romanum jus adierit, atque ex eo fonte non pauca hauserit. Atque inde mos, ut in universitatibus ipsi etiam cle rici utrique operam navent, atque in utroque doctoratum si nanciscantur.

Nihilominus decretalis *super specula* (quæ est ultima l tertii decretalium) non tantum ab eo juris Romani studio ricos et religiosos deterrere videtur, sed expresse sub ex municationis pœna prohibet, ne religiosi *de claustris* e *ad audiendum leges;* atque eam dispositionem postea ex ad presbyteros, necnon ad clericos omnes personatu quem obtinentes. Hinc apud canonistas ortæ quæstiones regularibus et clericis sæcularibus liceat Justinianeum cere; 2° an ipsis liceat publicas frequentare scholas in jus illud legitur; 3° an ipsis liceat eidem juri privatim Quas quæstiones vide fuse discussas a Fagnano (in d put *super specula*, n. 18 et sequentibus). Hic dumt tabimus communiorem doctorum sententiam : ten prohibitum clericis non esse studium Justinianei ju tanquam minus principali incumbatur; id est, n meliorem juris canonici intelligentiam.

« Mirabitur fortasse non nemo (ait Engel,
« n. 19), cur in capite ultimo *ne clerici vel*
« pœna excommunicationis interdicatur pers
« ticis studium juris civilis? Respondeo id
« studio quod abstrahit a vita ecclesiastica,
« subeundi munera et officia sæcularium
« judicum; non autem quod fit in ordine a
« canonici intelligentiam. Ad majorem tan

SECTIO II.

Probatur Ecclesiæ competere proprie dictam judiciariam potestatem, idest, forum externum cum potestate coactiva.

Ad evertendum catholicum dogma, de certa et ab ipso Christo accepta judiciaria Ecclesiæ potestate, nihil non moverunt heterodoxi. Apprime scilicet intellexerunt damnatarum opinionum patroni, sibi parum pertimescendam fore Ecclesiæ auctoritatem, si ita coarctaretur, ut posset tantum suadere, deprecari, et ad summum excommunicare; nulla autem vi coactiva

CAPUT I.

EXPONUNTUR PRÆCIPUI CIRCA JUDICIARIAM ECCLESIÆ POTESTATEM ERRORES.

« Primus Aetius omnem Ecclesiæ jurisdictionem et legisla-
« tivam potestatem eripere conatus est. Ejus errorem sequuti
« sunt Valdenses, Joannes Hussius, Marsilius Patavinus, Jan
« dunus, Lutherus, Calvinus, Grotius; qui falso putarunt nu
« lam Ecclesiæ esse jurisdictionem, sed omnem ejus in dirigen
« et suadendo positam esse auctoritatem. Horum exemplo p
« testantes omnes qui jus Principis in sacra tuentur, Eccle
« adimunt judiciariam potestatem. Qui cum Puffendorfio
« clesiam, non distinctam rempublicam aut *statum* (ut inqui
« sed tantum *collegium* esse contendunt (ut Moshemius,
« merus, Budœus, aliique), Ecclesiæ esse negant judic
« potestatem; sed hanc ad jus majestatis Principis sæ
« pertinere arbitrantur; atque Ecclesiæ tantum jus co
« tribuunt. Joannes Bodinus (l. 3 *de Republic.*) eccle
« jurisdictioni ac foro vehementer adversatur; atque
« cutus est Carolus Loysæus in suo *Traité des seign*
« eodem luto hæsitat P. La Borde, qui opusculo c
« *Principes sur l'essence, la distinction et les limite*
« *puissances spirituelle et temporelle*, datam a Chris
« potestatem, non solum dirigendi per consilia e
« sed etiam jubendi per leges, cogendique et pœ
« eos qui pœna sunt digni, labefactare ac tollere c
« ecclesiasticum ministerium ita sæculari potest
« ad hanc pertinere contendat de externa omni
« bernatione cognoscere ac judicare. Pravum
« opusculum damnavit Benedictus XIV const
« *duas* (44, tom. 4 ejus bullarii, pag. 163 ed
« Veneta 1758); et similis Marsilii Patavini

« acriter insectatur. Inde Du-Pinius (*de Antiqua Ecclesiæ disciplina*, dissert. VII, § ult.) judicium ecclesiasticum in civilibus et criminalibus clericorum causis et potestatem, ex principis permissu repetit. Petrus Giannonius (*Historia civili regni Neapolitani*, lib. 2, c. ult., tom. 1), hostis infensissimus contentioso Ecclesiæ foro, omnem ejus potestatem in docendo, orando, suadendo, et per censuras corrigendo ponit, et Morino assentitur. Jacobus quoque Gothofredus (ad l. 47 *codicis Theodos. de Episc. et cleric.*, t, 6, p. 105, edit. Lipsiæ 1743), et Jacobus Cujacius (*in paratit. cod. de episcopali audient.*, operum tom. 2, col. 30, edit. Venetiæ 1758) judiciariam Ecclesiæ potestatem negant. » Hunc erronearum opinionum elenchum transcripsimus ex Devoti (*Institutiones canonicæ*, lib. 3, tit. 1, § 4, in nota).

De iis auctoribus qui sustinent nullam Ecclesiæ competere coercitivam potestatem, sic sentit doctissimus Zaccaria : « Periculosum est ejusmodi tentamen; atque, ut semota omni adulatione loquar, protestantismum tantisper redolet ; siquidem hac via devenitur ad ejiciendam Ecclesiam e con-

IINATUR SENSUS THESIS, PROPRIE DICTAM JUDICIARIAM POTESTATEM ECCLESIÆ VINDICANTIS.

judiciariam Ecclesiæ potestatem hic non intelligimus
tem quam habet Ecclesia condendi definitiones fidei,
ernendi quid fideles credere teneantur. Eam quidem
ativam simul cum infallibilitate a Christo accepit Ec-
at dum jus illud exercet non dicitur *judicialiter* pro-
neque in condendis hujusmodi circa fidem decretis
nus proprie dictam ipsius judiciariam potestatem

designamus jus Ecclesiæ ea exercen
proprie dicta judicia vocavimus : ic
in quibus ipsius ordinarii magistratu
jus dicant circa certas causas eccle
criminales, ut reis coram hujusmo
conventis liberum non sit comparer
teneantur ex conscientia, et potesta
comparendum et ad subeundam et
Unde sic intellecta Ecclesiæ judiciar
testatem cognoscendi de certis caus
minalibus, easque dirimendi : 2° i

et sententia ferebatur. Aliud tamen intelligendum venit per proprie dictam Ecclesiæ judiciariam potestatem, quam nunc ipsi vindicare intendimus.

Eo scilicet *judiciariæ* potestatis stricte sumptæ vocabulo designamus jus Ecclesiæ ea exercendi quæ superiori sectione *proprie dicta judicia* vocavimus : id est, habendi tribunalia, in quibus ipsius ordinarii magistratus vel ab istis delegati, ita jus dicant circa certas causas ecclesiasticas, tum civiles tum criminales, ut reis coram hujusmodi ecclesiasticis judicibus conventis liberum non sit comparere vel non; sed e contra teneantur ex conscientia, et potestate judicis cogi possint, ad comparendum et ad subeundam et exequendam sententiam. Unde sic intellecta Ecclesiæ judiciaria potestas includit, 1° potestatem cognoscendi de certis causis tum civilibus tum criminalibus, easque dirimendi; 2° jus prædictam potestatem sibi exclusive vindicandi; ita ut non nisi injuste, abusive et nulliter in ejusmodi causas sese ingerat sæcularis potestas; 3° potestatem obligandi fideles ad deferendas ejusmodi causas ad judicem ecclesiasticum, interdicto ipsis laïco tribunali;

tiali, tum a potestate decernendi de fide, tum a potestate legislativa circa disciplinam, tum a potestate censuras ferendi in certas criminum species.

De hac ergo judiciaria Ecclesiæ potestate movetur quæstio nunc excutienda, utrum revera ad Ecclesiam jure proprio, et a Christo non ab hominibus accepto, pertineat. Dum vero *coactivam vim* Ecclesiæ memoravimus, tanquam judiciariæ ipsius potestatis essentialem partem, iterum usi sumus vocabul variis obnoxio interpretationibus : aliqui nempe vim coactiva Ecclesiæ in potestate censuras aliasve pœnas mere spiritual decernendi, atque Reos hujusmodi pœnarum comminatione subeundam et exequendam sententiam compellendi totam ponunt. Communis autem doctorum scholæ doctrina Eccl insuper vindicat veram potestatem pœnis etiam corpora et temporalibus in Reos et rebelles animadvertendi.

Etiamsi Ecclesia posset tantum per censuras et spiri pœnas procedere, in vero aliquo sensu *vim coactivam* ha dum enim judex ecclesiasticus, sub pœna excommuni (verbi gratia) præcipit alicui fideli, ut coram tribu compareat, in eum vim quamdam cogentem exercet ; s hoc modo ad judicium vocatus, licet aliunde invitus, tamen ad se sistendum plerumque adducitur : quæ vi præsertim efficax esse solet, dum contumaci cleric pœna depositionis ab officio, vel privationis benefi gradationis. Hinc vis illa per censuras et pœnas sp gens, absolute sufficit ad aliquam veram judiciar tem constituendam. Probari ergo potest Eccle potestas, abstrahendo ab illa altera quæstion competat jus per corporales et temporales pœn tum per spirituales, procedendi.

Ut ergo tanti momenti quæstionem enucleat eam in duplex membrum duximus scindend generatim vindicamus veram judiciariam p forum contentiosum cum aliqua vi coactiva ligenda sit de solis spiritualibus pœnis, sive

FORUM EXTERNUM SEU CONTENTIOSUM, CUM VI ALIQUA COACTIVA.

Ut sufficienter probent argumenta in hoc capite deducenda, satis est ex eis certo vindicari Ecclesiæ forum contentiosum, cum potestate cogendi saltem per spirituales pœnas. A fortiori autem valida erunt, quæ probabunt ecclesiasticam per temporales et corporales pœnas coercendi potestatem. Quoniam autem ideo Ecclesiæ denegatur ab heterodoxis forum contentiosum, quia, ut ipsi dicunt, vim coactivam in invitos non habet, ad rem etiam facient argumenta quæ dictam vim coercitivam demonstrant, licet de foro contentioso simul non tractent. Quæ omnia argumenta in sequentes paragraphos distribuenda visa sunt.

§ I.

Argumentum ex Scriptura sacra.

præditus : cætera ad forensem apparatum adhiberi solita, ut lictores, notarii, etc., de essentialibus non sunt. Atqui prædicta essentialia exprimunt vel supponunt citata apostoli verba. Exprimunt enim accusatorem, Reum et testes : dum autem Timotheo dicitur, *accusationem noli recipere* nisi sub tali forma, supponitur eum esse legitimum judicem. Accusator autem judicem Episcopum non adiret, nisi Reus posset a tali judice aliquo modo puniri vel ad aliquid aliquo modo cogi : unde hoc ipso quod apostolus supponat accusatores, supponit in judice aliquam coercitivam potestatem. Ergo textus ille probat contentiosum forum, simulque coactivam aliquam potestatem Ecclesiæ ut propriam competere.

2. Sic habetur apud Matthæum, c. 18, v. 15 : *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus.*

Christus ibi alloquitur apostolos, qui judæi erant. Judæi autem *Ecclesiam* vocabant tum conventum in synagoga, tum synagogæ principes. Hinc ea verba *dic Ecclesiæ,* idem sonant ac si positum fuisset, *dic Ecclesiæ rectoribus.* Quem cæteroquin sensum tota traditio et sancti patres firmarunt. Item cum solerent judæi ex consortio suo et synagoga ejicere ethnicos et publicanos, ea verba, *sit tibi sicut ethnicus et publicanus*, idem ibi sonant ac ista, *ab Ecclesia ejiciatur, et pro ejecto habeatur.* Ergo pastoribus Ecclesiæ contulit Christus potestatem cognoscendi de litibus inter fideles ortis, et sententiam ferendi, et Reum contumacem, seu judici ecclesiastico non obedientem, ab Ecclesia ejiciendi. Porro hoc ipso Ecclesiæ contulit proprie dictam judiciariam potestatem : nam ibi reperiuntur omnia hujus potestatis essentialia : judicium nempe in foro externo cum testibus, Judex, Accusator, Reus, causæ cognitio, sententia, et coercitio.

cem *audire*, idem sonare ac *obedire. Perambulabat Syriam et Ciliciam... præcipiens custodire præcepta apostolorum et seniorum* (art. 15, 41). *Cum autem pertransirent civitates, tradebant eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab apostolis et senioribus qui erant Hierosolymis* (Luc. 16, 4). Inter eas vero apostolorum leges, extabat et illa, procul dubio juris non divini sed mere ecclesiastici, abstinendi a sanguine et suffocato. Sanctus Paulus *virgam* minatur Corinthiis (1 ad Cor. 4, 21); et profitetur habere se *in promptu ulcisci omnem inobedientiam ex potestate* (ait) *quam dedit nobis Dominus* (2 ad Cor. 10, 6). *Si quis non obedit verbo nostro per Epistolam, hunc notate, et ne commisceamini cum illo* (2 ad Thess. 3, 14).

Qui textus palam faciunt a Christo datam fuisse apostolis, ac eorum proinde successoribus, veram potestatem regnum Dei, id est, Ecclesiam, regendi et gubernandi. Jam vero ejusmodi potestas etiam per virgam seu coercitionem regendi, imperandi et gubernandi, necessario includit judiciariam potestatem. Ille enim non habet populum regendi veram potestatem, qui nequit lites ortas componere; nec justa est coer-

tum indirecte ex multis aliis, eruitur certa et proprie dicta Ecclesiæ judiciaria potestas.

§ II.

Argumentum ex perpetua traditione et Ecclesiæ praxi.

Hic directe causam habemus cum eo auctorum, tum pr testantium, tum jansenistarum, et regalistarum ingenti n mero, queis solemne est ad traditionis monumenta appella et audacter concludere nullum prioribus sæculis reperiri c tentiosæ jurisdictionis, quæ propria Ecclesiæ reputare vestigium : exortum ex imperatorum concessione exte Ecclesiæ forum : idque duodecimo dumtaxat sæculo, u Morino sustinet Van Espenius : vel ad summum octa septimo sæculo, ut benigniores quidam alii.

Cujus assertionis adeo patens et enormis est falsitas intelligi possit, quomodo hodiedum quosdam, qui s licos profitentur, eodem tramite errabundos deviare deat.

Adeamus ergo traditionis monumenta, et quid sæculorum seriem decurrendo, reseramus.

Jam sub ipso apostolorum regimine vidimus a s memoratum contentiosum Ecclesiæ forum : *Adv terum,* inquit, *accusationem noli recipere, nisi su tribus testibus* (1 ad Tim. v, 19). Sed permittamu testimonium posse aliquatenus cavillationum nel et ad proprie dicta traditionis documenta grad

Anno 202 suum apologeticum librum scrip ibi porro (capite 39) sic testatum reperie *exhortationes, castigationes et censura divina tur magno cum pondere, ut apud certos d summumque futuri judicii præjudicium est, querit, ut a communicatione orationis et sancti commercii relegetur.* Judiciis ergo

ficia et crimina, in se (1) *probata, sententia novem collegarum nostrorum condemnati, et iterato quoque a pluribus nobis anno priore in concilio abstenti.* Tandem sermonem convertens ad pseudo-episcopum Fortunatum ejusque socios, qui Carthagine condemnati Romam petiverant, ad Cornelium Papam appellantes, hæc subjungit : *Nam cum statutum sit omnibus nobis, et æquum sit pariter ac justum, ut uniuscujusque causa illic audiatur, ubi est crimen admissum, ... oportet utique eos quibus præsumus, non circumcursare, nec Episcoporum concordiam cohærentem sua subdola et fallaci temeritate collidere, sed agere illic causam suam, ubi et accusatores habere et testes sui criminis possunt.* Et paulo post de iisdem subjungit : *Jam causa eorum cognita est; jam de eis dicta sententia est : nec censuræ congruit sacerdotum mobilis atque inconstantis animi levitate reprehendi.*

Qui hæc Cypriani verba legerunt, nisi ex proposito claudant mentis oculos, quomodo non vident jam tum in usu fuisse forum Ecclesiæ contentiosum? Quid ergo deest ad judicium forense proprie dictum pertinens? Ibi judices, Accusatores, Rei, contestatio litis seu probatio criminis, sententia, appellatio, pœna

copis. Et si se quidem stiterit, et confessus vel convictus fuerit, statuatur pœna. Si autem vocatus non paruerit, vocetur secundo, missis ad eum duobus Episcopis. Si etiam sic non obaudierit, vocetur tertio, duobus iterum Episcopis ad ipsum missis. Si autem vel sic, aspernans, se non stiterit, synodus pronuntiet de ipso quod visum fuerit ; ne videatur lucrum reportare judicium effugiendo. Nec minus facit ad rem canon 74 : *In testimonium adversus Episcopum hæreticus ne admittatur : sed nec unus solus fidelis. In ore enim duorum vel trium testium stabit omne verbum.* (Vide textur græcum horum canonum apud Labbe, tom. 1, pag. 40, edi Venet. 1728.)

Item apud eruditos pro re comperta habetur, constitutio quæ dicuntur apostolorum, licet sancto Clementi falso scriptas, esse tamen quarto sæculo anteriores, eisque exp disciplinam et statum Ecclesiæ tunc temporis obtiner Jam vero quam aperte forum Ecclesiæ contentiosum, seu prie dictam judiciariam potestatem testentur, quisque fa sequentibus textibus perspicere potest : *Quocirca stude, cope, ut mundus purusque sis... Ac sic quidem in Ecclesia sed nem faciens, ut qui potestatem habeas judicandi eos qui pe quoniam vobis Episcopis dictum est, quodcumque ligave terram...* (lib 2, c. 11). *Judica igitur, Episcope, potest tanquam Deus : sed pœnitentes recipe : Deus enim m est* (l. 2, c. 12). *Episcopum oportet recte judicare, sic est, justum judicium judicate... Estote igitur tanqua periti : ut enim hi nummos adulterinos segregant, p sibi adjungunt, sic oportet Episcopum, quæ vitiis c retinere, vitiosa vero vel curare, vel si est ægritud expellere ; et non celeriter amputare, neque quibusv enim venire solet, ut quidam propter æmulatione contra fratrem aliquem falsam instituant accusati senes Babylone adversus Suzannam, et illa Ægypt Tu igitur, ut homo Dei, ne hujusmodi accusation ne innocentem perimas, et occidas justum... Quo mines vobis noti erunt, imprudentes, pugnac*

... Sin aliquis durus obstinatusque erit, dic Ecclesiæ : hanc si contempserit, neque audire voluerit, sit tibi ut ethnicus et publicanus, et ne eum ad Ecclesiam tanquam christianum admittas, immo tanquam publicanum devita (l. 2, c. 37 et 38).

Quod si delatio falsa sit, et vos pastores cum diaconis mendacium tanquam veritatem amplexi fueritis..., atque ita accusatum quidem, sed a crimine alienum ex Ecclesia expuleritis, rationem reddetis in die Domini... Ergo si absque personarum acceptione judicaveritis, cognoscetis eum qui proximum suum per calumniam mendacis testimonii accusavit, et ostendetis eum esse calumniatorem, invidum, interfectorem, dictis suis contrarium, et oris sui verbis captum... Quem tu, postquam falsitas testimonii ejus convicta fuerit, judica rigide, et gladio ignis trade, facque ei quod ipse proximo suo scelerate machinatus est (lib. 2, c. 42). *Itaque ejice eum ex Ecclesia tanquam fratris interfectorem : deinde intervallo temporis interjecto, si dixerit pœnitere se, premite eum jejuniis...* (ibid., cap. 43). *Ne igitur disceptationes vestras gentiles cognoscant, neque ad dicendum contra vos testimonium adhibeantur, neque ab eis judicemini... Si vero fratres habuerint aliquid alius adversus alium, ...*

lex (Exodi 23) *jubet, in judicium venerit, stabit uterque disceptantium in medio judicio* (ἐν μέσῳ τῷ κριτηρίῳ, quæ vox videtur indicare atrium in quo jus dicitur) : *quibus auditis, ferte sancte et incorrupte suffragia ; et date operam, ut antequam Episcopus pronuntiet, fiant amici, ne exeat Episcopi sententia super terram contra eum qui deliquit ; quia habet secum in tribunali Christum Dei filium, judicii comprobatorem et cognitorem. Si qui vero a quopiam de infamia non recte ambulandi in domino arguantur, audi tis similiter utrisque, et non ex opinione præjudicata, neque alte tantum audito, sed potius juste tanquam de vita et morte sem terna, ferenda est sententia... Qui enim juste a vobis punitus es excommunicatus, idem a vita immortali et gloria rejectus es apud justos et pios homines inhonoratus et inglorius, et apud dem Deum damnatus* (lib. 2, c. 47). *Ne de omni peccato ide dicium pronuntietis... Alios quidem solis minis et terroribus mulctatione largiendi pauperibus, rursus alios jejuniis comp item alios ex Ecclesia ejicies pro magnitudine et gravitate c si quidem lex non omne delictum eodem supplicio puniebat quidem morte puniebat vel cruci affigendo vel lapidando, c mulcta pecuniæ vel verberibus, vel talione. Ergo* vos quoq *delicta diversis pœnis plectite* (lib. 2, c. 48).

In concilio Nicæno interfuerunt non pauci Ariani hi autem cum viderent sibi imminere a patribus condemnationem, ad Constantinum imperatorem r buere (quod et antea fecerant Danatistæ, grav rem a S. Augustino increpati). Imperator autem rum libellos legere noluit, immo flammis inj addens memoratu dignam, quam refert his (*Hist. Eccles.*, lib. 10, sect. prima, cap. 2) : « De « sacerdotes, et potestatem vobis dedit de no « candi; et ideo nos a vobis recte judicamur « potestis ab hominibus judicari. Propter quo « vos expectate judicium; et vestra jurgia « ad illud divinum reserventur examen. « Deo dati estis dii; et conveniens non e

(Ballerini, *Opera S. Leonis*, tom. 3, col. 538). Idem canon sic reperitur in collectione romana Holstenii, p. 1, pag. 229 (et citatus apud Bianchi, *Potesta e politia della Chiesa*, t. 3, p. 444) : *qui a communione seipsum suspendit, et collectam facit, et altare constituit, et noluerit vocanti Episcopo consentire, et noluerit eidem aquiescere, nec obedire primo et secundo vocanti, hunc omnino damnari, nec unquam vel curationem mereri, nec recipere suum posse honorem.*

Anno 380, judicata fuit causa cujusdam Virginis cui nomen erat *Indicia*. Quomodo autem sese habuerit judicium illud ecclesiasticum, et quam vere fuerit forense seu contentiosum, nobis subministrat sancti Ambrosii epistola quinta ad Siagrium Veronensem Episcopum. Lis autem hæc erat : apud Siagrium Episcopum accusata fuerat supra dicta virgo Indicia, tanquam peccati carnalis rea. Statuit Veronensis Episcopus, ut obstetricum visitationi et inspectioni subjiceretur. Tota autem accusatio ab aperte malevolis et calumniatoribus prodierat. Indicia a sententia Siagrii Episcopi appellavit ad sanctum Ambrosium : is vero, tota causa regulariter discussa, judicium Siagrii rescidit. Ad quam

quomodo accusatores, Mediolanum accersitos, discordantes in ferendo testimonio repererit: *ubi in meo adstiterunt judicio, cum primo de origine causæ quærerem, diversa et distantia prompsere; non locorum separati, sed mendaciorum divortio.* Et tandem quomodo iidem accusatores sese substraxissent: *die ipso qui dictus erat cognitioni, substraxerunt se Episcoporum conventui.* Tres autem præcipui calumniatores excommunicati sunt. Vel hæc facta ignorant, vel sui sustinendi systematis furore ob cæcantur, qui affirmant nullum in Ecclesia fuisse fori conte tiosi seu judiciariæ potestatis proprie dictæ usum, ante V vel etiam XII sæculum.

Anno 394, celebratum fuit Constantinopoli concilium, in jus actis sic legere est: *Nectarius Episcopus Constantinopolit dixit... Volens futura stabilire, consequentur et humane sanct Episcopi Theophili sententia decrevit, non licere in posteru a tribus quidem, nedum a duobus, eum qui reus examina poni: sed majoris synodi et provinciæ Episcoporum sentent apostolici definiere canones. Flavianus Episcopus Antio xit: quæ exposuerunt sanctissimus Episcopus Nectarius e simus Theophilus Episcopus, aperta sunt. Et omnes e his acquiescimus.* (Apud Labbe, tom. 2, pag. 13080 net. 1728.)

Anno 397, habitum fuit Carthagine concilium pl cujus actis repositum fuit breviarium canonum, runt fratres Ballerini (*operum sancti Leonis*, tom. Sub numero autem VI, forma judiciorum eccles præscribitur: *ut quisquis Episcoporum accusatur provinciæ ipsius caussam deferat accusator: nec a pendatur, cui crimen intenditur; nisi ad caussam primatis litteris evocatus minime occurrerit; ho tium mensis, ex die qua eum litteras accepisse c aliquas veras necessitatis caussas probaverit, qu non potuisse manifestum sit, caussæ suæ dice mensem integram habeat facultatem. Verum po tamdiu non communicet, donec expurgetur. Si*

dierum, vel dilationum, vel a communione remotionum et discussione personarum inter accusatores et eos qui accusantur, forma servata. Reliquorum autem caussas etiam solus Episcopus loci agnoscat et finiat. Sane quisquis Episcoporum vel clericorum, cum in Ecclesia ei fuerit crimen impositum, vel civilis caussa fuerit commota; et is relicto ecclesiastico judicio, publicis judiciis purgari voluerit; etiamsi pro illo fuerit prolata sententia, locum suum amittat, et hoc in criminali judicio. In civili vero, perdat quod evicit; si locum suum obtinere voluerit. Cui enim ad eligendos judices undique Ecclesiæ patet auctoritas, ipse se indignum fraterno consortio judicat, qui de universa Ecclesia male sentiendo, de judicio sæculari poscit auxilium: cum privatorum christianorum caussas Apostolus ad Ecclesiam deferri, atque ibi determinari præcipiat. (Loco citato, pag. 92.)

Occurrunt et quinti sæculi monumenta, quæ forum Ecclesiæ contentiosum et judiciariam potestatem aperte, sicut præcedentia, testantur. In concilio Ephesino anni 431, nomine synodi tribus vicibus citatus fuit ad comparendum Nestorius. Heresiarcham autem monuerunt Legati Pontificii, ad damnationis sententiam processuram synodum, nisi (aiunt) coram de

doctissimi Zaccariæ, qui rem sane exploraverat, assertum: *quin timeamus*, inquit, *ne erroris convincamur, palam affirmare possumus, in omnibus causis vel depositorum Episcoporum, vel damnatorum hæreticorum, non minus ante quam post octavum sæculum, semper eamdam servatam fuisse sententiandi normam; intervenientibus scilicet, citationibus, accusatione, testium allegationibus, et aliis publicis actibus qui forensis et contentiosi judicii proprii sunt.*

Proprie dictam Ecclesiæ judiciariam potestatem non tantu agnovit Justinianus, sed eam sacris et divinis canonibus sa ciri; de quo sic in novella 82: *si delictum sit ecclesiasticum indigeat correctione et pœna ecclesiastica, Deo amabilis Episc de hoc judicet, nulla facta communicatione cum clarissimis provi judicibus. Non enim volumus civiles magistratus de talibus ne ullomodo cognoscere. Ea enim ecclesiastice discutienda sunt; linquentium animæ emendari debent per pœnas ecclesiasticas sacros et divinos canones, quos nostræ etiam leges sequi dignantur.*

Forum Ecclesiæ contentiosum probant insuper pœ *publicæ*, quæ per plura sæcula in usu fuit, ratio et no plex scilicet fuit ejusmodi pœnitentia, ipso fatent spontanea et coacta. « Cum peccatum erat publicu « nitentiam publice agendam peccatores excomn « et omnimoda ab Ecclesia expulsione cogebant « peccatum erat occultum, pœnitentiæ publicæ act « tanea, hoc est, ad eam cogi non poterant ulla e « tione aut sacramentorum publica denegatior *de Sacr. Pœnit.*, l. 5, c. 17, n. 7, pag. 298, edit. B

Ergo, fatente Morino, pœna pœnitentiæ publi etiam invitis, seu eam ultro non petentibus æstimet eam pœnam ab auctoritate ecclesias tam fuisse sine ullo judicio, et antequam crimen de quo accusabantur?

Sed et S. Augustinus nos docet, eam fu nullus posset a communione prohiberi, nisi

promamus. Hæc ad Januarium Calaritanum Episcopum scribebat laudatus pontifex : *Nosti latorem præsentium Epiphanium presbyterum, quorumdam Sardorum litteris criminaliter accusatum. Cujus nos, ut valuimus, discutientes causam, nihilque in eo objectorum reperientes, ut ad locum suum reverteretur, absolvimus. Criminis ergo* (id est accusationis) *ejus auctores te volumus perscrutari. Et nisi qui easdem transmisit epistolas paratus fuerit hoc quod objecit canonicis atque districtissimis probationibus edocere, nullatenus ad sanctæ mysterium communionis accedat.* (Epistolarum lib. 4, epist. 27, edit. Benedictinorum, tom. 2, pag. 706.)

Traditionem et praxim sex priorum sæculorum pandimus; quæ non paucis aut ambiguis aliquot documentis, sed tota monumentorum quæ remanserunt veluti mole, alte et invicte demonstrant, perpetuum in Ecclesia fuisse contentiosi fori usum. Supervacaneum autem esset explorationem ad recentiora sæcula protrahere; utpote de quibus ne minima quidem difficultas oriri potest, post demonstratam in toto præcedenti ævo dictam fori contentiosi disciplinam. Et cæteroquin si vel

« monia, auditas utriusque partis rationes, sententia damna-
« tos Reos qui convicti vel contumaces fuerunt : aut, in casu
« notorietatis publicæ, punitos eosdem post causæ discussio-
« nem. Quam priorum sæculorum disciplinam si quis negare
« velit, necesse est ut omnibus quæ remanserunt horum tem-
« porum monumentis historicis valedicat. » (Bianchi, *Politia della Chiesa*, l. 1, c. 5, § 2, n. 12.)

« Caute ergo legendus Joannes Morinus, cum, in suo noti
« simo de administratione sacramenti Pœnitentiæ opere, p
« suadere multis in locis conatur, per plura sæcula non fui
« censuras a pœnitentia publica distinctas ; novaque postea
« titutione invectum, ut censuræ forent actus judiciales,
« tentiosi et jurisdictionem præsupponentis fori : non ext
« proinde multorum sæculorum tractu forum Ecclesiæ
« num ab interno diversum : tuncque censuras pro judic
« sententiis haberi cœptas, quando interni et externi fo
« pata distinctio (Morinus, *de Admin. sacr. Pœn.*, l. 6
« n. 12). Quam profecto falsissimam opinationem, tota
« antiqua Ecclesiæ disciplina. Si quidem, non novis
« scholasticorumve inventionibus, ut ipse dictitat,
« antiquissimo, censura proprie dicta perpetuo fuit
« Pœnitentia distincta, atque habita pro vera judicia
« natione, cum strepitu scilicet et solemnitate judi
« tiata : quod relati Tertulliani et S. Cypriani text
« ciunt. » (Bianchi, *Politia della Chiesa*, l. 1, c. 5,

Cæterum plane sibi contradicit Morinus, dum
ex professo sustinet extimulatos inde fuisse antiq
ad publicam vel secretam culparum suarum co
alioquin in judicio ab accusatoribus conventi, gr
plecterentur : inde enim sic contra ipsum argui
præter pœnitentialem forum, aliud judicium,
tentiosum, ad quod per accusatores reus
gnum certe discrimen inter utriusque fori s
cedendi modum : in foro pœnitentiali pro
peractam pœnitentiam, sententia absolutio

tem Ecclesiæ reconciliabat. Fori autem contentiosi exercitium in eo erat, ut de aliquo facinore accusatus, vel pro causa civili in judicium vocatus, a judice ecclesiastico ad comparendum vocaretur, auditisque testimoniis et contestata lite, sententia pronuntiaretur. Quo certe patet utrisque fori discrimen et diversa conditio. Nec dicatur sententiam in foro, quem nos contentiosum dicimus, pronuntiatam, nihil aliud fuisse quam condemnationem ad subeundam publicam pœnitentiam: nam *primo*, sæpe diversa erat; ut quando, verbi gratia, Reus aliquis clericus officio privabatur et gradu. *Secundo,* etiam quando damnabatur Reus ad subeundam pœnitentiam publicam, aliud erat judicium forense et contentiosum, quod per talem sententiam finiebat, et aliud ipsa pœnitentia publica et fori pœnitentialis exercitium, quæ tunc dumtaxat incipiebant, quando absoluta et definita causa fuerat in foro contentioso.

§ III.

Argumentum ex variis hac de re definitionibus.

col. 1929) : « Is (1) hostiliter Ecclesiam insectatus, et terre-« nis principibus impie applandens, omnem prælatis adimit « exteriorem jurisdictionem, ea dumtaxat excepta, quam sæ-« cularis largitus fuerit magistratus. »

Concilium Cameracense anni 1565 (apud Labbe, tom. 20, col. 1411, editio Venet.) : « Nihil dubitandum est, duplex « esse forum ecclesiasticum, a Christo nomine clavium nobis « insinuatum : alterum sacramenti pœnitentiæ, quod ad cons-« cientiam spectat, in quo Reus nonnisi ex propria confes-« sione solvitur et ligatur : alterum vero jurisdictionis et regi-« minis externi, in quo Reus, non solum ex propria confessione, « sed etiam per testes convincitur et judicatnr. »

Anno 1617, die 15 decembris, ab universitate parisiensi damnata est quædam propositio Marci Antonii de Dominis cum hac censura : *Hæc propositio, qua parte veram jurisdictionem, id est vim coactivam et subjectionem externam Ecclesiæ denegat, est hæretica et totius ordinis hierarchici perturbativa.*

Exhibendæ nunc sententiæ, qnæ utpote ab Apostolica Sede pronuntiatæ, omnimodam habent vim definitionum proprie dictarum.

I. Damnatio Marsilii Patavini et Joannis Janduni, per constitutionem *licet juxta doctrinam,* Joannis Papæ XXII, anni 1327 (apud Rainaldum, ad annum 1327, n. 28) :

« Quinto, adhuc isti blasphemi dicunt, quod tota Eccle-« sia simul juncta nullum hominem punire potest punitione « coactiva, nisi concedat hoc imperator; quod utique doc-« trinæ evangelicæ noscitur obviare. Constat enim, quod a « Christo, Petro et in persona Petri Ecclesiæ, potestas coac-« tiva concessa, vel saltem permissa extitit : *Quodcumque li-« gaveris super terram,* etc. Ligantur enim, non solum volun-« tarii, sed inviti. »

« Adhuc constat, sicut ibi legitur in Matthæo, quod si « aliquis damnum alicui indebite dederit, illudque ad manda-

(1) Agitur ibi de Marsilio Patavino.

« coactio Ecclesiæ permissa; cum etiam secundum leges im-
« periales gravius reputetur inter homines conversari, ipso-
« rumque privari suffragiis, quam ab hominibus separari, se-
« quitur potestatem coactivam, non ab imperatore terreno, sed
« ab ipso Christo fuisse originaliter Ecclesiam consecutam. »

« Præterea B. Petrus post ascensionem Domini, in perso-
« nam Ananiæ et Saphiræ uxoris suæ, sine imperiali conces-
« sione aliqua, hac usus est potestate : in quos, quia de pretio
« agri Deo oblato fraudaverant, mortis sententiam promul-
« gavit : quæ quidem sententia non processit de ipsorum con-
« jugum voluntate. »

« Item B. Paulus Elimam magum, Sergium Paulum a fide
« quærentem abducere, ad tempus luce corporali privavit.
« Illum quoque fornicatorem Corinthium in carnis interitum
« tradidit satanæ, ut ejus spiritus salvus esset. »

« Item Corinthiis scribens idem apostolus dixit : *Quid
« vultis? In virga ad vos veniam, an in charitate et in spiritu
« mansuetudinis?* In quo satis expresse coactivam potestatem
« supposuit se habere. »

rrorum hoc modo :

d laudem et gloriam sanctæ et individuæ Trinitatis, con-
ionemque fidelium et fidei catholicæ firmamentum, de
um nostrorum consilio, Dei invocato nomine, articulos
dictos, videlicet : ... *Quod Papa vel tota Ecclesia simul
ta nullum hominem quantumcumque sceleratum potest
re punitione coactiva, nisi imperator daret eis auctorita-*
velut sacræ Scripturæ contrarios, et fidei catholicæ
icos, *hæreticos seu hæreticales et erroneos ;* necnon et
dictos Marsilium et Joannem hæreticos, immo hæresiar-
fore manifestos et notorios sententialiter declaramus. »
de certum omnino est propositionem, qua Ecclesiæ de-
ur potestas coercitiva, tanquam hæreticam fuisse jam du-
damnatam.

Breve *ab assiduas* Benedicti XIV ad Primatem, Archie-
pos et Episcopos regni Poloniæ directum :

« ... um ministerium ita sæculari do
« hanc spectare pronuntiet, de exte
« bernatione cognoscere ac judicar
« systema, jam pridem ab Apostolic
« Joanne XXII prædecessore nostro
« Licet juxta doctrinam, reprobatum,
« damnatum, fallacibus ratiunculis.
« trudit. » (In bullario Benedicti XI
Romæ 1757.) Liquet ex hoc brevi
Joanne XXII *expresse pro hæretico*
quo vis coactiva Ecclesiæ denegatur,
nationem fuisse a Benedicto XIV co

III. Bulla *Auctorem fidei :*

Inter propositiones synodi Pisto
demnatas, occurrit et ista sub num
« affirmans ...

« cesque exteriore judicio et salubribus pœnis coercendi atque « cogendi, labefactet, convellat et prorsus eliminet; ecclesiasticum ministerium ita sæculari dominationi subjiciens, ut ad « hanc spectare pronuntiet, de externa omni et sensibili gu- « bernatione cognoscere ac judicare. *Pravum ac perniciosum « systema, jam pridem ab Apostolica Sede, præsertim vero a « Joanne XXII prædecessore nostro, constitutione incipiente,* « Licet juxta doctrinam, *reprobatum, ac pro hæretico expresse « damnatum,* fallacibus ratiunculis... impudens scriptor ob- « trudit. » (In bullario Benedicti XIV, n. 44, tom 4, p. 266, Romæ 1757.) Liquet ex hoc brevi dogmatico, non solum a Joanne XXII *expresse pro hæretico* damnatum fuisse systema quo vis coactiva Ecclesiæ denegatur, sed etiam eamdem damnationem fuisse a Benedicto XIV confirmatam.

III. Bulla *Auctorem fidei :*

Inter propositiones synodi Pistoiensis in hac bulla condemnatas, occurrit et ista sub numero quarto : « Propositio « affirmans, *abusum fore auctoritatis Ecclesiæ, transferendo « illam ultra limites doctrinæ ac morum, et eam extendendo « ad res exteriores, et per vim exigendo id quod pendet a*

siam vis inferendæ potestatem non habere, neque potestatem directam vel indirectam.

go revera Ecclesiæ competere vim coactivam, id est, coi et coercendi veram potestatem, non tantum est vera et doctrina, sed etiam multoties expresse definita; et de raria opinione pariter expresse definitum est eam esse *ticam.*

§ IV.

Diluuntur objectiones quædam.

ures quæ ab heterodoxis obtrudi solent objectiones, jam a vidimus in constitutione Joannis XXII confutatas. Cæautem fere omnibus ita facilis est responsio, ut ab eis nemorandis abstineamus. Unde unam dumtaxat aut alte-

« hujusmodi hominem oportet ad
« Non enim tanta nobis facultas a le
« coercendos : imo etiamsi dedisse
« quandoquidem Deus non eos coro
« abstinent, sed eos qui ex libero
« Quamobrem multa quidem arte
« tum remediis libenter se subjic
« solum, sed ut etiam illis medela
« quis vinctus resiliat (id enim pe
« malum efficit : si monentis verba
« puerit, contemptu suo aliud sibi
« occasione, vehementioris morbi c
« est qui vim afferat, nec qui cu
« igitur agendum? Etenim si mitius
« sectione opus habet, neque profu
« infligas, partem vulne

« magna cum auctoritate cohibent, ac vel invitos a moribus
« pristinis arcent. Hic autem non vi adactum, sed persuasum
« hujusmodi hominem oportet ad meliorem frugem revocare.
« Non enim tanta nobis facultas a legibus datur ad delinquentes
« coercendos : imo etiamsi dedissent, non possemus illa uti;
« quandoquidem Deus non eos coronat, qui vi abacti a nequitia
« abstinent, sed eos qui ex libero proposito ab ea declinant.
« Quamobrem multa quidem arte opus est, ut ægri sacerdo-
« tum remediis libenter se subjicere suadeantur; neque id
« solum, sed ut etiam illis medelæ gratiam habeant. Nam si
« quis vinctus resiliat (id enim penes ipsum est) gravius sibi
« malum efficit : si monentis verba, ferri more secantia, res-
« puerit, contemptu suo aliud sibi vulnus adjicit : ac medelæ
« occasione, vehementioris morbi causa nascitur, neque enim
« est qui vim afferat, nec qui curare invitum possit. Quid
« igitur agendum? Etenim si mitius agas cum eo, qui magna
« sectione opus habet, neque profundam opus habenti plagam
« infligas, partem vulneris abstulisti, partem reliquisti : sin
« requisitam sectionem prorsus adhibueris, sæpe ille doloris

olum necesse sit. Ubi certe forum externum
Ecclesiæ tribuit, cum ei non persuasionem dumtaxat, sed
perium ex professo adscribat.

CAPUT IV.

TESTAS ECCLESIÆ COERCITIVA INTELLIGENDA EST ETIAM DE PŒNIS TEMPORALIBUS ET CORPORALIBUS.

superiori capite dum Ecclesiæ vindicavimus judiciariam
statem cum aliqua vi coactiva, quænam foret ea *vis coac-*
non determinavimus : quæstionem scilicet, an per solas
uales pœnas Ecclesia coercere possit, an etiam per tem-
les et corporales castigationes, intactam reliquimus. Ea
nunc hic separatim excutienda venit. Nec putet lector
ndare disquisitionem hujusmodi, eo quod evidens sit Ec-
m potestatem non posse dici vere coactivam, nisi per tem-

Ecclesia a primis sui initiis exc
delinquentes usa est : excommunica
divisim pœna temporalis : nam excom
cadebat apud catholicos ; a quibus
habebatur ; nec tantum famæ detri
a tribunali sæculari criminis reus
prioribus Ecclesiæ sæculis excommu
vero famam esse bonum temporale
excommunicatio secum trahebat e
tionem a societatis fidelium consorti
ab Ecclesia ejectio erat profecto pœn
qua excommunicatus, quantumvis
batur. Ergo ipse excommunicationum
sibi perpetuo tribuisse per pœnas
coercendi potestatem.

Argumentum est Ecclesiæ praxi.

Ecclesia a primis sui initiis excommunicationum pœna in delinquentes usa est : excommunicatio autem erat simul et indivisim pœna temporalis : nam excommunicatus honore et fama cadebat apud catholicos ; a quibus nempe tanquam malefactor habebatur ; nec tantum famæ detrimentum hodie patitur qui a tribunali sæculari criminis reus declaratus est, quam qui prioribus Ecclesiæ sæculis excommunicatione plectebatur. Jam vero famam esse bonum temporale negabit nullus. Præterea excommunicatio secum trahebat externam quandam separationem a societatis fidelium consortio : illa autem separatio et ab Ecclesia ejectio erat profecto pœna corporalis et temporalis, qua excommunicatus, quantumvis invitus, efficaciter afficiebatur. Ergo ipse excommunicationum usus probat, Ecclesiam sibi perpetuo tribuisse per pœnas temporales et corporales coercendi potestatem.

· Atvero non excommunicationum dumtaxat, sed et aliarum pœnarum ab initio usus in Ecclesia ...

aut exequeretur. Unde id etiam expresse judicibus ec-
sticis interdixit : *sententiam sanguinis* (ait concilium
anense œcumenicum anni 1216), *nullus clericus dictet aut
at... In curiis principum hæc sollicitudo, non clericis, sed
committatur* (cap. *sententiam* 9, tituli 50, libri 3 decreta-
. Videri etiam potest in capite *novit* (27, *de Verborum signif.*)
capite *novimus* (27, tituli 40, libri 5 decretalium), quo-
clericus, si flagitium morte dignum patraverit, debeat
lice ecclesiastico degradari, et postea sæculari brachio
, ut per laicam potestatem debita ipsi sanguinis pœna in-
ur. Hinc nullo tempore reperitur Ecclesia sententiam
is aut membrorum mutilationis per seipsam proferens aut
uens : ex quo adagium in jure receptum, *Ecclesia abhorret
nguine*. Seposita autem illa corporali pœna, dicimus Ec-
am cæteris omnibus fuisse usam, quod nunc monumentis
andum est.

robatur 1°. *Ex disciplina pœnitentiæ publicæ*. — Certum est ab
Ecclesiæ exordiis viguisse pœnitentiæ publicæ disciplinam.

jugatis interdicebat
nium : conjugatis vero matrimonii
petuum interdicebatur quodlibet s
veluti militia bellica, mercimonia,
vilia et hujusmodi. Quas certe pœn
fuisse nemo inficias ibit. Quod au
pœnitentiæ publicæ, fateri coactus
licanis suis opinionibus) non parum
rem in thesim ipse posuit : *militiæ et
citium, matrimonii in conjugatis usum
tum, publice quacumque de causa pr
ad octavum interdicta fuisse* (*de Sacr
pag. 307, edit. Bruxel.).

De quibus Pœnitentiæ publicæ effe
bet : *stupenda illa Pœnitentiæ adjunc
sed in duo capita facile colligi possunt.
torum attinet perpetua separatio, et m
trimonio jungantur severa interdictio*

nempe non conjugatis interdicebatur in perpetuum matrimonium : conjugatis vero matrimonii usus. Item omnibus in perpetuum interdicebatur quodlibet sæculare munus seu officium, veluti militia bellica, mercimonia, forenses causæ, judicia civilia et hujusmodi. Quas certe pœnas corporales et temporales fuisse nemo inficias ibit. Quod autem certo annexæ fuerint pœnitentiæ publicæ, fateri coactus est Morinus, licet (pro gallicanis suis opinionibus) non parum de hoc obstupescens : sic rem in thesim ipse posuit : *militiæ et negotiorum sæcularium exercitium, matrimonii in conjugatis usum, in non conjugatis contractum, publice quacumque de causa pœnitentibus... a sæculo quarto ad octavum interdicta fuisse* (*de Sacramento Pœnit.*, l. 5, c. 21, pag. 307, edit. Bruxel.).

De quibus Pœnitentiæ publicæ effectibus alibi disserens sic habet : *stupenda illa Pœnitentiæ adjuncta, multiplicia quidem sunt, sed in duo capita facile colligi possunt. Prius est matrimonii quoad torum attinet perpetua separatio, et mortuo conjuge ne altero matrimonio jungantur severa interdictio. Posterius, a militia sæculari cui antea vacabant, hoc est ab officio sæculari..., ut militia bellica,*

(quoniam carnali fragilitate ceciderunt) viatici munere, cum minum cœperint proficisci, per communionis gratiam volumus ari. Quam formam et circa mulieres, quæ se post pœnitentiam s pollutionibus devinxerunt, servandam esse censemus (*Con-Coleti,* tom. 2, pag. 1214). Anno vero 452, sic statuebat tense concilium : *Pœnitens quæcumque defuncto viro alii e præsumpserit..., cum eodem ab Ecclesiæ liminibus arcea-Hoc etiam de viro in pœnitentia posito placuit observari* (con-n Arelatense, anni 452, canone 21). Anno 440, ad Rus-n Episcopum Narbonensem scribebat sanctus Leo Papa : *rarium est omnino ecclesiasticis regulis, post pœnitentiæ ac-m redire ad militiam sæcularem.* In vetustissimo libro *de et falsa Pœnitentia,* qui olim S. Augustino tribuebatur : *is omnibus dolens, aut sæculum derelinquat, aut saltem illa sine admistione mali non sunt administrata, ut mercatura litia... Abstineat a multis licitis, qui per libertatem arbitrii nisit illicita.* (Apud Morinum, loco citato, pag. 302.) Con-m Aurelianense anni 538, canone 25 : *Si quis pœnitentiæ*

pœnitentiam publicam; sed coger
idem erat ac cogere ad temporal
Ecclesia jam a suis exordiis coe
temporales pœnas exercuit.

Probatur 2°. *Ex antiquissimo c*
— A remotissima nempe antiquit
carceres, qui *decanicæ* vocabantur
met fatetur Gothofredus, auctor ce
tus : « Decanicæ, inquit, præbueru
« et custodiæ ecclesiasticæ. Justi
« *καθειργέσθωσαν ἐν τοῖς καλουμένοις*
« *κοινοῖς ὀρέξοντες* ; quod ita apu
« lib. 5, titulo 225) affertur : *In I*
« *tur, competenter pœnas luiturus.* I
« *εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἔγκλειστραν*
« bello apud Theodosium et Valenti
« *ἀπηγόμεθα ἐν τῷ Δεκανικῷ* ; *καὶ ἐκεῖ*
« *ὑποθύνας* ...

potest : jam ab Apostolicis temporibus Ecclesia cogebat ad pœnitentiam publicam; sed cogere ad pœnitentiam publicam, idem erat ac cogere ad temporales et corporales pœnas ; ergo Ecclesia jam a suis exordiis coercitionem per corporales et temporales pœnas exercuit.

Probatur 2°. *Ex antiquissimo carcerum ecclesiasticorum usu.* — A remotissima nempe antiquitate penes Ecclesiam fuisse carceres, qui *decanicæ* vocabantur, probarunt eruditi, et ipsemet fatetur Gothofredus, auctor certe hac in re minime suspectus : « Decanicæ, inquit, præbuerunt quondam usum carceris « et custodiæ ecclesiasticæ. Justinianus novella 79, capite 3 : « καθειργέσθωσαν ἐν τοῖς καλουμένοις Δεκάνικοῖς, ποινὰς τὰς προση- « κούσας ὑφέξοντες ; quod ita apud Julianum (capitularium « lib. 5, titulo 225) affertur : *In Decanicis ecclesiarum recluda-* « *tur, competenter pœnas luiturus.* In Græcorum paratitlis, ita : « εἰς τὴν ἐκκλησιαστικην ἔγκλειστραν (1). Basilius diaconus in li- « bello apud Theodosium et Valentinianum : κἀκεῖθεν τυπτομένοι « ἀπηγόμεθα ἐν τῷ Δεκανικῷ ; κἀκεῖ γυμνοὺς ἡμᾶς, ὡς δημίους καὶ « ὑπευθύνους τιμωρία ἐκόλασαν (2). Ergo in Decanicis, quæ pro-

e hujus rei potueris, eum in custodiam districtam, quousque renunties, redigas ; ut qualiter immanissimum facinus dis-beat ac puniri, deliberare possimus (epistolarum lib. 10, 4, juxta edit. Benedict.).

batur 3°. *Ex virgarum pœna, quam ab antiquissimo œvo a infligere solita fuit.* — Sanctus Augustinus Marcellinum um hortando, ut verberibus dumtaxat, non vero durio-tormentis in Donatistas animadvertat, adnotat solitam verberum pœnam ab Episcopis adhiberi : *Noli,* inquit, *e paternam diligentiam, quam in ipsa iniquitate servasti, o tantorum scelerum confessionem non extendente eculeo, ulcantibus ungulis, non urentibus flammis, sed virgarum ibus eruisti : qui modus coercitionis et a magistris libera-artium, et ab ipsis parentibus, et sæpe etiam in judiciis ab Episcopis adhiberi.* (Epist. 132, n. 2, juxta editionem dict.) In actis S. Cæsarii Arelatensis Episcopi, ab ipsius pulo Cypriano conscriptis : *Solebat vir sanctus id accurate pare, ut nemo ex illis qui ipsi parebant, si pro culpa sua*

...deprehensus, qui despecto vitam, in Africam fugerat ; si ita es vindicta, providimus in pœnitentiam apostolicam sententiam, ex carnis af terrenas peccatorum sordes, quas pr bus, lacrymarum possit assiduitate ep. 27, t. 2, pag. 707, edit. Bened

Quos tamen si emendare se a talib reris, ferventi comprehendere zelo te sunt, verberibus cruciatibusque, qui nire valeant, castigare : si vero sun trictaque sunt in pœnitentiam redige edit. Benedict.).

Ejusmodi autem corporales pœn testate adhiberi ubique solerent, n clesiasticis etiam judicibus infligi. de mulctis pecuniaris, aliisve pœn

Probatur 4°. *Ex antiquo usu pœn*

mano anni ...

maleficiis deprehensus, qui despecto habitu suo ad laicam reversus vitam, in Africam fugerat; si ita est, corporali prius præveniente vindicta, providimus in pœnitentiam dari; quatenus et secundum apostolicam sententiam, ex carnis afflictione spiritus salvus fiat: et terrenas peccatorum sordes, quas pravis contraxisse fertur operibus, lacrymarum possit assiduitate diluere (epistolarum lib. 4, ep. 27, t. 2, pag. 707, edit. Benedict.).

Quos tamen si emendare se a talibus atque corrigere nolle reperis, ferventi comprehendere zelo te volumus : et si quidem servi sunt, verberibus cruciatibusque, quibus ad emendationem pervenire valeant, castigare : si vero sunt liberi, inclusione digna districtaque sunt in pœnitentiam redigendi (ibid., lib. 6, epist. 65, edit. Benedict.).

Ejusmodi autem corporales pœnas, cum et a sæculari potestate adhiberi ubique solerent, mirum non videbatur ab ecclesiasticis etiam judicibus infligi. Atque idem dicendum venit de mulctis pecuniaris, aliisve pœnis temporalibus.

Probatur 4°. *Ex antiquo usu pœnæ exilii.* — In concilio Romano anni 503, ita decretum fuit : *Hi qui adversa eis moliuntur,*

indignus fungitur) privet officio; atque verberibus publice ...tum, faciat in exilium deportari. Item in concilio Tole... 2, anni 681, canone 11 : *quod si ingenuorum personæ ...roribus fuerint implicatæ, et perpetua excommunicationis ...lia feriantur, et arctiori exilio ulciscantur.*

...batur 6°. *Ex antiquo usu mulctas pecuniarias imponendi.* ... primis temporibus reperimus id moris viguisse, ut Ec...iæ Prælati, delinquentes ad pœnitentiam publicam con...nando, sæpe ipsis injungerent notabilem pecuniæ sum... pauperibus distribuendam. » (Bianchi, *Politia della* ...,, lib. 2, c. 4, § 9, n. 9, tom. 4, pag. 697.)

... concilio Carthaginensi quod vulgo quintum vocatur, ...398 aut 400, canone 2 : *Et illud statuendum est, ut si quis ...bet honoris clericus judicio Episcoporum pro quocumque cri... fuerit damnatus, non liceat eum sive ab ecclesiis quibus præ... sive a quolibet homine defensari, imposita pœna damni pe... atque honoris ; quo nec ætatem nec sexum excusandum esse ...pimus* (apud Labbe, tom. 2, col. 1454, edit. Venet.).

... *offensionis concitatione*) *exigendo ... prius venia, deferebant* (*Concilia ...* col. 380).

Nonnulla alia de antiquo ejus... sita reperies apud Benedictum ... c. 9).

Probatum ergo remanet Eccle... temporales et corporales pœnas ... tium adhibuisse : quod autem ea ... reperiatur, negat nullus. Hinc, n... sua universali et perpetua sibi in... dum est, ad ipsam pertinere per... corporales coercendi potestatem.

§ II.

Argumentum ex Concil...

pœnam imperabant pecuniariam; ejusque (absque omni divinæ offensionis concitatione) exigendæ munus magistratibus, data prius venia, deferebant (*Concilia Harduini*, tomi 6, parte 1, col. 380).

Nonnulla alia de antiquo ejusmodi mulctarum usu recensita reperies apud Benedictum XIV (*de Synodo diœc.*, l. 10, c. 9).

Probatum ergo remanet Ecclesiam per sex priora sæcula temporales et corporales pœnas in emendationem delinquentium adhibuisse : quod autem ea praxis postea vigens pariter reperiatur, negat nullus. Hinc, nisi dicatur Ecclesiam in praxi sua universali et perpetua sibi indebita usurpasse, concludendum est, ad ipsam pertinere per pœnas etiam temporales et corporales coercendi potestatem.

§ II.

Argumentum ex Conciliis œcumenicis.

, *requisitus et monitus ab Ecclesia, terram suam purgare ab hac hæretica fœditate, per metropolitanum et cæteros ciales Episcopos excommunicationis vinculo innodetur. facere contempserit infra annum, significetur hoc Summici, ut extunc ipse vassallos ab ejus fidelitate denuntiet et terram exponat catholicis occupandam... Salvo jure incipalis, dummodo super hoc ipse nullum præstet obstac aliquod impedimentum opponat : eadem nihilominus a circa eos qui non habent dominos principales.* Videri bidem multæ aliæ pœnæ corporales et temporales ontra hæreticos; quas brevitatis causa omittimus.

um Lugdunense anni 1245, imperatorem Henriegno privavit, sententiam *auctoritate apostolica* pro- Romano Pontifice, et toto concilio, non tantum præ- vult Bossuetius, sed approbante; siquidem tribus ibus sententiæ hujusmodi appensa sunt singula pa- lla (ut fuse probamus in tractatu *de Jure Ecclesiæ re- potestates civiles*).

aut alia quavis mundana præfulgean exequi debent Archiepiscopi, Ep *apostolica scripta committimus et m piscopi, Episcopi et electi... Corrigat*

Concilium Tridentinum ita cont *vero pugnam commiserint, et qui cor municationis ac omnium bonorum s petuæ infamiæ pœnam incurrant; et nones puniri debeant.* (Sess. 25, *de*

Certum ergo omnino est præ potestatem per pœnas temporale tribuisse. Quam autem inane sit ex principum sæcularium concess mus alibi (in tractatu de *Jure Eccl tates*).

§ III.

les pœnas, nulla excepta delinquentium classe, *etiamsi regali... aut alia quavis mundana præfulgeant dignitate*. Quod mandatum exequi debent Archiepiscopi, Episcopi et Inquisitores : *per apostolica scripta committimus et mandamus quatenus vos, Archiepiscopi, Episcopi et electi... Corrigatis et puniatis.*

Concilium Tridentinum ita contra duellantes decrevit : *Qui vero pugnam commiserint, et qui eorum patrini vocantur, excommunicationis ac omnium bonorum suorum proscriptione, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant ; et ut homicidæ juxta sacros canones puniri debeant*. (Sess. 25, *de Ref.*, cap. 19.)

Certum ergo omnino est prædicta quinque concilia sibi potestatem per pœnas temporales et corporales coercitivam tribuisse. Quam autem inane sit effugium, id juris Ecclesiæ ex principum sæcularium concessione accessisse, demonstramus alibi (in tractatu de *Jure Ecclesiæ relative ad civiles societates*).

§ III.

Argumentum ex doctrina Suaresii, quatenus sententiam communem doctorum

se hanc coactionem hæreticorum, si potestas non desit; et addimus non deesse in Ecclesia hanc potestatem; quod certum de fide tenendum est. (Ibid., n. 10.)

n magis determinans, et ad coercitionem per pœnas les et corporales deveniens, addit : *Dico tertio : Ec- n tantum est data potestas ad coercendos hæreticos per s pœnas, sed etiam per temporales et corporales. Hæc as- am est de fide.* Allegata in probationem Ecclesiæ tradi- praxi, subjicit : « Denique necessitas vel utilitas nodi coactionis, maxime in his pœnis cernitur : Nam lis solæ spirituales parum movere solent carnales ho- ; quia licet revera graviores sint, earum nocumen- on ita sensibiliter percipitur : Isti autem vulgares ho- sensu maxime ducuntur et coguntur. Atque hoc buc locum habet respectu hæreticorum; quia tota vis cacia pœnarum spiritualium pendet ex fide, per quam lesiæ potestas et veritas censurarum creditur. Unde æretici fidem abjecerint, quasi nihil reputant hujus-

« distinguit inter illa duo genera
« tribuit prælatis Ecclesiæ, et p
« temporalem vero et corporale
« Hæc fuit sententia Marsilii Pata
« Guillelmus Barclaius : et noviss
« vorem principum temporalium
« Rogerus Anglus; qui se catholicu
« dicit, in prælatis Ecclesiæ ex vi
« testatem ad spiritualem correcti
« solum quatenus eis a regibus p
(Ibid., n. 19.) Quo in antecessum
riam adstruit Suaresius : *Nihilomin*
roneam, et defensores ejus (1) *ad m*
de hæresi, et manifestos hæreticorum
tem puniendi hæreticos, etiam tempo
jure divino esse in pastoribus Eccles
Pontifice; quamvis secundario etiam
cipes, præsertim ut Eccl

Quem errorem sic exponit Suarez : « Est alia sententia quæ « distinguit inter illa duo genera coactionum ; et spiritualem « tribuit prælatis Ecclesiæ, et præsertim Summo Pontifici ; « temporalem vero et corporalem principibus temporalibus. « Hæc fuit sententia Marsilii Patavini, quam postea defendit « Guillelmus Barclaius : et novissime de hac re scripsit in favorem principum temporalium quidam ementito nomine « Rogerus Anglus ; qui se catholicum profitetur, et nihilominus « dicit, in prælatis Ecclesiæ ex vi juris divini solum esse potestatem ad spiritualem correctionem : ad temporalem vero, « solum quatenus eis a regibus permittitur ac conceditur. » (Ibid., n. 19.) Quo in antecessum adnotato, sic thesim contrariam adstruit Suaresius : *Nihilominus censeo hanc sententiam erroneam, et defensores ejus* (1) *ad minimum esse valde suspectos de hæresi, et manifestos hæreticorum fautores. Dico ergo, potestatem puniendi hæreticos, etiam temporalibus et corporalibus pœnis, jure divino esse in pastoribus Ecclesiæ, et præsertim in Romano Pontifice ; quamvis secundario etiam pertineat ad catholicos principes, præsertim ut Ecclesiæ protectores, juxta ejusdem Ecclesiæ*

ut, cum Melchiore Cano, tanquam certum ab om-
nittitur. Concludendum ergo ad Ecclesiam revera jure
pertinere per pœnas etiam corporales et temporales
ndi potestatem.

§ IV.

Argumentum ex Ecclesiæ definitionibus.

mus supra (capite 3) damnatam fuisse ut hæreticam
i Patavini opinionem, qua vim omuem coactivam Ec-
denegabat, excepta ea quam ex concessione sæcularium
pum obtinuisset. Porro ex ista damnatione sequitur
iæ competere etiam per pœnas corporales et temporales
ivam potestatem. Nam, dum hæreticus ille asseruit, ab
ia *puniri non posse ullum hominem punitione coactiva,* mi-
ntellexit per ista verba, *punitione coactiva,* excommuni-
em aliasve spirituales pœnas ; ipsius e contra systema

Item supra vidimus (cap. 3) a
pariter ut hæreticum fuisse systen
impudens ille scriptor convelleret a C
tatem, non solum dirigendi per co
jubendi per leges, ac devios exterior
coercendi atque cogendi. Atvero di
Ecclesiæ excommunicandi et in r
animadvertendi postestatem ; sed
prolatis hujusmodi sententiis, ine
posse reum externe, idest pœnis
bus, ad satisfaciendum cogere.
systema; in illud ergo systema da
vera cecidit condemnatio in opinio
tam vult omni potestate per corp
coercitiva.

Item supra (dicto capite 3) vidim
Pistoiensis doctrinam, quatenus in
tere a Ch

coercendi Ecclesiæ denegant.

Item supra vidimus (cap. 3) a Benedicto XIV damnatum pariter ut hæreticum fuisse systema patris La Borde, eo quod *impudens ille scriptor convelleret a Christo Ecclesiæ collatam potestatem, non solum dirigendi per consilia et suasiones, sed etiam jubendi per leges, ac devios exteriore judicio et salubribus pœnis coercendi atque cogendi.* Atvero dictus auctor non denegabat Ecclesiæ excommunicandi et in reos aliis pœnis spiritualibus animadvertendi postestatem; sed tantum volebat Ecclesiam, prolatis hujusmodi sententiis, inermem esse, ac proinde non posse reum externe, idest pœnis corporalibus aut temporalibus, ad satisfaciendum cogere. In eo erat dicti scriptoris systema; in illud ergo systema damnatio directa est; ergo revera cecidit condemnatio in opinionem quæ Ecclesiam spoliatam vult omni potestate per corporales et temporales pœnas coercitiva.

Item supra (dicto capite 3) vidimus damnatam fuisse synodi Pistoiensis doctrinam, quatenus insinuat Ecclesiæ non competere a Christo collatam potestatem *contumaces exteriori judicio*

confixum fuisse heterodoxi Joannis Nuytz systema, quod sustineret Ecclesiam *vis inferendæ potestatem non habere*. Dictus autem professor Ecclesiæ non denegavit vim excommunicationes et alias mere spirituales pœnas decernendi. Ergo in eo sensu damnatus est, quod potestatem per temporales et corporales pœnas coercitivam negaverit.

Attentis autem prædictis definitionibus, non videtur etiam tanquam probabilem sustineri ullatenus posse opinionem, quæ Ecclesiæ vim quamlibet per pœnas temporales et corporales coactivam, et a Christo acceptam denegat : imo videtur opinio illa, ad minus erronea et temeraria, dicenda. Non tamen videtur ipsi inuri posse notam hæreseos, quamvis Suaresius contrariam doctrinam dicat *esse de fide:* Nam in præallatis definitionibus declaratur quidem Ecclesiæ competere potestatem *externe et exteriore judicio et salubribus pœnis coercendi atque cogendi;* non tamen expressis terminis additur, *per temporales et corporales pœnas.* Et quamvis apertissime sensus ille in dictis definitionibus includatur, cum tamen propriis terminis non exprimatur, uno saltem syllogismo opus est ad eum deducendum. Atque ideo, modo quis *coactivam* Ecclesiæ potestatem admittat, etiam si sustineat non esse coactivam *per temporales et corporales pœnas,* hæreticus non erit dicendus : Non tamen, ut diximus, licite istiusmodi opinioni adhærebit, cum saltem ut erronea et temeraria habenda sit.

Duplex in mundo principatus, ecclesiasticus et sæcularis. Duplex proinde judiciaria potestas, sæcularis et ecclesiastica. Cum vero utraque a Deo sit ordinata, debet unaquæque proprium habere objectum, ita ut certa causarum genera ab una jurisdictione pendeant; cætera vero alteri subjiciantur. Nisi enim unaquæque determinatam materiam tanquam sibi propriam vindicare posset, non ordinate et sapienter duas mundo simultanee præesse potestates instituisset Deus; sed humanas res æternis collisionibus, perturbationibus et flagitiis malamente subdidisset, quod dicere impium et blasphemum est.

Hinc tractanti de judiciis ecclesiasticis occurrit, inter gravissimas, quæstio de secernendis causis, quæ ad forum ecclesiasticum pertineant, ab iis quas sibi merito vindicat sæcularis jurisdictio. Cui recte determinando discrimini, atque inter proprias utriusque jurisdictionis causas deducendo distinctionis et separationis sulco, in hac sectione nobis est incumbendum.

CAPUT I.

bus subjacere. Omnes enim homines tenentur verum
Ecclesiam ingredi, seu esse catholici, ac proinde catho-
dem profiteri. Est autem articulus fidei, Ecclesiam in
o et definiendo dogmate infallibilitate pollere : Christus
xit : *portæ inferi non prævalebunt adversus eam;* prævale-
tem si Ecclesia in docendo quid credendum sit, errare
Præterea Christus voluit et imperavit ut omnes Eccle-
enti crederent : *euntes docete... qui non crediderit condem-*
; non potuit autem Christus exigere ut Ecclesiæ docenti
tur, nisi Ecclesiam fecerit in docendo infallibilem.
ea tota patrum traditio tenuit Ecclesiam a Christo cum
a infallibilitate fuisse constitutam, et ea fuit omnium
um fides ; quæ si erronea foret, sequeretur a tempore
orum usque nunc Sponsam Christi fuisse perpetuo fœ-
et contra ipsam portas inferi prævaluisse. Præterea
s de prædicta Ecclesiæ infallibilitate fuit multoties ex-
lefinitus. Quæ omnia in tractatu de Ecclesia fuse a theo-

pertinens debet etiam ab omnibu
ad forum Ecclesiaticum pertinere
nerali praxi sua ut sibi proprias
eidem foro subjectæ censendæ sun
subjacere cadem Ecclesia definit
definitione, sive quas sufficienti s
causas declarat Ecclesia, eæ rev
ergo verum et tutum est quod pos
Objicies. — Nullus esse potest
judex ; atqui Ecclesia esset legitim
si materiæ quas sui fori esse conte
ecclesiastico accensendæ forent, l
sententiam aut praxim declarare
debeant foro ecclesiastico attribui
per Ecclesiæ definitionem aut prax
guo majorem : nullus ex iis, qui
carent, potest esse legiti

oppositum. Quæ prærogativa tanquam ad dogma catholicam pertinens debet etiam ab omnibus admitti. Ergo eas causas ad forum Ecclesiaticum pertinere admittendum est, quas generali praxi sua ut sibi proprias tribuit Ecclesia. Aliunde eidem foro subjectæ censendæ sunt causæ quas expresse sibi subjacere eadem Ecclesia definit; ergo sive quas expressa definitione, sive quas sufficienti sua praxi ad se pertinere causas declarat Ecclesia, eæ revera ipsius foro subjacent: ergo verum et tutum est quod posuimus principium.

Objicies. — Nullus esse potest in propria causa legitimus judex; atqui Ecclesia esset legitimus judex in propria causa, si materiæ quas sui fori esse contendit sæcularis potestas, foro ecclesiastico accensendæ forent, hoc ipso quod ita per suam sententiam aut praxim declararet Ecclesia; ergo ut causæ debeant foro ecclesiastico attribui, non sufficit ita declarar per Ecclesiæ definitionem aut praxim. — Respondeo : distinguo majorem : nullus ex iis, qui infallibilitate in judicando carent, potest esse legitimus in propria causa judex, concedo : etiam ille, qui divina inerrantiæ prærogativa pollet, non potest

ribus potestatibus, obtemperari. Id qui negant, divinam æ institutionem catholice non intelligunt. Ii, verbi grai timent ne Ecclesia ea quæ sæcularis potestatis sunt urpet, vel admittunt Ecclesiæ in suis definitionibus et li disciplina infallibilitatem, vel non : si prius, absursse eorum timorem fateantur, cum nunquam accidere ut Ecclesia, quod ad ipsam non pertinet, vel suum defiel praxi usurpet : si posterius, desinant sese vocitare cos ; a fide enim et doctrina catholica aperte deficiunt.

UNDUM PRINCIPIUM. — *Ad distinguendas proprias fori stici et sæcularis causas, tuta regula sunt decreta pontifi- conciliorum, quæ hanc distinctionem clare enuntiant, et in lem Ecclesiæ disciplinam seu legislationem transierunt.* — ur ex superius stabilito principio : diximus scilicet Ecn non posse per disciplinam generalem aliquid non sibi usurpare aut suum declarare ; eo quod etiam in dis-

Dum ergo infra afferemus eju aliquam causarum speciem esse f et sufficienti habenda erit talis probationem decretum perspicu illas jurisdictioni ecclesiasticæ ta

TERTIUM PRINCIPIUM. — *Eæ c pertinere censendæ sunt, quas necess judici sæculari, subjacere, ut Eccle tem nempe animarum, convenienter* vult finem, vult hoc ipso media necessaria; non potuit ergo Ch eam societatem, quæ Ecclesia nu in hunc finem, ut per ejus action lem visionis intuitivæ beatitudi ipsi opportunam contulerit pote missionem explere

dum pertinere eas materias quas ei tanquam proprias attri-
buunt.

Dum ergo infra afferemus ejusmodi decreta ad probandum aliquam causarum speciem esse fori ecclesiastici, pro rigorosa et sufficienti habenda erit talis probatio, modo adductum in probationem decretum perspicue et sine ambiguitate causas illas jurisdictioni ecclesiasticæ tanquam proprias adjudicet.

Tertium principium. — *Eæ causæ ad forum ecclesiasticum pertinere censendæ sunt, quas necesse est judici ecclesiastico, et non judici sæculari, subjacere, ut Ecclesia finem sibi proprium, salutem nempe animarum, convenienter attingere possit.* — Qui enim vult finem, vult hoc ipso media ad finem illum assequendum necessaria; non potuit ergo Christus Dominus universalem eam societatem, quæ Ecclesia nuncupatur, in terris instituere in hunc finem, ut per ejus actionem homines ad supernaturalem visionis intuitivæ beatitudinem pervenirent, quin simul ipsi opportunam contulerit potestatem, qua divinam hancce missionem explere possit. Si ergo ad assecutionem finis propter quem Ecclesia divinitus instituta fuit, necessarium aut etiam conveniens et opportunum sit, aliquas causarum species

præcise ut pace et materiali præsentis vitæ felicitate fruantur, sed ut, mediante hac tranquillitate et securitate, quam promovet civilis societas, unusquisque possit ea cogitare et agere quibus æternam beatitudinem mereatur et aliquando assequatur. Non ergo Ecclesiæ finis fini sæcularis societatis subordinatur, sed contra sæcularis societatis finis Ecclesiæ fini. Proinde quando ad finem Ecclesiæ proprium expedit certas materias ecclesiasticæ jurisdictioni potiusquam sæculari subjici, merito concluditur velle Deum ut cedat sæcularis judex, et Ecclesia quæ fini suo utilia sunt possit peragere.

Quartum principium. — *Ad forum ecclesiasticum pertinent eæ causæ quas illi tanquam proprias tribuunt communiter doctores catholici.* — Quando nempe omnes moraliter doctores catholici tanquam certum tenent et docent aliquid ad dogma pertinens, erronea esse nequit eorum doctrina. Ea enim generaliter in Ecclesia solet prævalere doctrina, quam communiter tanquam certam docent universitates catholicæ, et cæteri scholæ doctores. Nisi ergo Deus communem doctorum sententiam circa res dogmaticas immunem ab errore divina sua providentia perpetuo servaret, ipsius Ecclesiæ infallibilitati sufficienter non providisset. Quod fusius expositum vide apud Melchiorem Canum (de locis theologicis). Hinc ille doctorum communis consensus inter locos theologicos merito recensetur. Porro utrum talis species causarum jure proprio ad forum ecclesiasticum pertineat, est quæstio dogmatica, et non mere disciplinaris aut historica. Valebit ergo præfata doctorum consensio ad certo discernendas proprias utriusque fori causas.

Hæc quatuor principia sive regalas præmisimus, ut iis tanquam præeunte quadam face instructi, facilius gravissimam de utriusque fori competentia quæstionem enodare possimus. Remanet ut varias causarum species recenseamus, et quænam Ecclesiæ, ex jure ipsi proprio, subjaceant indigitemus.

n. 50.) Tales sunt quæ ad fidem, sacramenta, absolutionem a votis et juramentis, sacrificium, sacramentalia, ritus sacros, censuras et alias pœnas mere ecclesiasticas, aliaque his similia pertinent.

Spiritualium etiam causarum nomine veniunt illæ, quæ licet intrinsece spirituales non sint, eo quod earum objectum in se dumtaxat consideratum sit quid temporale, spiritualibus tamen adnectuntur, et ratione hujus adnexionis spiritualibus annumerari debent : cujusmodi sunt, verbi gratia, causæ circa redditus ecclesiasticos, circa decimas, etc. « Ratio est, quia « magis dignum trahit ad se minus dignum (arguitur capite « *Quod in dubiis* 3, *de Consec. eccl. vel altar.*); et res tempo- « ralis desinit esse talis, quamprimum spirituali annexa fuerit, « prout elucescit non tantum ex jure sacro (can. *Si quis ob- « jecerit* 7, caus. 1, q. 3), sed etiam ex jure prophano, § *Sa- « cræ* 8, inst., *de Rer. divis.* » (Schmalzgrueber, in titulum 1 *de Judiciis,* libri 2 decretalium, n. 50.)

Qua præmissa de causis spiritualibus notione, sit,

PROPOSITIO I^a. — *Causæ spirituales ad forum ecclesiasticum*

Decernimus ut laici ecclesiastica tractare negotia non præsumant. Sed Episcopi, Abbates, Archiepiscopi et alii ecclesiarum prælati de negotiis ecclesiasticis, maxime de illis quæ spiritualia esse noscuntur, laicorum judicio non disponant : nec propter eorum prohibitionem, ecclesiasticam dimittant justitiam exercere (c. *Decernimus* 2, tituli 1, *de Judiciis*, libri 2 decretalium).

Causa vero juris patronatus ita conjuncta est et connexa spiritualibus causis, quod nonnisi ecclesiastico judicio valeat definiri (c. *Quanto* 3, tituli 1, *de Judiciis*, libri 2 decretalium). In quo textu æquivalenter edicitur, causas spirituales non posse nisi ecclesiastico judicio definiri.

Tuam non credimus latere prudentiam, causam natalium reginæ Cypri ad examen nostrum (utpote quæ ad forum ecclesiasticum pertinet) esse delatam. Quia vero antequam natalium causa terminata esset, dependentem ex illa successionis causam incipere nihil aliud esset quam diversis processibus intricare negotium..., si forte ab ipsa regina fueris super hoc requisitus, donec jam dicta causa natalium apostolico judicio finem acceperit, patienter expectes. Ita Honorius III Ludovico Francorum regi (c. *Tuam* 3, tituli *de Ordine cognitionum* 10, libri 2 decretalium). Cujus decretalis sensus ut melius introspiciatur, casus expositionem ex glossa subjungimus : « Mortuo comite Campaniæ sine prole, « regina Cypri dicebat quod debebat illi succedere in comi- « tatu tanquam proximior. Quidam alius hoc intelligens acces- « sit ad dominum Papam, proponens quod, cum ipsa regina « non fuisset de legitimo matrimonio nata, dicto comitatui suc- « cedere non debebat, sed ipse : quod paratus erat probare « in præsentia domini Papæ; petens ab ipso ut mandaret regi « Franciæ, ut si forsitan dicta regina super successione comi- « tatus prædicti, coram ipso proponeret quæstionem, non au- « diret eamdem, donec causa natalium (ex qua illa depende- « bat) fuerit terminata : quod Papa non distulit adimplere. » Ergo agebatur de quæstione, utrum talis persona ex legitimo matrimonio nata sit; et hæc causa, eo quod alicui rei sacræ, sacramento nempe matrimonii adnexa sit, a Pontifice decla-

noscant vel judicent, sive captos pro eodem crimine absque dictorum Episcoporum sive inquisitorum, aut saltem alterius eorumdem licentia vel mandato, a carcere liberent, aut executionem sibi pro hujusmodi crimine a diœcesano vel inquisitoribus seu inquisitore injunctam, prompte (prout ad suum spectat officium) facere seu adimplere detrectent : vel alias diœcesanorum aut inquisitorum judicium, sententiam seu processum, directe vel indirecte impedire præsumant. Si quis vero de prædictis potestatibus, dominis temporalibus, rectoribus, vel eorum officialibus seu ballivis contra prædicta fecerit... excommunicationis se noverit mucrone percussum : quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, ex tunc velut hæreticus condemnetur. Ita Bonifacius VIII (capite *Ut inquisitionis* 8, tituli *de Hæreticis* 2, libri 5, in 6). Ergo per decretum, ad universalem Ecclesiæ legislationem et disciplinam pertinens, Ecclesia tanquam ex jure proprio ad se pertinentes sibi attribuit causas fidei.

Ex citatis decretalibus, satis patet Ecclesiam, generali sua praxi, disciplina, et legislatione, sibi ut proprias tribuisse spirituales causas : ex principio autem in superiori capite firmato,

icorum sententia : isti porro, ad forum ecclesiasticum
ales causas pertinere, unanimi consensu tenent.

POSITIO IIª. — *Ad forum ecclesiasticum pertinent spirituales etiamsi temporalis societatis interesse attingant.* — Sæpe ut causæ spirituales dirimi nequeant ab Ecclesia, quin ex decisione redundet in societatem civilem effectus, in proinde attingatur interesse potestatis sæcularis. io, verbi gratia, ventilantur causæ fidei, et Ecclesia po- em suam judiciariam exerit in suspectos de hæresi vel in aticos, eosque ut tales damnat, et vitandos decernit, antum ii ordinaria, qua forte antea fruebantur, æstima- apud catholicos cadunt, sed et abrumpitur cum ipsis etum salutationis, collocutionis, mensæ et aliarum rela- n commercium; qui effectus externus est, et societatem

... directe aliquem effec
cum non trahant. Cum ergo civil
tualium causarum definitio plerun
propterea sæcularis potestas possi
nuntiare. Negative esse responden
catione principiorum sive regula
præmisimus. Nempe,

1º Ostendimus eas causas ad f
nere, quas sibi subjici, per leges g
ciplinam constituentes decrevit E
possit Ecclesia ob divinam inerra
dum generalis legislationis et disci
injustum statuere. Jam vero præd
tribuit, tamquam sibi proprias, ca
que distinction...

dendum esse ipso facto sequatur. Imo nulla fere pronuntiari possunt de rebus spiritualibus judicia ecclesiastica, quæ magis minusve directe aliquem effectum in societate sæculari secum non trahant. Cum ergo civiles hujusmodi effectus spiritualium causarum definitio plerumque producat, quæritur an propterea sæcularis potestas possit de iis cognoscere et pronuntiare. Negative esse respondendum facile probatur, applicatione principiorum sive regularum quas superiori capite præmisimus. Nempe,

1° Ostendimus eas causas ad forum ecclesiasticum pertinere, quas sibi subjici, per leges generales, et generalem disciplinam constituentes decrevit Ecclesia eo quod scilicet non possit Ecclesia ob divinam inerrantiæ prærogativam per modum generalis legislationis et disciplinæ aliquid erroneum aut injustum statuere. Jam vero prædicto modo Ecclesia sibi attribuit, tamquam sibi proprias, causas spirituales omnes, absque distinctione earum quæ aliquos civiles effectus secum trahunt; imo has etiam ipsius decretis comprehendi, ex eorum tenore omnino liquet. In supra citato capite *Decernimus*

sæcularis potestas, sub prædictorum effectuum civilium prætextu, judices ecclesiasticos jubeat a judicandis quibusdam causis ecclesiasticis abstinere : quibus ideo injungitur ne propter talem *prohibitionem, ecclesiasticam dimittant justitiam exercere.*

In citato pariter capite *Tuam* (3, tituli 10, libri 2 decretalium) agitur nominatim de causa quæ magni momenti effectum civilem trahebat ; de quæstione scilicet an regina Cypri ex matrimonio legitimo esset orta, a qua pendebat jus ipsius in quemdam comitatum succedendi. De ea tamen causa sic pronuntiat Honorius III : *ad forum ecclesiasticum pertinet.* Illud autem decretum, utpote in libros decretalium auctoritate apostolica insertum, ad generalem Ecclesiæ legislationem et disciplinam pertinet.

Item causæ de crimine hæreseos effectus societatem civilem attingentes producunt. Et de iis nihilominus generali ecclesiastica lege sic decernitur : *prohibemus districtius dominis temporalibus, ne ipsi de hoc crimine, cum mere sit ecclesiasticum, quoquomodo cognoscant vel judicent.* Imo in eodem decreto sæcularibus potestatibus sub pœna excommunicationis præcipitur, ut prompte brachii sæcularis auxilium præstent, et exequantur quod fuerit pro dicti criminis repressione a judicibus ecclesiasticis injunctum. Omissis ergo multis aliis quæ addi possent hujusmodi documentis, tanquam certum concludendum est, Ecclesiam generali sua legislatione et disciplina jurisdictioni suæ tanquam proprias vindicasse spirituales causas omnes, non exceptis iis quæ aliquem civilem effectum secum traherent. Ergo etiam eæ causæ ad forum ecclesiasticum pertinent.

2° In superiori etiam capite firmavimus ecclesiasticæ jurisdictioni accensendas esse causas, quas finis Ecclesiæ proprius postulat a judice ecclesiastico dirimi. Porro finis ille, sanctificatio nempe et salus animarum, a rebus sacris et spiritualibus maxime pendet. Ut ergo possit Ecclesia finem sibi proprium convenienter promovere, debet posse de rebus illis statuere et pronuntiare, ac proinde causas spirituales judicare. Causæ

dictis aliqui sequuntur temporalem societatem attingentes effectus; et ex ipsa Ecclesiæ, prout locum habuit, institutione sequitur, debere potestatem sæcularem hos effectus suscipere, et eis sese et regimen suum accommodare.

Præterea, non posset sæcularis potestas, sub dictorum effectuum prætextu causas spirituales sibi vindicare et dirimere, quin vice versa sequerentur in societate ecclesiastica effectus: ii autem, ob deficientem in principe sæculari infallibilitatem circa determinandas res spirituales et ad fidem pertinentes, in discrimen perpetuum adducerent religionis et ipsius Ecclesiæ integritatem. In crimine hæreseos, verbi gratia, nulla speciali prærogativa divinitus accepta pollet Index sæcularis, qua præmuniatur a judicando tanquam hæretico, eum qui hæreticus non est, aut non hæretico, eum qui tamen hæreticus est. Ergo aut a nullo judicari poterunt causæ spirituales quæ effectum aliquem civilem trahunt, quod absurdum est; aut dicendum a judice ecclesiastico eas esse dirimendas.

3° Accedit doctorum catholicorum communis sententia. Nam præter quosdam, janseniana, aut gallicanismi parlamenta-

juribus et cæteris veritatibus infallibilis est, hoc ipso pertinet edicere, et quæ sua sint jura, et quæ aliorum; ac proinde pronuntiare an aliquid sit fori sui, an vero alterius. Hac porro prærogativa gaudet ecclesiastica, non sæcularis potestas.

Præterea eæ causæ ad ecclesiasticum forum pertinent, ut dictum est supra, quas sibi subjacere per disciplinam et legislationem suam generalem declaravit et sancivit Ecclesia; quippe quæ legibus suis universalibus et disciplinam universalem constituentibus, nunquam potest aliquid erroneum, sive injustum et pravum decernere. Porro causam illam, utrum nempe aliqua causa spiritualis sit an temporalis, suæ jurisdictioni vindicavit Ecclesia lege universali, id est, capite *Si judex* 12, *de Sententia excommunicat.*, in 6 : ibi enim agitur de malefactore capto, qui se dicit clericum, et de quo adhuc incertum est utrum revera clericus sit. Decernit autem Bonifacius VIII eum ad tribunal ecclesiasticum, non sæculare, esse trahendum : *Ad judicem ecclesiasticum, quia de re ecclesiastica et spirituali..., cognitio pertinebit.*

Accedit communis doctorum catholicorum sententia, quam satis testatur hoc modo Schmalzgrueber : « Dicendum hoc « casu decisionem ad judicem ecclesiasticum pertinere : ita « Cavarruvias... Marta... Oliva..., et, hoc teste, receptissima « traditio omnium. Sumitur clare ex capite *Si judex* 12, *de* « *Sententia excommunicationis,* in 6, ibi : *quia de re ecclesiastica* « *et spirituali.* Ratio est quia judex sæcularis judicando de re « spirituali excedit limites suæ potestatis : non excedit limi- « tes suæ potestatis judex ecclesiasticus judicando de re tem- « porali; nam hic non est incapax jurisdictionis temporalis, « sicut tamen ille est incapax jurisdictionis spiritualis. Atqui « periculo sic excedendi limites potestatis suæ se objiceret « judex sæcularis, si judicaret, quando dubium est an causa « sit spiritualis : nam forte spiritualis est : ergo. » (In titulum 1 *de Judiciis*, libri 2 decretalium, n° 55.)

Propositio IVª. — *Potest laicus, ex delegatione Summi Pon-*

« quam delegatos suos poterit ea Papa cognoscere et judicare.
« —Pars secunda (nempe quod laicus non passit ad hoc delegari « ab alio quam Romano Pontifice) constat ex eo, quia Episco« pus, vel alius Papa inferior, nequit id, quod jure superiori « constitutum est, abrogare; atqui superiori jure, pontificio « nempe, constitutem est ne laici immisceant se negotiis spi« ritualibus, per caput *Decernimus* 2, *de Judiciis* et alios textus; « ergo. » (Schmalzgrueber, in titulum *de Judiciis*, n. 56.)

Ex præsenti thesi, quæ est doctrina communis doctorum catholicorum, quisque facile eruet quam absurdum sit gallicanismi parlamentarii ratiocinium, quo potestatem regum Galliæ sese spiritualibus negotiis immiscendi, concludunt ex eo quod de facto olim in iis intervenerint. Utique causis spiritualibus judicandis sese aliquando intromiserunt reges, etiam Pietate conspicui; at consentiente Romano Pontifice, qui id muneris, pro hujus ævi consuetudine, eis demandabat. Cumque ii principes minime somniarent hoc sibi jure regio deberi, non periculosa, sed Ecclesiæ utilissima quandoque evadebat hæc frequens, et permanenter forte ex consuetudine introducta, delegatio. Quod ergo legitime a prædictis regibus, ob

CAPUT III.

DE CAUSIS MATRIMONIALIBUS.

Distinguendæ sunt causæ matrimoniales proprie dictæ, ab improprie dictis. Quando in quæstionem venit contractus matrimonialis valor, aut aliquid juris ex ipsius valore vel nullitate fluens, est causa matrimonialis proprie dicta : Cujusmodi est, verbi gratia, quæstio utrum tale impedimentum sit dirimens, an vero dumtaxat impediens; aut etiam an aliquid sit necne verum impedimentum; an de facto tale matrimonium cum impedimento nullitatis contractum fuerit; an ex tali vel tali motivo licitum sit vero matrimonio conjunctis divortium; an tales filii sint necne legitimi, cum ea legitimitas sequatur ex quæstione de ipsius matrimonii valore, etc. At præter ejusmodi quæstiones, quæ vel circa matrimonii substantiam versantur, vel circa obligationes et jura a substantia matrimonii necessario dependentia, sunt et aliæ, quæ respiciunt varias solemnitates substantiæ et valori matrimonii extrinsecas : cujusmodi sunt quæstiones de dote, de hæreditate, de pompa matrimoniali, etc. Eæ porro vocari possunt causæ matrimoniales improprie dictæ. Quo prænotato, sit.

Propositio I[a]. — *Causæ omnes matrimoniales proprie dictæ, quoad matrimonia fidelium, ad forum ecclesiasticum exclusive pertinent.* — Probatur 1°. Ex canone 42 sessionis 24 Tridentini concilii : *Si quis dixerit causas matrimoniales non spectare ad judices ecclesiasticos, anathema sit.* Dum ibi dicitur *causas matrimoniales*, idem intelligendum est ac si positum fuisset, causas matrimoniales *omnes*. Constat ex eo quod per modum propositionis universalis enuntiatio fiat. Constat præterea ex authentica interpretatione Pii VI, qui in brevi dogmatico ad Motulensem Episcopum directo, reprobat interpretationem sensus universalis restrictivam, qua scilicet contenderetur canonem

stituentibus, quibus Ecclesiæ sibi ejusmodi causas vindicavit : *Multorum relatione cognovimus te propriam velle abjicere uxorem et adhærere alteri, prætendentem consanguinitatis occasionem. Unde Apostolica auctoritate interdicendo mandamus tibi, ut hanc quam nunc habes uxorem nullatenus præsumas dimittere, vel aliam ducere, donec Episcoporum religiosorum concilium causam istam examinaverit* (canone *Multorum* 10, causæ 35, quæstionis 6). Pariter supra citato capite *Tuam* (3, *de Ordine cognitionum* 10, libri 2 decretalium), et capite *Causam* (4, tituli *Qui filii sint legitimi* 17, libri 4 decretalium), et capite *Lator* 5, prædicti tituli, videmus Ecclesiam sibi tribuere causam de valore vel nullitate matrimoniorum : plurimaque alia extant in corpore juris variorum sæculorum decreta, quibus Ecclesia de causis matrimonialibus tanquam ad se pertinentibus suprema auctoritate decernit. Quod autem eas sibi jure proprio, non autem tanquam ex aliqua principum concessione, ut quidam heterodoxi somniarunt, vindicaverit, patet, tum ex eo quod hujusmodi leges suas applicaverit ipsismet principibus valde renitentibus, atque eo ipso in prætensam illam concessionem minime consentientibus, tum ex ipso dictarum legum stylo,

non ad Ecclesiam, de talibus possessionibus judicare, ne videamur juri Regis Anglorum detrahere, qui ipsarum judicium ad se asserit pertinere, fraternitati vestræ mandamus, quatenus Regi possessionum judicium relinquentes, de causa principali, videlicet utrum mater prædicti R... de legitimo sit matrimonio nata, plenius cognoscatis et causam hujusmodi terminetis. Quis non videt Pontificem illum, dum tam luculenter causam possessionum *ad regem, non ad Ecclesiam* pertinere pronuntiat, æquivalenter edixisse alteram, de valore nempe matrimonii, non minus proprio jure, ecclesiastico foro subjici? Cum ergo in praxi et disciplina ac legislatione sua generali nequeat Ecclesia quidquam erroneum aut injustum decernere, et sibi ut proprias hoc modo causas matrimoniales omnes vindicaverit, dicendum causas illas ad ipsam revera exclusive pertinere.

Probatur 3°. Ex nuper habita in consistorio Pii Papæ IX allocutione, 27 septembris 1852 : sic orditur allocutio illa : « Acerbissimum vobiscum, venerabiles fratres, hodie commu« nicamus dolorem, quo jamdiu intime premimur ob maxima « et nunquam satis lugenda damna, quibus plures abhinc an« nos, catholica Ecclesia in Neogranatensi republica miseran« dum in modum affligitur. »

Post enumerata autem multa a dicto gubernio in detrimentum Ecclesiæ attentata, sic prosequitur Pontifex : « Nihil di« cimus de alio illo decreto, quo matrimonii sacramenti mys« terio, dignitate, sanctitate, omnino despecta, ejusque « institutione et natura prorsus ignorata et eversa, atque « Ecclesiæ in sacramentum idem potestate penitus spreta, « proponebatur juxta jam damnatos hæreticorum errores, « atque adversus catholicæ Ecclesiæ doctrinam, ut matrimo« nium tanquam civilis tantum contractus haberetur, et in « variis casibus divortium proprie dictum sanciretur, omnes« que matrimoniales causæ ad laica deferrentur tribunalia, et « ab illis judicarentur; cum nemo ex catholicis ignoret aut « ignorare possit matrimonium esse vere et proprie unum ex « septem evangelicæ legis sacramentis a Christo Domino ins-

« fuere propositæ, tamen plerique deputati ac senatores, Deo « bene juvante, eas leges rejiciendas esse decrevere. » (Inserta fuit allocutio illa in publicatione periodica la *Civilta cattolica*, n. 62, anno 3, tom. 11.)

Ad rem prorsus faciunt, ut patet, ea Pii IX verba, *omnino spectare ad Ecclesiæ potestatem ea omnia decernere quæ ad idem matrimonium quovismodo possunt pertinere :* non enim luculentius exprimi et tenendum declarari poterat quod hic sustinemus, *omnes* scilicet proprie dictas matrimoniales causas a foro pendere ecclesiastico. Nec minus aperte prædictis verbis feritur erroneum et periculosissimum systema eorum qui sæculari principi tribuunt, saltem tanquam probabilem, dirimentia matrimonii impedimenta constituendi potestatem. Si enim ea *omnia* quæ ad matrimonium *quovismodo* possunt pertinere, a

ntrat de mariage pour des catholiques, prétend en régler
validité, contredit la doctrine de l'Église, usurpe ses droits
aliénables, et, dans la pratique, met sur le même rang le
ncubinage et le sacrement de mariage, en les sanctionnant
un et l'autre comme également légitimes.

La doctrine de l'Église ne serait pas sauve, et les droits
e l'Église ne seraient pas suffisamment garantis par l'adop-
on, à la suite de la discussion qui doit avoir lieu au Sénat,
es deux conditions indiquées par les ministres de Votre
ajesté, savoir : 1° que la loi reconnaîtra comme valides les

« Au reste, les deux conditio
« l'autre, la supposition que le pr
« de départ dans toute ses disp
« mariage le sacrement est sépa
« même elles laissent subsister
« entre ce projet de loi et la
« mariage.

« Que César, gardant ce qui es
« qui est à l'Église ; il n'y a pas d'a
« Que le pouvoir civil dispo

« gion.

« Au reste, les deux conditions ne détruisent, ni l'une ni « l'autre, la supposition que le projet de loi prend pour point « de départ dans toute ses dispositions, savoir : que dans le « mariage le sacrement est séparé du contrat, et par cela « même elles laissent subsister l'opposition déjà indiquée « entre ce projet de loi et la doctrine de l'Église sur le « mariage.

« Que César, gardant ce qui est à César, laisse à l'Église ce « qui est à l'Église ; il n'y a pas d'autre moyen de conciliation. « Que le pouvoir civil dispose des effets civils qui dérivent du « mariage, mais qu'il laisse l'Eglise régler la validité du mariage même entre chrétiens. Que la loi civile prenne pour

ita tenendum est, si nullum existere possit inter fideles rimonium, quod non sit simul sacramentum; atqui hanc catholicam doctrinam declaravit Pius IX in citata allocu- his verbis: *Cum nemo ex catholicis ignoret aut ignorare pos- inter fideles matrimonium dari non posse, quin uno eodemque ore sit sacramentum; atque id circo quamlibet aliam inter stianos viri et mulieris præter sacramentum conjunctionem... aliud esse nisi turpem atque exitialem concubinatum.* Si ergo rimonium fidelium sit necessario et indivisim ipsummet amentum, est profecto res sacra et spiritualibus annume-

...corum sent
« Indubitabilis apud omnes ca
« grueber, in titulum *de Judiciis*
« personas a jurisdictione sæc
vero clericis oriatur illud fori p
an ex propria ita statuendi Ecc
dumtaxat principum sæcularium
quæstio est, quam fuse expendi
relative ad potestates civiles. Ibi n
munitatibus, ostendimus 1° nulla

temporales, ad forum ecclesiasticum pertinere, tradit communis doctorum catholicorum sententia.

« Indubitabilis apud omnes catholicos veritas est (ait Schmalz-« grueber, in titulum *de Judiciis*, n. 73), quæ docet clericorum « personas a jurisdictione sæculari exemptas esse. » Unde vero clericis oriatur illud fori privilegium, an ex jure divino, an ex propria ita statuendi Ecclesiæ potestate, an ex quadam dumtaxat principum sæcularium concessione, magni momenti quæstio est, quam fuse expendimus in tractatu *de Jure Ecclesiæ relative ad potestates civiles*. Ibi nempe, agendo de Ecclesiæ immunitatibus, ostendimus 1° nulla theologica nota carpi debere opinionem quorumdam catholicorum doctorum, qui docent ex mera dumtaxat principum concessione suum clericis obvenisse

ionem remittimus.

CAPUT V.

USIS TEMPORALIBUS QUÆ AD FORUM ECCLESIASTICUM PER-
TINENT RATIONE NEGLIGENTIÆ SÆCULARIS JUDICIS.

OPOSITIO I[a]. — *Si justitiam administrare negligat sæcularis*
as, causa, licet mere temporalis, ad forum ecclesiasticum le-

« cent, et fatigent eos laborib
« judicium ecclesiasticum non
« impetrant; et sic, præter juris
« ruerant, eos cogunt multiplic
« sic eorum utilitati consulere,
« deperire, mandamus quatenu
« sibus litteras, super rebus p
« contingunt, a Sede Apostolica
« auctoritate nostra irritas et
« Commune de se conquerenti
« beant justitiæ complere

institutionibus
simam hancce

ASTICUM PER-
DICIS.

ligat sæcularis
lesiasticum le-
um interpre-

« nem exhibere, laici quidam ut eorum jurisdictionem eva-
« cuent, et fatigent eos laboribus et expensis super rebus quæ
« judicium ecclesiasticum non requirunt, litteras Apostolicas
« impetrant; et sic, præter jurisdictionem consulum quam me-
« ruerant, eos cogunt multipliciter laborare. Volentes igitur
« sic eorum utilitati consulere, ne patiamur justitiam aliorum
« deperire, mandamus quatenus, si quando a laicis Vercellen-
« sibus litteras, super rebus præcipue quæ forum sæculare
« contingunt, a Sede Apostolica contigerit impetrari, decernas
« auctoritate nostra irritas et inanes, dummodo consules et
« Commune de se conquerentibus in judicio sæculari exhi-
« beant justitiæ complementum.

« Liceat tamen ipsis qui sub eisdem consulibus taliter duxe-

super rebus temporalibus; quæ proinde pertinebant ad judices sæculares ordinarios hujus loci, *consules justitiæ* ibi nuncupari solitos. Actores autem tentabant declinare hoc ordinarium tribunal, ut causam ad ecclesiasticum judicem pertraherent; et in hunc scopum litteras Apostolicas impetraverant. Id quidem tanquam abusivum corrigit Pontifex, decernens prædictas Apostolicas litteras, si quando impetrentur, fore irritas; at simul decernit causam quibusdam in casibus ad forum ecclesiasticum esse deferendam : si nempe consules justitiæ, id est, ordinarii judices sæculares, merito tanquam suspecti recusentur, vel justitiam postulantes opprimant, et non sit superior judex sæcularis qui eos corrigat et ad quem recurri possit. Inde autem sequitur generatim ad forum ecclesiasticum transire causam, quando a sæculari potestate obtineri nequit justitia.

Probatur 2°. Ex fine Ecclesiæ proprio. Probavimus nempe supra, capite hujus sectionis primo, eas causas foro ecclesiastico esse adscribendas, quas Ecclesiæ jurisdictioni subjici necesse atque opportunum est, ut finem sibi proprium Ecclesia convenienter assequatur. Porro ad bonum spirituale fidelium pertinet ut ipsis de materia etiam mere temporali litigantibus justitia reddatur : si ergo judex sæcularis, ad quem tales causæ pertinent, justitiam exercere negligat, necesse est ut Ecclesia ejus defectum supplere possit; et censeri debet talis potestas Ecclesiæ a Christo data.

Propositio IIª. — *Ut causa temporalis ad forum ecclesiasticum de jure transeat, non sufficit negligentia judicis sæcularis inferioris, sed requiritur etiam negligentia judicis sæcularis superioris.*— Quæstionem sic ponit Schmalzgrueber (in titulum *de Judiciis*, n. 58) : « Quorum judicum sæcularium negligentiam « supplere judex ecclesiasticus possit? » Ad quam ita respondet : « Aliqui quidem loquuntur generaliter : melius tamen « videntur sentire qui distinguunt inter magistratus et judices « sæculares qui superiorem in temporalibus non cognoscunt, « et inter eos qui talem superiorem cognoscunt. De *prioribus*

« tur, ad bonum spirituale pertinet ut justitia administretur;
« ac per consequens id fieri potest per potestatem spiritualem, « quæ superior est, cuique omnia temporalia in ordine ad suum « finem servire debent. »

Propositio IIIª.—*Ad sæcularem potestatem non pertinet ecclesiastici judicis negligentiam supplere in causis ecclesiasticis.* — Probatur 1° decretali *Qualiter* Innocentii III, in qua sic legitur: *nec pro defectu justitiæ, clerici trahantur a laicis ad judicium sæculare, quod omnino fieri prohibemus* (capite *Qualiter* 17, tituli *de Judiciis* 1, libri 2 decretal.). Ergo per legem quæ in universalem disciplinam transiit sibi vindicavit Ecclesia potestatem prohibendi ne sæcularis potestas, in casu deficientis ex parte judicis ecclesiastici justitiæ, cognosceret de causis etiam temporalibus clericorum : quæ prohibitio a fortiori intelligenda est

essarias ad vivendum temporales res, et sufficientem quan- tranquillitatem et securitatem temporalem habeant. Com- a autem hæc temporalia illis tribuere, est proprius socie- civilis finis. Ex intento ergo Dei in constituenda utraque etate, finis unius (id est sæcularis), fini alterius (id est esiasticæ) subordinatur. Ex subordinatione autem finium, uitur ipsa societatem, subordinatio. Jam vero absurdum est estatem quæ alteri subordinatur posse illius judicia refor- e, illam corrigere, propriasque ipsius causas ad se tra- e. Si enim id valeret sæcularis potestas, jam non ipsa ec- iasticæ, sed ipsi ecclesiastica subordinaretur.

ttento ergo utrique potestati proprio fine, recte quidem

suo in Ecclesiam animo, aut fide, injustas vocarent eccles minime essent. Sæpe sæpius causis spiritualibus sententiæ s

Præterea semper poterit Sed in causa ecclesiastica judicium competenter et juste pronun res ad jurisdictionem ecclesia causa ecclesiastica. Unde si reciproca potestas alter alteri dari poterit conflictui finis, pugna. Potest

definire. Sæpe sæpius enim sæculares principes pro infenso suo in Ecclesiam animo, aut jam titubante eorum catholica fide, injustas vocarent ecclesiasticas sententias, quæ injustæ minime essent. Sæpe sæpius ipsorum de rebus sacris et de causis spiritualibus sententiæ schismati et hæresi faverent.

Præterea semper poterit Sedes Apostolica sæcularis principis in causa ecclesiastica judicium judicare; quia hæc causa, an competenter et juste pronuntiaverit sæcularis potestas circa res ad jurisdictionem ecclesiasticam pertinentes, est et ipsa causa ecclesiastica. Unde si admittatur in Papa et principe reciproca potestas alter alterius judicia reformandi, nullus dari poterit conflictui finis, sed æterna remanebit statuta pugna. Potest quidem admitti, et admittenda probatur Ecclesiæ potestas judici sæculari supplendi, quando id requirit

hujusmodi majora bona conferet quam si causa vicisset.
nto, cæterum id commune esse cuilibet supremæ in suo
ere humanæ potestati, quæ semper fallibilis et peccabilis
anet, et cujus tamen judicia a superiore corrigi nequeunt,
n ex hypothasi superiorem in terris non habeat. Unde Ec-
sia, non quælibet injusta judicia supremæ sæcularis potes-
s corrigit, sed quando tantum id requirit bonum spirituale
lium; in cæteris partem oppressam ad patienter ferendum
ortans. Unde inanis prorsus est objectio.

Objicies 2°. Æquum videtur ut, sicut potest Papa judici sæ-
ari supplere in causis temporalibus quando id requirit bo-
n spirituale fidelium, ita possit princeps supplere judici

...ausis ecclesiasticis, i
tiam ferre. — Respondeo præ
militate et ut suspiciones et
melius repelleret, submisisse
non autem *coactivo*. Potest aut
mere subditos suos tanquam a
sationem contra ipsum prolata
in seipsum jurisdictionem agno
debemus emendare judicio, sec
si noluisset, tale judicium sibi
rator. Atque idem dicendum v
nis Pontificibus, qui simile hu
animarum bonum

nere de causis ecclesiasticis, imo et in ipsum Papam, sententiam ferre. — Respondeo prædictum Pontificem sese, ex humilitate et ut suspiciones et querelas contra ipsum ortas melius repelleret, submisisse judicio imperatoris *arbitrario*, non autem *coactivo*. Potest autem quilibet superior sibi assumere subditos suos tanquam arbitros ad examinandam accusationem contra ipsum prolatam, quin per hoc ullam eorum in seipsum jurisdictionem agnoscat. Non dixit Leo IV, vestro *debemus* emendare judicio, sed *volumus;* utique libere : nam si noluisset, tale judicium sibi vindicare non potuisset imperator. Atque idem dicendum venit de quibusdam aliis Romanis Pontificibus, qui simile humilitatis exemplum, ob majus animarum bonum, exhibere voluerunt.

Objicies 4° Canonem *Filiis* (31, causæ 16, quæstionis 7) in

ntur a laicis ad judicium sæculare. Unde si admittendus contrarius in lege Toletana sensus, lex illa censeri debe- quoad hoc per legem pontificiam *qualiter* correcta.

jicies 5°. Caput *Si quis* (2, *de Regularibus* 31, libri 3 decre- n), in quo supponitur in causa quadam ecclesiastica recla- posse *ad principem, aut proprium Episcopum, vel ad missum nicum*. — Respondet Glossa, et post ipsam canonistæ, ibi *rincipem* intelligi Papam. Sed etiamsi per *principem* intel- da esset sæcularis potestas, et per *missos dominicos* legati , rediret sub objectione præcedenti allata responsio; ni- m tunc temporis eam extitisse Ecclesiam inter et impe- concordiam, ut ex tacita et usu inducta Sedis Apostolicæ ratione, nonnulla de facto competeret sæcularibus princi-

religiosam, tum etiam litteraria *ritati subjacere.* — Factum i mera, e quibus sequentia tran

« Les universités sont des c « liers, établies depuis enviro « des études... Le pape Inn « dans des bulles qu'il donna p « maîtres de ces écoles, les q « fut suivi par Honorius III, I « mit aux maîtres ou docteurs « ils voudraient, et dans les n « commodes, ce qui formait a « sions. C

religiosam, tum etiam litterariam et scientificam, Ecclesiæ auctoritati subjacere. — Factum istud probant documenta innumera, e quibus sequentia transcribimus :

« Les universités sont des compagnies de maîtres et d'écoliers, établies depuis environ l'an 1200, pour la commodité « des études... Le pape Innocent III fut le premier qui, « dans des bulles qu'il donna pour établir une police entre les « maîtres de ces écoles, les qualifia d'*universités;* en quoi il « fut suivi par Honorius III, Innocent IV... En 1244, on per« mit aux maîtres ou docteurs ès-arts d'enseigner partout où « ils voudraient, et dans les maisons qu'ils trouveraient plus « commodes, ce qui formait autant de pédagogies ou pen« sions. Ces pédagogues ou maîtres étaient la plupart ecclé-

n au droit ecclésiastique, tom. 1, chap. 20.) Ergo ante
siensis universitatis institutionem, scholas ibi regebat
esiastica auctoritas, cancellarius nempe Ecclesiæ cathe-
is sub Episcopo. Eadem postea auctoritate, nempe Apos-
a, instituitur universitas, et ejus conduntur statuta;
esque eamdem auctoritatem permanet scholarum, magis-
umque inspectio, et tota denique juventutis educandæ et
ris scientiisque imbuendæ ratio. Nullas vero sibi partes in
re vindicat sæcularis potestas.

uod expressius narratum reperitur apud dictæ universi-
historicum Crevier :

Les Papes, inquit ille, étaient ses *souverains législateurs*
empe universitatis); et, *sous leur autorité*, elle faisait elle-

« créat quatre censeurs,
« bonne réputation, craignant
« Leur commission est de visit
« sont rassemblés des suppôt
« arts, et d'y examiner soign
« l'on y mène, et si elle es
« mœurs; si tous y vivent en
« gnent habilement la jeunes
« ordre; en un mot, quelle di
« qui concerne l'éducation : e
« réformer et améliorer selon
« trouveront avoir besoin de
« tellement à

0.) Ergo ante
s ibi regebat
cclesiæ cathe-
, nempe Apos-
ntur statuta;
olarum, magis-
s educandæ et
o sibi partes in

dictæ universi-

ins législateurs
elle faisait elle-

« on créa quatre censeurs, un pour chaque nation, gens de « bonne réputation, craignant Dieu et intelligents en affaires. « Leur commission est de visiter les colléges et pédagogies où « sont rassemblés des suppôts dépendant de la faculté des « arts, et d'y examiner soigneusement quelle est la vie que « l'on y mène, et si elle est conforme à l'honnêteté des « mœurs; si tous y vivent en commun, si les maîtres ensei- « gnent habilement la jeunesse, et la tiennent dans le bon « ordre; en un mot, quelle discipline on y observe en tout ce « qui concerne l'éducation : et les censeurs sont autorisés à « réformer et améliorer selon Dieu et justice tout ce qu'ils « trouveront avoir besoin de réformation. Le Cardinal avait « tellement à cœur cet établissement, qu'il ordonne que si « les censeurs nommés par les nations font négligemment leur

stad, par Pie II et Paul II; celle de Huesca, par le Pape
l II (1464), sur les instances du roi Jean II; de Valence,
Alexandre VI (1499); de Tolède, par Léon X (1520); de
enade, par Clément VII (1531). Au milieu du seizième
cle, c'est encore par l'ordre du Cardinal Duprat, légat du
pe Clément VII, que fut faite une nouvelle réforme de
iversité de Paris (*Histoire de l'université*, tom. 5, pag. 263);
e président et conseiller d'état Ribier rapporte qu'en 1557
roi Henri II demanda encore au Pape Paul IV des commis-
ces apostoliques pour réformer la même université, et que
Cardinal de Lorraine fut nommé chef et arbitre de ce tri-
nal, avec pouvoir de subdéléguer et de substituer (*Mém.*,

«ficiantur, atque ita de coru
«possit.» (Conciliorum Labbe
nodi decreta, a Gregorio XIII
Item concilium Tolosanum
«professores stato die quotann
«professionem facient... Scho
«curent, atque in eos qui ear
«suris ecclesiasticis agant...
«inserviandique gratia, fœmin
«puellarum scholis viri, at sol
«fœminæ præsint. Nullos aut
«cinorosos, aut demum a seips

« idonei reperti erudiendæ juventuti, *per ipsum Episcopum* præ-
« ficiantur, atque ita de eorum sufficientia a nemine dubitari « possit.» (Conciliorum Labbe, tom. 15, p. 1051.) Cujus synodi decreta, a Gregorio XIII recognita et approbata fuerunt.

Item concilium Tolosanum anni 1590 : « Academiarum « professores stato die quotannis, ex Pii IV bulla, publicam fidei « professionem facient... Scholas veteres Episcopi instaurare « curent, atque in eos qui earum bona injuste possident, cen- « suris ecclesiasticis agant... Nullæ, ne ministrandi quidem « inserviandique gratia, fœminæ in collegiis habitent ; sed nec « puellarum scholis viri, at solæ tantum *ab Episcopo approbatæ* « fœminæ præsint. Nullos aut hæreticæ pravitatis reos aut fa- « cinorosos, aut demum a seipsis præmisso diligenti examine « non approbatos homines, scholis Episcopi præesse patiantur.

t, gradus magistrales et doctorales in omni facultate or-
ati et concessi sunt in iisdem. » (Labbe, tom. 12,
1148.)

nc anno 1562 Parisiensis curia (le parlement) decreto
rohibet civilibus magistratibus, ne ad litigandum coram
mittant collegiorum rectores, capellanos magistrosve, de
s collegia respicientibus, *pour raison des principalités,
lles, bourses et régences de colléges, mœurs et discipline
tique, et de tout ce qui en dépend ;* sed vult eos remitti
dientiam cancellarii Ecclesiæ et universitatis Parisiensis,
*de les renvoyer devant le chancelier de l'Église et Université
aris.* (*Mémoires du Clergé de France,* tom. 1, pag. 929.)

nc anno 1606 simile decretum Henrici IV : « Les régents
écepteurs ou maîtres d'écoles des petites villes ou vil-

Hinc tandem die 8 martii a
decretum, quo expresse declar
noniques et civiles ont particulière
l'instruction de la jeunesse ; en so
de s'y ingérer, ni de tenir les coll
tenu l'approbation et permission
tato, pag. 1642.)

Allata porro documenta, aliae
possent, abunde palam faciunt
in toto orbe catholico insita fue
clesiæ in regenda publica juven
religiosa, sed litteraria etiam a

PROPOSITIO II^a. — *Tradendæ*
exclusive ecclesiasti

facultate or-
be, tom. 12,

nent) decreto
andum coram
agistros ve, de
principalités,
s et discipline
lt eos remitti
tis Parisiensis,
e et Université
, pag. 929.)
« Les régents
illes, ou vil-

Hinc tandem die 8 martii anni 1695 consilii regis Galliæ decretum, quo expresse declaratur : *De tout temps les lois canoniques et civiles ont particulièrement commis au soin des Évêques l'instruction de la jeunesse ; en sorte qu'il n'est permis à personne de s'y ingérer, ni de tenir les colléges et écoles, qu'ils n'aient obtenu l'approbation et permission de l'Évêque diocésain.* (Loco citato, pag. 1642.)

Allata porro documenta, aliaque quamplurima, quæ subnecti possent, abunde palam faciunt, quam alte omnium mentibus in toto orbe catholico insita fuerit persuasio hæc, de jure Ecclesiæ in regenda publica juventutis institutione, non tantum religiosa, sed litteraria etiam atque scientifica.

PROPOSITIO IIª. — *Tradendæ doctrinæ sacræ ratio omnino et exclusive ecclesiasticæ potestati subjacet.* — Nam illi exclusive

ipe dictus Pontifex prælatum Ecclesiæ jus sic declarabat defendebat : *Illud tibi potissimum prospiciendum, ut quæ fa-tates ad religionis dogmata ac disciplinam referuntur, sacra ni-um theologia et canonicum jus, Ecclesiæ auctoritati subsint... ter facultates has duas, cætera etiam, seu privatis seu publicis cholis, studia subjecta esse Episcoporum curæ debent, iis omni-in rebus, quæ ad religionem moresque pertinent ; neque magis-cuiquam docendi potestas fieri, quin prius fidei professionem nanus Ordinarii sui emiserit, quæ quotannis erit renovenda, sacri canones, ac ipsa etiam generatim recepta inter catho-s consuetudo prescribunt.* (*Epistolæ et brevia Clementis XIV,* Augustino Theiner edita, pag. 275, edit. Parisiis 1852.)

PROPOSITIO III^a^. — *Ergo nequit sæcularis potestas indepen-ter ab Ecclesia, facultates sacras, aut universitates in quibus*

quos ipsi elegerint, prout Spiri tuent; eaque ut semper observent bunt.

Constat 2° ex brevi Clementis 1773, ad Ignatium, Vilnæ in Po gere est : *Magnopere gavisi sum eorum esse numero intelleximus, q tionisque statuendæ, qua in Polon leat, gravissimum nuper est mu pelimus, venerabilis frater, leque mus adhortamur, ut omnem indus quidpiam vestris decretis ac leg lantia detrahatur, quibus rerum a omnis attributa esse*

quos ipsi elegerint, prout Spiritus Sanctus suggesserit, constituent; eaque ut semper observentur, sæpius visitando operam dabunt.

Constat 2° ex brevi Clementis XIV *Magnopere,* 18 decembris 1773, ad Ignatium, Vilnæ in Polonia Episcopum, in quo sic legere est : *Magnopere gavisi sumus, venerabilis frater, cum te in eorum esse numero intelleximus, quibus ordinandorum studiorum rationisque statuendæ, qua in Poloniæ regno institui juventutem oporteat, gravissimum nuper est munus demandatum... A te itaque petimus, venerabilis frater, teque quam maxime in Domino possumus adhortamur, ut omnem industriam tuam in eo colloces, ut ne quidpiam vestris decretis ac legibus de Episcoporum debita vigilantia detrahatur, quibus rerum ad religionem spectantium omnino omnis attributa esse opera debet. Propterea tibi vehementer est sa-*

liæ agnosci seu concedi posse decernit. Nonnulli nempe liarum Præsules, ut ex decretis gubernii diei 16 junii 1828, ca parva seminaria, subortam gravissimam litem componet, putarunt quædam ex iis quæ sibi gubernium vindicabat, se, salvis ecclesiasticæ potestatis juribus, concedi; unde et egis suis suadebant, ut negotiorum ecclesiasticorum regio istro scriberetur in hunc modum : « Monseigneur, je perste à professer, sur la jurisdiction et l'autorité spirituelle, s principes consignés dans le mémoire du 1er août, qui a té présenté au roi, au sujet des ordonnances du 16 juin, elatives aux écoles secondaires ecclésiastiques... Je suis ependant loin de méconnaître *les droits de surveillance* et e protection qui appartiennent au roi sur les établissements de son royaume, quels que soient leur *nature* et leur

« *ferendum non est in Ecclesia*
« *cilio una voce rejectum est.* Id
« adeo insigni Episcoporum a
« fieri *sine gravi scandalo et Ecc*
« Gubernium docere quod
« norum numero, qui in illis s
« putetur necessarius, nomina
« moderatorum, eos designand
« pecuniaria, cæteraque temp
« sit, aperire; hoc profecto pra
« nem Episcopis, quæ omni lici
« suppeditat ad seminaria ipsa
« innocua, eaque (ut nunc su

« *ferendum non est in Ecclesia Christi,* quodque *non uno in con-*
« *cilio una voce rejectum est.* Idem vocabulum nunc a corpore
« adeo insigni Episcoporum admitti et usurpari, id quidem
« fieri *sine gravi scandalo et Ecclesiæ detrimento* non potest.

« Gubernium docere quod pertinet ad seminaria de alum-
« norum numero, qui in illis sit, quique eo major numerus
« putetur necessarius, nomina illi patefacere superiorum et
« moderatorum, eos designando *presbyteros sæculares;* subsidia
« pecuniaria, cæteraque temporalia adjumenta, quibus opus
« sit, aperire; hoc profecto præstare (præter quam quod ratio-
« nem Episcopis, quæ omni licita industria quærenda ipsis est,
« suppeditat ad seminaria ipsa conservanda), res est per se
« innocua, eaque (ut nunc sunt tempora) inevitabilis, si ali-
« qua saltem pars juventutis servari, et a teneris (ut aiunt)

), nos tanquam ocularis testis edocet laudatus Vicarius
eralis hoc modo : « Quel est ce mot si grave, qui a offusqué
s regards de Sa Sainteté, et qui, aux termes du bref, ne
eut être reçu dans l'Église de Dieu : *mot,* dit-il, *condamné
ut d'une seule voix par plus d'un concile, et qu'un corps épis-
pal aussi illustre que celui de France ne peut admettre ou
nployer sans scandale, et sans une atteinte profonde aux droits
e l'Église?* Ce mot, marqué et deux fois souligné par la
ain de Léon XII, est celui de *surveillance,* admis comme
ase des ordonnances, et qui figure dans cette phrase : Je
uis cependant bien loin, etc. Les gouvernements civils
'ont donc pas le droit de *surveillance*, sur tous les établis-
ements, quels que soient leur *nature* et leur *objet;* par con-
équent sur les séminaires en particulier, et sur l'enseigne-

dos instituere, ac disponere; c
ad sacerdotium præparationib
ecclesiasticam potestatem judic

Propositio V^a^. — *Sæculari
giosam institutionem, Ecclesiæ re*
religiose juvenes instituere, e
morum regulam eosdem edocer
citiis illos ad recipiendam D
charitatis vitam disponere et in
testatem sæcularem pertineat d
ad sanctitatem mediis pronunti
sia edoceri.

Confirmatur conclusio ex sup
Cum

dos instituere, ac disponere; cum de idoneitate et opportunis ad sacerdotium præparationibus, non ad sæcularem, sed ad ecclesiasticam potestatem judicium pertineat.

PROPOSITIO V[a]. — *Sæcularium juvenum scholæ, quoad religiosam institutionem, Ecclesiæ regimini subjacere debent.* — Nam religiose juvenes instituere, est rectam fidem genuinamque morum regulam eosdem edocere, necnon aptis religionis exercitiis illos ad recipiendam Dei gratiam supernaturalemque charitatis vitam disponere et informare. Porro nedum ad potestatem sæcularem pertineat de fide et morum regula, aptisve ad sanctitatem mediis pronuntiare, debet ipsa hæc ab Ecclesia edoceri.

Confirmatur conclusio ex supra citatis Clementis XIV verbis.

tæ litterariæ disciplinæ, tum ejusdem a magistris tractandæ thodus. Ad tradendas scilicet juvenibus litteras ponendi nt præ eorum manibus libri : oratores nempe, historici, etæ et hujusmodi. Tradenda exempla et sententiæ; cumque inæ præsertim et græcæ linguæ peritia ad id prærequiratur, lucendi juvenes sunt in litterarium utriusque idiomatis omptuarium, paganorum scriptis præcipue refertum. Porro smodi quotidiani per multos annos studii objectum, religiom et morum sanctitatem vehementer attingit : historia, rbi gratia, sive ab ipso professore tradatur, sive e libris sumatur, necessario erit, vel cum dogmate catholico conrdans, vel idem dogma subvertens; idque occurret quotidie, n tantum quoad factorum historicorum veritatem, sed quoad odum etiam de gestis et personis variorum temporum sen-

dotibus, judicaverit, et ita ut i
testas eum, si quando in tra
nere amovere, optime res
testate deputetur et pendeat,
juventutis periculum; cum pr
ut sæcularis potestas a recte æst
sanctitate ipsa deficiat; et in
Ecclesia, sicut cæteri fideles, j
nisi erudiendæ in litteris juve
strorumque in hunc scopum
bernatio penes Ecclesiam resi
venes ad finem sibi proprium
2° Idem a fortiori dicatur d
philosophia quid

dotibus, judicaverit, et ita ut invigilans eadem ecclesiastica potestas eum, si quando in transversum deflectat, possit a munere amovere, optime res procedet : si vero a sæculari potestate deputetur et pendeat, perpetuum instabit pervertendæ juventutis periculum; cum præsertim quotidie accidere possit, ut sæcularis potestas a recte æstimanda orthodoxa fide et morum sanctitate ipsa deficiat; et in hoc non debeat judicare, sed ab Ecclesia, sicut cæteri fideles, judicari, edoceri et corrigi. Ergo, nisi erudiendæ in litteris juventutis ratio, et scholarum magistrorumque in hunc scopum statuendorum ordinatio et gubernatio penes Ecclesiam resideat, non poterit Ecclesia juvenes ad finem sibi proprium promovere et perducere.

2° Idem a fortiori dicatur de scientiarum disciplina. Et de philosophia quidem, satis per se patet. Licet enim exstet ali-

enim dicat Episcoporum auctoritati subjici debere magi-s, *præsertim* in iis rebus et disciplinis quæ cum religione et nexæ sunt, utique implicite declarat subjici etiam in cæte-os debere, aliquatenus saltem, id est, quantum satis est ut ito sit fides et religio.

ROPOSITIO VIIª. — *Ergo in scholis etiam sæcularium juve-, non debent magistri, libri, et tradendarum disciplinarum o, independenter a potestate ecclesiastica, eligi, constitui et or-ri.* — Aperte sequitur ex præcedentibus conclusionibus. n magistri, libri, et docendi ratio, religionem intime et ve-nenter attingunt : atqui, ex dictis, ecclesiastico regimini sub-e debet juventutis institutio, in iis omnibus quæ interesse gionis tangunt; ergo ad ecclesiasticam auctoritatem perti-curare et exigere, ut idonei et vere catholici eligantur et

alios vero ut pravos rejici de
nia de fide et dogmatibus e
quantumvis id negent; ac pr
in supremam sese spiritualem

Ex præmissis autem propos
initio præsentis capitis posita,
educatione, necnon de ejusdem
scientifica instructione ad foru
nempe causa fori ecclesiastici
bus agetur, quas Ecclesiæ reg

CAPU

alios vero ut pravos rejici decernunt. In quo certe ista gubernia de fide et dogmatibus et morum sanctitate pronuntiant, quantumvis id negent; ac proinde Ecclesiæ se substituunt, et in supremam sese spiritualem potestatem erigunt.

Ex præmissis autem propositionibus soluta remanet quæstio initio præsentis capitis posita, *an et quatenus causæ de juventutis educatione, necnon de ejusdem tum religiosa, tum litteraria et scientifica instructione ad forum ecclesiasticum pertineant*. Tunc nempe causa fori ecclesiastici censenda erit, quando de iis rebus agetur, quas Ecclesiæ regimini subjacere ostendimus.

CAPUT VII.

is per sententiam ...
illud domino suo reddat una cum omnibus juribus ei
nexis; nam si ei etiam annexum sit jus patronatus ad cer-
m vel certa beneficia, etiam hoc cum cæteris vi talis sen-
ntiæ tradere possessor debet. »

CAPUT VIII.

DE CAUSIS FORO SÆCULARI PROPRIIS.

Omnes generaliter causæ mere temporales, præter illas
s modo excepimus et jurisdictioni eccclesiasticæ vindica-
us, ad forum sæculare pertinere certum est, tum ex jure
..., tum ex multis etiam juris ecclesiastici declarationibus,

« ecclesiastico scilicet quam c
« ventioni locus sit. Ita desum
« q. 5, et capite 1 *de Offic.* o
« causæ, quæ licet ex se et e
« hilominus propter certam ad
« etiam respiciunt forum eccle
« sic suadente æquitate canon
« utroque foro agitari possunt
« altero impediri amplius in ju
« tuel, in titulum 2, libri 2 de

2° « Sunt autem causæ istæ

3° « Causæ civiles mixti for
« ginaliter sunt *sæculares*, pro
« spiritualem habent...

« ecclesiastico scilicet quam civili, tractari possunt, ita ut præ-
« ventioni locus sit. Ita desumitur ex canone *Sunt quædam* 23, « q. 5, et capite 1 *de Offic. ordinar*... Dantur etenim aliquæ « causæ, quæ licet ex se et ex natura sua sæculares sint, ni-« hilominus propter certam adjunctam qualitatem spiritualem « etiam respiciunt forum ecclesiasticum, aut e contra : ac proin, « sic suadente æquitate canonica, lege, seu consuetudine, in « utroque foro agitari possunt; ita tamen ut qui prævenit, ab « altero impediri amplius in judicando non possit. » (Reiffens-« tuel, in titulum 2, libri 2 decretalium, n. 151.)

2° « Sunt autem causæ istæ aliæ *civiles*, aliæ criminales.

3° « Causæ civiles mixti fori perhibentur quæ quidem ori-« ginaliter sunt *sæculares,* propter certam tamen qualitatem « spiritualem habent respectum ad forum ecclesiasticum ; vel

ntentia, maxime de consuetudine, judex sæcularis cognoere poterit : quia possessio seu nuda insistentia, cum sit cti, temporalis censeri potest, dummodo actio contra laim instituatur. »

° « De *miserabilibus personis* dubitatur an causæ illarum nt mixti fori? Dicuntur autem *miserabiles personæ,* quæ alia commiseratione dignæ sunt, ut viduæ, pupilli, peregrini, auperes, captivi, oppressi et similes. Sane pro affirmativa ne distinctione tenenda faciunt diversi juris canonici textus. Caput *Ex parte* 15, *de Foro compet.* — Caput *Nuper* 6, *de on. inter vir. et ux.* — Caput *Super quibusdam* 26, in fine *de erborum signif.*) Verum consuetudini et stylo judiciorum,

« potestates ac rectores locor
« sitionem Episcoporum, ten
« Ecclesiam contra hæreticos
« defendere, juxta officium
dam, et cap. *Excommunicamu*

« Similiter, quod *simonia*
« atque ideo judex sæcularis
« intromittere, neque cognosc
« rinacius..., citans doctores
fenstuel, in tit. 2, libri 2 de

« etiam inter laicos est competens. Quamvis sæculares principes, « potestates ac rectores locorum, ad commonitionem et requi« sitionem Episcoporum, teneantur fideliter atque efficaciter « Ecclesiam contra hæreticos eorumque fautores adjuvare ac « defendere, juxta officium et posse suum. » (Cap. *Ad abolendam*, et cap. *Excommunicamus, de Hæreticis.*)

« Similiter, quod *simonia* sit crimen mere ecclesiasticum, « atque ideo judex sæcularis non possit aliquo modo se de eo « intromittere, neque cognoscere, tenet Abbas..., Clarus..., Fa« rinacius..., citans doctores communiter. Et merito. » (Reiffenstuel, in tit. 2, libri 2 decret., n. 158.)

dicuntur judex, actor et reus. Illæ principales personæ m subdividuntur in eas quæ ad juvandos litigantes, et in uæ ad juvandum judicem interveniunt. Prioris classis sunt cati, procuratores, testes : ad posteriorem vero referuntur sessores et consiliarii; 2° auditores et referendarii; 3° no- actuarii, cancellarii, scribæ publici, tabelliones, protoco- ; 4° cursores, apparitores, nuntii. De his omnibus personis æsenti sectione agendum est, et quænam sint circa unam- aque juris sacri dispositiones exponendum.

CAPUT I.

sunt. Nempe,

I. In *judices ex jure divino*
Supremus in universa Ecclesia
dinatione institutus est Roman
B. Petri (ut definit expresse
contulit Christus plenam reg
universalis Ecclesiæ potestate
et universali regiminis potesta
ditur. Item jure divino judice
gialiter cum capite suo Roman
de Episcopo ex professo demo
intelligendum, positos *a Spiritu*

sunt. Nempe,

I. In *judices ex jure divino,* et *judices ex jure ecclesiastico.* Supremus in universa Ecclesia judex, ipsa Christi Domini ordinatione institutus est Romanus antistes. Ei namque in persona B. Petri (ut definit expresse œcumenica Florentina synodus) contulit Christus plenam regendæ, pascendæ et gubernandæ universalis Ecclesiæ potestatem ; in qua procul dubio suprema et universali regiminis potestate, judicialis etiam potestas includitur. Item jure divino judices sunt Episcopi, quatenus collegialiter cum capite suo Romano Pontifice sumpti ; ut in tractatu *de Episcopo* ex professo demonstrabimus. Et hoc saltem sensu intelligendum, positos *a Spiritu Sancto* Episcopos regere Ecclesiam Dei. Hinc quando Episcoporum morale corpus simul cum Papa judicat et decernit, Episcopi non sunt consiliarii dum-

potestatem judicandi habent ex jure muneri suo annexam: egati, qui eam accipiunt ab homine, id est, ex speciali ndato principis, vel alterius ordinarii, delegandi facultatem entis. Notandum autem est eos qui *ordinarii* vocantur, duis esse generis; sunt enim qui ita jurisdictionem habent a e officio suo annexam, ut eam aliis delegare queant; qualis verbi gratia, Episcopus: et sunt qui, licet potestatem jualem pariter vi legis et ex officio habeant, eam tamen deare nequeunt; verbi gratia, Vicarius generalis Episcopi. ores stricto sensu ordinarii sunt: posteriores minus stricto su; quia ideo tantum ordinarii vocantur, ut intelligatur eos outari ab ipsa lege ecclesiastica; ad distinctionem aliorum

regulariter seu modo stabil extraordinarie constitui. Nem et alia quædam tribunala ro certas materias judicialem, ea tulit; 2° Legati, Nuntii, et ordinariam jurisdicundi pot quibus ut tales constituuntur finem eliguntur in qualibet possit causas in partibus excu Apostolica ad aliquam particu extraordinarie deputati; 5° habet ordinariam jurisdic

Præter prædicta tribunalia ecclesiastica, alia intermedia regulariter seu modo stabili constituta sunt, et alia possunt extraordinarie constitui. Nempe 1° congregationes cardinalium et alia quædam tribunala romana, quibus Sedes Apostolica in certas materias judicialem, eamque ordinariam, potestatem contulit; 2° Legati, Nuntii, et Visitatores apostolici, qui pariter ordinariam jurisdicundi potestatem habent in regionibus, in quibus ut tales constituuntur; 3° judices synodales, qui in hunc finem eliguntur in qualibet diœcesi, ut iis Sedes Apostolica possit causas in partibus excutiendas committere; 4° alii a Sede Apostolica ad aliquam particularem causam judicandam judices extraordinarie deputati; 5° Vicarius Episcopi, qui ex officio habet ordinariam jurisdicundi potestatem, ita tamen Episcopo subjectam ut possit Episcopus intra certos limites eam coar-

petens; pro cæteris vero incompetens. Si quis ergo judex quoad causam incompetens, eam valide judicare nequit, patet. Quomodo autem discerni et determinari possit, quis- sit quoad causam aliquam judex competens, est quæstio mi momenti, quam fuse, pro rei gravitate, infra discuti- . Hic tantum memoramus principium inconcussum et ab ibus admissum, de competentiæ necessitate, ut valeat ju- s prolata sententia. Atvero ut judex valide judicet, non cit eum esse competentem; id est, causam esse de earum cie, et eorum hominum, et illius loci, pro quibus ipsi juris- io fuit commissa. Requiritur insuper non intervenire certas umstantias, in quibus a jure cautum et statutum fuit, nul-

ejusdam sæpe senten
rent : atqui frequentes erun
qui advocati munus in eadem
tione a citato Schmalzgrueber
facile præcaveri potest', cau
judicibus, qui ex dicta ratio
ratio dictat et jus naturale p
moveatur judex, qui in eade
2° Idem simul ex lege ecc
ita ferebat lex codicis Justi
allegata; et legem illam prax
cautum fuit jure ecclesiastico,
judicare posset

tione, injustam sæpe sententiam in hujusmodi causis proferrent : atqui frequentes erunt injustæ sententiæ, si ii judicent qui advocati munus in eadem causa egerunt; ut patet ex ratione a citato Schmalzgrueber allata : et aliunde illa injustitia facile præcaveri potest, causas hujusmodi attribuendo aliis judicibus, qui ex dicta ratione suspecti non sint. Ergo recta ratio dictat et jus naturale præcipit, ut a judicanda causa removeatur judex, qui in eadem causa prius advocatum egit.

2° Idem simul ex lege ecclesiastica prescriptum fuit : nam ita ferebat lex codicis Justineanei, a citato Schmalzgrueber allegata; et legem illam praxi suam fecit Ecclesia. Præterea cautum fuit jure ecclesiastico, ut infra ostendemus, ne causam judicare posset judex suspectus suspicione non frivola : porro qui advocatum in eadem causa egit, hoc ipso inter suspectos

ut 18, tituli 1, libri 2 decretalium. Cujus decreti Pontificii
extitit occasio : orta erat lis inter conventum Vindebonen-
et archidiaconum Carnotensem. Ad eam dirimendam in
icem delegavit Innocentius III Parisiensem archidiaconum.
postea certior factus prædictum archidiaconum Parisiensem
simili causa litigare, ei tanquam judicem delegatum substi-
decanum quemdam. *Quia vero,* inquit, *cum eumdem archi-
conum similis pene causa contingat, nimis favorabilis parti
eri videtur, nos te, fili Decane, loco ipsius archidiaconi subro-
tes, mandamus quatenus (non obstantibus prioribus litteris) in
sa, ratione prævia, procedatis.* Illa vero præfati Pontificis
positio a glossatoribus et canonistis pro regula et lege una-

probare supervacaneum sit
quin et semper viguerit, et l
stionem vocari tantum possu
ferendæ, quarum intuitu pos

« Multo minus (ait Schm
« ciis, n. 17) regulariter po
« propria, seu tali, cujus emo
« suo nomine pertinet ; nam
« picio affectionis erga causan
« insenceri judicii. »

Regula 5ª. — *Dantur* ac
quædam. — Excipi solet in

potest. — Adeo ex jure naturali evidens est illa regula, ut illam probare supervacaneum sit; nec dubitari ullatenus potest, quin et semper viguerit, et hodie etiam vigeat. Unde in quæstionem vocari tantum possunt exceptiones quædam modo referendæ, quarum intuitu posuimus in thesi vocem *regulariter*.

« Multo minus (ait Schmalzgrueber, in titulum *de Judi-*
« *ciis*, n. 17) regulariter potest aliquis esse judex in causa
« propria, seu tali, cujus emolumentum vel damnum ad ipsum
« suo nomine pertinet; nam in hoc casu multo major est sus-
« picio affectionis erga causam, et inde consurgens periculum
« insenceri judicii. »

Regula 5ª. — *Dantur ad prædictam regulam exceptiones quædam.* — Excipi solet judex supremus, qui potest in propria causa, id est, in causis quas habet cum subditis suis, jus

« *de V. S.;* ubi ad judicii substantiam requiruntur tres per-« sonæ, Judex, Actor et Reus : casu autem quo princeps de « causa inter se et subitum suum controversa cognosceret, præ-« ter ipsum et collitigantem subditum nemo interveniret : « ergo. — Sed tenenda est affirmativa sententia. Ita Glossa « (in c. *Cum venissent* 12, *de Judiciis*) Abbas, Layman, Bar-« bosa, Pirhing, Viestner, qui tamen cum aliis monet, tali casu « consultius et juri naturali conformius acturos principes et si-« miles magistratus supremos, si vel arbitris causas inter se et « subditos controversas decidendas committant, vel judices « ordinarios vel delegatos constituant, qui jus inter ipsos et « subditos suos dicant, juxta legem *Si adversus* 2, c. *Si adversus* « *fiscum,* et praxim modernam, qua lites eorum fiscales co-« gnoscuntur et terminantur ab iis, qui cameræ seu fisco prin-« cipis præsident. Cæterum responsio multiplici probari argu-« mento potest : *primo* ex capite *Cum venissent* citato, ubi « cognitio quæstionis, super Sedis Apostolicæ privilegiis orta, « denegatur judicibus summa illa Sede inferioribus. *Secundo* « ex lege *et hoc* 41 (juncta glossa marginali) ff. *de Hæred. in-* « *stit.,* ubi imperator Tiberius in causa propria sententiam « dixit... *Tertio* ex lege *un.,* c. *Si quis imper. maledix.,* ubi de-« cernitur ut is qui animo injuriandi maledixerit principi, ad « ipsum remittatur, ut cognoscat de injuria sibi illata... « *Quarto* ex ratione ; nam hoc videtur exigere plenitudo po-« testatis, ob quam cogi non potest ut alterius judicio se sub-« jiciat. *Quinto* denique, quia cum princeps ejusmodi vel ma-« gistratus, supremus sit legum conditor, custos vel vindex, « nihil nisi æquum justumque pronuntiaturus præsumitur. Nec « obstat caput *forus* citatum, et alii textus qui in contrarium « allegari possunt ; quia ternarius ille personarum numerus « præscriptus est solum jure positivo humano, quo princeps « supremus, utpote a se vel antecessoribus condito, non liga-« tur : consequenter non prohibetur per se loquendo in tali-« bus causis judicis simul et Actoris vel Rei personam susti-« nere. »

« in propria causa prolatum invalidum sit... Dixi autem *regu-*
« *lariter ;* nam plures sunt casus quibus inferior judex legitime
« procedit in causa quæ ipsiusmet est, aut esse videri potest :
« veluti *primo* in iis quæ sunt jurisdictionis voluntariæ ; nam in
« his, ut quis publicam simul et privatam personam sustineat,
« permittunt jura, ut patet ex lege *Si consul* 3, ff. *de Adoptione,*
« et lege *Apud filium* 18, ff. *de Manum vindict:;* ubi statuitur
« emancipari et in adoptionem dari aliquem apud seipsum
« posse. Excipiuntur ii actus qui specialem causæ cognitionem
« exposcunt... *Secundo* si factum, exempli gratia, injuria ipsi
« judici illata, sit notoria... *Tertio,* Episcopus vel alius similis
« prælatus judicare potest in causa suæ Ecclesiæ : ubi tamen
« est distinguendum an causa directe et principaliter spectet
« ad ipsam Ecclesiam et dignitatem episcopalem, an ad Epis-

cusatur ut suspectus, nisi exceptio suspicionis sit frivola;
si judex cujus jurisdictio dubia est, ex cognitione notabile
nolumentum percepturus est. » (Schmalzgrueber, in titu-
1 *de Judiciis,* libri 2 decretalium, n. 19.)

otandum circa prædictas exceptiones. — Aliquo sensu potest
ineri nullam dari exceptionem ad præcipuam illam regu-
juris, qua præcavetur *ne quis judex sit in propria causa.*
n si vox *judicium* in ea stricta significatione sumatur, quam
rima sectione determinavimus, ita nempe ut hoc nomine
lligenda dumtaxat veniat *sententia alicujus de eo quod alter*
ra tertium postulat; et consequenter si magistratus non cen-
dus sit *judicialiter* seu tanquam *proprie judex* procedere,

... non posse judicem exco
traxit.

De Judice qui existimatur comp

Propositio Iª. — *Acta et*
revera judex non est, si comm
sunt valida. — Probatur 1°
tentia, quam communem e
grueber

Item pro regula 7ª admittimus absque probatione, *judicare va-lide non posse judicem excommunicatum, vel qui infamiam con-traxit.*

§ III.

De Judice qui existimatur competens, licet revera jurisdictione careat.

Propositio Iª. — *Acta et sententiæ pronuntiatæ a judice, qui revera judex non est, si communi populi errore talis existimetur, sunt valida.* — Probatur 1° ex doctorum ita asserentium sententia, quam communem esse testatur inter alios Schmalzgrueber (in titulum *de Judiciis,* libri 2 decretalium, n. 20). Probatur 2° ex textibus juris quos iidem adducunt canonistæ.

q. 7.) Citant etiam caput *Ad probandum* 24, tituli 27, libri 2 decretalium, ubi Innocentius III præcipit cassari sententiam cujusdam judicis delegati, si constiterit eum fuisse *publice* excommunicatum. Igitur, arguunt ex hac decretali canonistæ, si excommunicatio non fuisset publice nota, sententia valuisset. Quidquid sit de vi horum textuum ad rigorose probandam thesim, ejus veritas ostendi potest; 3° ex jure naturali : Nam validæ erunt sententiæ de quibus agitur, si Ecclesia in hoc casu jurisdictionem suppleat : supplere autem censenda est, si hoc requirat bonum commune. Porro quando populus communiter existimat aliquem judiciali potestate pollere, ingens detrimentum et perturbatio sequeretur, nisi firma ipsius judicia remanerent.

Nota. Aliqui canonistæ volunt non sufficere errorem communem; sed requiri insuper ut iste error non sit *crassus*. « Aliud esset, inquit Schmalzgrueber (in titulum *de Judiciis*, « libri 2 decretalium, n. 20), si gesta essent a judice existimato « per crassum et supinum, aut ex liquidi et manifesti juris « ignorantia provenientem, errorem ; qualis esset si is qui sen- « tentiam protulit, in eo loco ubi protulit, publice damnatus, « vel denuntiatus esset de aliquo impedimento, ob quod inca- « pax esset officii judicis : nam talis error vel ignorantia, scien- « tiæ æquiparatur : consequenter vitium sententiam dicentis non « tollit. » Mihi tamen inutilis videtur hæc restrictio. Non enim dari posse videtur error communis qui simul sit ita crassus, ut Ecclesia non censenda sit jurisdictionem supplere. Sumendo enim exemplum judicis publice excommunicati, hujusmodi ignorantia crassa versaretur vel circa factum talis excommunicationis, vel circa consectarium juris ex eo fluens, excommunicatum nempe judicem hoc ipso jurisdictione carere. Quoad factum, vel ita fuit publicum ut ad notitiam communitatis devenire debuerit, et tunc dari non potest ignorantia communis talis facti; vel ita prolata fuit excommunicatio, ut potuerit communitatem latere, et tunc ignorantia non est crassa, et urget ratio utilitatis publicæ, ut Ecclesia tali judici jurisdictio-

tionem publicæ utilitatis. Quæ quidem ratio occurrit quando error est communis, non vero quando est dumtaxat aliquorum, ut patet.

Objectiones diluuntur. — Contra doctrinam duobus præmissis propositionibus assertam, objicies 1°. Judex qui jurisdictione caret, eam in casu erroris communis acciperet, vel ab ipso errore, vel a litigantibus, vel a superiore ; atqui nullum ex his dici potest : non ab errore communi populi, quia absurdum est jurisdictionem ex erroribus nasci : non a litigantibus, qui et ipsi jurisdictione carent, ac proinde dare aliis nequeunt : non a superiore, qui de danda tali judici potestate ne cogitat quidem : ergo. — Respondetur non deesse voluntatem permanentem et generalem in Ecclesia, jurisdictionem in hujusmodi

Scholium. — Doctrina exposita circa judicem existimatum, i nempe jurisdictione caret, et tamen ex errore communi tatur eam habere, maximi momenti est, ob multiplices ad axim ejus applicationes. Præcipuos casus ita enumerat hmalzgrueber : « 1° Valent acta Episcopi, vel alterius Prælati, cujus electio propter quodcumque juris humani mpedimentum fuit nulla, si ejus nullitas publice ignoretur. 2° Valent absolutiones collatæ a sacerdote, et coram eo ce-ebrata matrimonia, etsi vere parochus non sit, quia vel intrusus, vel ad animarum curam ab Episcopo non approba-tus, modo pro legitimo parocho communiter sit habitus.

« supplens ob errorem com
« petitione, et inde orta i
« administrationi sacramen
de Judiciis, libri 2 decretali

De generalibus quibusd

Quonam modo judicem
naturalis, tum ecclesiasti

« in absolvente (quia istam ei hoc casu dat Ecclesia, defectum « supplens ob errorem communem), sed quia peccaminosa sua « petitione, et inde orta indispositione, obicem ponit validæ « administrationi sacramenti. » (Schmalzgrueber, in titulum *de Judiciis,* libri 2 decretalium, n. 22.)

§ IV.

De generalibus quibusdam judicialis officii obligationibus.

Quonam modo judicem procedere oporteat ex variis, tum naturalis, tum ecclesiastici juris præscriptionibus, opportune dicetur pro diversa materiarum ratione in decursu tractationis.

tione officii, vel nisi firme proponat renuntiare; quia nemo
otest retinere officium cujus munia obire non potest, nisi cum
amno vel periculo proximi » (Ferraris, loco citato, n. 31) :
doctores communiter post S. Thomam (2, 2, q. 76, a. 2).

II.

De vitandis dilationibus non necessariis.

« Judex mortaliter peccat contra suum officium, differendo
alde notabiliter causarum expeditionem sine justa causa;
t tenetur restituere parti læsæ damna et expensas, quæ ex

acceptatio, certum sit, et m

3. Qui accipit munera,
munus judici dat in eum fin
autem contractus est, ex ju
unde judex rei sibi hoc mod
eam domino restituere ten
cipitur (cap. *Statutum* 11, *d*
autem contra constitutionem p
nem integram teneatur.

4. A restitutione autem r
ex ea ratione, quod dans eum

Sequitur ex eo quod præceptum, quo prohibetur munerum acceptatio, certum sit, et materia supponatur gravis.

3. Qui accipit munera, tenetur ea restituere. Nam litigans munus judici dat in eum finem, ut in favorem sui judicet. Talis autem contractus est, ex jure etiam naturali, irritus et nullus; unde judex rei sibi hoc modo datæ dominium non acquirit; ergo eam domino restituere tenetur. Quod insuper jure sacro præcipitur (cap. *Statutum* 11, *de Rescriptis* in 6) his verbis: *Si quid autem contra constitutionem præsentem recepit, ad ipsius restitutionem integram teneatur.*

4. A restitutione autem recepti muneris non excusatur judex ex ea ratione, quod dans eum a restituendi obligatione liberet: nam in citato capite *Statutum* sic additur: *Nulla eorum, quibus restitutio facienda fuerit, remissione ullatenus profutura eidem*

actionibus de cætero abstinentes, vigorem judiciarium gratis stu-atis litigantibus impartiri.

7. Si tamen judex ecclesiasticus nullum haberet assignatum pendium, nec congruam sustentationem, posset exigere a li-antibus honorarium. Ita communiter doctores, ex ea ratione, od nullus suis stipendiis militare cogendus sit.

IV.

obligatione judicandi juxta probabiliorem sententiam. Et quid, remanente pro utraque parte æquali probabilitate?

actori. Et capite *In pari* 6 *licto vel causa, potior est co ris* 3, *de Probationibus: Quo idonei, possessoris testes pr ad absolvendum quam ad co*

3. A præcedenti regul privilegiatæ, quæ *liberales* his versibus :

Stat testamentum, li
Si sunt æquales qui p

tur : *Cum sunt partium jura obscura, reo favendum est, potius quam actori*. Et capite *In pari* 65, *de Regulis juris*, in 6 : *In pari delicto vel causa, potior est conditio possidentis*. Et capite *Ex litteris* 3, *de Probationibus : Quod si ambarum partium testes sunt æque idonei, possessoris testes præferuntur, cum promptiora sint jura ad absolvendum quam ad condemnandum*.

3. A præcedenti regula excipiendæ sunt causæ quædam privilegiatæ, quæ *liberales* in jure dicit solent, et exprimuntur his versibus :

Stat testamentum, libertas, conjugium, dos,
Si sunt æquales qui producuntur utrinque.

Debet nempe judex, in casu æqualis utrinque probabilitatis,

testes æquales fuerint, pro libertate sententia proferetur. Probatur 2° capite *Duobus judicibus* 26, *de Sententia et re judicata*, in quo sic disponitur : *Tenet pro reo non pro actore sententia, nisi in causa favorabili, puta matrimonio, libertate, dote, seu testamento*. Probari posset 3° ex jure naturali, merito dictas causas hoc privilegio muniri; quia nempe id requirit bonum generale societatis religiosæ, ut recta ratio cuique rem expendenti facile dictat. Valere autem etiamnum ejusmodi juris sacri dispositionem, procerto tenendum est; quia etiam si alicubi irrepsisset contraria consuetudo, pro invalida et abusiva esset habenda, utpote grave nocumentum societati religiosæ et bono animarum afferens.

V.

De obligatione judicandi juxta allegata.

1. Judex, *regulariter* loquendo, judicare debet secundum allegata et probata. Est communis doctorum sententia; quæ ex ipsomet jure naturali certa potest demonstrari, ut satis per se patet. Diximus autem *regulariter*, ob casum particularem nunc discutiendum, nempe :

2. An judex debeat judicare secundum allegata et probata, etiam contra propriam certam scientiam? In triplicem doctores sententiam abiere : *prima* sententia absolute et universim tenet, posse judicem et debere, semper et in quacumque causa, judicare secundum *allegata et probata*, etiam contra propriam conscientiam. Unde si judex privata scientia certo sciat innocentem esse eum, qui juxta allegata et probata pro nocente habendus est, et nullum supersit medium eumdem liberaudi, debebit eum tamquam nocentem condemnare. *Judex*, inquit sanctus Thomas, *si scit aliquem innocentem esse, qui falsis testibus convincitur, debet diligentius examinare testes, ut inveniat occasionem liberandi innoxium, sicut Daniel fecit. Si autem hoc non potest, debet eum superiori relinquere judicandum. Si autem hoc non potest,*

(exod. 23); ergo etiamsi jura humana præscriberent sententiam ferri juxta *allegata et probata*, non eis, sed præcepto divino obtemperare debet judex, casu quo, judicando juxta allegata, ad necem damnare deberet innoxium. *Tertia* sententia distinguit hoc modo : potest et debet judex contra propriam conscientiam pronuntiare *secundum allegata et probata*, in causis civilibus et criminalibus minoribus : non autem in criminalibus majoribus, in quibus agitur de pœna mortis vel mutilationis. Habetur autem hæc sententia generatim ut probabilior ; atque eam doctores sic defendunt : ideo judex in civilibus et criminalibus minoribus tenetur contra privatam scientiam pronuntiare secundum allegata et probata, quia Ecclesia (et idem dicatur de republica quoad judicem sæcularem) potest ob bonum publicum, ne scilicet judiciorum publicorum forma cum

est, ut liberet eum quem privata scientia novit innoxium, equam illum, ob allegata et probata, condemnet.

3. In præcedenti casu supponebatur judex certo conscius innocentia Rei. Quid vero si judex privata scientia sciat m esse noxium? An poterit, contra *allegata et probata*, ex ibus ejus innocentia sufficienter demonstratur, illum condemnare.

Respondetur negative. Nam jura favent Reo; unde etiamsi sset judex uti scientia sua privata ad absolvendum Reum, rtum est id ei non licere ad eumdem condemnandum; sed ndemnare Reum potest dumtaxat judex, quando juridice nstat ipsius crimen. Nec mentitur eum absolvendo, quem

« mediate facta, ideoque al
« tionem ab isto derivatam
grueber, in titulum 29, lil
« 1° a *judice ordinario*; qu
« jure, sive ex proprio aliqu
« *bitro compromissario*, et m
« nem non habent; sed ille
« tionem, hic vero nudu
« *Vicario generali*; quia hic
« vice, eamdem tamen quar
« hujus tribunali, exercet. »

2. Variæ distinguntur de

« priam et ordinariam jurisdictionem habentis) immediate vel « mediate facta, ideoque alterius vice et authoritate, jurisdic- « tionem ab isto derivatam et distinctam exercet. » (Schmalzgrueber, in titulum 29, libri 1 decretalium, n. 1.) « Differt « 1° a *judice ordinario;* quia hic jurisdictionem exercet suo « jure, sive ex proprio aliquo officio seu magistratu; 2° ab *ar-* « *bitro compromissario,* et mero *executore;* quia isti jurisdictio- « nem non habent; sed ille simplicem dumtaxat causæ cogni- « tionem, hic vero nudum solummodo ministerium; 3° a « *Vicario generali;* quia hic jurisdictionem quidem alterius « vice, eamdem tamen quam constituens habet, et in proprio « hujus tribunali, exercet. » (Idem, ibid., n. 2.)

2. Variæ distinguntur delegatorum judicum species : 1° alii sunt delegati a jure, alii ab homine. *Delegati a jure* illi sunt,

gato, et non immediate ab Ordinario, constituuntur.

II.

Quinam ordinarii possint delegare, et quinam delegati subdelegare.

1. Certum est ordinarium judicem supremum, seu princi-
em, idest Papam, potestatem suam delegare posse. Imo hoc
ecessarium est, ob multitudinem causarum, quibus cognos-
endis et decidendis ipse solus sufficere nequit. Et de hoc
ulla est difficultas.

2. Item possunt ordinarii quilibet judices, licet principe in-

libri 1 decretalium), in
anno 1166 : *Si pro debilitat*
cessitate, tractandis causis q
interesse non poteris, liberu
vices tuas committere : ita t
debeant : nisi forte causæ it
non possint commode termin
ralis (28, tituli 29, libri 1
anno 1206 : *Consultationi t*
delegato a principe jurisdict
dummodo ipse exonerare sei
delegatus a principe hab

legare. Constat ex decretali *Si pro debilitate* (3, tituli 29, libri 1 decretalium), in qua sic decrevit Alexander tertius anno 1166 : *Si pro debilitate, vel qualibet alia gravi causa vel necessitate, tractandis causis quæ tibi a Sede Apostolica committuntur, interesse non poteris, liberum tibi sit personis discretis et idoneis vices tuas committere : ita tamen quod si res tanti est, te consulere debeant : nisi forte causæ ita graves sint, quod sine præsentia tua non possint commode terminari*. Item constat ex decretali *Pastoralis* (28, tituli 29, libri 1 decret.). In qua sic Innocentius III anno 1206 : *Consultationi tuæ duximus respondendum, quod cum delegato a principe jurisdictio dandi judicem sit a lege concessa, dummodo ipse exonerare seipsum malitiose non querat,* etc. Ergo delegatus a principe habet jurisdictionem seu potestatem *dandi judicem*, id est, subdelegandi. Idem confirmat communis

...iarium, et Ordinario in hac re æquiparari. Valere autem
...m exceptionem dicit Schmalzgrueber, *saltem de consuetudine.*
... addit talem delegatum posse alteri committere, non qui-
...m totam suam potestatem, sed unam vel alteram causam
... titul. 29, libri 1 decret., n. 11). Nihilominus dicta exceptio
...hi non videtur satis firmari per adductas rationes. Nam quod
...nisi delegatus a principe causam valeat alii delegare, est regula
...rta : quod vero ab hac regula excipiatur delegatus ab Epi-
...po ad universalitatem causarum, innuunt quidem canonistæ
... quibusdam juris civilis Romani textibus, non autem ex ulla
...e ecclesiastica. Unde tuto non videtur agere delegatus ab
...dinario non-principe, etiamsi ad universale aliquod genus
...usarum commissionem acceperit, si alteri subdeleget ; nisi

...es, et impuberes qui discr...
...rali, ut patet.

3. Infames et excommu...
...clesiæ legibus, quas vide ci...
libri 1 decretalium, n. 12).

4. Servi et fœminæ ; qu...
usus vim universalis legis ...

5. Quoad ætatem requi...
quens decretalis Gregorii I...
dari potuisti in ætate hujus...
intra ætatem eamdem (nisi pa...
annum 18 transcendisset) fact...
non teneret (capite...

tes, et impuberes qui discretione carent. Constat ex jure naturali, ut patet.

3. Infames et excommunicati, ut constat ex positivis Ecclesiæ legibus, quas vide citatas a Schmalzgrueber (in tit. 29, libri 1 decretalium, n. 12).

4. Servi et fœminæ; quia ita usu generali receptum; qui usus vim universalis legis obtinet.

5. Quoad ætatem requisitam jus sufficienter exponit sequens decretalis Gregorii IX : *Cum vigesimum annum peregeris, dari potuisti in ætate hujusmodi delegatus. Cæterum constituto intra ætatem eamdem* (*nisi partes scienter consentirent in eum qui annum* 18 *transcendisset*) *facta delegatio ab alio quam a Principe non teneret* (capite *Cum vigesimum* 41, tituli 29, libri 1 decretalium). Cujus decretalis summa in titulo ipsi præfixo concinne

e ecclesiastica constitutus, vel personatum obtinere, vel

cujus cathedralis canonicus, vel Officialis seu Vicarius gene-
lis Episcopi, vel Prior conventualis : *Decernimus* (ait Bonifa-
us VIII, c. *Statutum* 11, *de Rescriptis,* in 6) *ut nullis, nisi di-
itate præditis, aut personatum obtinentibus, seu ecclesiarum
thedralium canonicis, causæ auctoritate litterarum Sedis Apo-
licæ, vel Legatorum ejusdem de cætero committantur.* In cle-
entinis autem (capite *Et si principalis* 2, *de Rescriptis*) sic
sponitur : *Et si principalis officialis Episcopi, aut religiosus con-
ntualem obtinens prioratum.., a Sede Apostolica vel Legato ejus-
m dari valeat delegatus, in officiali tamen foraneo, aut religioso
onasterii sui Priore claustrali, neque hoc volumus observari.«* Sub
nomine *prioris conventualis* hic veniunt etiam Præpositi, Re-

Ecclesia causas pluribus
documenta innumera, test
*Illa quippe fuit antiqua Sed
causarum cognitiones, duobu
tius delegaret.* (Cap. *Pruden*

*Quomodo procedere possint vel d
causam dirin*

Eam difficultatem solver

pluribus potius quam uni, hinc constans fuit et permanet in Ecclesia causas pluribus committendi praxis, ut præter alia documenta innumera, testatur Celestinus tertius his verbis : *Illa quippe fuit antiqua Sedis Apostolicæ provisio, ut hujusmodi causarum cognitiones, duobus quam uni, tribus quam duobus libentius delegaret.* (Cap. *Prudentiam* 21, tituli 29, libri 1 decret.)

IV.

Quomodo procedere possint vel debeant delegati, quando plures ad eamdem causam dirimendam deputati sunt.

Eam difficultatem solvemus præmittendo varias de hac re decretales, et postea determinando quid juris ex iis textibus

nonice constare non poterit, residui procedere ad causæ cognitio-m non debent : quod si processerint, nihil reputabuntur egisse. la quippe fuit antiqua Sedis Apostolicæ provisio, ut hujusmodi usarum cognitiones, duobus quam uni, tribus quam duobus liben-us delegaret... Mandati siquidem excedere fines probaretur, si is citra formam rescripti accepti præsumeret judicare. Adjicimus iam quod, ubi fuerit in commissione appositum, ut si omnes inte-sse nequiverint, duo eam nihilominus exequantur, si quis ex sis, cum possit, noluerit interesse, duo nihilominus in causa pro-dant ; licet ille tertius gravissime sit arguendus pro eo quod andatum apostolicum exequi subterfugiat aut contemnat. Idem uoque per omnia dicimus observandum in causa quæ committitur

impediri. Unde si tres, ve
processum incipiant, ante
constet tertium non potui
irritus : et idem dicendum
procedat, antequam certio
de impedimento alterius.
delegatis, licet legitime n
candum cum aliis recuset
cat; sed alii, certiores de
valide procedere, eodem
peditus. Quæ omnia consta
Prudentiam. Posuimus tant

cedere, nisi prius canonice constiterit cæteros qui non adsunt impediri. Unde si tres, verbi gratia, delegati fuerint, et duo processum incipiant, antequam per instrumentum publicum constet tertium non potuisse venire, processus nullus erit et irritus : et idem dicendum si duo tantum delegati sint, et unus procedat, antequam certior per instrumentum publicum fiat de impedimento alterius. Potest autem accidere, ut unus ex delegatis, licet legitime non impediatur, ire tamen ad judicandum cum aliis recuset : et tunc quidem ille graviter peccat; sed alii, certiores de ipsius recusatione facti, possunt valide procedere, eodem modo ac si iste legitime fuisset impeditus. Quæ omnia constant ex textu supra citatæ decretalis *Prudentiam.* Posuimus tantum in casu formulam, *si omnes interesse nequiverint, reliqui mandatum exequantur :* sed quæ dixi-

debeant procedere, etiam ad hodiernum jus pertinere
nino censendæ sunt. Sequuntur enim ex genuino sensu
rmularum quæ solent mandato inseri : qui sensus non mu-
ur cum tempore. Unde si hodie delegati deputentur, for-
ıla eorum mandati non debebit aliter intellegi ac olim intel-
i debuisset; quia tandem tota potestas delegatorum, hodie
ut olim, pendet a voluntate delegantis, quæ ex mandati for-
ıla intelligenda est.

V.

De officio delegati judicis.

1. Delegatus non potest procedere ante sibi præsentatum

(Schmalzgrueber, in tit. 2
autem ex capite *Cum in ju*
Innocentius III Bajocensi E
datum Apostolicum de qu
tanti, rescribit : *Nisi de man*
exequi non cogeris quod man
« Ratio est, ait Schmal
« in quolibet territorio pr
« igitur alius in eo judican
« nisi delegationem suam, e
« quia delegatio est quid fa
« præsumitur, sed probari
« est quæ homini, nec a nat
« alteri

um jus pertinere
ex genuino sensu
ii sensus non mu-
deputentur, for-
llegi ac olim intel-
elegatorum, hodie
iæ ex mandati for-

(Schmalzgrueber, in tit. 29, lib. 1 decret., n. 25.) Probatur autem ex capite *Cum in jure* (31, tituli 29, libri 1 decret.), quo Innocentius III Bajocensi Episcopo, an teneretur exequi mandatum Apostolicum de quo sibi non facta fuisset fides sciscitanti, rescribit : *Nisi de mandato Sedis Apostolicæ certus extiteris, exequi non cogeris quod mandatur.*

« Ratio est, ait Schmalzgrueber (*citato loco*), *primo*, quia « in quolibet territorio præsumptio est pro judice Ordinario : « igitur alius in eo judicandi potestatem habere non creditur, « nisi delegationem suam, editis istius litteris, probet. *Secundo,* « quia delegatio est quid facti; factum autem regulariter non « præsumitur, sed probari debet. *Tertio,* jurisdictio qualitas « est quæ homini, nec a natura, nec ordinarie inest, sed uni aut « alteri competere potest; et consequenter ante omnia est

no sequitur ex jure naturali; cum delegatus non habeat nisi m jurisdictionem quam a delegante recipit. Ast huic re-ulæ generali derogare videntur quidam casus; qui tamen si ene perpendantur proprie non derogant, nec sunt tanquam xceptiones habendi. Nempe,

Primo, potest delegatus cognoscere de connexis et acces-oriis causæ sibi delegatæ, licet id in mandato non exprima-ur: quia nempe ita ipsi concedere merito censetur delegans. onstat ex responso Alexandri III ad Senonensem Archiepi-copum. *Præterea* (ait Pontifex) *super hoc quod Nos consulere vo-isti, utrum liceat judici delegato non Ordinario cogere contumacem t veniat, aut damnare si non venerit? hoc tibi auctoritate præsen-ium innotescat, quod, postquam ei causa, licet simpliciter, dele-atur, satis potest nostra auctoritate partes compellere, et etiam*

latus fuerit citet partes, *nisi ad id expressus accesse* 11, tituli 3, libri 1, in 6.)

In his autem, et si qui gatus a littera rescripti v men proprie excedit pot taxat eam potestatem e interpretatione æstimat.

De potest

Delegati pot

tatus fuerit citet partes, nec de causa sibi commissa cognoscat, nisi ad id expressus accesserit earumdem assensus. (Cap. *Statutum* 11, tituli 3, libri 1, in 6.)

In his autem, et si qui similes alii sint, casibus, licet delegatus a littera rescripti videatur tantisper recedere, non tamen proprie excedit potestatem sibi concessam; sed dumtaxat eam potestatem ex legitima circa delegantis mentem interpretatione æstimat.

VI.

De potestate delegati judicis.

Delegati potestas metienda est, tum ex potestate delegantis

pæ, ut deducitur ex capite *Ex litteris* (29, tituli 29, libri 1 cretalium).

2. Hanc potestatem puniendi et compellendi exercere post, non solum in partes litigantes, sed etiam in alios qui jusdictionem ejus vel processum causæ impediunt, aut malitiose tardant: *tam eos qui trahuntur ad causam, quam principales rum fautores (si eos manifeste cognoveris justitiam impedire) strictione ecclesiastica poteris coercere* (Alexander III loquens e Sedis Apostolicæ delegatis, capite *Quia quæsitum* 1, tit. 29, ori 1 decret.). Quod etiam procedit quoad Episcopum, qui elegatum Papæ in exercitio jurisdictionis suæ impediret; ut onstat ex decretali *Sane* Alexandri III ad Carnotensem Epicopum: *Tuæ quæstioni duximus respondendum, quod judex a Vobis delegatus vices nostras gerit; unde in causa illa superior est*

3. « Potest judex dele
« dictionis defectum, cog
« risdictio; prout sumitur
« Et hinc discrimen est in
« tum: nam judex ordin
« sua sit jurisdictio, quand
« petens respectu partis
« citur quod nullam habea
« cognoscere potest num s
« ipsi objiciat, quod nullar
« quod dicat rescriptum
« disparitatis est, quia jud
« jurisdictionis ipsi objicit
« hinc nec prom

3. « Potest judex delegatus, si ei pars citata objiciat juris- « dictionis defectum, cognoscere regulariter num sua sit ju- « risdictio ; prout sumitur ex capite *Ex parte* 33, *de Rescriptis*. « Et hinc discrimen est inter judicem ordinarium et delega- « tum : nam judex ordinarius tantum potest cognoscere an « sua sit jurisdictio, quando ipsi objicitur quod non sit com- « petens respectu partis citatæ ; non vero quando ipsi obji- « citur quod nullam habeat jurisdictionem. Advero delegatus « cognoscere potest num sua sit jurisdictio, etiamsi pars citata « ipsi objiciat, quod nullam jurisdictionem habeat, ex capite « quod dicat rescriptum delegationis esse invalidum. Ratio « disparitatis est, quia judex ordinarius, cum defectus omnis « jurisdictionis ipsi objicitur, hanc fundatam non habet ; et « hinc nec pronuntiare interlocutorie de illa potest, ne judicet

on poterit, ac proinde ab agendo
e statu causæ informandus est... Si causa dilationem non
ateretur.., excommunicatus posset a delegato absolvi *ad
eincidentiam*, sive ad præsentem tantum actum judicialem
xercendum; ita ut isto peracto in excommunicationem
eincidat.» (Schmalzgrueber, loco cit.)

5. Quando reus intra præfixum terminum non comparet, et
usam legitimam absentiæ non habet; et aliunde actor probat
fuisse in possessione, et postea spoliationem passum fuisse;
test delegatus actorem in possessionem restituere. Ita quippe
sponit decretalis *Consultationibus* Alexandri III (cap. 10, ti-
li 29, libri 1 decretalium).

6. « Potest delegatus a Papa, non tantum de causa sibi com-

quam vide apud Schmalzg
n. 38).

8. « Delegatus Sedis Apo
« cutionem, non tantum cens
« adversus contumaces et il
« si ita necessarium fuerit,
« rare: quod etiam, si legi
« eidem non potest; et si h
« ad id exhibendum a deleg
« poterit. Colligitur ex cano
« quæst. 5). Proceditque h
« possit, etiamsi non sit munit

Pontificii sententiam, aliqua oritur inter doctores controversia; quam vide apud Schmalzgrueber (in tit. 29, libri 1 decret., n. 38).

8. « Delegatus Sedis Apostolicæ ad sententiæ a se latæ exe-« cutionem, non tantum censuris, aliisque similibus remediis, uti « adversus contumaces et illam impedientes potest, sed etiam, « si ita necessarium fuerit, brachii sæcularis auxilium implo-« rare : quod etiam, si legitime illud imploraverit, denegari « eidem non potest ; et si hoc judex sæcularis indebite neget, « ad id exhibendum a delegato ecclesiasticis censuris compelli « poterit. Colligitur ex canone *Administratores* (26, causæ 23, « quæst. 5). Proceditque hoc, ut auxilio isto uti delegatus « possit, etiamsi non sit munitus speciali clausula, qua hujusmodi « imploratio eidem permittatur » (Schmalzgrueber, in tit. 29,

roprio ejus nomine, sed intuitu dignitatis quam gerit (dicendo, erbi gratia, *delegamus officiali Burdigalensi,* tacito proprio illius fficialis nomine), certum est jurisdictionem cum delegato non xpirare, sed ad ipsius successorem transire; et hoc etiamsi ausa adhuc sit integra, id est, nundum incepta, quando deegatus moritur. Sequitur ex eo quod tunc delegans jurisdiionem alliget, non personæ, sed dignitati; quæ nequaquam oritur, sed eadem in successore ac in prædecessore existit ac ermanet. Eam autem jurisdictionis ad successores transmisonem probant canonistæ ex capite *Quoniam* (14, tituli 29, libri 1 ecretalium); ibi nempe Summus Pontifex sententiam confirmat ujusdam Abbatis, qui delegatus ipse non fuerat, sed succes-

...tegra statim
an vero dumtaxat post in
enim dicendum videtur
stante in contrarium Lu
evasit et in praxi prævale
tatione, jam integram cau
tem Lucii III responderi s
bano III correctam. Imo, u
prodiisse citationem; non
pervenerit. (De quo vide
3. Si delegatio facta sit
gnitatis, licet delegatus am
jurisdictionem ...

desinat esse integra statim post factam partium citationem, an vero dumtaxat post inceptam litis contestationem? Prius enim dicendum videtur ex citata decretali Urbani III, stante in contrarium Lucii III decreto. Sed communior evasit et in praxi prævaluit sententia quæ tenet, facta citatione, jam integram causam non esse. Ad decretalem autem Lucii III responderi solet, eam fuisse quoad hoc ab Urbano III correctam. Imo, ut causa desinat esse integra, sufficit prodiisse citationem; non autem necesse est, ut ad partes pervenerit. (De quo vide Ferraris, v. *Delegatus*, n° 61.)

3. Si delegatio facta sit intuitu personæ, non intuitu dignitatis, licet delegatus amittat suam dignitatem et officium, jurisdictionem *regulariter* non amittit. « Ratio est (ait Schmalz-« grueber, in tit. 29, libri 1 decretalium, n. 47) quia tali

onstitutionibus causarum delegatarum cognitio et executio pecialiter prohibetur.

5. Cessat jurisdictio delegati per revocationem delegaonis, à delegante vel ejus superiore factam. Et sic tenent ommuniter Doctores.

Statuendum tamen est discrimen inter primum delegantem t subdelegantem : primus delegans revocare potest jurisditionem in totum, etiam causa jam incepta. Atvero alia est onditio ejus qui subdelegavit : is enim, vel subdelegavit in otum, vel aliquam dumtaxat causæ partem : Si prius, jam ensetur officio suo functus, nec potest, causa incepta, jurisictionem a subdelegato revocare : si posterius, cum aliquid

... desiit delega
nuntiet sibi nullam jurisdic
tere, eo quod rescriptum
ex capite *Significantibus* (3
quo videmus rescissam fui
cum, qui primum se juris
obtenti nullitatem) interlo
causam reassumendo de e
has addit exceptiones Schr
cretalium) : « excipitur 1
« tali sententia interlocuto
« delegatus pronuntiet si
« super ...

8. Item desinit delegati potestas, si interloquendo pronuntiet sibi nullam jurisdictionem in causa delegata competere, eo quod rescriptum delegationis invalidum sit. Constat ex capite *Significantibus* (38, tituli 29, libri 1 decretalium); in quo videmus rescissam fuisse sententiam quorumdam judicum, qui primum se jurisdictionem non habere (ob rescripti obtenti nullitatem) interloquendo pronuntiaverant, et postea causam reassumendo de ea judicaverant. Cui tamen regulæ has addit exceptiones Schmalzgrueber (in tit. 29, lib. 1 decretalium) : « excipitur 1° nisi pars impetrans rescriptum a « tali sententia interlocutoria appellaverit... Excipitur 2° si « delegatus pronuntiet sibi non competere jurisdictionem « super quæstione incidente tantum. »

9. Cessat jurisdictio delegati, quando tanquam suspectus

§ VI.

De judicibus conservatoribus.

1. Conservator dicitur judex delegatus seu deputatus a Papa, ad defendendos, aliquos ab injuriis, damnis et violen-iis manifestis, absque judiciali causæ cognitione. Accura-am esse definitionem illam satis constat ex decretali Inno-centii IV, qua sic disponitur : *Statuimus ut conservatores quos olerumque concedimus, a manifestis injuriis et violentiis defendere ossint quos eis committimus defendendos : nec ad alia quæ judi-cialem indaginem exigunt, suam possint extendere potestatem.*

« observent, decernimus u
« injuriis et violentiis scien
« quæ judicialem indaginem
« statem, eo ipso per unum
« Pars vero quæ hoc fieri
« nicationis incurrat : a qu
« sic fatigavit indebite, prin
« sis. Officium autem quo
« jure quoad non cœpta ne
« lumus expirare. Circa mu
« ac notarios, et personas te
« cipimus in huiusmodi

« potestatis (quos frequenter excedunt) metu pœnæ diligenter « observent, decernimus ut si de aliis, quam de manifestis « injuriis et violentiis scienter se intromiserint, seu ad alia « quæ judicialem indaginem exigunt, suam extenderint pote- « statem, eo ipso per unum annum ab officio suo sint suspensi. « Pars vero quæ hoc fieri procurabit, sententiam excommu- « nicationis incurrat : a qua non possit absolvi nisi ei, quem « sic fatigavit indebite, primo satisfaciat integraliter de expen- « sis. Officium autem quorumcumque conservatorum, ipso « jure quoad non cœpta negotia per obitum concedentis vo- « lumus expirare. Circa munera vero, et expensas, assessores « ac notarios, et personas testimonii causa vocandas, illa præ- « cipimus in hujusmodi conservatoribus per omnia observari, « quæ in delegatis judicibus constitutio a Nobis super his

clausulis aut decretis, quorumcumque judicum deputatione, quocumque etiam alio prætextu aut colore) concessæ, suffragentur ad hoc, ut coram suo Episcopo sive alio superiore Ordinario in criminalibus et mixtis causis accusari et conveniri, ac contra eum inquiri et procedi non possit; aut quominus, si qua jura ei ex cessione competierint, super illis libere valeat apud judicem Ordinarium conveniri. In civi-
« libus etiam causis, si ipse actor extiterit, ei apud suos con-
« servatores judices in judicium trahere minime liceat. Quod
« si, in iis causis in quibus ipse Reus fuerit, contigerit ut ele-
« ctus ab eo conservator ab Actore suspectus esse dicatur, aut
« si qua inter ipsos judices conservatorem et Ordinarium con-

« libus, eorumque officiale

« *Secundo,* iidem eliger
« sunt in quibuscumque ca
« sive mixtis, sive actores

« *Tertio,* conservatores
« et procedere sine strepi
« causis manifestis, sed eti
« requirunt.

« *Quarto,* iidem conserva
« ultra tres diætas extra p

« *Quinto,* possunt... vice
« gare.

« et vicarios Archiepiscoporum vel Episcoporum in spiritua-
« libus, eorumque officiales generales ubilibet constitutos.

« *Secundo,* iidem eligere sibi ejusmodi conservatores pos-
« sunt in quibuscumque causis sive criminalibus, sive civilibus,
« sive mixtis, sive actores sint, sive Rei.

« *Tertio,* conservatores sic assumpti cognoscere summarie
« et procedere sine strepitu judiciali possunt, non tantum in
« causis manifestis, sed etiam in iis quæ judicialem indaginem
« requirunt.

« *Quarto,* iidem conservatores ultra unam diætam, non tamen
« ultra tres diætas extra provinciam partes citare possunt.

« *Quinto*, possunt... vices suas aliis committere et subdele-
« gare.

« *Sexto,* eorum jurisdictio etiam quoad negotia nondum

CAPUT II.

DE ACTORE ET REO.

Non omnes personæ habiles sunt ad standum in judicio tanquam actores vel Rei; sed, tum jure naturali, tum legibus ecclesiasticis, multæ ad id ineptæ decernuntur. Quænam autem illæ sint, hic exponendum venit.

I. *De infantibus, furiosis et amentibus.* — Isti, utpote qui nequeunt sua jura recte prosequi aut defendere, per seipsos in judicio stare nequeunt, neque tanquam Actores neque tanquam Rei; sed ipsis dantur tutores vel curatores, qui id muneris ipsorum loco expleant. Id vero non tantum jure Justinianeo, in foro Ecclesiæ quoad hanc dispositionem recepto, præscriptum reperitur, sed ad jus etiam naturale referendum est, ut patet. Unde certum est in judiciis ecclesiasticis non posse tales convenire nec conveniri, id est, Actoris vel Rei personam sustinere; sed convenire et conveniri possunt tantum eorum curatores vel tutores.

His adjungebat legislatio Justinianea *surdos et mutos :* Atvero jam in multis regionibus ita locupleti instructione donantur surdi et muti, ut generaliter sua jura satis intelligant, eaque persequi et defendere possint. Hinc attento solo jure naturali, non videntur posse impediri, quin tanquam Actores vel Rei judicio interveniant, nisi de eorum personali incapacitate constiterit. Et licet canonistæ supponant legislationem Justiniani quoad hoc fuisse in foro Ecclesiastico receptam, dubium saltem esse potest utrum hodie jus illud perseveret; cum ipsius fundamentum, ob novam surdos et mutos instruendi methodum, videatur cessasse. Hinc, quidquid sit de legum sæcularium in variis regionibus circa hoc dispositione, cum nulla recens ecclesiastica lex contrarium decernat, non mihi vide-

vel Rei personam sustinere, mihi non liquet.

II. *De Pupillis.* — Nec convenire nec conveniri possunt sine authoritate tutoris. Ita legislatio Justinianea, ab Ecclesia quoad hanc partem recepta. Indicatos textus vide apud Schmalzgrueber (in titulum *de Judiciis,* libri 2 decretalium, n. 25). Ea vero dispositio fundatur lege naturali, ut satis patet; unde censenda omnino est hodiedum vigere. Datur tamen exceptio quoad causas criminales, in quibus delictum non posset aliter probari. In his scilicet etiam pupillus tanquam Actor admittitur. Verbi gratia, si puer coram Episcopo clericum criminis accuset et juxta leges puniri eum postulet, graves simul indicans asserti probationes, potest Episcopus pupillum hunc pro Actore habere et processum instruere. Quæ exceptio fun-

1°. Certum est in causis spiritualibus minores 25 annis absque curatore conveniri et convenire posse, sive per se ipsos, sive per procuratorem a se constitutum. Constat ex decretali Bonifacii VIII *Si annum* (titulo 1 *de Judiciis,* libri 2, in 6) tenoris sequentis : *Si annum quartum decimum tuæ peregisti ætatis, in beneficialibus et aliis causis spiritualibus, necnon et dependentibus ab eisdem, ac si major* 25 *annis existeres, ad agendum et defendendum per te vel per procuratorem (quem ad hoc constituendum decreveris) admitti debebis.*

2°. Item certum est prædictis minoribus id juris tribui, non tantum in ipsismet causis spiritualibus, sed etiam quoad *connexas* cum iisdem, ut in citata decretali exprimunt hæc verba, *dependentibus ab eisdem.* Est autem causa connexa, verbi gratia, si lis moveatur minori super dote ratione matrimonii a se contracti, vel si controvertatur super redditibus beneficialibus, aut jure patronatus quod annexum forte est beneficio quod minor obtinet.

Illa autem juris canonici dispositio circa spirituales, et eisdem annexas causas, censenda est ad jus commune hodiedum vigens pertinere; cum nec per desuetudinem, nec per contrariam generalem legem sublata fuerit.

3°. Quoad causas mere temporales, licet propter privilegium fori coram ecclesiastico judice ventileutur, minores 25 annis remaneut subjecti legislationi Justinianeæ, qua disponitur ne possint absque curatoris authoritate in judicio stare, exceptis quibusdam casibus. Nam ubi Justinianeo juri nihil contrarium habent leges ecclesiasticæ, censetur jus illud in foro ecclesiastico receptum. Hinc in dictis causis mere temporalibus, si minor 25 annis curatorem non habeat, dari ei a judice debet ad effectum litis prosequendæ. In prædictis ergo causis temporalibus, sive civiles sint, sive criminales, sententia contra minorem 25 annis lata absque curatoris authoritate, esset ipso jure invalida. In ipsius vero favorem pronuntiata sustinetur. Dantur tamen aliquæ huic Justinianei juris dispositioni exceptiones : valet nempe sententia, absque curatoris authoritate,

n. 26).

IV. *De impube, sive de minore annis* 14. — De hujusmodi minoribus ita decretum fuit a Bonifacio VIII : *Si vero intra decimum quartum annum existas, per te agere aut defendere non poteris super ipsis* (id est super causis spiritualibus vel cum spiritualibus connexis); *sed vel per tuum Episcopum, vel per officialem ejusdem tibi curator dabitur ad lites hujusmodi exercendas : aut ut ipse, si major infante fueris, cum auctoritate alterius eorumdem, procuratorem ad eas poteris deputare. Delegatus etiam Apostolicæ Sedis et subdelegatus ab eo, tibi (si non habeas) curatorem dare valeant, vel auctoritatem constituendi procuratorem præstare, ad illas causas vel lites dumtaxat quæ coram ipsis fuerint ventilendæ. In hujusmodi quoque litibus sive causis, quanquam in potestate patris existas, nec alias absque ipsius assensu in ju-*

s, causa ferendi testimonium, aut alia qualibet quæ in jure non primitur, prohibemus... Cæterum fœminæ religiosæ, præsertim æ debent sub clausura morari, extra suum monasterium seu clauram non vocentur ad judicium vel trahantur ex quavis causa rsonaliter, etiamsi ad hoc voluntas accederet earumdem. Decermus quoque ut ipso jure sit irritum et inane, si quid contra præissa contigerit attentari. (Cap. 2, tituli 1 *de Judiciis,* libri 2, 6.) Qua posita lege, sic potest jus ecclesiasticum circa hanc ateriam determinari : 1° Mulieres religiosæ, etiam consenentes, in nullo casu possunt personaliter in judicio converi aut convenire, id est personam Actoris vel Rei sustinere. que procedit etiam de religiosis quæ clausuræ ex regula sua

sequitur ex natura ipsa b
ris: cum enim excomm
omnibus *vitari* præcipiat
tanquam actor admitti. N
possit ad judicium tanqu
peccato suo alioquin com
quæ ratio minime urget
præsenti regula attingunt
et princeps et magistratus
excommunicatos devitare
admittere nequeunt. Qu
Alexander IV

ponitur, nihilominus est officio judicis repellendus. Id cæteroquin sequitur ex natura ipsa hujusmodi excommunicationis majoris : cum enim excommunicatus denuntiatus hoc ipso ab omnibus *vitari* præcipiatur, consequens est ut non possit tanquam actor admitti. Nec obstat quod (ut dicetur modo), possit ad judicium tanquam reus trahi : id enim fit ne ex peccato suo alioquin commodum et impunitatem reportet; quæ ratio minime urget ut admittatur tanquam actor. Imo præsenti regula attinguntur etiam tribunalia sæcularia : nam et princeps et magistratus sæculares tenentur etiam publice excommunicatos devitare; ac proinde eos ut actores in judiciis admittere nequeunt. Quod cæteroquin expresse decrevit Alexander IV his verbis : *Decernimus, ut judices seculares per censuram ecclesiasticam ab ecclesiasticis judicibus (canonica moni-*

assumatur ; 7° universim admittitur excommunicatus quando est actor necessarius. » (Schmalzgrueber, in titulum 1 *de Ju-ciis,* libri 2 decretalium, n. 34.) Notandum autem est, dum icitur excommunicatum vitandum non posse ut actorem ad-itti, id intelligi sive per se agere velit, sive per procurato-em : utrumque enim ipsi denegatur, exceptis prædictis ca-bus.

Regula 2ª. — *Excommunicatus vitandus potest admitti et iam compelli ad standum in judicio tanquam reus.* — Probatur ecretali *Intelleximus* Alexandri III (cap. 7, tituli 1, libri 2 ecretalium), in quo sic legitur : *Quia postulasti a nobis utrum ccommunicatus in judicio stare possit : respondemus, quod con-*

Schmalzgrueber (loco citat

Regula 4ª. — *Non vitand et compelli : ut voluntarius, dicis et actoris.* — Quod quando est reus necessariu dum est, patet ex eo quod vero non citatus ipse volu pareat, cum in hoc casu a sed poterit etiam a parte a dem ita conclusum fuit sul communicatus tanquam act

actor admitti. Eum tamen peccare sese ingerendo adnotat Schmalzgrueber (loco citato, n. 34).

REGULA 4ª. — *Non vitandus, potest ut Reus necessarius admitti et compelli : ut voluntarius, potest admitti et repelli, arbitrio judicis et actoris.* — Quod possit compelli ad comparendum quando est reus necessarius, id est, quando id actori commodum est, patet ex eo quod etiam compelli possit vitandus. Si vero non citatus ipse voluntarie propter bonum suum compareat, cum in hoc casu actori æquiparetur, poterit admitti ; sed poterit etiam a parte adversa vel a judice repelli : si quidem ita conclusum fuit sub regula superiori, quando idem excommunicatus tanquam actor sese ingerit.

REGULA 5ª. — *Utrum excommunicato in judicium vocato liceat per seipsum respondere, an vero ad respondendum per procurato-*

nt doctores, ea ratione ducti, quod per professionem reli-
s sit mundo mortuus, cessetque sui juris esse, et æquipa-
r filio familias (qui regulariter contendere in judicio sine
s consensu nequit). Ita ut per professionem suam, bona,
et actiones suas omnes in monasterium transtulerit ; unde
eo agere et respondere debet monasterium.

xceptiones ad prædictam regulam. — Eas sic enumerat
nalzgrueber : « 1° si (religiosus) obtineat beneficium ec-
siasticum quod annexam habet administrationem aliquam;
m respectu hujus censetur esse sui juris. Igitur pro juribus
sdem agere et respondere non minus poterit quam alius
n regularis. 2° Si studiorum et aliorum negotiorum causa

quæ bona acquirere et posside
possunt, necesse est ut possin
nire. Non autem potest totum
in judicio stare et litigare ; de
determinatis quibusdam pers
nomine monasterii vel Eccl
agendi. Quænam sint illæ pe
De quo sint sequentes regulæ

REGULA 1ª. — *Ad Prælatum*
conventus ; et ad Prælatum Eccl
regulariter pertinet in judicio

Ecclesiæ et monasteria habeantur tanquam personæ morales, quæ bona acquirere et possidere, et varia jura sibi vindicare possunt, necesse est ut possint in judicio conveniri et convenire. Non autem potest totum monasterium aut Ecclesia ipsa in judicio stare et litigare; debuerunt ergo leges ecclesiasticæ determinatis quibusdam personis committere jus et officium, nomine monasterii vel Ecclesiæ in judicio respondendi et agendi. Quænam sint illæ personæ hic exponendum occurrit. De quo sint sequentes regulæ :

Regula 1ª. — *Ad Prælatum monasterii, saltem cum consensu conventus; et ad Prælatum Ecclesiæ, saltem cum consensu capituli, regulariter pertinet in judicio agere et respondere.* — Probatur decretali *Edoceri* Innocentii III, tenoris sequentis : « Edoceri « postulastis a nobis, utrum per litteras adversus abbates

unt canonistæ, posse Prælatum monasterii et Ecclesiæ, vio saltem conventus vel capituli consensu, in judicio pro asterio et Ecclesia agere et respondere. (Vide Schmalz-eber, in titulum 1 *de Judiciis,* libri 2 decretalium, n. 39.)

EGULA 2a. — *Utrum Prælatus monasterii absque monachorum ensu, possit in judicio stare pro monasterio, et Prælatus ali-s Ecclesiæ idem possit pro illa Ecclesia, ejusdem Ecclesiæ non entiente capitulo, controvertitur : singulorum conventuum et esiarum constitutionibus et praxi standum videtur.* — Glossa itatam decretalem *Edoceri,* et in caput *Alia* 1, *de Procurato-s,* asserit de bonis utrique, id est, tam Prælato quam capi- communibus, non posse Prælatum sine consensu capituli

« habet... Dixi 2° *Nisi ardu*
« per hujusmodi enim cau
« capitulum sine Prælato c
« potest... Dixi 3° *Nisi adm*
« *muniter pertineat ad Præl*
« iterum Prælatus indigere

Ex utriusque sententiæ
regula generali determinar
absque consensu capituli, i
sia litigare ; sed pro singulis
est, utrum rei, de qua litig
tutis aut legitima

ommuniter con-
rii et Ecclesiæ,
, in judicio pro
(Vide Schmalz-
etalium, n. 39.)
sque monachorum
et Prælatus ali-
dem Ecclesiæ non
m conventuum et
detur. — Glossa
1, de Procurato-
lato quam capi-
nsensu capituli

« conveniri debet capitulum, neque opus consensu Prælati « habet... Dixi 2° *Nisi ardui et majoris momenti causa sit :* Su- « per hujusmodi enim causis nec Prælatus sine capitulo, nec « capitulum sine Prælato contendere et respondere in judicio « potest... Dixi 3° *Nisi administratio in aliquo casu speciali com- « muniter pertineat ad Prælatum et capitulum :* nam tali casu « iterum Prælatus indigeret consensu capituli. »

Ex utriusque sententiæ expositione satis patet non posse regula generali determinari, quibus in casibus possit Prælatus, absque consensu capituli, in judicio pro monasterio vel Ecclesia litigare ; sed pro singulis monasteriis et Ecclesiis videndum est, utrum rei, de qua litigandum est, administratio, ex statutis aut legitima possessione pertineat, vel exclusive ad Prælatum, vel exclusive ad capitulum, vel ad utrumque simul ; Si

esumendum. In societate Jesu, subordinatorum superiorum
otestas a supremo seu præposito generali dependet pluri-
um. Et hinc Suarez (tom. 4 *de Religione,* l. 10, c. 5) putat
cognoscendam uniuscujusque Prælati facultatem, uten-
um potius affirmativa quam negativa regula, scilicet, id
umquemque posse quod ei concessum est; non vero quod
bi non est prohibitum. » (Schmalzgrueber, in titulum 1 *de*
ficiis, libri 2 decret., n. 40.)

uando ergo aliquis regularium conventus in judicio agere
respondere debet, non potest generali regula determinari
quem pertineat Actoris vel Rei personam sustinere; sed hoc
umendum est ex ipsismet regularium ordinum institutis et

« etiam de jure communi
« Episcopo; quia hic tanq
« rector, potestatem cum
« suæ diœcesis, a jurisdicti
« vicarius in tali Ecclesia
« dem et respondere supe
« si tamen super rebus et
« incidat controversia, m
« judicio collegium vel m
« est in quasi dominio e
grueber, in titulum 1 *de J*

XII. *De Prælato superior*
stratorem inferiorem habet

« etiam de jure communi administratio : non tamen excluso « Episcopo; quia hic tanquam principalis diœcesis universæ « rector, potestatem cumulativam habet in omnibus ecclesiis « suæ diœcesis, a jurisdictione sua non exemptis. *Si posterius,* « vicarius in tali Ecclesia incorporata constitutus, agere qui- « dem et respondere super juribus vicariatus qua talis potest; « si tamen super rebus et juribus ipsius Ecclesiæ incorporatæ « incidat controversia, melius super iis agit et respondet in « judicio collegium vel monasterium cui est incorporata, quia « est in quasi dominio et proprietate ejusdem. » (Schmalzgrueber, in titulum 1 *de Judiciis,* libri 2 decretalium, n. 40.)

XII. *De Prælato superiore Ecclesiæ, quæ rectorem seu administratorem inferiorem habet, quoad causas ejusdem Ecclesiæ.* — Diximus sub numero præcedenti, potestatem quam habet parochus

est ; igitur multo magis amovere eumdem poterit a particulari potestate agendi in hac vel illa causa. » (Schmalzgrueber, in titulum 1 *de Judiciis*, libri 2 decretalium, n. 41.)

XIII. *Quando Prælatus in causa propria capituli, vel capitulum in causa propria Prælati admittatur ad agendum et respondendum in judicio.* — « Respondeo admitti si, aut Prælatus habeat speciale mandatum a capitulo, vel capitulum a Prælato : si mandato ejusmodi careat, ut admittatur Prælatus in causa propria capituli, aut capitulum in causa propria Prælati, necesse est ut caveant de rato ; tunc enim admitti possunt, ut recte advertit glossa in c. 1, verbo *Legaliter, de Procuratoribus.* Ratio est, quia hoc casu etiam personæ conjunctæ ad-

jud.) cautum est, ut qui
quendam cogi posset ; quæ
ecclesiastico recepta haben

Excipitur 2°, qui alteru
instantiam compelli potes
num, nisi velit silentium si
insuper decernitur in jure
Ingenuis). Dici autem poss
proprie Actorem, sed pot
supradictæ regulæ genera

Excipiuntur 3°, qui ex
neri, prout sunt tutores.

cere omnino po-
poterit a parti-
(Schmalzgrue-
m, n. 41.)
uli, vel capitulum
et respondendum
Prælatus habeat
n a Prælato: si
rælatus in causa
oria Prælati, ne-
mitti possunt, ut
r, de Procurato-
conjunctæ ad-

Hinc in jure Justinianeo (auth. *Qui semel, C. Quom. et quando jud.*) cautum est, ut qui actionem proposuit, ad illam prosequendam cogi posset; quæ lex juris Romani, tanquam in foro ecclesiastico recepta habenda est.

Excipitur 2°, qui alterum diffamavit. Ille enim ad diffamati instantiam compelli potest ad agendum intra certum terminum, nisi velit silentium sibi imponi. Id dictat jus naturale; et insuper decernitur in jure Justinianeo (lege *Diffamari* 5, c. *de Ingenuis*). Dici autem posset in hoc casu, diffamantem non esse proprie Actorem, sed potius Reum; ac proinde casum hunc supradictæ regulæ generali non contradicere.

Excipiuntur 3°, qui ex officio tenentur bona et jura aliorum tueri, prout sunt tutores, curatores, procuratores et administratores. Illi enim compelli possunt ad agendum in judicio,

ndato. Si autem Sedes Apostolica potest hanc facultatem
ici delegato tribuere, a fortiori eamdem potestatem et ipsa
et. Papa ergo semper potest, si velit, partes ad personali-
comparendum cogere.

Regula 2a. — Cæteri præter Principem judices non pos-
t regulariter, sed tantum in certis casibus, partes ad per-
aliter comparendum cogere. Probatur ex modo transcripta
retali *Juris*. Nam ibi de judice a Sede Apostolica delegato
ernitur, eum non posse personalem partium præsentiam
gere, nisi in casibus ibidem indicatis. Quod autem dicitur
judice delegato Pontificio, pariter et a fortiori intelligen-
m est de cæteris judicibus. Ideo enim expresse sermo fit

non comparere.

Regula 3a. — Dantur c
inferior (id est a Principe
legatus, potest partes ad p

Primus casus : si causa s
(sub regula 1a) decretali *J*
Non tamen in omni causa
personaliter comparendum
sit pœna corporis afflictiva,
In cæteris, Reum (et a for
rem comparere, tenent ca
Schmalzgrueber, in titulum

cuique esse, *si velit*, procuratorem constituere et personaliter non comparere.

Regula 3ª. — Dantur certi casus in quibus judex etiam inferior (id est a Principe diversus) sive ordinarius, sive delegatus, potest partes ad personaliter comparendum cogere.

Primus casus : si causa sit criminalis. Nam in supra citata (sub regula 1ª) decretali *Juris*, expresse ille casus excipitur. Non tamen in omni causa criminali potest judex partes ad personaliter comparendum cogere ; sed tantum si imponenda sit pœna corporis afflictiva, vel alia quæ reputetur exilio major. In cæteris, Reum (et a fortiori Actorem) posse per procuratorem comparere, tenent canonistæ ex praxi tribunalium. (Vide Schmalzgrueber, in titulum 1 *de Judiciis,* libri 2 decretalium, n. 47 ; et in titulum 38 *de Procuratoribus*, libri 1 decretalium,

ersonalibus ejus responsis.

Omnes autem supra dicti casus ad unicum reduci possunt, l casum nempe quo judex ex aliqua gravi ratione necessa-am existimat litigantium personalem præsentiam, ut veritas tegi et justa sententia ferri possit. Qui casus sub generali rmula *necessitatis juris* exprimi solet.

REGULA 4ª. — Si judex inferior, id est a principe diversus, rtes vocet ad personaliter comparendum, et causam in ci-tione non exprimat, citatio non valet, nec tenetur citatus in opria persona venire. — Ita cum multis aliis sustinet hmalzgrueber (in titulum 1 *de Judiciis*, libri 2 decretalium, 45). Sequitur hæc conclusio ex præcedentibus : cum nempe

clusione vocem *regulariter*;
ptiones admittit. Quatuor pr
morat Schmalzgrueber (loco
« sit homo simplex, qui me
« nequeat (capite *Pastoralis*
« tiones facti ab advocatis a
« libus praxis obtinet; 3°
« proponendum habeat sp
« pars altera non contradic
« quæ facti sunt; tunc eni
« cium suum consentienti.

Contra conclusionem qua
objectiones; sed

clusione vocem *regulariter;* ideo nempe quia nonnullas exceptiones admittit. Quatuor præcipuos casus excipiendos sic memorat Schmalzgrueber (loco supra citato): « 1° Si principalis « sit homo simplex, qui mentem suam sufficienter explicare « nequeat (capite *Pastoralis* citato); 2° si consuetudo expositiones facti ab advocatis admittat : et ita passim in tribuna-« libus praxis obtinet; 3° si advocatus ad factum in judicio « proponendum habeat speciale mandatum; 4° si judex et « pars altera non contradicat, quando advocatus ea proponit « quæ facti sunt; tunc enim nocebit parti, quasi in præjudi-« cium suum consentienti. »

Contra conclusionem quam stabilivimus opponi solent aliquæ objectiones; sed quæ facile refelluntur, ut videre est apud Schmalzgrueber (citato loco).

1. Si etymologiam perpendamus, idem sonare videtur *procurator*, ac *pro alio curator;* eo quod nempe non sua, sed alterius negotia curet.

In jure Romano (lege *Procurator* 1, ff. *de Procuratoribus*) ita definitur : *procurator est, qui aliena negotia mandato domini administrat*. Fusiori descriptione eum esse procuratorem dicit Schmalzgrueber (in tit. 38, libri 1 decret., n. 1), « qui a domino, rebus suis superesse per seipsum non valente vel non volente, constituitur, ut ipsius absentis negotia, unum vel plura, aut etiam eorum universitatem, in aut extra judicium, vel utrobique, expedienda perficiendaque administret. Ita quoad sensum doctores communiter. »

Hinc patet quomodo procurator ab advocato differat. Advocatus enim non agit ipse seu administrat negotium; sed tan-

stituitur vel *simpliciter*, vel
testate agendi omnia quæ
alienare potest sive mobilia
(excepto tamen contractu d
test nisi ea quæ brevi co
Tertio alius est principalis,
alius subtitutus, quia nemp
tuitur. *Quarto*, alius est ju
gerendam suscipit, et pro
alius extrajudicialis, qui a
et explicanda constituitur,
Nobis agendum solummod
procuratores alii sunt simp
id est, ita ut

stituitur vel *simpliciter*, vel *cum libera*, id est, cum plena potestate agendi omnia quæ potest agere dominus. Posterior alienare potest sive mobilia sive immobilia variis contractibus (excepto tamen contractu donationis). Prior alienare non potest nisi ea quæ brevi corrumpuntur et servari nequeunt. *Tertio* alius est principalis, seu ab ipso domino constitutus : alius subtitutus, quia nempe a principali procuratore constituitur. *Quarto,* alius est judicialis, qui litem mandato domini gerendam suscipit, et propterea *procurator ad lites* dicitur : alius extrajudicialis, qui ad negotia extra judicium tractanda et explicanda constituitur, et procurator *ad negotia* salutatur. Nobis agendum solummodo de procuratore judiciali. *Quinto* procuratores alii sunt simpliciter constituti : alii *in solidum*, id est, ita ut quilibet possit causam expedire. Si plures depu-

Exceptis iis qui a lege prohibentur, omnes possunt procu-
atorem sibi constituere. Quæ generalis regula nullam apud
ris utriusque peritos controversiam patitur. Inhabiles autem
unt ad procuratorem sibi constituendum :

1° Pupillus, et minor habens curatorem, nisi concurrat tu-
oris seu curatoris auctoritas. Ita Justinianeum jus, in foro
cclesiastico receptum quoad dispositionem illam.

2° Item, et ex eodem jure Romano ab Ecclesia recepto,
lius familias in causis pro quibus ipsi in judicio stare non licet :
apti ab hostibus : et generaliter ii qui aliqua de causa non
unt rerum suarum domini.

3° Excommunicati excommunicatione majore, sicut ne-
ueunt Actores esse, ita nec constituere procuratorem qui
orum loco agat. Concluditur ex capite *Consulti* (15, tituli 28,

jectionem, limites, honoren
immobilium vel mobilium-p
causa est si constituendus
tuus. Si vero causa respic
quoad administrationem, a
poterit Prælatus procurat
grueber, in titulum 38, li

5. Universitas potest p
tanquam persona ficta qu
presse declaravit Innocen
demiæ hoc modo rescribe
pro vobis moventur, vestra
dum commode interesse non
torem instituere super

jectionem, limites, honorem, vel alienationem bonorum illius immobilium vel mobilium-pretiosorum concernit. Item ardua causa est si constituendus sit procurator generalis et perpetuus. Si vero causa respiciat bona capituli, omnino, etiam quoad administrationem, a bonis Prælati separata, nullatenus poterit Prælatus procuratorem constituere. (Vide Schmalzgrueber, in titulum 38, libri 1 decretalium, n. 5.)

5. Universitas potest procuratorem constituere : est enim tanquam persona ficta quæ loco domini habetur. Atque id expresse declaravit Innocentius III scholaribus Parisiensis academiæ hoc modo rescribens : *Quia in causis quæ contra vos et pro vobis moventur, vestra universitas ad agendum et respondendum commode interesse non potest, postulastis a nobis ut procuratorem instituere super hoc vobis de nostra permissione liceret. Li-*

ad exercendum procurationis officium idoneus debeat reputari (capite *Non indiscrete* 1, tituli 19, libri 1, in 6).

1° A jure canonico prohibentur esse procuratores excommunicati excommunicatione majori. Nam ex capite *Intelleximus* (7, tituli 1, libri 2 decretalium), aperte sequitur nullum ejusmodi excommunicatum stare in judicio per seipsum posse.

2° Procurator judicialis esse nequit minor 25 annis : *Licet autem quis post XVII annum procurator ad negotia licite deputetur, ad judicia tamen, nisi major* 25 *annis fuerit, deputari nequibit.* (Bonifacius VIII, capite *Qui generaliter* 5, tituli 19, libri 1, in 6).

3° Item a procuratoris officio repelluntur infames : *infamis persona nec procurator esse potest* (cap. 1, causæ 3, quæstionis 7). Et ita communis doctorum sententia.

4° In jure civili Romano procuratores esse prohibentur fœminæ (exceptis nonnullis casibus), milites (exceptis pariter nonnullis casibus), servi, furiosi, muti-surdi, digniores de republica, Fiscus, accusatus criminis judicialiter donec suam innocentiam probaverit.

Ex his autem censendi sunt a procuratoris munere in foro ecclesiastico interdicti : fœminæ, tum ob dedecentiam, tum ob constantem praxim, tum quia tacente jure canonico censendum est quoad hoc receptum jus Romanum : furiosi et surdi-muti, tum ex jure naturali, tum quia in hoc recepta ab Ecclesia censenda est Justinianea legislatio : Fiscus et potentiores viri, ne opprimatur adversarius : accusati criminis ante purgatam innocentiam : et milites, quia et in hoc videtur receptum ab Ecclesia Justinianeum jus. Sed his utpote parum ad praxim utilibus non immoramur.

5° Utrum vero in Judiciis ecclesiasticis tanquam procuratores admitti possint religiosi et clerici, sub specialibus paragraphis separatim, pro rei gravitate, infra expendimus.

6° Jure canonico non prohibetur plures constitui ejusdem causæ procuratores; ut patet ex dictis sub primo paragrapho.

7° Nullus cogi potest ad suscipiendum procuratoris offi-

ligere textus qui eam illustrare possunt : tum quid juris communis hodie sit subjungere. Quamvis autem sub præsenti capite non agamus de advocatis, sed dumtaxat de procuratoribus, propter materiæ connexionem, quid clericis quoad utrumque officium liceat simul hic expendemus.

I.

Colliguntur textus quibus illustrare posse quæstionem videtur.

Sic decrevit Gregorius IX anno 1230 : *Cum sacerdotis sit officium nulli nocere, omnibus autem velle prodesse, non nisi pro seipso, vel Ecclesia sua, vel (si necessitas immineat) pro personis*

ri et diaconi vel clerici non sint conductores, neque procuratores, que ullo turpi vel inhonesto negotio victum quærant. Quia re-icere debent scriptum esse : nemo militans Deo, implicat se nego-s sæcularibus.

Concilium Chalcedonense, canone 3 : *Decrevit concilium, n Episcopum, non clericum, non monachum, aut possessiones nducere, aut negotiis sæcularibus se immiscere, præter pupillo-n, si forte leges imponant inexcusabilem curam, aut civitatis piscopus ecclesiasticarum rerum sollicitudinem habere præcipiat, t orphanorum et viduarum quæ sine ulla defensione sunt.*

Justinianus (novella 123, capite 6, tit. 6 *de sanctissimis Epi-opis, etc.*) : *Sed neque fieri susceptorem aut exactorem fiscalium ... aut procuratorem litis, ... pro talibus causis, Episco-*

... Magnus (in ...

nulla est sæculi actio, quam n... in sancto habitu constituti, ... sanctuarii lapides foris jace...

Concilium Vernum ann... *ctores non sint, hoc est, ut ... causa orphanorum, vel vid... scopo suo vel Abbate.*

Concilium Moguntinum ... tum facit : *Contentiones e... cularibus disputare, except... conductores aut procuratore...*

Innocentius III, anno ...

S. Gregorius Magnus (in evang., homilia 17) : *Ecce jam pene nulla est sæculi actio, quam non sacerdotes administrent. Dum ergo in sancto habitu constituti, exteriora sunt quæ exhibent, quasi sanctuarii lapides foris jacent.*

Concilium Vernum anni 755, canone 16 : *Ut clerici conductores non sint, hoc est, ut non habeant actiones sæculares, nisi pro causa orphanorum, vel viduarum, vel ecclesiarum, ordinante Episcopo suo vel Abbate.*

Concilium Moguntinum anni 813, canone 14, clericis vetitum facit : *Contentiones et lites vel rixas amare; in placitis sæcularibus disputare, excepta defensione orphanorum et viduarum; conductores aut procuratores esse sæcularium rerum.*

Innocentius III, anno 1216, in concilio generali : *Sententiam sanguinius nullus clericus dictet aut proferat; sed nec sanguinis*

ocati beneficia ecclesiastica non habentes, immoderata salaria exi-ere aut extorquere præsumant.

Eugenius Papa (citatus a Thomassino, *Vetus et nova disc.*, art. 3, l. 3, c. 22, n. 6) : *Ne ministri laicorum fiant (clerici), ec in rebus eorum procuratores existant.*

« Prisco quidem ex usu (ait Thomassinus) concilium Andegavense, anno 1269, clericos omnes superiorum ordinum et beneficiarios deterruit a causis actitandis et a munere advocatorum fungendo in foro sæculari. At concilium Avenionense, anni 1279, canone 9, lenimenti aliquid adjiciens canoni concilii Arelatensis, anni 1260 (quo permissi tantum fuerant clerici causas agere suas, proximorum, pauperum, Ecclesiæ), constituit ut beneficiatis et clericis majorum gentium fas esset munia fungi, et advocati et judicis, quando id

« *ballivus in exercenda ju*
« *laico possit esse.* Quod i
« cuit in concilio Avenic
« canonum paulo eliquati
« canone 32 : *Ne possit*
« *aliquo laico, nisi in cas*
« *vel ballivus in exercenda*
massinus, loco citato.)

Concilium Tridentinu
innovavit, sed confirma
hac de re editos : « Statu
« mis Pontificibus et a
« necnon sæcularibus ne
« sancita sunt

« *ballivus in exercenda jurisdictione domini temporalis pro aliquo* « *laico possit esse*. Quod idem decretum rursus instaurari placuit in concilio Avenionensi, anni 1337. Quorum sententia « canonum paulo eliquatior in concilio Lavauriensi, anno 1368, « canone 32 : *Ne possit esse procurator, syndicus vel actor pro* « *aliquo laico, nisi in casibus a jure expressis ; vel judex etiam* « *vel ballivus in exercenda jurisdictione domini temporalis*. » (Thomassinus, loco citato.)

Concilium Tridentinum nihil quoad hanc disciplinæ partem innovavit, sed confirmavit dumtaxat constitutiones et canones hac de re editos : « Statuit sancta synodus, ut quæ alias a summis Pontificibus et a sacris Conciliis de clericorum vita..., « necnon sæcularibus negotiis fugiendis, copiose ac salubriter « sancita sunt, eadem in posterum, iisdem pœnis, ... observen-

lem regulam, ut in cæteris etiam causis, coram sæculari judice ventilatis, prædicto officio abstinerent clerici, majoribus ordinibus insigniti. 3° Viguisse tamen varias, variis temporibus et locis, ad dictam regulam exceptiones. 4° Quoad minorum ordinum clericos, et circa advocati procuratorisque munus coram ecclesiastico judice exercendum, non occurrere constantem pristinis temporibus disciplinam. Et hoc quidem de quæstione historice considerata cursim prænotatum voluimus. Nunc vero determinandum remanet quid juris communis hodie censeri debeat, ac proinde quibusnam ex textibus jus illud depromendum sit.

Dicimus esse depromendum ex duabus decretalibus *Clerici*

procu

1° *Regulariter possunt es*
Nam est principium certu
qui jure non prohibentu
autem in jure occurrit pr
ecclesiastico id muneris
Clerici 1, tituli 37, libri
advocati fieri *coram sæc*
nunt nihil officere, quin
siastico; alioquin enim
sæculari judice; sed uni

m, imo et genera-
m sæculari judice
i, majoribus ordi-
riis temporibus et
ad minorum ordi-
que munus coram
rrere constantem
lem de quæstione
uimus. Nunc vero
nis hodie censeri
s illud depromen-

cretalibus *Clerici*

Clerici sæculares in minoribus constituti, an et in quo foro possint esse procuratores et advocati.

1° *Regulariter possunt esse advocati coram judice ecclesiastico.*— Nam est principium certum, et ab omnibus, admissum, omnes, qui jure non prohibentur, posse in advocatos assumi : nullibi autem in jure occurrit prohibitum, ne dicti clerici coram judice ecclesiastico id muneris obeant. Præterea (in citato capite *Clerici* 1, tituli 37, libri 1 decretalium) dicitur, ne præsumant advocati fieri *coram sæculari judice :* quæ verba aperte supponunt nihil officere, quin advocatos agant coram judice ecclesiastico; alioquin enim addita non fuissent verba illa *coram sæculari judice;* sed universaliter munere advocati interdicti fuissent. Conclusionem tandem confirmat communis sententia

3° *Si habeant beneficium ecclesiasticum, non possunt regulariter e advocati coram sæculari judice in negotiis sæcularibus.* — Id presse decernitur in citato capite *Clerici* (1, tituli 37, lib. 1 cr.) : « In ordinibus quoque minoribus, si stipendiis ecclesiasticis sustententur, coram sæculari judice advocati in negotiis sæcularibus fieri non præsumant. » Videtur autem tendenda prohibitio ad eos clericos in minoribus constitus, qui licet beneficium proprie dictum non obtineant, alio odo ex Ecclesiæ bonis sustentantur; quia etiam tunc reciunt *stipendia ecclesiastica :* imo probabiliter et ad eos qui na patrimonialia vel aliunde acquisita, unde sufficienter sustentur, possident. Nam tunc, ait Pirrhing, cessat causa ne-

sunt contra Reum in causa guinis. — Ita doctores co arguunt ex capite *Senten* quo sic disponitur : « Se « dictet aut proferat ; se « aut ubi exerceatur in sese irregularitatis peric certo incurreret, si mor nam subiret Reus, contr auxiliator egisset. An aut casu Reum defendere?

Disputarunt olim can

5° *Sive beneficium habeant sive non, advocati nunquam esse possunt contra Reum in causa criminali, si Reo immineat pœna sanguinis.* — Ita doctores communiter tanquam omnino certum arguunt ex capite *Sententiam* (9, tituli 50, libri 3 decret.), in quo sic disponitur : « Sententiam sanguinis nullus clericus « dictet aut proferat ; sed nec sanguinis vindictam exerceat, « aut ubi exerceatur intersit. » Non enim ullo clerico licet sese irregularitatis periculo exponere : irregularitatem autem certo incurreret, si mortis vel mutilationis membrorum pœnam subiret Reus, contra quem tamquam Actoris advocatus et auxiliator egisset. An autem ipsis etiam prohibitum sit in hoc casu Reum defendere ?

Disputarunt olim canonistæ, attenta quæ vigebat talionis

islator utrumque intellexisse, cum pro utroque ad legem le-
endam rationes æque urgeant : attentis præsertim antiquis
anonibus, quibus in hoc derogasse Lateranense concilium
nni 1179 censendum non est. Illi autem antiqui canones
rocuratoris officium aperte clericis vetant : *Placuit ut Episcopus,
t presbyteri et diaconi vel clerici, non sint... procuratores* (con-
il. Carthaginense 3). *Decrevit concilium, non Episcopum, non
lericum, non monachum... negotiis sæcularibus se immiscere, præ-
er pupillorum, etc.* (concilium Chalcedonense, can. 3). Accedit
ommunis doctorum sententia, qui dictas de advocatia leges,
tiam de procuratoris munere intelligunt, ut videre est in
orum commentariis ac titulos 37 et 38, libri primi decreta-
ium.

nequeunt esse advocati
hibitio : *Clerici in subdi*
advocati in negotiis sæcul
tuli 37, libri 1 decret.)
tiis sæcularibus, conclu
negotiis ecclesiasticis, co
seminus recte suppon
time pendere causas
clesiæ exclusive subja
quibus jura Ecclesiæ p
4° Dantur tamen
ptiones ; addit enim le
fuerint

troque ad legem fe-
præsertim antiquis
teranense concilium
em antiqui canones
: *Placuit ut Episcopus,*
... *procuratores* (con-
non Episcopum, nos
us se immiscere, præ-
nse, can. 3). Accedit
de advocatia leges,
t, ut videre est in
libri primi decreta-

nequeunt esse advocati nec procuratores. Clara enim est prohibitio : *Clerici in subdiaconatu et supra... coram sæculari judice advocati in negotiis sæcularibus fieri non præsumant.* (Cap. 1, tituli 37, libri 1 decret.) Ex eo autem quod ibi addatur *in negotiis sæcularibus*, concludit Pirrhing (loco citato) ipsis licere *in negotiis ecclesiasticis,* coram sæculari judice advocatos agere : seminus recte supponit posse unquam in foro sæculari legitime pendere causas ecclesiasticas ; cum istæ jurisdictioni Ecclesiæ exclusive subjaceant ; nisi casus sit de iis regionibus in quibus jura Ecclesiæ potestas sæcularis non agnoscit.

4° Dantur tamen præcedenti conclusioni nonnullæ exceptiones ; addit enim lex : *Nisi propriam causam vel Ecclesiæ suæ fuerint prosecuti, aut pro miserabilibus forte personis quæ pro-*

pi soleat; quo sensu nec coram ecclesiastico judice liceret
cerdoti advocatiam exercere. Atvero quando quis, præser-
n sacerdos, coram judice ecclesiastico convenitur, non posse
m ab alio sacerdote defendi, non mihi videtur ex textu legis
gorose fluere. Et certe sacerdotali dignitati magis congruit,
pro sacerdote ad tribunal Episcopi vocato, procuratoris et
vocati officium potius exerceat sacerdos, quam inferior cle-
cus, et præsertim laicus; ad quos tamen recurrere cogetur
eus, si inter consacerdotes defensorem suum eligere prohi-
eatur. Sed quidquid sit de hac quæstione, certum omnino est
onnullos dari casus in quibus etiam sacerdoti licitum est
ram judice ecclesiastico advocatum et procuratorem agere,
mpe :

rejectos fuisse ex eo
« teri (ait Pirrhing, in
« possunt procurator
« sertim si is defen
nostra. »

8° Tum subdiaconi,
neque ex reditibus ec
vivant, et Episcopus a
re, licite possunt mune
dice sæculari et in cau
ter : in cujus conclusio
« Nam si clericus victu

directos, pro lite ibi ipsum inter et decanum pendente, minime rejectos fuisse ex eo quod essent presbyteri. « Etiam presby- « teri (ait Pirrhing, in tit. 38, libri 1 decret., n. 21) constitui « possunt procuratores ad lites in causa Episcopi sui, præ- « sertim si is defendendus sit, ut colligitur ex capite *In nostra.* »

8° Tum subdiaconi, tum diaconi, tum etiam sacerdotes, si neque ex reditibus ecclesiasticis, neque aliunde habeant unde vivant, et Episcopus aut non velit aut non possit illis providere, licite possunt munere advocationis fungi, etiam coram judice sæculari et in causis sæcularibus. Ita doctores communiter : in cujus conclusionis probationem sic disserit Pirrhing : « Nam si clericus victum et vestitum sibi quærere potest exer- « cendo agriculturam (can. *Clericus* 3, distinct. 91), multo ma-

astico judice. Unde non videtur contrarium recte tanquam ertum asseri. *Secundo,* nedum Fagnanus sentiat quod supponit uctor de quo loquimur, omnino oppositum tenet et ex pro- esso docet. Commentans enim citatum caput *Cum sacerdotis,* sic rguit : « Regula est, sacerdoti non esse licitum advocationis officium exercere seu postulare, ut hic expressum. Et habet locum hæc regula etiam in foro ecclesiastico. Nam etsi Hostiensis... sentiat sacerdoti esse illicitum postulare in foro sæculari dumtaxat, non autem in foro ecclesiastico, nisi cum perceptione salarii; tamen ejus opinio ab antiquis et mo- dernis doctoribus communiter reprobatur. » Et postquam ariis rationibus ostendit merito reprobari prædictam Hostien-

De facultate quam ex usu et
sacerdotes advocati m

1° Certa est notabili
ricis etiam sacerdotib
officio fungi. « Ex tole
« rici in Romana curi
« munera exerceant, c
Vestrius (in sua *Pract.*,
neralem qua prohibent
plicans Fagnanus, eam

De facultate quam ex usu et indulgentia Sedis Apostolicæ habent clerici etiam sacerdotes advocati munus publicum in curia Romana exercendi.

1° Certa est notabilis illa a jure communi exceptio, qua clericis etiam sacerdotibus fas est in Romana curia advocati officio fungi. « Ex tolerantia Pontificis servatum esse ut clerici in Romana curia advocationis et procurationis publica « munera exerceant, contra juris regulas, » asserit Octavianus Vestrius (in sua *Pract.*, lib. 3, cap. 4, n. 4). Item regulam generalem qua prohibentur advocationem exercere clerici explicans Fagnanus, eam exceptionem memorat : « Declaratur, « inquit, supra dicta regula, ut non obtineat in curia Romana,

causas in puncto juris tantum tuentur; judicibus insinuantes, quid de jure verius statutum sit; sive an juris jam notæ et receptæ propositiones illi casui bene applicentur, et congruant, et quomodo. Ita solas nobiles ac scientificas ingenii partes explicando..., processus et acta nullatenus vident... Minusque in actorum judicialium compilatione respiciunt... Se non ingerunt in conficiendis minutis instrumentorum, aliarumque conventionum... Nullatenus se ingerunt in aliis actibus vel rebus judicialibus... In desuetudinem quoque hodie pene abiit inadvocatis ille usus, qui antiquitus erat frequens, annuorum scilicet vel menstruorum stipendiorum, quæ sub salarii nomine vulgo explicari solent..... Hinc proinde sequi-

1° Est generalis re
curatorisve munus ex
coram ecclesiastico j
causæ monasterii, in q
obire, modo a Prælat
Gratianus Pelagium P
portitore, quod defensor
sit : quia vere satis ama
officium homines deduci
promissa sunt, valeant
tus et istius officii di

Utrum religiosi procuratores et advocati esse possint.

1° Est generalis regula, non posse religiosos advocati, procuratorisve munus exercere, sive coram sæculari, sive etiam coram ecclesiastico judice. Sed ab hac regula excipiuntur causæ monasterii, in quibus potest religiosus dictum officium obire, modo a Prælato suo regulari deputetur. Pro quo citat Gratianus Pelagium Papam sic rescribentem : *De præsentium portitore, quod defensor factus non est, nulla vobis animi molestia sit : quia vere satis amarissimum habeo de isto proposito ad illud officium homines deduci, in quo nullomodo quæ a monachis Deo promissa sunt, valeant adimpleri. Omnimodo enim est illius habitus et istius officii diversitas : illic enim quies, oratio, labor magnum : at hic causarum cognitio, conventiones, actus, publica liti-*

tur, non de canonicis regularibus. Ast eorum errorem repressit Innocentius III, hoc suo ad Compostellanum Archiepiscopum rescripto : *Ex parte tua nobis fuit propositum, quod quidam canonici regulares, non solum in ecclesiasticis, verum etiam in forensibus causis præsumunt advocati officium exercere. Cumque objicitur eis, quod non debent esse forensis vel ecclesiastici negotii susceptores vel executores, nisi forte id monasterii exposcat utilitas, Abbate nihilominus imperante, ad suam proponunt insolentiam excusandam, quod capitulum illud, per quod prædicta prohiberi videntur, de Monachis, non de canonicis regularibus, loquitur manifeste. Unde consultationi tuæ taliter respondemus, quod idem judicium de canonicis regularibus, quod de Monachis, quantum ad supra dicta, credimus observandum, licet de Monachis in canone specialiter sit expressum.* (Cap. 2, tituli 37, libri 1 decretalium.)

Ex illis porro textibus certum omnino est, prohiberi religiosos ab exercendo advocati et procuratoris officio, etiam coram ecclesiastico judice, nisi in causis utilitatem monasterii respicientibus. Et hoc jus commune hodiedum etiam vigere pariter certum est : tum quia ei per novas leges derogatum non fuit ; tum quia non invecta est in contrarium generalis consuetudo ; tum etiam quia consuetudo contraria, sicubi introducta foret, pro corruptela, disciplinæ religiosæ eversiva, habenda esset. Quomodo autem intelligenda sit generalis illa juris communis regula, magis determinate exponentes canonistæ quædam utiliter adnotant. Nempe,

2° « Ut religiosus possit esse advocatus vel procurator, duo « copulative requiruntur, utilitas monasterii et superioris « mandatum seu licentia ; ita ut si alterutra conditio deficiat, « non possit obire munus advocati vel procuratoris, nec in foro « sæculari, nec in ecclesiastico... Requiritur autem ut licen- « tia, non tantum sit petita, sed obtenta, ut colligitur ex citato « (capite *Ex parte* 2, tituli, 37, libri 1 decr.); ubi exigitur, ut « Abbas id imperet : non potest autem dici imperare, nisi li- « centiam concedat...: sufficit autem interdum tacita seu præ- « sumpta licentia Prælati, ad hoc ut religiosus in judicio po-

4° Utrum religiosi possint advocati procuratorisque munus obire pro miserabilibus personis, disputant doctores : affirmant Imola, Sanchez : negat Layman (vide Pirrhing, loco citato).

5° « Prælatus seu superior ordinis potest esse advocatus « vel procurator in judicio sine licentia sui conventus ; quia « ipse non pendet a conventu, sicut conventuales ab ipso... ; « idque non solum in causa pertinente ad utilitatem monasterii, « sed etiam in alia causa ecclesiastica, si gravis sit, et perti- « nens ad utilitatem publicam, verbi gratia, electionem Epi- « scopi. » (Pirrhing, loco citato, n. 19.)

§ VI.

capite *Tua* (5, *de Procuratoribus*), ubi Innocentius III declarat, agi posse per procuratorem in causa criminali adulterii, si agatur dumtaxat ad obtinendum viri et uxoris divortium : secus autem si postuletur, patratum crimen pœna corporis afflictiva plecti.

2° Si agatur criminaliter quidem, sed de crimine quod plecti solummodo debeat exilii aut inferiore pœna, est pariter admittendus procurator. « Etenim firmissima opinio est, quod « in omnibus causis a relegatione infra, admittitur procurator, « cum satisdatione de stando juri... Et sic in criminalibus, in « quibus intrat pœna pecuniaria, exilii et etiam excommuni« cationis. Reus absens poterit se defendere per procuratorem.

« posset, quia in judi
« pœnam fuga sibi c
libri 1 decretalium, n.

An autem actor se
comparere? Attento j
Respondendum esset
pœna talionis, ita ut
probatione succumbe
quam subire debuisse
ctam pœnam accusator
adigebatur. Et hoc ju
ecclesiasticis. Atvero

« contra Reum autem absentem non facile executioni mandari « posset, quia in judicis potestate non esset, et ad evitandam « pœnam fuga sibi consuleret. » (Pirrhing, in titulum 38, libri 1 decretalium, n. 31.)

An autem actor seu accusator teneatur etiam personaliter comparere? Attento jure Romano (lege ultima, c. *de Accus.*). Respondendum esset affirmative, quia juxta jus illud vigebat pœna talionis, ita ut accusator sese obligare teneretur, si in probatione succumberet, ad subeundam eam ipsam pœnam, quam subire debuisset Reus, si fuisset convictus. Unde ne dictam pœnam accusator effugeret, ad personaliter comparendum adigebatur. Et hoc jus viguisse olim videtur in judiciis etiam ecclesiasticis. Atvero jamdudum in desuetudinem abiit pœnæ talionis usus, et accusator in probando deficiens solet ad ex-

a omnia tuum præstitisse videaris assensum.

3. Procurator constitui potest, non tantum ad præsentes, ed etiam ad futuras lites, juxta jus Romanum (l. 3, ff. *de Prouratoribus*), in ecclesiastico foro quoad hoc receptum. Ita dotores communiter.

4. Procuratori actoris *regulariter* necessarium est mandatum egitimum: quo si careat, procurator falsus in jure dicitur, et b eo gesta in judicio sunt omnino irrita. Constat capite *In ostra* (4, tituli 38, libri 1 decretalium), in quo videmus irriium declarari ab Innocentio III judicium quoddam, eo quod rocuratores actoris jam ab actore revocati fuissent ante litis liscussionem; ac proinde falsi procuratores extitissent.

5. Diximus *regulariter* necessarium esse ut procurator acto-

...), et ratio est
« suæ salva et illæ
« mandato permitti
« pro quo intervenit
« gens. » (Schmalz
n. 25.)

6. Procuratori Re
Reo absente quilibe
habent, defensorem
modo tamen satisde
nem præstet de rat
Ita jus Romanum,
Ratio est, quia ho

« *alien.*); et ratio est, quia ipsorum interest res et jura ecclesiæ « suæ salva et illæsa servari. His ergo omnibus agere sine « mandato permittitur, nisi aliud constet de voluntate domini « pro quo interveniunt, vel causa sit speciale mandatum exi- « gens. » (Schmalzgrueber, in titulum 38, libri 1 decret., n. 25.)

6. Procuratori Rei necessarium non est mandatum ; sed pro Reo absente quilibet ex iis qui legitime standi in judicio jus habent, defensorem et procuratorem sese constituere potest; modo tamen satisdet pro judicato solvendo, et etiam cautionem præstet de rato, casu quo Reus convenitur actione reali. Ita jus Romanum, in ecclesiastico foro quoad hoc receptum. Ratio est, quia boni publici interest absentes, etiam ignorantes, per quemcumque defendi, ne ignari patiantur dam-

nc domino nullatenus præjudicant, quæ a procuratore extra es mandati peraguntur. Ita tenent doctores communiter, i plures in probationem juris Romani textus adducunt (vide rrhing, in titulum 38, libri 1 decretalium, § 7). Sed et atnto solo jure naturali, res extra dubium censenda est, ut tet. Unde in foro etiam ecclesiastico pro certa habenda est cta generalis regula. Dubium autem esse potest, an in tali l tali casu mandatum suum procurator prætergrediatur: de magis in specie, quid possit aut non possit remanet deterinandum.

2. Nulla censenda est procuratoris potestas, si constituens enam libertatem in dando mandato non habuerit. Quam

(cap. 5, tituli 19, lib
tium censetur adhibi
cludit etiam lites.

5. Procurator ge
ad causas criminales
aut nisi de crimine a
criminaliter. (Pirrhi
n. 60.)

6. Casus in quibu
enumerantur tres in
in 6): *Procurator quo*
ferre, transigere vel

ei fuerit injunctum.
a procuratore extra
tores communiter,
tus adducunt (vide
m, § 7). Sed et at-
m censenda est, ut
certa habenda est
potest, an in tali
prætergrediatur:
ossit remanet deter-

stas, si constituens
n habuerit. Quam

riri potest, exceptis his casibus qui mandatum exigunt speciale (cap. 5, tituli 19, libri 1, in 6). Ratio est quia tunc vox *negotium* censetur adhibita a constituente in sensu lato; et sic includit etiam lites.

5. Procurator generaliter constitutus, non censetur datus ad causas criminales agendas, nisi id specialiter exprimatur, aut nisi de crimine agendum esset dumtaxat civiliter, et non criminaliter. (Pirrhing, in titulum 38, libri 1 decretalium, n. 60.)

6. Casus in quibus procurator indiget speciali mandato enumerantur tres in capite *Qui ad agendum* (4, tituli 19, libri 1, in 6) : *Procurator quoque absque speciali mandato juramentum deferre, transigere vel pacisci non potest, nisi ei bonorum vel causæ administratio libere sit concessa.* Glossa in citatum caput addit

ret speciale mandatum pro aliquibus causis, si constituens adhibita præfata generali clausula, posset etiam ad eas causas procuratorem suum idoneum efficere.

8. Si tamen in mandato procuratorio exprimantur aliqui ex casibus qui speciale mandatum requirunt, et constituens addat, et *ad alias omnes causas quæ speciale mandatum exigerent,* etiam ad alios casus non expressos admitti debet procurator. Constat ex modo citato capite *Qui ad agendum,* in quo sic decernit Bonifacius VIII : *Sed si aliquis vel aliqui de articulis speciale mandatum exigentibus specificati fuissent, adjecta clausula generali, tunc ad non expressos etiam admittetur.* Hoc tamen non extenditur ad casus non expressos, qui essent *graviores*

procuratore substit
sit adhuc integra.
tit. 38, libri 1 decr
bus actuum procura
stituit : utrum nem
gesta.

11. Si ex judicis
debuisset, et hoc fa
domino imputatur e
nerit rem faciendi n
niter (vide Pirrhing

12. Si procurator
legis praesenta

procuratore substituente, expirat substituti mandatum, si res sit adhuc integra. Ita canonistæ et Rota (vide Pirrhing, in tit. 38, libri 1 decret., n. 77). Remanet dicendum de effectibus actuum procuratoris relative ad dominum qui eum constituit : utrum nempe ipsi noceant vel prosint a procuratore gesta.

11. Si ex judicis vel legis præcepto dominus aliquid facere debuisset, et hoc facere omisit ipsius procurator, omissio illa domino imputatur et nocet; nisi tamen procuratori supervenerit rem faciendi moralis impossibilitas. Ita doctores communiter (vide Pirrhing, loco cit., n. 78).

12. Si procurator ipse (non autem dominus) ex judicis vel legis præcepto aliquid facere teneatur et non faciat, et talis

presse ratum habuerit. (Pirrhing, loco cit., n. 81.)

15. « Confessio procuratoris facta in judicio ordinorie domino præjudicat, ut constat ex capite *Suborta* (21, *de Sententia et re judicata*) et capite *Olim* (*de Censib.*). Nam procurator, ex necessitate officii sui, debet respondere ad exhibitas partis adversæ positiones, ad quod habet mandatum speciale vel generale. Hoc autem maxime verum est, si procuratoris confessio fiat post litis contestationem ; nam si in ipso ingressu in judicium, sive post oblatum libellum procurator ultro fateatur intentionem actoris, non præjudicat talis confessio domino ; cum ea, sine necessitate facta, prodigalitas seu renuntiatio juris videri possit, quæ sine mandato speciali procuratori non

Si vero procurator
denda est domino
causa judicata iteru
dicata fuisset ; infer

Hinc licet, ut su
et negligentia procu
ad solvendum id qu
sibi imputare debe
rem constituerit); ta
rare potest dominus

17. Vicissim proc
num habet mandati

psum jam peractum
cit., n. 81.)
udicio ordinorie do-
orta (21, de Sententis
Nam procurator, ex
l exhibitas partis ad-
m speciale vel gene-
ocuratoris confessio
so ingressu in judi-
ator ultro fateatur
confessio domino;
s seu renuntiatio ju-
ali procuratori non

Lege *Procuratorem* 11, et lege *a Procuratore* 13, C. *Mandati*.) Si vero procurator dictum damnum compensare nequit, concedenda est domino restitutio in integrum, id est facultas de causa judicata iterum litigandi, eodem modo ac si nondum judicata fuisset; infertur id ex lege *Eleganter* (7, ff. *de Dolo*).

Hinc licet, ut supra dictum est, domino præjudicet culpa et negligentia procuratoris, ita ut in judicio condemnari possit ad solvendum id quod culpa procuratoris neglectum est (quia sibi imputare debet dominus quod negligentem procuratorem constituerit); tamen per actionem mandati ab eo recuperare potest dominus damna et interesse.

17. Vicissim procurator sive Actoris sive Rei, contra dominum habet mandati actionem, ad repetendas omnes expensas, quas occasione mandati seu negotii sibi commissi bona fide

olente nequibit; nisi eum cum domino inimicum fieri, vel suspe-um, aut adversario affinitate conjungi, vel ejus hæredem fieri, u ingredi religionem, aut in longum peregrinari, vel ægritudine ut vinculis detinere contingat, seu alia rationabilis causa subsit, ropter quam sit merito revocandus.

Sedulo tamen advertendum est, non sufficere post conte-ationem litis, justam adesse revocandi procuratoris causam, t valeat illa revocatio; sed requiri insuper ut intimetur dici, vel adversæ parti. Sic enim decrevit Gregorius IX: *andato procuratoris post litem contestatam a domino revocato, si oc ignorante judice vel adversario factum fuerit, judicium quod em quasi procurator postmodum expertus est, ratum esse debe-t.* (Capite 13, tituli 38, libri 1 decretalium.)

2. Cessat procuratoris officium et potestas mutuo consensu

5. Cessat finita li
tunc procurator deb
transeat, appellatio
statim admonere ut i
appellationem prose

6. Cessat per mo
Justinianeum jus, a
expresse decreverat
mors mandatoris est;
causas 26, tituli 1, li
mandato, mors alteri
vel illius qui mandatu
§ 10, libri 3 institu

Si vero procurato

tunc procurator debet quidem, ne sententia in rem judicatam transeat, appellationem interponere, vel saltem principalem statim admonere ut ipse, si velit, appellet; non autem tenetur appellationem prosequi. Est sententia communis doctorum.

6. Cessat per mortem constituentis re adhuc intègra; nam Justinianeum jus, ab Ecclesia in hoc puncto receptum, ita expresse decreverat : *Inter causas omittendi mandati, etiam mors mandatoris est; nam mandatum solvitur morte* (lege *Inter causas* 26, tituli 1, libri 17 digestorum). *Item si adhuc integro mandato, mors alterius interveniat, idest, vel ejus qui mandaverit, vel illius qui mandatus, solvitur mandatum* (titulo *Mandatum* 27, § 10, libri 3 institutionum). Et in hoc concordant canonistæ.

§ X.

De procuratoribus communitatum seu universitatum, qui et syndici vocantur.

In superioribus paragraphis egimus de procuratore, quatenus a privatis personis constituto. Nunc de procuratoribus quos sibi constituunt *universitates,* disserendum. Universitatis autem nomine hic intelligimus quodlibet corpus morale ex multis personis coalescens; quales sunt, verbi gratia, civitates, ordines religiosi, monasteria, Ecclesiæ, collegia studiorum, collegia opificum. Hujusmodi vero universitatum seu communitatum procuratores, proprio nomine syndici vocati sunt. Hodie tamen fere solet reservari appellatio ista procuratoribus qui a *collegiis studiorum* deputantur. Cæterarum vero commu-

4. Apud eos religiosos ordines, quorum regula superioribus tribuit constituendi procuratoris potestatem, necesse non est eum capitulariter eligi; sed ad standum in judicio admitti debebit, si habeat mandatum authenticum a superiore, qui, juxta sui Ordinis institutum, hujusmodi mandatum valide concedere potest. Id quidem non reperio adnotatum ab iis auctoribus, quos præ manibus habeo; sed videtur omnino admittendum. Alioquin enim, cum in dictis Ordinibus præfatas deliberationes capitulares regula non admittat, non possent ullomodo communitates talium ordinum conveniri aut convenire; quod absurdum est. Nec dicatur injuriam fieri hujusmodi communitatum membris, si ipsis non consentientibus, aliquis

religiosum pro tali officio deputare. Quod præterea certum faciunt multi juris sacri textus : scribebat Priori et Fratribus S. Trinitatis, anno 1180, Eugenius III : *Insuper statuimus, ut liceat vobis in causis Ecclesiæ vestræ ferre testimonium; dummodo unus ex vobis vel duo ad agendum et respondendum instituantur : quorum testimonium in causis in quibus actores vel responsales sunt instituti non debet admitti.* (C. *Insuper* 16, *de Testibus.*)

Anno 1200, Innocentius III decernebat, injuste a judicibus non recipi ad agendum et respondendum pro negotiis suis litigiosis cujusdam Ordinis religiosi fratres. (C. *Cum deputati* 16, tituli 1, libri 2 decret.)

Consonat concilium Agathense ita statuens : *Similiter ut nullus eorum, id est, monachorum, forensis negotii susceptor vel executor existat, nisi quod monasterii exposcit utilitas, Abbate sibi*

permanenter ad lite
lationem non tantum

11. Licet monaster
consensu capituli co
cari. « Ratio est, ai
« potest agere solus
« *de Rescriptis*); ergo
« assumere actionem

12. « Jus eligendi
« steriorum monialiu
« aliquando tamen v
« tudinis, aut constit
« juris patronatus au

« Quatenus hoc i

lationem non tantum interponere, sed et prosequi possit.

11. Licet monasterii syndicus non potuerit a solo Abbate sine consensu capituli constitui, potest tamen a solo Abbate revocari. « Ratio est, ait Schmalzgrueber (loco citato), quia ipse « potest agere solus in causis sui monasterii (cap. *Edoceri* 21, « *de Rescriptis*); ergo etiam solus revocare syndicum et in se « assumere actionem. »

12. « Jus eligendi syndicos, procuratores, et officiales mona« steriorum monialium, jure ordinario pertinet ad Episcopum : « aliquando tamen vigore legis fundationis, vel etiam consue« tudinis, aut constitutionis, ad moniales ; et aliquando, vigore « juris patronatus aut alterius conventionis, etiam ad laicos.

nes.)

CAPUT IV.

DE ADVOCATIS.

Hic expendendum occurrit : 1° quid sint advocati et quænam variæ eorum species; 2° quid fuerint olim ecclesiarum advocati; 3° qui sint advocati in curia Romana; 4° quinam possint aut non possint advocati officium exercere; 5° quodnam sit advocatorum officium seu obligationes.

§ I.

Vinnius his verbis :
« negotium : unde
« procuratori manda
« causam orat, jus e
« alia id genus; pro
« cationis, advocato
« gotii subministrans
in nota *f*.)

Præmissa autem n
vocatis *stricte sumpt*
vox antiquitus gene
adhibita fuit; et in c
quod cæterarum re
petit; ut in sequenti

« negotium : unde advocato meo sum susceptus vel cliens; « procuratori mandator vel dominus. Advocatus clientis sui « causam orat, jus ei suppeditat, concipit libellos, preces et « alia id genus; procurator administer est et executor advo- « cationis, advocato instrumenta et cognitionem totius ne- « gotii subministrans. » (*Partitiones juris,* libri 3, capite 18, in nota *f.*)

sint advocati et quæ-
rint olim ecclesiarum
Romana; 4° quinam
m exercere; 5° quod-
tiones.

Præmissa autem notio sive definitio convenit dumtaxat advocatis *stricte sumptis,* et secundum jus commune. Nam ea vox antiquitus generaliori, ac proinde paulo diverso sensu adhibita fuit; et in curia romana non id officii explent advocati, quod cæterarum regionum advocatis de jure communi com-

tamen sibi probabiliora visa sunt colligendo Ferrarius, putavit quatuor distinguenda esse hujusmodi advocatiæ genera, nempe : defensionis, jurisdictionis, administrationis, et protectionis. De prima dumtaxat, utpote quæ sola fuit vera advocatia juxta sensum hodiernum hujus vocis, aliquid breviter attingemus.

Advocatia defensionis duplex fuit : *forensis* seu *togata* una, *armata* seu *sagata* altera. « Quinto saltem sæculo in oriente « *defensores* erant, iique presbyteri. Nam in Ephesina synodo « (act. 5) memoratur Asphalius presbyter Anthiochenæ Eccle- « siæ apud regiam urbem *defensor*. Et in Constantinopolitano « Flaviani concilio (quod in Chalcedonensi synodo perlectum « est), actione 2, occurrit Joannes presbyter et *defensor*. Sub « ejusdem quinti sæculi initium, habuit Africana Ecclesia de-

Ferraris, ex quibus
remotissima antiqui
sores seu advocatos
vero, necnon apud
Germania, laicos; R
postea clericos et lai
voluit clericis propri
Defensio vero *armat*
est. Apud ipsos ne
laicosve præpotente
ria oriretur, duello
ricis monachisque ar
se in pugnam mitte
necessitate sic conq

sores seu advocatos; 2° eos in oriente clericos fuisse; in Africa vero, necnon apud Longobardos, in Italiæ regno, Gallia et Germania, laicos; Romæ autem clericos jam a tertio sæculo, postea clericos et laicos, donec Gelasius Papa illud muneris voluit clericis proprium. Hæc de advocatia *defensionis forensis*. Defensio vero *armata* sub Longobardorum imperio introducta est. Apud ipsos nempe si quid contentionis inter Ecclesias laicosve præpotentes, aut etiam inter Episcopos et monasteria oriretur, duello omnis decisio committebatur. At cum clericis monachisque arma tractare interdictum esset, alios pro se in pugnam mittere cogebantur. De qua injusta et barbara

« conciliare petitiones, quæ variis nominibus libelli, suppli-
« cationis, commissionis, monitorii, et similibus aliis designari
« solent : Item articulos ad probationem disponere : item alias
« instantias, responsiones, actusque cæteros ad plenam usque
« processus compilationem exerere : item post absolutam
« utrinque documentorum productionem, processui studere,
« clientumque rationes, sive quæ ad factum, sive quæ ad jus
« pertinent urgere. Ita quod procuratores dici possint meri
« advocatorum ministri, eorumque mecanici quodam modo
« adjutores in deducendis ad executionem citationibus, exi-
« bendis testibus, conquirendis scripturis, aliisque id genus
« procurandis; nec non causæ studentem advocatum adju-
« vando, indicatis ei quæ magis ad rem faciunt documentorum
« et scripturarum paginis. »

« quam advoc
« decem occu
« rumque exp
« quod hi peri
« advocatiam
bro 15, cap.
tione.)

I. « Postul
« in jure id n

« consulti, qui propositis sibi titulis seu motivis quibus sese « fundat procurator, respondet *de jure;* id est, exponit et « probat quid juris sequatur ex causæ capitibus, prout ei a « procuratore exponuntur. Adeo ut advocati nullatenus in co« gnitionem ipsorum processuum, neque in ea quæ ad factum « pertinent, sese ingerant; et sic extra omne mendacii et ca« lumniæ periculum versantur. Ita ut officium hujusmodi pos« sit forsan et a quolibet religioso, etiam et reformatæ obser« vantiæ, illæsis sacris canonibus, exerceri... Ex quo palam fit, « cur, dum apud cæteras curias plures sunt advocati quam « procuratores, in curia Romana multo plures procuratores « quam advocati numerentur. Ex centum nempe causis, vix « decem occurrunt in quibus interveniant advocati; sed ple« rumque expediuntur per solos procuratores; eo vel magis « quod hi periti esse soleant, et simul ad exercendam, si velint, « advocatiam habiles. » (Card. de Luca, *Dottore volgare,* libro 15, cap. 41, n. 13 et seq., facta a me in latinum translatione.)

§ IV.

Quinam possint advocati officium exercere.

I. « Postulare sive advocare omnes possunt quibus expresse « in jure id non reperitur prohibitum: nam edictum de postu« lando prohibitorium est, sicut et illud de procuratore con« stituendo. » (Pirrhing, in tit. 37, libri 1 decret., § 2.) Ita doctores communiter tanquam omnino certum tenent, non tantum quoad jus Romanum, sed etiam quoad forum ecclesiasticum.

II. Quinam jure Romano prohibeantur ab exercendo advocati munere, concinne exposuit Vinnius, adnotans alios ob personæ conditionem, alios vero propter causas personæ extrinsecas removeri: « Eorum, inquit, qui prohibentur con« ditione personæ, tres edicto ordines prætor fecit. *Primus*

« gione, omnes sacrosanctæ catholicæ religionis mysteriis non « imbuti; ab imperitia, qui juris et legum ignari... *Tertius « ordo* habet eos qui, et pro se et pro certis quibusdam perso- « nis hanc operam navare possunt, pro cæteris prohibentur. « In hoc ordine sunt omnes edicto aut constitutionibus infamia « notati, præter superiores illos quatuor, quos in secundo or- « dine prætor notavit. Personæ pro quibus postulare iis per- « mittitur sunt, quæ eos aut sanguine tangunt aut affinitate, « aut quorum tutelam curamve gerunt.

« Causæ externæ, quæ alioqui idoneos pro tempore remo- « vent, sunt...: interdum ipsa causa cui patrocinantur; persona « adversus quam agitur; locus postulandi. *Principio,* sicut « nemo idoneus judex est in ea causa cujus patrocinium sus- « cepit, sic vice versa qui judex in aliqua causa constitutus est,

Non autem i
quos ab offici-
alii a jure ca
erit integrum
clesiasticis ta
1° Nec pro
jus Romanum
cim annis (l
lege): muti
ab advocati
ei ex jure R
advocatiam
2° Non p
vocati, ob i

o certis quibusdam perso-
pro cæteris prohibentur.
t constitutionibus infamia
uor, quos in secundo or-
quibus postulare iis per-
ne tangunt aut affinitate,
unt.

oneos pro tempore remo-
cui patrocinantur; persona
tulandi. *Principio*, sicut

ali a jure canonico munere hoc interdicuntur. Hinc abs re
erit integrum catalogum subjungere eorum qui in judici
clesiasticis tanquam advocati admitti nequeunt.

**1° Nec pro se, nec pro aliis, advocatiam exercere possu
jus Romanum in foro ecclesiastico receptum : minor sept
cim annis (lege 1, ff. *de Postulando*): surdus (ex modo
lege): muti non fit mentio, quia stultum fuisset per legem
ab advocatia arcere : item lex tacet de servo, sed certu
ei ex jure Romano non licuisse judiciis interesse, et a fe
advocatiam exercere.**

2° Non possunt pro aliis (quamquam pro se possint) a

sentis tractatus satis erit transcripsisse quæ gratianus ex digestis (titulo *de Postulando*) desumpsit : « Porro infamia multipliciter « irrogatur : aliquando enim contrahitur genere delicti decla- « rati per sententiam ; veluti cum judex pronuntiat, *injuriam « fecisti, hæreditatem expilasti, calumniatus es.* Aliquando ge- « nere pœnæ ; sicut illi qui damnantur ad opus publicum, qui « pristinum quidem statum obtinent, sed damno infamiæ etiam « post impletum tempus subjiciuntur. Aliquando genere pœnæ « et delicti declarati per sententiam ; veluti dum fustibus cæso « per præconem dicitur ἐσυκοφάντησας, id est, calumniatus es. « Aliquando ipso genere facti ; ut exercentes improbum fœnus « et illicite exigentes usuras usurarum ; et mulier quæ intra « tempus quo moris est lugere maritum, contrahit matrimo- « nium, et qui sciens eam uxorem duxerit. » (Can. *Infames* 2,

itur genere delicti decla-
udex pronuntiat, *injuriam*
mniatus es. Aliquando ge-
tur ad opus publicum, qui
, sed damno infamiæ etiam
r. Aliquando genere pœnæ
; veluti dum fustibus cæso
as, id est, calumniatus es.
ercentes improbum fœnus
rum; et mulier quæ intra

est, ne pars adversa opprimatur. Dicta autem prohibitio naturali fundatur, ut patet.

8° Item a munere advocati jure Romano arceantur li rum et jurium imperiti (lege *Nec cæterorum* 2, tituli *de l lando,* Codicis Justiniani). Utrum autem et quo sensu pr tio illa vim habeat in foro ecclesiastico, non mihi plane li Si nempe notorium sit aliquem esse rudem in litteris et canonico, videtur a judice repelli posse, aut etiam de ne clienti noceat potius quam prosit; et hoc sensu urge foro ecclesiastico dictam Codicis Justinianei prohibitionem potest. Atvero utrum necesse sit, ut qui coram judice

vocati deberent auctoritate ecclesiastica ut tales approbari; quod non nisi prævio judicio de idoneitate, et emissa ab ipsis professione fidei catholicæ fieri debet. Posset autem, ut videtur, quilibet Episcopus, si ipsi utile videretur, ejusmodi advocatorum ab ipso approbatorum album conficere, extra quod defensores sumere non liceret iis, qui apud ejusdem Episcopi tribunal lites habent. Res tamen valde ardua est, et facile invidiam Prælato concitaret, eo quod litigantium libertatem coarctare videretur; præsertim si parvus sit approbatorum ejusmodi advocatorum numerus.

§ V.

De advocatorum officio.

« probabilis v
« Ratio est, q
« cato patroc
« tur ex jure
et consonat c
4. « Certu
« lem, in qua
« prius de ho
« ejusmodi c
« jicit client
« patrocinio i
« Ex quo seq
« sam perora
« bere desist

« cum adversario suo componat (S. Thomas, 2, 2, q. 71, a. 3, « ad 2). Addidi *si eum* decepit; nam si clientem monuit de in- « justitia causæ, et hic nihilominus in prosecutione causæ « stare voluit, parti quidem adversæ pro reparatione damni « illati obligabitur : non tamen clienti, utpote qui sciens et vo- « lens damnum hoc passus est. » (Schmalzgrueber, in titulum 37, libri 1 decretalium, n. 15; et consonat communis doctorum sententia.)

2. « Certum est non esse opus, ut advocatus sit certus de « justitia causæ quam suscipit; quia potest suscipere defen- « dendam causam etiam mere probabilem, saltem si sit æque « probabilis vel probabilior, quam sit causa oppositæ partis. « Ratio est, quia si hoc non liceret, vix unquam liceret advo- « cato patrocinium interponere, cum lites fere omnes orian- « tur ex jure vel facto dubio. » (Schmalzgrueber, loco citato; et consonat communis doctorum sententia.)

4. « Certum est non posse illum suscipere causam probabi- « lem, in qua nulla spes prudens affulget victoriæ, nisi monito « prius de hoc periculo suo cliente. Ratio est, quia suscipiendo « ejusmodi causam, nulla prævia monitione de periculo, sub- « jicit clientem suum manifesto discrimini, cum sperari ex « patrocinio illius nihil aliud possit, quam expensæ frustraneæ. « Ex quo sequitur, si advocatus sciat in dicasterio in quo cau- « sam perorat practicari sententiam suæ contrariam, eum de- « bere desistere a patrocinio. » (Schmalzgrueber, loco citato.) In hoc etiam concordant doctores.

5. An autem causam suscipere possit defendendam, quando, licet non modica victoriæ spes affulgeat, major tamen stat probabilitas pro adversario? Inter doctores controvertitur. Communius tamen affirmative respondent, modo advocatus de minori probabilitate clientem moneat. (Vide Schmalzgrueber, loco citato, n. 16.)

6. Si advocatus sit *Ordinarius* seu juratus et immatriculatus, id est, in advocatorum album seu matriculam relatus, et judex ei præcipiat patrocinium præstare clienti, qui propter juris

7. Cæteras advocatorum obligationes recensendo citatus Schmalzgrueber, eas fundat variis juris Romani textibus ; sed fundantur etiam jure naturali, ut legenti facile patebit; ac omnino censendæ sunt etiam in foro ecclesiastico urgere. En laudati auctoris verba :

« Si causam aliquam sibi defendendam susceperit, illius « merita diligenter rimari, et nihil eorum debet omittere quæ « causæ defendendæ proficua esse possunt (lege *Rem non no-* « *vam* 14, tituli *de Judic.*, Codicis Justiniani). Alias si quovis « modo per culpam suam vel imperitiam amittat causam in « judicio, non solum salarii nihil potest exigere, sed ad ejus « etiam quod accepit restitutionem et resarcitionem omnis « damni quod clienti inde ortum est, in conscientia obliga- « tur. »

« In defensione causæ nullam legem falsam allegabunt, vel « perverse interpretabuntur, nec producent falsa instrumenta, « aut testes falsos vel corruptos; alias falsi crimen incurrent « (lege *Rem non novam* citata). »

« Fidelitatem et silentium clienti servent : nam si cum ad- « versario, aut ejus advocatis colluserint, vel causam prodi- « derint, aut aliquid in eorum gratiam omiserint, tanquam « prævaricatores et criminis falsi rei puniri poterunt (lege *Si « quis* 38, § 8, ff. *de Pœn.*). »

« Causam semel susceptam cliente invito non deserent, nisi « reperiant esse injustam, sed ad exitum perducant usque ad « sententiam definitivam (lege *Properandum* citata). »

« Non exigant vel recipiant immodicum lucrum, honorarii « sive mercedis et salarii nomine, quamvis impendissent dili- « gentiam debitam, et causam ad optatum finem perduxerint « (lege *Si quis* 5, c. *de Postulando*). »

CAPUT V.

DE AUDITORIBUS, ASSESSORIBUS, FISCALI PROMOTORE ET ADVOCATO, NOTARIIS ET ACTUARIIS, NEC NON CURSORIBUS SEU BAJULIS (REMISSIVE).

Necessaria etiam de his personis, earumque officiis notio; sed cum in secunda tractatus parte (sectione 2), ubi de recte intelligenda et ordinanda episcopali curia normam tradimus, opportunior redeat de iisdem disserendi occasio, quam hic omittimus descriptionem, reperiet lector dicto loco expositam.

Nota. Item de testibus hic silemus, opportuniori loco in secunda parte de iis dicturi.

Quia jurisdictio, seu fori competentia, totius judicii contentiosi fundamentum est, ita ut eo deficiente judicium sit nullum; ideo quoad unamquamque causam ante omnia dignoscendum est quisnam judex legitimus sit seu competens. Neque enim quilibet judex potestatem habet quaslibet causas dirimendi; sed certas dumtaxat quæ ipsius jurisdictioni subjacent. Hinc sedulo canonistæ materiam illam *de foro competenti* expendere solent; sub quo titulo duo determinant : 1° nempe quænam causæ ad judicem ecclesiasticam pertineant, et quænam ad tribunal sæculare ; 2° quisnam ex judicibus ecclesiasticis competens sit quoad singulas causas, quæ fori ecclesiastici sunt.

Nos de priori argumento supra jam (sectione 3) tractavimus, agendo scilicet de judiciorum ecclesiasticorum materia seu ob-

us sit seu competens. Neque
abet quaslibet causas diri-
ipsius jurisdictioni subja-
iam illam *de foro competenti*
uo determinant : 1° nempe
sticam pertineant, et quæ-
nam ex judicibus ecclesia-
causas quæ fori ecclesia-

« nato... Item pro territorio intra cujus fines jus a magis
« dicitur, dirimuntur lites, puniuntur rei.

« Nos vero per *Forum* aliud non intelligimus, quam i
« met legitimam auctoritatem, ad quam citatæ partes
« tenentur, ut, proposita actione, auditisque actore et r
« eadem auctoritate pronuntietur absolutionis vel cond
« tionis sententia. » (Bianchi, t. 4, pag. 584.)

« Forus seu Forum, ait Pirrhing (in titulum 2, libri 2

« ex utrisque. »

« Omissis aliis significationibus, ait Huth (ad titulum 2, li-
« bri 2 decretalium, quæst. 1), hic nomine fori venit vel locus
« discutiendis et terminandis litibus, vel jurisdictio judicium
« exercentis seu potestas publica de causa in judicium deducta
« cognoscendi et pronuntiandi. »

2° *Quotuplex distinguatur forus.* — « Aliud est forum *compe-*
« *tens*, in quo reus conveniri potest et debet, vel ubi judex
« est competens et jurisdictionem habens in reum : aliud est
« *incompetens*, ubi reus conveniri nec potest nec debet. Compe-
« tens dividitur in *ecclesiasticum* et *sæculare :* ecclesiasticum in
« *externum* et *internum*. Internum in forum pœnitentiale sive
« sacramentale, et in non sacramentale. Item aliud forum est
« *contentiosum*, aliud *voluntarium :* hic de foro externo et con-

sed jurisdicum
camus : ergo
2. *Compete*
et earum causa
Nam fieri pot
tas personas,
non vero qu
oriri possun
enim jurisdi
sed quoad e
Item fieri p
quod causar
causæ, illæ i
sic Episcopu

CAPUT II.

QUÆSTIO AN QUIS SIT COMPETENS, RESOLVITUR IN ISTAM : AN QUIS JURISDICTIONEM SIVE ORDINARIAM SIVE EXTRAORDINARIAM HABEAT IN TALEM TALIUM PERSONARUM CAUSAM.

1. *Competentia nihil aliud est quam ipsamet jurisdictio.* — Nam ille judex competens dicitur qui potestatem habet jus dicendi talibus personis quoad talem materiam seu talem causam : sed jurisdicundi potestas est id ipsum quod jurisdictionem vocamus : ergo competentia idem est ac jurisdictio.

2. *Competentia proprie dicta, est jurisdictio in personas simul et earum causam ; non vero in solas personas, aut solam causam.* — Nam fieri potest ut quis jurisdictionem quidem habeat in certas personas, sed quoad aliquam dumtaxat causarum speciem, non vero quoad omnes causas, quæ inter ejusmodi personas oriri possunt : quod verificatur, verbi gratia, in Episcopo : is enim jurisdictionem quidem in omnes diœcesanos suos habet ; sed quoad ecclesiasticas, non quoad sæculares ipsorum causas. Item fieri potest ut quis jurisdictionem habeat in certum aliquod causarum genus, sed sub hac conditione restrictiva, ut causæ illæ inter certas personas, non inter alias, vertantur : sic Episcopus potestatem habet delinquentes clericos judicandi et puniendi ; non tamen alios quam diœcesis suæ. Hinc quamvis personæ sint de numero earum in quas magistratus jurisdictionem habet, si tamen causa inter ipsas orta non simul eidem jurisdictioni subjaceat, potestate judicandi ille magistratus carebit. Item, quamvis causa sit de specie earum in quas magistratus jurisdictio extenditur, nisi simul eadem jurisdictio extendatur ad personas quæ de hac causa judicandæ sunt, deest iterum jurisdicundi potestas. Jam vero qui potestate causam judicandi caret, nequaquam habet competentiam seu jurisdictionem proprie dictam ; sed e contra incompetens

Et hinc patet quæstionem, *an quis sit competens,* resolvi in istam, an quis jurisdictionem sive ordinariam sive extraordinariam habeat in talem talium personarum causam.

Quam de competentia notionem hoc modo in antecessum determinare libuit, ut facilior sterneretur via ad dignoscendum, quisnam in unaquaque causa sit judex competens. Nunc enim potest difficultas ad duplex hoc quæsitum reduci : 1° quomodo dignosci possit utrum quis competentiam habeat vi jurisdictionis extraordinariæ ; 2° quomodo constare item possit an quis competens sit ex vi ordinariæ jurisdictionis. De quo in sequentibus capitibus.

CAPUT III.

neretur via ad dignoscendum,
judex competens. Nunc enim
quæsitum reduci : 1° quomo-
mpetentiam habeat vi juris-
nodo constare item possit an
iæ jurisdictionis. De quo in

tur : posteriori modo jurisdictionem delegatam habet,
gratia, delegatus Papæ quoad certas causas alicujus du
provinciæ. Quomodo in utroque casu dignosci possit
quis ex jurisdictione sua delegata competens sit quoad
aliquam causam, sic determinari potest.

1° Quando jurisdictio delegata non alligatur alicui t
rio, potest difficultas solvi ex sola mandati seu diploma
legationem exprimentis inspectione. Nam tunc man

esse de numero earum in quas per diploma delegationis con-
fertur jurisdictio; sed necessarium est insuper verificari alias conditiones, ex parte circumscriptionis territorialis necessarias; quæ nempe respiciunt domicilium, locum in quo sita est res de qua contenditur, locumque in quo peractus est contractus vel patratum delictum. Quænam autem sint eæ conditiones territorialem circumscriptionem respicientes, sequenti capite expendimus, agendo nempe de Ordinaria jurisdictione : nam sive ordinaria, sive extraordinaria sit jurisdictio quæ territorialiter circumscribitur, eædem ex ea circumscriptione conditiones relative ad competentiam exurgunt. Si ergo ex parte harum conditionum mox exponendarum nihil deficiat, et aliunde ex mandato delegationis constet judici delegato collatam fuisse jurisdictionem in eam causarum et persona-

cretandum, ii
(in tit. 2, lib
« ctionis ad
« quando et
« personaru
quin incompe
dictio. Certu
casibus facu
tentem effici
loco citato,
cum an ex
dicendis liqu
2° *Quotu*
« prorogatio

scatur an quis ex prorogatione competens judex quoad causam aliquam evaserit, sciendum est: 1° quid sit prorogatio; 2° quatuplex distinguatur; 3° quænam requirantur conditiones ut prorogatio valeat; 4° an laici possint prorogare; 5° an et idem fas sit clericis.

1° *Quid sit prorogatio.* — « Prorogare jurisdictionem nihil « aliud est quam voluntarie alicui judici se subjiciendo, cui « quis alias in illa causa subjectus non est, ejus jurisdictionem « ac potestatem supra se extendere, et sic alienum et incom- « petentem judicem, sponte in eum consentiendo, suum et « competentem facere. » (Pirrhing, in titulum 2, libri 2 decretalium, n. 182.) Prorogatio definitur apud Adamum Huth (in tit. 2, lib. 2 decret., q. 12, resp. 4) : « Extensio jurisdi- « ctionis ad personas, causam, tempus, vel locum, in quas, « quando et ubi alias non competit, consensu libero earumdem « personarum facta. » Brevius definiri potest : *Judici, alioquin incompetenti per consensum partium addita sufficiens jurisdictio.* Certum est jure Romano partibus concedi multis in casibus facultatem hanc judicem non suum adeundi, et competentem efficiendi. (Vide leges Justinianeas, a Pirrhing et Huth, loco citato, indicatas.) Quæ dispositio in jus etiam ecclesiasticum an ex parte transierit, et hodiedum permaneat, ex modo dicendis liquebit.

2° *Quotuplex distinguatur prorogatio.* — « Fit autem hæc « prorogatio quatuor potissimum modis, videlicet : de una « persona ad aliam personam, de re ad rem (seu de una « causa ad aliam causam), de tempore ad tempus, de loco ad « locum. *Exemplum primæ prorogationis:* quando scilicet judici, « qui limitatam jurisdictionem habet in una civitate vel ter- « ritorio, subditi alieni mutuo consensu se subjiciunt, ut « causa eorum cognoscatur per illum, cui alias quoad suas per- « sonas non sunt subjecti. *Exemplum secundæ prorogationis*, sci- « licet de re ad rem, est, si judici habenti limitatam jurisdictio- « nem, ut non possit cognoscere de summa excedente centum « aureos, partes litigantes super majore summa se ei mutuo

3° *Quænam requirantur conditiones ut prorogatio valeat.* — « Requiritur *primo*, ut is cui partes litigantes se subjiciunt, « habeat jurisdictionem aliquam. Nam alioquin partes non tam « veterem jurisdictionem prorogarent seu extenderent, quam « novam conferrent... Cum prorogare nihil aliud sit quam « extendere, consequenter ubi nulla est jurisdictio, ea extendi « non potest.

« *Secundo* requitur, ut judex cujus jurisdictio prorogatur, « habeat jurisdictionem ordinariam. Nam jurisdictio judicis « delegati ad certam causam non potest, etiam partium con- « sensu, prorogari seu extendi de persona ad personam, neque « de causa ad causam non expressam (1) ; quamvis jurisdictio « delegati ad universitatem causarum prorogari possit, secun- « dum probabilem sententiam, cum hæc jurisdictio Ordinariæ

« *Tertio* requiritur, ut judex habeat jurisdictionem similem, « seu ejusdem generis, adeoque sufficientem ad cognitionem « et decisionem causæ quæ inter litigantes vertitur : ut, si « causa sit spiritualis, jurisdictionem habeat spiritualem : si « criminalis, non solum possit cognoscere de causis civilibus, « sed etiam de causis criminalibus criminaliter intentatis, ha- « beatque potestatem crimina coercendi... Porro etsi hujus- « modi prorogatio jurisdictionis in causa criminali facta valeat « in præjudicium partium prorogantium quæ in eam consen- « serunt, non tamen per hoc infertur præjudicium Ordinario « judici competenti, quominus is de commisso crimine inqui- « rere et cognoscere illudque punire possit, ad resarciendum « jus reipublicæ offensæ; quia voluntate privatorum seu par- « tium non potest præjudicari juri publico.

« *Quarto* requiritur, ut partes alieno judici se scienter et « libera voluntate subjiciant. Nam si quis ideo respondeat co- « ram judice, quia existimat se ejus jurisdictioni subjectum, « cum non sit, defectu voluntatis seu consensus inutilis est « prorogatio, nec valet quod agitur... Igitur utriusque partis « litigantis consensu fieri debet prorogatio alienæ jurisdictio- « nis : non tamen requiritur consensus illarum expressus, sed « sufficit tacitus; qui scilicet ipso facto fit, veluti litis conte- « statione, vel etiam oppositione alicujus exceptionis dilatoriæ « ante litem contestatam... Non tamen censetur aliquis in ju- « dicem non suum consentire, adeoque neque prorogare ejus « jurisdictionem, si solum coram eo citante compareat, vel « etiam copiam libelli sui edi petat, vel det satisfactionem de « sistendo se judicio : quin imo citatus tenetur comparere « coram judice, ut exceptionem fori declinatoriam opponat, « nisi notorium sit judicem esse incompetentem.

« Non autem ad prorogationem jurisdictionis requiritur con- « sensus ipsius judicis Ordinarii, cujus forum declinatur; sed « sufficit consensus partium litigantium; cum jure cautum sit « privatorum consensum facere judicem eum qui præest « (lege 3, c. *de Juris d. omn. jud.*). Neque etiam necessarium

grueber, in tit. 2, libri 2 decretalium, n. 145. — Pirrhing, in eumdem tit., n. 188). 2° Neque in causis criminalibus, quando proceditur, non per viam accusationis, sed ex mero officio judicis seu per inquisitionem (Pirrhing, loco citato). 3° Neque in causis Papæ reservatis, aut a Papa advocatis (Schmalzgrueber, loco modo citato). 4° Neque in foro sacramentali Pœnitentiæ : nisi enim confessarius jurisdictionem habeat, eam ipsi pœnitens prorogando conferre nequit; et quamvis aliquando sacerdos jurisdictione carens valide possit absolvere, verbi gratia, in mortis articulo et quibusdam aliis casibus, id tamen non ex prorogatione provenit, sed quia Ecclesia tunc jurisdictionem supplet.

An autem in cæteris, præter dictas causarum species, detur prorogationi locus, expendendum remanet. Expendemus au-

nec judicare p
« tuitur inter
« nem : atqui
« ordinare al
« dem nec po
n. 145.)

Secundo, e
mentalibus,
non dari lo
Significasti
sis ecclesiast
patronatus,
dictionem al
non reperiat

pilem (Pirhing, loco ci...)
rvatis, aut a Papa advocatis
ato). 4° Neque in foro sacra-
onfessarius jurisdictionem ha-
ndo conferre nequit; et quam-
ctione carens valide possit
is articulo et quibusdam aliis
... provenit, sed quia Ec-

« dem nec poterit judicare. » (In titulum 2, libri 2 decreta
n. 145.)

Secundo, etiam in causis ecclesiasticis laicorum non s
mentalibus, contra paucos veteres canonistas, tenendu
non dari locum prorogationi. Abbas Panormitanus (in
Significasti 18, *de Foro competenti*, n. 15) sustinet laicos in
sis ecclesiasticis non sacramentalibus, verbi gratia, super

Primo, patet clericos, absque consensu proprii Episcopi, non posse adire et competentem efficere judicem non suum, sive in causis suis spiritualibus, sive etiam in temporalibus. Expresse enim decernit Gregorius IX, non posse clericos in judicem non suum consentire, *nisi Episcopi diœcesani voluntas accedat*. Id autem pronuntiatur universaliter, ac proinde quoad causas omnes clericorum quæ ad forum ecclesiasticum pertinent; ergo et quoad temporales eorum causas, cum et istæ ratione status clericalis sint etiam ecclesiasticæ, et cæteroquin in casu particulari pro quo decretalis facta est, ageretur de temporali causa cujusdam clerici.

Secundo, possunt tamen clerici, proprio consentiente Episcopo, adire et competentem efficere judicem non suum, modo ille sit persona ecclesiastica. Cum enim Gregorius IX decer-

persona ecclesiastica; quibus profecto verbis sæcularis judex excluditur, etiam in hypothesi consentientis Episcopi. Atque idem pariter colligitur ex capite *Si diligenti* (12, tituli 2, libri 2 decretalium), cujus dispositio sic in titulo ei decretali præfixo contrahitur : *Clericus non potest constituere sibi judicem laicum, etiamsi proprium juramentum, et adversarii consensus accedat.* Nec objiciatur, posse sæcularem judicem ex delegatione Episcopi mere temporales clericorum causas cognoscere; unde a pari idem poterit ex ejusdem Episcopi consensu. Negatur enim paritas, nam laicus judicans ex delegatione Episcopi, non vi suæ, sed vi ecclesiasticæ potestatis judicat : atvero in altero casu judicaret vi propriæ potestatis, licet per consensum partium et Episcopi prorogatæ; quod lex canonica prohibitum voluit. Item objici solent quidam canones; sed immerito eos allegari vide probatum apud Schmalzgrueber (in tit. 2, libri 2 decret., n. 147). Conclusionem autem nostram confirmat communis doctorum sententia, quam sic testatur Pirrhing (in titulum 2, libri 2 decretalium, n. 194) : « Clerici « ne quidem cum consensu Episcopi sui prorogare possunt « jurisdictionem judicis sæcularis seque illi subjicere, in causa « criminali aut civili, sive mere spirituali et ecclesiastica, sive « temporali. Ita glossa (finalis in citatum caput *Significasti*) « communiter recepta. Rationem assignat glossa citata : quia « sicut clericus non potest renuntiare privilegio fori concesso « in favorem totius Ordinis clericalis (capite *Si diligenti* 12, « *de foro competenti*), ita nec Episcopus potest hoc privilegium « clericorum minuere, vel consentire ut clerici illi renuntient; « multo minus clericos ad id compellere; sicut etiam Episcopus non potest permittere aut consentire, ut clericus ver- « beretur, contra privilegium canonis. »

Quarto, « sed neque clerici, sine consensu Episcopi seu Or- « dinarii prorogare possunt jurisdictionem Metropolitani, « eique se subjicere, ut constat ex capite 1 *De foro competenti* « in 6; ubi habetur, quod Archiepiscopus vel officialis ejus de « causis subditorum suffraganei sui cognoscere non potest abs-

Nam, ut notum est, valde restricta fuit metropolitana in suffraganeos jurisdictio.

7° *An religiosi exempti et Papæ immediate subjecti, per viam prorogationis se subjicere jurisdictioni Ordinariorum possint.* — « Satis convenit inter doctores hoc eos non posse sine con« sensu Papæ, in iis quæ pertinent ad jurisdictionem conten« tiosam... An idem dicendum in iis quæ pertinent ad jurisdi« ctionem voluntariam, cujusmodi est absolutio a peccatis et « censuris, dispensatio in votis, juramentis, irregularitatibus, « legibus, recitatione breviarii, jejunii, etc., dissident inter se « doctores. » (Schmalzgrueber, in titulum 2, libri 2 decretalium, n. 149.) Communiorem sententiam sequens citatus auctor putat, in his casibus posse religiosos ad Episcopi jurisdictionem recurrere, sub his tamen restrictionibus : *Primo*, ut

tioni Ordinariorum pa
hoc eos non posse sine con-
ent ad jurisdictionem conten-
n iis quæ pertinent ad jurisdi-
di est absolutio a peccatis et
juramentis, irregularitatibus,
jejunii, etc., dissident inter se

constitutus est : stricto vero sensu, idest, quatenus a j
proprie dicto contradistinguitur, definiri potest, *persona*
ex dispositione juris, sive ex conventione partium, constitu
de causa cognoscat et sententiam proferat. (Vide Schmalzgru
in titulum 42, libri 1 decretalium, n. 1.)

Secundo, alii sunt arbitri *juris* seu necessarii, alii *comp*
sionis seu voluntarii. Priores sunt qui ex præscripto

compromissario. Nam arbitri juris compelli possunt ad munus hoc suscipiendum; non autem arbitri compromissarii. Si tamen arbiter compromissarius arbitrium semel suscepit, adimplere illud tenetur, nisi excusetur ex incidente impedimento aliquo. — Item arbitri juris habent jurisdictionem quasi ordinariam, et propterea instar veri judicis partes citare, testes examinare, et alia facere possunt ad causæ definitionem necessaria: atvero arbitri compromissarii non possunt partes ad comparendum, nec testes ad testificandum compellere. — Item, a sententia arbitri juris appellari potest, non vero a sententia arbitri compromissarii. (Vide Schmalzgrueber, loco citato.)

Sexto. Inter arbitrum compromissarium proprie dictum et arbitratorem, sex discrimina enumerat laudatus Schmalzgrue-

« ptis) : si Episcopus cum clerico sibi subjecto contro-
« versiam habeat (canone *Clericus* 46, causæ 11, quæst. 1).»
Hæc Schmalzgrueber, loco citato, n. 5.

2° *Quænam requirantur conditiones ut legitime arbitri compromissarii constituantur et competentiam habeant.* — Requiritur ut arbiter sit de iis qui possunt constitui; ut compromittentes sint de iis qui possunt arbitros constituere; et tandem ut causa sit de iis quæ arbitrio terminari possunt. Hinc quærendum,

Primo, quinam in arbitros assumi possint? — Est regula generalis assumi posse omnes qui lege non prohibentur. A lege autem, tum canonica, tum Justinianea in foro Ecclesiæ recepta, prohibiti reperiuntur sequentes: pupillus, furiosus, surdus et mutus (lege *Sed si* 9, ff. *de Arbitriis*). Minor 20 annis (lege *Cum lege* 41, ff. *de Arbitris*). Excommunicatus vitandus (capite *Si quem* 59, *de Sentent. excomm.*). Si tamen assumatur in arbitrum ejusmodi excommunicatus, et ipse in causa pronuntiaverit, probabilius ipsius laudum (1) tenet, quia non est actus jurisdictionis, ob cujus unius defectum acta a judice excommunicato invalida sunt (vide Suarez, *de Censuris*, disp. 16, sect. 1, n. 6). Item arbitrum agere prohibetur mulier (in codice Justiniani, lege ultima tituli *de Arbitris*): excipiendæ tamen mulieres quæ vel jure, vel consuetudine, vel privilegio jurisdictionem obtinent, quales sunt regiuæ, ducissæ, abbatissæ, etc.: tunc enim in eas compromitti potest (capite *Dilecti* 4, *de Arbitris*). Item religiosus absque superioris consensu arbiter esse nequit. Item assumi nequit in arbitrum laicus in causa spirituali (capite *Contingit* 8, *de Arbitris*); nisi munitus sit privilegio apostolico, vel assumatur junctim cum clerico (capite *Per tuas* 9, *de Arbitris*). Tandem nullus in propria causa arbiter esse permittitur. (Vide circa ejusmodi exclusiones Schmalzgrueber, in titulum 43, libri 1 decretalium.)

Licet prædicti in arbitros assumi nequeant, non inde sequitur eos omnes prohiberi etiam esse *arbitratores*. Certum est,

(1) *Laudum* vocari solet sententia arbitri.

mendam committere, qui rerum suarum ita liberam administrationem habent, ut etiam alienare eas possint. Hanc regulam deducunt communiter doctores ex capite *Cum tempore* (5, tituli 43, libri 1 decretalium). Ratio est, quia compromissum ad alienationem deducit; unde qui alienare nequit, nec habilis ad compromittendum censendus est. Ex ea vero generali regula, exclusi a potestate arbitros sibi constituendi reperiuntur sequentes:

Pupillus sine authoritate tutoris: minor curatorem habens, sine authoritate curatoris et judicis decreto, si agatur de rebus immobilibus, aut quæ his æquiparantur: furiosus et prodigus: fœmina in certis casibus: filius familias, nisi agatur de bonis castrensibus vel quasi castrensibus quorum independentem a patre administrationem habet: tutores et curatores quoad res

consensu capituli, si agatur de rebus mobilibus non pretiosis; et cum consensu capituli de bonis etiam immobilibus, aut mobilibus pretiosis : atvero utrum absque consensu capituli et aliis solemnitalibus possit in arbitros consentire, dum agitur de bonis immobilibus aut mobilibus pretiosis, inter doctores controvertitur. Negativam sententiam ut probabiliorem defendit Schmalzgrueber (in titulum 43, libri 1 decretalium, n. 8).

Tertio, quænam causæ arbitrorum judicio a partibus committi possint. — Regula generalis est, posse compromissum fieri quoad omnes causas, pro quibus in jure id non prohibetur. Jure autem arbitrorum sententia dirimi non permittuntur sequentes causæ : 1° *Causæ criminales,* si criminaliter intententur (capite *Causa* 9, *de In integrum restitutione;* et lege non distinguemus 32, ff. *de Arbitris*). Ratio est, quia crimina non privato arbitrio remittenda, sed publica authoritate condigne sunt vindicanda. 2° *Causæ matrimoniales* quando agitur de matrimonii valore vel nullitate (capite *Causa* 9, *de In integrum restitutione*) ; quia nempe requirunt majorem judicem, ne contingat matrimonia dissolvi vel conciliari contra canones. 3° *Causæ benificiales,* ne sine canonica institutione aperiatur via ad beneficia ecclesiastica, contra primam ex *regulis juris,* in *sexto* libro decretalium positis, quæ sic habet : *Beneficium ecclesiasticum non potest licite sine institutione canonica obtineri.* 4° *Causæ exemptionis,* ne jus eximentis per arbitrorum sententiam lædatur ex facto exempti (capite *Cum tempore* 5, *de Arbitris,* libri 1 decretalium, titulo 43). 5° *Causæ decisæ* per sententiam indubitatam, et quæ in rem judicatam transiit; quia sicut transactio, ita compromissum fieri debet de re dubia (capite *Exposita* 11, tituli 43, libri 1 decretalium). 6° *Causæ restitutionis in integrum* (1), nisi incidenter tractentur (capite *Causa* 9, *de In integrum restitutione*). 7° *Causæ communitatum,*

(1) Restitui in integrum causa dicitur, quando per officium judicis reducitur in eum statum, in quo erat antequam cœpta fuisset.

ad instar judicis delegati quoad determinatam aliquam causam, et eodem modo ac pro judice delegato ipsius competentia dignosci potest. Et ideo requisitas conditiones ut arbiter legitime constituatur, ad arbitros compromissarios restrinximus.

IV. *De jurisdictione seu competentia ex reconventione, causæ connexione et privilegio exorta.* — Recensitis modis jurisdictionem seu competentiam extraordinariam acquirendi, annumerandæ sunt reconventio, causæ connexio, et privilegium; de quibus remanet tradenda quoad præsentem scopum notio.

1. Quid sit reconventio, et quomodo per eam judex, alioquin incompetens, competens evadat. — Quando Reus coram judice conventus, vicissim ipse Actorem coram eodem judice convenit, ejus actus *reconventio* vocatur. In causa autem quam Reus sic *reconveniendo* proponit contra Actorem, ipse fit Actor, et vice versa Actor Rei personam induit. Unde si stricte servaretur celebris regula, *Actor forum Rei sequitur,* qui reconvenit, non posset id facere nisi coram tribunali a quo pendet adversa pars. Sed jure canonico, non minus quam Justinianeo, cautum est, ut ubi fit conventio, ibi simul fieri

2. Quid sit causarum connexio, seu continentia, et quomodo per eam judex, aliunde incompetens, competens evadat. — Connexæ dicuntur duæ causæ, quando una sine altera commode discuti et dirimi nequit; quod evenit, vel quando plures personæ eadem causa involvuntur, quia, verbi gratia, cohæredes aut sociæ fuerunt; vel quando causæ decisio pendet a decisione plurium quæstionum.

Regula generalis est causas connexas ab uno eodemque judice dirimi debere, ut colligitur e multis juris canonici textibus, quos indicatos vide apud Schmalzgrueber (in titulum 1, libri 2 decretalium, n. 72).

Quisnam autem sit legitimus judex quoad ejusmodi causas connexas, inter doctores controvertitur. Alii tenent adeundum illum qui est superior respectu omnium interesse habentium. Contendunt alii minime distinguendum esse inter superiorem, inferiorem, æqualemve judicem; sed ab eo judice terminandam litem, qui jurisdictionem habens in unum ex coreis, causam præoccupavit. Alii sic distingunt : si judex coram quo lis cœpta est, competens sit respectu omnium coreorum vel causarum connexarum, coram eo, licet inferiori, causa finienda est; sin vero respectu alicujus ex coreis, vel alicujus ex causis connexis, incompetens reperiatur, adeundus est qui superior est respectu omnium causarum connexarum, vel omnium coreorum. (Vide Schmalzgrueber, in tit. 1, libri 2 decret., n. 74.)

Generalis vero regula modo tradita, causas nempe connexas ab uno eodemque judice esse terminandas, nonnullis exceptionibus obnoxia est. Nam 1° si actor causas connexas dividat, atque ad diversos judices deferat, reus vero ante litis contestationem non opponat exceptionem *non dividendæ causæ*, acta in diversis judiciis valebunt (vide Schmalzgrueber, loco citato, n. 75). 2° Si una ex causis connexis spiritualis sit, judex laicus de temporali judicans, non potest simul de spirituali cognoscere ; sed tenetur eam ad judicem ecclesiasticum remittere :

et vice versa judex ordinarius, qui seposito privilegio fori, dictas personas judicare posset, ob obtentum privilegium competentiam amittit. Ad dignoscendum autem utrum talis judex in tali causa, competentiam ob ejusmodi privilegium acquisiverit vel amiserit, videndus ipsiusmet indulti tenor, nec potest de ea re tradi generalis regula.

CAPUT IV.

QUOMODO DIGNOSCI QUEAT UTRUM QUIS COMPETENS SIT VI ORDINARIÆ JURISDICTIONIS.

Jurisdictio ordinaria (id est, magistratibus vel superioribus competens vi ipsiusmet, quo funguntur, officii seu muneris), duplicis generis est : alia nempe territorii alicujus terminis circumscripta; alia vero ab omni territoriali circumscriptione independens. Jurisdictio, verbi gratia, Episcopi tripliciter determinatur : personis, causis et loco; est nempe in certas personas, in certas causas et intra fines diœcesos coarctata.

et certas causarum species restrictam, sed non ad certum locum sive territorium.

Ut autem circumlocutiones devitando res expeditius evolvatur, liceat mihi duas illas classes Ordinariorum, sub nomine *territorialium* et *non-territorialium* designare : ita nempe ut non-territoriales dicantur judices, quorum jurisdictio ab omni territorii limitatione libera est ; territoriales vero, qui intra certos territorii fines jus dicunt. De utrisque autem resolvenda venit quæstio, quomodo dignosci possit eorum in unaquaque causa competentia.

ARTICULUS I.

Quomodo dignosci queat utrum aliquis non-territorialis Ordinarius competens sit in aliqua causa.

Quando agitur de iis superioribus qui jurisdictionem habent a territoriali circumscriptione liberam, facile est dignoscere utrum in tali vel tali causa competentes sint. Videndum nempe est utrum personæ, inter quas causa illa vertitur, sint de numero earum, in quas dicti superiores jurisdictionem vi muneris sui habent ; et insuper utrum causa ipsa sit de specie earum quæ eorumdem superiorum jurisdictioni fuerunt subjectæ. Quæ duæ conditiones si verificentur, aderit competentia : si vero ambæ vel alterutra deficient, et ipsa competentia deerit.

Unde quoad ejusmodi judices evanescit multiplex circa competentiam difficultas, quæ oritur ex circumstantiis loci ; domicilii nempe, et loci in quo vel res sita, vel gestus contractus, vel patratum delictum est. Illæ enim circumstantiæ competentiam non afficiunt, nisi quando judex intra fines alicujus territorii in jure dicundo circumscriptus est. Hinc quoad judices territoriales potissimum instituenda et sedulo expendenda venit de dignoscenda competentia quæstio.

intra certi territorii fines coarctatur, ad determinandam competentiam concurrunt supra memoratæ circumstantiæ loci. Est nempe habenda ratio, tum domicilii personarum inter quas causa vertitur, tum loci in quo vel sita est res de qua contenditur, vel peractus contractus fuit, vel patratum delictum. De hujusmodi circumstantiis loci, ad dignoscendam competentiam omnino attendendis, in sequentibus paragraphis disserendum venit.

§ I.

De competentia judicum territorialium ratione domicilii.

Ut dignoscatur an et qualiter judex aliquis territorialis competens in aliqua causa sit ratione domicilii, sciendum est imprimis quid nomine domicilii in jure intelligendum veniat: tum quænam sit variarum specierum domicilii vis, ad determinandum competentem forum.

I. *Quid dicatur domicilium relate ad competentiam fori.* — Variæ distinguendæ sunt domicilii species, et de singulis præmittenda notio, ut postea quænam insit unicuique propria vis

ibidem commorari.

4° Iterum distingui potest domicilium in *verum* et *fictum*. Domicilium *verum*, est illud quod quis vera, id est, corporali præsentia, alicubi contrahit. *Fictitium*, est locus quem jus tanquam verum domicilium assignat certis personis, ob specialem earum conditionem, etiamsi de facto in hujusmodi loco non commorentur. Ejusmodi fictione juris factum, ut olim omnibus civibus Romanis *commune domicilium* haberetur Roma, id est, Sedes Imperatoris; ita ut, ex jure Romano, quilibet Romæ conveniri posset, etiam in prima instantia, quamvis ibi nec domicilium haberet, nec contraxisset, nec deliquisset : quia nempe *in orbe romano qui sunt, ex constitutione Imperatoris Antonini, cives Romani effecti sunt,* ut dicitur lege *In orbe* (17, ff. *de Stat. hom.*) : Quæ juris Romani dispositio, an et quatenus

etiam in aliis : si vero residentiam non exigat, in causis dumtaxat beneficium respicientibus. (Vide Schmalzgrueber, citato loco). Item vagabundis pro domicilio est quilibet locus in quo reperiuntur; licet non commorando, sed transeundo ibidem existant.

Qua de singulis domicilii speciebus præmissa magis obvia notione, expendendum venit quomodo unumquodque ex dictis domiciliis contrahatur, et quamnam vim habeat ad competentem determinandum forum.

II. *Quomodo contrahatur, et fori competentiam determinet, domicilium originis.* — Etsi in jure canonico rarius ad originis domicilium attendendum sit, cum fere nunquam ab ejusmodi domicilio superioribus ecclesiasticis competentia accedat, prætermitti tamen non oportuit duplex proposita quæstio, quippe quæ ad illustrandum totam de foro competenti materiam nonnihil conferat.

1° Quomodo contrahatur domicilium originis. — Jam diximus originis domicilium vocitari locum, in quo quis natus est; sed minus accurata est illa notio; quia locus in quo quis natus est, nec solus nec semper constituit id, quod in jure domicilium originis dicitur. Nam *primo* hoc nomine venit in jure Romano, non tantum locus in quo quis fuit in lucem editus, sed

« est, quod esset absurdum. Ne
« nam originem, vel avorum
spurius, et patrem nominare
is domicilium originarium m
grueber in tit. 2, libr 2 decr

Secundo, an quis domicilium
quo ex matre istac transeunte
trovertitur. Prima sententia,
rhing, cum multis aliis, negat
in loco in quo quis natus est,
sed commorando extiterint.
nonnullos juris Romani textus
nem, quod alioquin, qui Rom
ad domiciliumibi figendum pe
civis originarius Viennæ foret
Tertia cum Schmalzgrueber,
natus est, vel ita natus est du
(a quo ad tempus exiverant)
dum parentes ejus, domicilio
constituturi migrabant : si pri
loci ubi natus est

is domicilium originarium matris sequitur. (Vide Schmalzgrueber in tit. 2, libr 2 decret., n. 22.)

Secundo, an quis domicilium originis in eo loco habeat, in quo ex matre istac transeunte natus est, inter doctores controvertitur. Prima sententia, quæ est Abbatis, Barbosæ, Pirrhing, cum multis aliis, negat; contendens nempe requiri ut in loco in quo quis natus est, parentes ejus, non transeundo, sed commorando extiterint. Secunda vero sententia affirmat, nonnullos juris Romani textus allegans, et hanc addens rationem, quod alioquin, qui Romæ ex transeuntibus, et Viennam ad domiciliumibi figendum pergentibus parentibus natus est, civis originarius Viennæ foret discendus, quod absurdum est. Tertia cum Schmalzgrueber, sic distinguit : qui in itinere natus est, vel ita natus est dum parentes ejus ad domicilium (a quo ad tempus exiverant) redibant, vel contra natus est

(5, tituli 23, libri 3 decretalium) declaratum videmus, quosdam, qui ex loco originis in aliam diœcesim migraverant, a jurisdictione Episcoporum loci derelicti non pendere, sed potestati Ordinarii diœcesis in quam mansionem transtulerant subjici. Item in ultimo capite tituli 2, libri 2 decretalium, ubi varii enumerantur forum sortiendi modi, de originis domicilio omnino siletur. Probatur *secundo* praxi ecclesiasticorum tribunalium, quam generalem testantur doctores (vide Schmalzgrueber, in tit. 2, libri 2 decretalium, n. 23). Probatur *tertio* unanimi canonistatum consensu, quem ibidem testatur citatus auctor. Ratio est, quia per domicilium habitationis quis fit Ordinario illius loci vere et proprie subditus; unde non posset simul, absque ordinis perturbatione, idem Ordinario loci in quo est domicilium originis subjectus remanere. Quod si quis in ipso domicilio originis habeat et domicilium habitationis, dubium non est quin ibidem conveniri possit : atvero si transeundo tantum in loco originis existat, an possit ibidem conveniri, non reperio apud canonistas clare expressum. « Per « domicilium originis, ait Pirrhing (in tit. 2, libri 2 decret., « n. 11), subjicitur quis solum secundum quid; ita ut conve- « niri non possit, nisi in loco præsens sit.» Quæ verba innuunt citari posse in domicilio originis qui ibidem, etiam iter fa-

unum venit,

1° Quid requiratur et suffici
constituendum? — *Primo*, req
in eo loco permanendi, et actu
plicis hujus conditionis necessit
mittunt, et probant pluribus R
indicatos apud Schmalzgrueber
n. 9). Hinc ut quis dictum dom
non sufficit ab ipso ibi emptam
suas, cum proposito eodem mig
morandi; sed insuper necesse
cœperit. Vicissim non sufficit a
liter commorandi animus.

Secundo, præter prædictam
alia requiritur; quod etiam com
non requiritur ut quis fortuna
parte, in locum domicilii transt
nianei juris textibus, qui contr
modo responderi soleat, vide a
libri 2 decret., n. 10). Pariter
menses jam ibi degerit; sed po

plicis hujus conditionis necessitatem communiter doctores admittunt, et probant pluribus Romani juris textibus, quos vide indicatos apud Schmalzgrueber (in tit. 2, libri 2 decretalium, n. 9). Hinc ut quis dictum domicilium alicubi sibi comparet, non sufficit ab ipso ibi emptam esse domum, translatasve res suas, cum proposito eodem migrandi et in perpetuum ibi commorandi; sed insuper necesse est ut jam de facto ibi habitare cœperit. Vicissim non sufficit actualis habitatio, si desit stabiliter commorandi animus.

Secundo, præter prædictam duplicem conditionem nulla alia requiritur; quod etiam communiter doctores tenent. Hinc non requiritur ut quis fortunas suas, sive in totum, sive ex parte, in locum domicilii transtulerit: nonnullis autem Justinianei juris textibus, qui contrarium innuere videntur, quomodo responderi soleat, vide apud Schmalzgrueber (in tit. 2,

alicubi existens habuerit necne animum ibidem stabiliter commorandi. Tunc nempe quæritur unde colligi seu præsumi debeat hocce ipsius propositum, a quo pendet domicilii veritas. « Aliqui requirunt decennium, ob textum legis *Nec ipsi* (2, co« dicis, *de Incolis*). Sed hoc universaliter verum esse non po« test. Nam 1°, si quis in habitationis locum totam familiam, « rerumque et fortunarum suarum summam transtulerit; si « beneficio ecclesiastico, personalem residentiam exigenti, « deservire cœperit; si aliæ conjecturæ concurrant, quæ ani« mum figendi domicilium satis declarant, domicilium con« tractum, etiam ex habitatione temporis brevioris, præsumitur. « Contra autem 2°, neque ex habitione quæ decennio diutur« nior fuerit domicilium constitutum recte præsumitur, si ha« bitationis causa temporanea solum fuerit, exempli gratia, « studiorum, famulatus, negotii, vel præfecturæ solum tempo« raneæ... Ex quo patet, in hac re plurimum tribuendum esse « prudentiæ et arbitrio judicis; qui proinde ut recte ferat ju« dicium, accurate considerare debebit circumstantias loci, « personarum, et vel maxime causarum diuturnioris commo« rationis in loco. » (Schmalzgrueber, in tit. 2, libri 2 decret., n. 11.) Enumerat postea ibidem citatus auctor præcipuas circumstantias, ex quibus merito præsumi possit stabiliter com-

« quis forum quoad universam
« sam, quam voluntariam; est
« risdictionis causa; ita ut soli
« bent et incolæ sunt, proprie
« cum omnibus aliis foris co
« excepto foro rei sitæ, de qu
« sententia. » (Schmalzgrueb
n. 15.)

« Per forum domicilii, quo
« nis permanentis, fit quis ab
« stratui loci, tam in causis civi
« judex domicilii cognoscere,
« eumdem conveniri potest;
« delictis in loco domicilii, se
« rium illius, celebratis aut co
« cet Abbas (in tit. 2, libri 2
« domicilii esse forum ordina
« adeo ut quis sortiatur forum
« riatur et existat, sive non. I
« *de crimine agi oporteat*; ubi
« sunt coerceri ubi delicta co

« quam in alio moretur; sed magnam anni partem, adeoque « ferme æqualiter in utroque loco, habitare soleat : tunc enim « censebitur in utroque loco, vel in omnibus illis domicilium « habere. » (Pirrhing, in tit. 2, libri 2 decret., n. 13.)

2° Quomodo ex domicilio habitationis proprie dicto determinatus remaneat forus seu judex competens. — « Vis do« micilii habitationis generalis est, ut ratione illius sortiatur « quis forum quoad universam jurisdictionem, tam contentio« sam, quam voluntariam; est enim generalis et præcipua ju« risdictionis causa; ita ut soli illi qui domicilium alicubi ha« bent et incolæ sunt, proprie ac simpliciter sint subditi. Hinc « cum omnibus aliis foris concurrit, imo iis potentius est..., « excepto foro rei sitæ, de quo infra. Ita communis doctorum « sententia. » (Schmalzgrueber, in tit. 2, libri 2 decretalium, n. 15.)

« Per forum domicilii, quod contrahitur ratione habitatio« nis permanentis, fit quis absolute subditus judici seu magi« stratui loci, tam in causis civilibus quam criminalibus... Quare « judex domicilii cognoscere, et subditus ratione illius apud « eumdem conveniri potest; non tantum de contractibus aut « delictis in loco domicilii, sed etiam alibi, sive extra territo« rium illius, celebratis aut commissis, vel de re alibi sita; ut do« cet Abbas (in tit. 2, libri 2 decret., n. 38), ubi ait, forum « domicilii esse forum ordinarium et generale quoad omnia; « adeo ut quis sortiatur forum in loco domicilii, sive ibi repe« riatur et existat, sive non. Idque sumitur ex lege 1, c. *Ubi « de crimine agi oporteat;* ubi dicitur quod rei criminum pos« sunt coerceri ubi delicta commissa vel inchoata sunt, et ubi « reperiuntur habere domicilium... Quamobrem, licet judex « domicilii non possit subditum absentem, extra territorium « suum capere (cum iste sit actus judicialis per quem aliena « jurisdictio violaretur), potest tamen eumdem per nuntium « vel litteras citare; quamvis enim eam citationem nuntius « foris exequatur et intimet reo, hæc tamen intimalio nuntii « non est actus judicialis, et ideo etiam in territorio alieno

« inquirere, procedere, et alibi seu extra territorium delin-
« quentem subditum punire potest judex domicilii, si a judice « loci commissi delicti non sit præventus, ut ex communiori « sententia doctorum tradit Covarruvias. » (Pirrhing, in tit. 2, l. 2 decret., n. 14.) Judex tamen domicilii non potest subdito suo pœnam corporalem extra territorium infligere, ut constat capite ultimo *de Jurisd. omn. judic.*

Ea est ergo regulariter vis domicilii habitationis, ut inter varios judices (qui aliunde, attenta specie causæ et personarum inter quas vertitur, jurisdictione non carent) ille semper sit competens, intra cujus territorium reus domicilium ejusmodi habet. Unde quamvis competens etiam esse aliquoties possit judex loci in quo factus contractus, vel patratum delictum fuit, vel sita est res de qua lis movetur (ut modo videbimus), hoc tamen non impedit quin simul et cumulative tunc competens sit judex domicilii, et coram ipso reum convenire possit actor, si malit.

Prædictum autem effectum producit vis domicilii habitationis proprie dicti, etiamsi reus in loco domicilii sui non existat : potest enim citari absens, et, si contumaciter non compareat, immissio in bona ejusdem fieri (ut constat ex capite *Causam, de Dolo et contumacia*), et sententia pronuntiari

Mat.).

IV. *Quomodo constituatur, e*
quasi-domicilium. — Frequent
degentes, domicilium proprie
dumtaxat quasi-domicilium. I
pariter occurrit, quomodo co
quoad fori competentiam secu

1. Quomodo comparetur
« domicilium sortitur aliquis
« perpetuo, sed per annum,
« lem anni partem, commora
« micis studiosi, in loco legat
« ancillæ, in civitatibus negot
« ibidem constituerunt vel co
« anni partem ibi commorand
decret., n. 16.)

2. Quænam sit quasi-domic
petentem forum. — *Primo,*
« quod hoc habentes, quandiu
« gibus, statutis et consuetudi
« publicum loci cujuscumque

cumque ipsa habitet. Constat ex lege Justinianea *Filii* (22, ff. *ad municip.*), in jure canonico (utpote in hoc non contrario) vim obtinente. 2° Hæres, si conveniatur ex persona defuncti, et per defunctum ipsum judicium fuerit jam inceptum : tunc enim hæres conveniendus est in eo loco ubi defunctus conventus est, etiamsi ipse jurisdictioni loci illius subjectus non sit. Constat ex lege Justinianea *Is qui Romæ* (34, ff. *de Judic.*).

IV. *Quomodo constituatur, et fori competentiam determinet, quasi-domicilium.* — Frequenter contingit ut in aliquo loco degentes, domicilium proprie dictum ibi non acquirant, sed dumtaxat quasi-domicilium. De qua domicilii specie quæstio pariter occurrit, quomodo comparetur, et quosnam effectus quoad fori competentiam secum trahat.

1. Quomodo comparetur quasi-domicilium. — « Quasi-« domicilium sortitur aliquis in loco illo, in quo animo, non « perpetuo, sed per annum, vel majorem, vel saltem notabi-« lem anni partem, commorandi degit. Tale habent in acade-« micis studiosi, in loco legationis legati, in oppidis famuli et « ancillæ, in civitatibus negotiatores si officinam aut tabernam « ibidem constituerunt vel conduxerunt, animo per notabilem « anni partem ibi commorandi. » (Schmalzgrueber, in tit. 2 decret., n. 16.)

2. Quænam sit quasi-domicilii vis ad determinandum competentem forum. — *Primo*, « effectus quasi-domicilii est, « quod hoc habentes, quandiu ibidem existunt, teneantur le-« gibus, statutis et consuetudinibus illius loci ; id enim bonum « publicum loci cujuscumque exigit, ne alias ordo, quies et « partium consonantia tollatur. » (Schmalzgrueber, loco citato.)

Secundo, « acquirunt jus parochiæ et subditi ei fiunt in « foro externo; ita ut sacramenta non solum pœnitentiæ, sed « etiam omnia alia recipere possint ab Episcopo vel parocho « illius loci, excepto sacramento ordinis : neque opus est li-« centia tacita vel expressa parochi vel Episcopi domicilii...;

(Schmalzgrueber, loco cit.)

Quarto, certum est eum qui habet alicubi quasi-domicilium, posse ibidem conveniri ratione contractuum celebratorum, vel delictorum commissorum, in quasi-domicilii loco. « Ratio « patens est, quia actus in quasi-domicilio gesti, vel sunt liciti, « vel illiciti : si prius, tribuunt forum ratione contractus vel « quasi-contractus : si posterius, forum delicti operantur. » (Schmalzgrueber, in tit. 2, libri 2 decret., n. 17.)

Quinto, quoad actus gestos alibi, an possit quis conveniri in quasi-domicilii loco, controvertitur. Alii negant; quia textus juris Romani, qui facultatem dant conveniendi Reum in loco ipsius domicilii, quoad actus ejus alibi gestos, de domicilio proprie dicto loquuntur, nec debent ad quasi-domicilium extendi; item, quia alioquin non esset discrimen domicilium inter et quasi-domicilium, nisi in hoc quod illud esset ex se perpetuum, hoc temporaneum; quod dici nequaquam potest. « Sed retinenda est affirmativa sententia (ait Schmalzgrueber, « in tit. 2, lib. 2 decret., n. 17); quia talis subjicitur jurisdi- « ctioni fori interni in loco ubi quasi-domicilium habet : fru- « stra autem plus requiritur ut subjiciatur jurisdictioni fori « externi; quod si autem jurisdictionem fori externi judex

quasi-domicilium extendi. Ad rationem autem ab ejusdem *sententiæ patronis additam, et supra relatam,* respondet : *sufficiens remanere discrimen domicilium inter et quasi-domicilium; cum illud faciat civem in ordine ad onera et munera publica, quem effectum non operatur quasi-domicilium.*

V. Quomodo constituantur et fori competentiam determinent ea micilia quæ fictitia vocavimus. — Sub initium hujus paragra-*diximus, a jure certis personis certum locum pro domicilio nari, etsi in eo vel nullatenus commorentur,* vel non eo *qui proprie dictum habitationis domicilium* constituit. *empe lex,* ut quoad tales personas ejusmodi assignatus *sdem effectus trahat,* ac si foret earum proprie dictum *nis domicilium.* De hujusmodi fictitiis domiciliis relate *tentiam fori,* nunc est breviter disserendum.

omicilio fictitio uxoris et viduæ. — « Uxor... do-*t forum mariti sortitur,* ubicumque ipsa habitet; *u defuncto marito* retinet quamdiu in viduitate *(lege finali, c. de Incolis;* — lege finali, ff. *ad lege unica, c. de Mulier.)* Proceditque hoc *ita ut fiat vere civis* ejus urbis cujus est vir. » *ier (in tit. 2, libri 2* decret., n. 14). Ex qua *ositione (utpote quæ* in jure etiam canonico *sit), sequitur* uxorem vel viduam, etsi alibi *ere tamen subjectam* jurisdictioni Episco-*tat mariti domicilium.* Hoc tamen non *si alibi commoretur* cum proposito in *bilem anni partem* remanendi, ibi etiam *micilium acquirat :* Quo casu iis per-*quæ duplex habent* domicilium, et *Ordinario subsunt;* ita ut inter duos *æventioni. Ex quo sequitur,* verbi *iptias convolantem,* posse matri-*domicilii mariti defuncti,* quam-*ipsa sibi acquisiverit.*

orum. — Est communis docto-

penes ipsius arbitrium stet plus minusve alicubi commorari; sed possit, altero etiam post adventum suum die, alio mitti. Hinc non potest verum domicilium habitationis acquirere, sed fictitium dumtaxat; id est, ex dispositione legis, quæ vult ipsi tanquam verum domicilium esse monasterium cui adscriptus fuit.

3° De domicilio ficto militum. — Item militibus tanquam domicilium esse locum ubi merent, voluit lex Justinianea *Municeps* (23, ff. *ad municip.*), in jure canonico recepta. Et merito quidem : nam si miles non posset conveniri ubi meret, nullibi posset in judicium vocari; quia cum facultatem non habeat militiam relinquendi et alio se transferendi, nullibi posset citatus respondere. Hinc concludendum est militem Episcopo loci in quo meret subjici, tum quoad contentiosam, tum quoad voluntariam jurisdictionem ecclesiasticam.

4° De domicilio ficto vagorum. — « Vagi qui nullibi sta- « bilem sedem aut domicilium habent..., ubique forum sor- « tiuntur; et domicilium habere censentur ac dicuntur, ubi « inveniuntur; ita ut ibi conveniri possint, etiam ratione con- « tractus alibi initi, ac puniri propter delicta alibi commissa. » Ita Pirrhing (in tit. 2, lib. 2 decret., n. 15), cum communi doctorum sententia.

beneficiatus ab Episcopo loci
quoad causas beneficium respi
starum et theologorum doctri
stica tenenda est. (Vide Pirr
n. *16*; et Schmalzgrueber, eo

6° De domicilio ficto quo
setur, quando ibi præsens es
quemlibet clericum statim ac R
niri, quamvis Romæ domiciliu
acquisiverit, nec ibi delictum
regerit, nec Romæ sita sit r
capite *Licet* (20, tituli 2, libri
præfigitur : *quisque clericus p*
licet alias specifice forum ibi no
jus revocandi domum. In decr
Gregorius IX : *Licet ratione del*
sive rei de qua contra possessor
regulariter quis sortitur), *Episc*
cam conventus non fuerit : quia
est eadem et magistra, rite comp

stica tenenda est. (Vide Pirrhing, in tit. 2, lib. 2 decret., n. 16; et Schmalzgrueber, eodem, n. 14.)

6° De domicilio ficto quod quisque Romæ habere censetur, quando ibi præsens est. — *Primo*, certum est posse quemlibet clericum statim ac Romæ præsens est, ibidem conveniri, quamvis Romæ domicilium aut quasi domicilium nondum acquisiverit, nec ibi delictum patraverit, aut contractum peregerit, nec Romæ sita sit res pro qua convenitur. Constat capite *Licet* (20, tituli 2, libri 2 decretalium), cui hæc rubrica præfigitur : *quisque clericus potest in curia Romana conveniri, licet alias specifice forum ibi non sortiatur* : *habet tamen ex causa jus revocandi domum.* In decretali autem ipsa sic declaravit Gregorius IX : *Licet ratione delicti, seu contractus, aut domicilii, sive rei de qua contra possessorem causa movetur (quibus forum regulariter quis sortitur), Episcopus vester apud Sedem Apostoli-*

dem conveniri, eo quoad Roma communis omnium patria et civitas censeretur (lege *Roma* 33, ff. *ad municip.*).

Secundo, quamvis clericus Romæ præsens et ibi conventus, curiæ Romanæ forum declinare nequeat, potest tamen causam *domum avocare* (idest, obtinere ut sibi liceat in suam diœcesim reverti, et ibi adversariis coram Ordinario suo respondere), si objiciat, se domi fore magis ac respondendum instructum. Est etiam communis doctorum sententia; quæ cæteroquin aperte sequitur ex ultimis verbis supra citatæ decretalis Gregorii IX. Facultas autem causam domum avocandi multum differt a facultate forum declinandi : nam prior a lege concedi potest justa de causa, etiam posito quod forum sit competens : posterior vero fori incompetentiam supponit.

Tertio, ut clericus, prædictam rationem exponendo, possit causam domum avocare, necesse est ut Romam venerit ex *causa necessaria;* verbi gratia ut venerit tanquam legatus, vel eo vocatus, vel ad ferendum testimonium, etc. Unde si Romam venerit voluntarie, idest, absque ulla necessitate vel quasi-necessitate, prædicta facultate causam domum advocandi carebit : sequitur ex ipso citatæ decretalis textu, ubi habetur, *nisi pro justa et necessaria causa venisset.*

« magis conservatur consistori
« et cavetur ne pontificia dic
« ruantur. » (Schmalzgruebe
n. 28.)

Quinto, exposita juris dispos
tenta, nullatenus sublata cens
tini concilii (sess. 24, c. 20,
Causæ omnes ad forum ecclesia
etiamsi beneficiales sint, in pri
corum dumtaxat cognoscantur ;
nium a die motæ litis termin
« *ram Ordinariis locorum dum*
« optime respondet Fagnanus
« comprehenditur Ordinarius
« narius cujusque loci, ubi qu
« titur, sive id contingat rati
« ratione delicti, contractus,
« ter comprehenditur etiam
« cum in ea quilibet non sol
« causis ecclesiasticis et sp
« Papa sit Ordinarius ...

n. 28.)

Quinto, exposita juris dispositio, in citata decretali *Licet* contenta, nullatenus sublata censenda est per decretum Tridentini concilii (sess. 24, c. 20, *de Ref.*), in quo sic statuitur : *Causæ omnes ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiamsi beneficiales sint, in prima instantia coram Ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur ; atque omnino saltem infra biennium a die motæ litis terminentur.* « Sub illis enim verbis *co-« ram Ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur,* non solum (ut « optime respondet Fagnanus, in citatum caput *Licet*, n. 25) « comprehenditur Ordinarius loci domicilii, sed etiam Ordi-« narius cujusque loci, ubi quis ex juris præscripto forum sor-« titur, sive id contingat ratione originis, vel beneficii, sive « ratione delicti, contractus, vel rei litigiosæ. Et consequen-

« Et quidem coram Ordinario domicilii conveniri potest indi-
« stincte, licet sit absens, etiam pro contractibus alibi gestis, « vel delictis alibi perpetratis: et est communis opinio.» (Fagnanus, in caput *Licet* 20, tituli 2, libri 2 decretalium, n. 40.)

Sed intervenit de hac ipsa materia lex ecclesiastica, quæ *constitutio Eugeniana vocari solet*, in qua sic decrevit Eugenius IV : « Divina in eminenti Sedis Apostolicæ specula dispo-« nente clementia constituti, ad ea libenter intendimus, per « quæ officiales prædictæ Sedis obsequiis ejus (ad quam veluti « fidelium omnium matrem, pro animarum salute quærenda, « et justitia prosequenda, de diversis mundi partibus confluit « multitudo) tutius et quietius se promptiores valeant exhi-« bere : hinc est quod nos ex certis rationabilibus causis moti, « etiam nonnullorum prædecessorum nostrorum vestigiis in-« hærentes, districtius inhibemus locorum ordinariis..., ne con-« tra officiales præfatos, quocumque nomine nuncupentur, in « nostris et dictæ Sedis obsequiis nunc et pro tempore exi-« stentes, necnon quoscumque alios pro suis et eorum causis « vel negotiis prosequendis ad sedem prædictam venientes, ac « in ea (durante negotiorum et causarum hujusmodi prosecu-« tione) moram trahentes, et recedentes ab eadem, procedere, « aut in eos excommunicationis, suspensionis vel interdicti

concedat monitoria seu inhibitione
ad favorem curialium, nisi pro
curia continue residentiam fece
part. 4, pag. 27, edit. Coqueli
de quibus in hoc textu, nihil a
tore Cameræ Apostolicæ conc
jus tribunal aliquis curialis (id
expediendorum causa) citatus
procedat, sed actorem ad cur
privilegio Eugeniano gaudent
vetur super beneficio quod h
Romanam diœcesim : ob expr
decretum : *Quæ vero privilegia*
gore Eugenianæ constitutionis..
neficia ecclesiastica obtinent,
minime intelligantur; sed Ordin
neant, non obstantibus quibus
c. 11). Item 4° privilegio Eug
guntur parochi non residente
contra ipsos procedere, ut
(sess. 23, c. 1 in fine).

Quinam autem illi sint, fuse expendit Fagnanus (citato loco). Pauca tantum adnotabimus. 1° Dictæ constitutionis privilegio illi soli comprehenduntur, qui Romæ, seu (ut dicitur) in curia Romana *morantur pro suis negotiis et causis expediendis.* 2° Illi soli qui in hunc finem jam per annum integrum Romæ morati sunt : ita expresse restrictum fuit privilegium a Paulo V in bulla *Universi agri*, § 4, n. 17, ubi sic habetur : *Auditor non concedat monitoria seu inhibitiones in vim constitutionis Eugenianæ ad favorem curialium, nisi pro illis, qui saltem per annum in curia continue residentiam fecerint* (bullarium Rom., tom. 5, part. 4, pag. 27, edit. Coquelines). Monitoria seu inhibitiones, de quibus in hoc textu, nihil aliud sunt quam litteræ ab Auditore Cameræ Apostolicæ concessæ, quibus ordinarius, ad cujus tribunal aliquis curialis (id est Romæ degens negotiorum expediendorum causa) citatus est, monetur et prohibetur ne procedat, sed actorem ad curiam Romanam remittat. 3° Nec privilegio Eugeniano gaudent Romani curiales, quando lis movetur super beneficio quod habent in partibus, id est, extra Romanam diœcesim : ob expressum nempe concilii Tridentini decretum : *Quæ vero privilegia residentibus in curia Romana vigore Eugenianæ constitutionis... competere solent, ea in iis qui beneficia ecclesiastica obtinent, ratione prædictorum beneficiorum minime intelligantur; sed Ordinarii jurisdictioni subjecti permaneant, non obstantibus quibuscumque inhibitionibus* (sess. 24, c. 11). Item 4° privilegio Eugenianæ constitutionis non proteguntur parochi non residentes ; sed potest eorum Ordinarius contra ipsos procedere, ut constat ex concilio Tridentino (sess. 23, c. 1 in fine).

Unde ut quis, ex ea ratione quod Romæ existat, possit forum Ordinarii sui declinare, et causam ad Romanam curiam trahere, necesse est : 1° ut Romæ degat ad expedienda negotia, non autem alia de causa ; 2° ut jam Romæ per annum degerit ; 3° ut causa non sit de iis modo enumeratis, pro quibus a Tridentina synodo constitutionis Eugenianæ privilegium sublatum est.

enim creditores debitorem convenire non possent nisi coram judice illius territorii in quo is domicilium habet ; quod nonnisi multis cum difficultatibus et sumptibus plerumque fieri posset, cum sæpe debitoris domicilium a contractus loco valde dissitum sit. Præterea in loco contractus multo facilius constare potest, tum de contractu ipso, tum de solemnitatibus in eo adhibitis. Hinc, sicut in Romanorum et aliarum generatim gentium sæculari jure, ita et in canonico sancitum reperitur, ut relative ad lites de contractibus, competens regulariter sit Ordinarius loci, in quo initus contractus fuit.

Quæ dispositio, prout in jure ecclesiastico obtinet, nunc enucleatius exponenda venit.

Regula 1ª. — *Competens est regulariter Ordinarius loci in quo initus fuit contractus, ita ut coram eo Reus conveniri possit.* — Constat capite *Licet* (20, tituli 2, lib. 2 decret.), in quo inter varios modos forum regulariter sortiendi enumeratur contractus : *Licet ratione delicti, seu contractus, aut domicilii, sive rei de qua contra possessorem causa movetur, quibus forum regulariter quis sortitur, etc.* Item in capite *Romana* (1, tituli 2, libri 2, in 6) sancitur, non posse ab Ordinario alicujus diœcesis judicari contrahentes extraneos, qui in ea diœcesi contraxerunt, *nisi inveniantur ibidem* ; ...

gula per sequentem, in qua statuitur non posse Reum coram judice loci contractus conveniri, nisi ibidem præsens reperiatur. 2° Excipitur etiam casus quo inter contrahentes conventum fuit, ne in loco contractus se invicem convenirent super implimento contractus; nam forum contractus constitutum est in favorem contrahentium; cui proiu renuntiare possunt. (Schmalzgrueber, in titulum 2, libri 2 decretalium, n. 43.) 3° Excipiendus pariter ille advena, qui statim post contractum recessurus est, et ab altero contrahente statim recessurus noscitur. Tunc enim alter contrahens, nisi statim caveat de impletione contractus (verbi gratia, de solutione rei venditæ), merito censetur consentire ut emens non possit ad solutionem compelli nisi coram Ordinario ipsius domicilii. Contra vero, si advena emens aliquantisper in loco contractus commoraturus sit, vel si venditor ignoret eum statim recessurum, locum habet generalis regula : poterit nempe talis emptor, si ad locum contractus iterum accedat, ibidem dum præsens erit conveniri. Ita communius doctores. (Vide Schmalzgrueber, in tit. 2, lib. 2 decret., n. 34 et 43.)

Regula 2ª. — *Competens regulariter non est Ordinarius loci in quo initus est contractus, nisi Reus ibidem præsens sit.* — Supponimus in toto hoc paragrapho Rei domicilium extrinsecum esse territorio jurisdictionali in quo contraxit; alioquin nulla esset difficultas, cum posset semper, saltem ratione domicilii ibidem conveniri. Cum ergo Reus, qui extra domicilii sui territorium contraxit, in contractus loco præsens non est, quæritur an possit nihilominus coram illius loci Ordinario conveniri? Est autem certa generalis regula, eum ibi conveniri non posse. Constat ex decretali *Romana* (1, tit. 2, libri 2, in 6), ubi expresse sancitur tales in loco contractus conveniri non posse, *nisi inveniantur ibidem*. Et ita tenent communiter doctores. Concordat jus Romanum (lege *Hæres absens* 19, ff. *de Judic.*). Diximus autem *regulariter*, quia et hæc regula suas exceptiones patitur.

Exceptiones ad præsentem regulam. — 1° Excipiendus casus

2° Si locus contractus sit simul quoad Reum locus domicilii, quia tunc saltem ratione domicilii ibidem conveniri poterit, etsi absens. Sed, ut diximus, in hoc paragrapho supponimus diversum esse locum contractus a loco domicilii Rei.

3° Si agatur de reddenda ratione administrationis, qui casus infra expenditur.

4° Si lis de contractu mota, jam fuit per Reum, postea vita functum, contestata : tunc scilicet ipsius hæres, etsi absens et alibi domicilium habens, conveniri potest in loco ubi cœptum jam est judicium.

5° An etiam aliquatenus excipiendus sit casus, quo Reus bona possidet, sive in loco contractus, sive alibi, difficultate non vacat. Contendunt canonistæ sat communiter, in hoc casu judicem loci ubi initus est contractus non habere quidem jurisdictionem in personam absentis Rei, sed tamen posse Actori concedere immissionem in possessionem bonorum ejusdem Rei. Ita scilicet ut hanc immissionem possit ipse exequi, si intra suum territorium bona Rei sita sint : sin autem alibi sita sint, requirendo illius loci judicem ut eamdem immissionem decernat. Putant dicti canonistæ id aperte colligi ex decretali *Romana* (1, tit. 2, lib. 2, in 6), in qua sic, statuit Innocentius IV : *Contrahentes vero aliquam diœcesim, super con-*

aliunde, ob modo memoratas a
sonaliter compelli posset ad c
set; alioquin in ipso decretali
dictionem : « Quomodo enim
« *dicti paragraphi dicit* contr
« vitos vocari ad locum contr
« mitanum, nec directe nec i
« rendum), et nihilominus sub
« *contemnent,* missio in bona
« *in bona* est pœna contumaci
« qui comparere non tenetur
« rere qui legitime evocari n
(Engel, in tit. 2, lib. 2 decre

Regula 3ª. — *Duæ prece*
non tantum quoad contractus pro
contractus. — « Nam contrac
« cte, prout tantum significa
« obligatoriam; sed late, prou
« gotiorum gestionem, et que
« gatio per se vel per alium c

si eorum auctoritate citati comparere contemnant, possint missionem facere contra eos : vel (si forte malitiose seipsos occultent, ne citatio perveniat ad eosdem) decernere faciandam in possessionem bonorum, quæ in alia etiam diœcesi obtinere noscuntur : Sed tunc loci diœcesanus ad denuntiationem ipsorum faciet hujusmodi missionem. Engel autem putat, hanc facultatem Actorem in bona Rei absentis immittendi, quæ ibi conceditur judici loci in quo initus fuit contractus, intelligendam esse dumtaxat, quoad Reum qui aliunde, ob modo memoratas alias a regula exceptiones, personaliter compelli posset ad comparendum, et contumax esset; alioquin in ipso decretalis textu apertam contineri contradictionem : « Quomodo enim, inquit, Pontifex in principio « dicti paragraphi dicit contrahentes absentes non posse in- « vitos vocari ad locum contractus (ita ut, secundum Panor- « mitanum, nec directe nec indirecte possint cogi ad compa- « rendum), et nihilominus subjungit, quod si citati comparere « *contemnent,* missio in bona ipsorum fieri possit? Sane *missio « in bona* est pœna contumaciæ... ; sed quomodo contumax est « qui comparere non tenetur? Vel quomodo *contemnit* compa- « rere qui legitime evocari non potuit, cum utatur jure suo. » (Engel, in tit. 2, lib. 2 decret., n. 24.)

Regula 3ª. — *Duæ precedentes regulæ applicandæ veniunt, non tantum quoad contractus proprie dictos, sed etiam quoad quasi-contractus.* — « Nam contractus nomen hic non sumitur stri- « cte, prout tantum significat conventionem ultro citroque « obligatoriam; sed late, prout etiam tutelam, curatelam, ne- « gotiorum gestionem, et quemcumque alium actum quo obli- « gatio per se vel per alium contrahitur, comprehendit. (Lege « *Hæres absens* 19, ff. *de Judic.*) Idque verum est non tantum « quoad obligationem principalem ex contractu vel quasi-con- « tractu ortam, sed etiam quoad obligationem secundariam; « puta quoad damna et interesse propter moram debitoris suo « tempore non solventis. » (Schmalzgrueber, in tit. 2, libri 2 decretalium, n. 36.) Et concordat communis doctorum sententia. Hinc etiam quando lis movetur de *distractu,* id est, de

loco ubi contractus initus fuit, si ibi præsens reperiatur : alii negant, et contendunt eum non posse conveniri nisi in loco ipsius domicilii; quia (inquiunt) forum ratione contractus a lege fuit concessum ut consuleretur contractum impletioni, non eorum rescissioni : Alii cum Schmalzgrueber (in tit. 2, lib. 2 decret., n. 37), distinguunt hoc modo : vel contractus vitio aliquo instrinseco laboravit (verbi gratia usurariæ iniquitatis), vel non; et vel jam impletus fuit, vel non : si nullo vitio intrinseco laboravit et jam impletus fuit, non potest Reus conveniri nisi coram judice domicilii : Si vel impletus nondum sit, vel quamvis impletus vitio aliquo intrinseco laboravit, conveniri Reus poterit in loco contractus, si ibi reperiatur.

Regula 4ª. — *Si contrahentes consenserint ut contractus scripto fiat, locus contractus intelligendus est ille, in quo scriptione perfectus est, non in quo facta primum conventio fuit.* — Nam tunc verus contractus ante scriptionem nondum existit ; ac proinde locus contractus est tantum locus in quo scripto perficitur. Neque ulla est de hac re inter doctores dissensio.

Regula 5ª. — *Si contrahentes pro impletione vel rescissione contractus determinent certum aliquem locum, a loco in quo contrahunt diversum, locus sic determinatus pro loco contractus ha-*

ministrationis, etiam si ibi pr
contractu vel saltem quasi-co
administrat : ergo sicut quili
loco contractus, id est gesta
ibi reperiatur. Et de hoc n
quæritur insuper, an, *etiam*
Respondendum est affirmative
de re dispositionem, quæ ha
quenti, c. *Ubi de ratiociniis a*
jure canonico (utpote non co
intelligenda est, non tantum
etiam de privata, ut satis in
nei codicis titulum exprime
tam publicis, quam privatis, a
Eum qui, ubi habetur : *qui ali*
quocumque alio titulo administ
Barbosa, qui (in legem *Hæres*
vit dictam dispositionem qu
dumtaxat administratione ess
Regula 7ª. — *Foro contrac*
sed cumulative ambo

legibus. Quæ juris Romani dispositio, in foro etiam ecclesiastico vigere omnino censenda est, cum nihil contrarium jure canonico sancitum reperiatur. In hoc autem casu, ex fictione juris, locus contractus dicitur, non verus in quo facta conventio est, sed ille alius pro adimplendo pacto determinatus; ita ut huic ultimo, licet fictitio, applicandæ sint traditæ regulæ quæ locum contractuum respiciunt.

REGULA 6ª. — *Administrator conveniri potest in loco gestæ administrationis, etiam si ibi præsens non sit.* — Administrator contractu vel saltem quasi-contractu adstringitur illi cujus res administrat: ergo sicut quilibet alius contrahens, poterit in loco contractus, id est gestæ administrationis, conveniri, si ibi reperiatur. Et de hoc nulla movetur difficultas. Atvero quæritur insuper, an, *etiam absens,* possit ibidem conveniri? Respondendum est affirmative, ob expressam juris Romani hac de re dispositionem, quæ habetur lege *Eum qui* et lege sequenti, c. *Ubi de ratiociniis agi oporteat;* quæ dispositio et in jure canonico (utpote non contrario) valere censenda est. Et intelligenda est, non tantum de administratione publica, sed etiam de privata, ut satis indicant, tum rubrica hunc Justinianei codicis titulum exprimens quæ sic est, *Ubi de ratiociniis tam publicis, quam privatis, agi oporteat;* tum verba legis ipsius *Eum qui,* ubi habetur: *qui aliena negotia sive ex tutelæ, sive ex quocumque alio titulo administravit, etc.* Unde relinquendus est Barbosa, qui (in legem *Hæres absens,* ff. *de Judic.*, n. 68) putavit dictam dispositionem quoad administratores, de publica dumtaxat administratione esse intelligendam.

REGULA 7ª. — *Foro contractus non destruitur forus domicilii; sed cumulative ambo coexistunt.* — Quamvis in prædictis omnibus casibus competens sit judex contractus (id est ordinarius loci in quo partes contraxerunt), competens esse nequaquam desinit judex domicilii. Id extra omnem controversiam est, et valde attendi debet ob effectus ex hac cumulativa competentia orientes. Nam inde sequitur in optione Actoris esse, ut Reum citet et conveniat, vel coram ordinario cui subjacet

Non raro contingit ut res de qua lis movetur in uno territorio sita sit, Reus autem conveniendus in alio territorio domicilium habeat. Porro tunc in magnum cederet boni publici detrimentum, si Reus conveniri non posset coram judice territorii in quo res controversa existit. Nam in hoc territorio multo facilius documenta necessaria et probationes haberi possunt, et facilior item est sententiæ executio. Hinc evenire debuit, et de facto evenit, ut legislatores jurisdictionem ad ejusmodi lites derimendas tribuerent judici Ordinario territorii, in quo sita reperiretur res in controversiam adducta.

Quæ legislativa dispositio, an et qualiter in jure canonico determinata occurrat, hoc paragrapho expenditur.

Regula 1ª. — *Reus conveniri regulariter potest coram Ordinario loci in quo res controversa sita est.* — Constat hæc generalis regula ex capite *Licet* (20, tit. 2, lib. 2 decret.) : ibi enim inter varios modos forum *regulariter* sortiendi enumeratur etiam ratio rei sitæ. Item constat ex capite *Volentes* (1, tituli 7, libri 5, in 6), in quo forum rei sitæ sartum tectum manere decernitur etiam quoad eos qui privilegium obtinuissent non nisi coram certo judice respondendi : *Declaratione irre-*

expositas.

Regula 2ª. — *Potest Reus*
niri, etiamsi ibi non reperiatur
mus non posse in loco initi co
reperiatur. Queritur utrum
sitæ. Affirmarunt doctores no
gem finalem, c. *Ubi in rem ac*
contractus et rei sitæ æquipa
tur Reum ex suo domicilio
præcipue quia in lege unica,
postquam sancitum fuit hære
convenitur domicilium hab
sunt, additur, *si ibi degit;* e
niri Reum non posse in loco

Sed contraria sententia pr
praxi magis approbata, test
lib. 2 decret., n. 53). Illam
tuli 6, lib. 2 decretalium, §
omnino evincit lex *Si quis* (2,
cis), in qua sic habetur : *Si*

causa versatur sint diversarum provinciarum, ille Primas det judices, in cujus provincia est locus (1) *de quo contenditur*. Concordare in bac re jus Romanum dubium non est. Hinc unanimiter a canonistis recipitur hæc generalis regula, competentem regulariter esse Ordinarium loci in quo sita est res de qua litigatur.

Diximus autem *regulariter;* quia generalis hæc regula nonnullas patitur limitationes, quas sub sequentibus regulis habes expositas.

Regula 2ª. — *Potest Reus in loco rei sitæ probabilius conveniri, etiamsi ibi non reperiatur.* — Superiori paragrapho vidimus non posse in loco initi contractus citari Reum nisi ibidem reperiatur. Queritur utrum idem procedat quoad forum rei sitæ. Affirmarunt doctores nonnulli, inter quos Barbosa (in legem finalem, c. *Ubi in rem actio*, n. 15 et 16); tum quia fora contractus et rei sitæ æquiparantur; tum quia iniquum videtur Reum ex suo domicilio ad rei sitæ locum extrahi; tum præcipue quia in lege unica, c. *Ubi de hæreditate agi oporteat*, postquam sancitum fuit hæreditatem petendam esse ubi is qui convenitur domicilium habet, vel ubi res hæreditariæ sitæ sunt, additur, *si ibi degit;* e quibus verbis concludunt conveniri Reum non posse in loco rei sitæ, *nisi ibi degat*.

Sed contraria sententia probabilior est, communiorque, et praxi magis approbata, testante Schmalzgrueber (in tit. 2, lib. 2 decret., n. 53). Illam eruunt ex capite *Quoniam* (5, tituli 6, lib. 2 decretalium, § ultimo). Sed clarior est, et rem omnino evincit lex *Si quis* (2, tituli 19, libri 3 Justinianei codicis), in qua sic babetur : *Si quis alterius nomine quolibet modo possidens immobilem rem, litem ab aliquo per in rem actionem sustineat, debet statim in judicio dominum nominare : ut sive in eadem civitate degat, sive in agro, sive in alia provincia sit, certo dierum spatio a judice definiendo, eoque ad notionem ejus perducendo, vel ipse in loca in quibus prædium situm est perveniens, vel*

(1) *Locus*, id est, res immobilis de qua lis movetur.

tur comprehendit profecto illum etiam Reum qui a loco rei sitæ abesset. Adde, alioquin forum rei sitæ ad aliquid accidentale et fere nullius momenti reduci, dum contrarium aperte supponunt generaliter canonici et Romani juris textus. Quomodo vero ad rationes contrariæ opinionis responderi soleat, vide apud Schmalzgrueber (citato loco).

Regula 3ª. — *Reus in loco rei sitæ conveniri nequit nisi actione reali vel mixta, non vero actione mere personali.* — « Quæritur qua actione Reus in loco rei sitæ conveniri possit? « Respondeo, actione reali tantum, non vero personali, nisi « sit in rem scripta. Ratio est quia actio realis rem, non per- « sonam, sequitur : igitur nihil obest, quod Reus quoad perso- « nam suam non sit subjectus, tali judici. Contrarium fit in « actione personali; nam hæc non rem sed personam sequitur; « ac proinde actor eam intentaturus coram eo judice hanc « intentare debet, cui subjecta est persona Rei conventi. » (Schmalzgrueber, in tit. 2, lib. 2 decret., n. 51.)

« Judex territorii in quo res sita est, non potest procedere « contra personam possessoris rei, aut eum ut contumacem « condemnare vel punire; cum persona secundum se non sit « subdita jurisdictioni illius. Potest tamen contra possessorem « procedere *realiter*, ut, si citatus non compareat, actorem

quando per seipsum judicare non vult), videtur Actori non relinqui libertatem ut ad judicem domicilii Reum trahat. Idem suadere videntur sequentes juris Romani textus : *Sed et in locis, in quibus res propter quas contenditur constitutæ sunt, jubemus in rem actionem adversus possidentem moveri* (lex finalis, c. *Ubi in rem actio*). *Si per in rem actionem petatur, ibi peti debere ubi res est.* (Lege *Quod legatur* 38, ff. *de Judic.*) *Ubi aut vis facta dicitur, aut momentaria possessio postulanda est, ibi loci judicem adversus eum qui possessionem turbavit convenit judicare.* (Lex unica, c. *Ubi de possess. agi oporteat.*) Hi, inquam, Romani juris textus statuere videntur, ut coram solo judice loci in quo res est possit Reus conveniri.

« Sed oppositum tenendum est, nempe quod si controver-
« sia oriatur de re immobili in alieno territorio sita, in ele-
« ctione actoris sit, utrum in loco domicilii Rei, an vero ubi res
« sita est, agere velit. » (Pirrhing in tit. 2 l. 2 decret. n. (2.)

« lege finali, c. *Ubi in rem actio;* — lege *Quod legatur* 38, ff. *de « Judic.*) : Ubi sine discrimine inter res mobiles et immobiles, « in rem actio jubetur adversus possidentem moveri in locis, « in quibus res, propter quas contenditur, constitutæ sunt.

« Si *secundum,* id est, si res in loco est solummodo trans- « eundo, exempli gratia, si peregrinus cum equo transeat « civitatem, quem incola ejusdem civitatis dicat ad se perti- « nere, negante id peregrino, tali casu iste ratione rei sitæ « forum non sortitur... Ratio est, quia res non censetur pro- « prie esse in loco per quem solummodo transit. Excipitur « duplex casus : primus est, si res mobilis antecedenter a loco « per furtum subtracta fuit : hæc enim in loco transitus vin- « dicari potest, non tam propter titulum rei sitæ, quam ra- « tione delicti. Alter, si rei possessor de fuga suspectus sit, nec « immobilia habeat ; nam eo eventu res in loco transitus recte « sequestratur, donec causa hæc a judice Rei cognoscatur. » (Schmalzgrueber, in tit. 2, lib. 2 decret., n. 52.)

§ IV.

De competentia judicum territorialium ratione delicti.

utæ sunt.
modo trans-
quo transeat
ad se perti-
ione rei sitæ
ensetur pro-
it. Excipitur
lenter a loco
transitus vin-
itæ, quam ra-
ectus sit, nec
ansitus recte
gnoscatur. »

ratione delicti, seu contractus, aut domicilii, sive rei quemque *regulariter* forum sortiri. Item capite 1, tituli 17, libri 5 decretalium sic decernitur : *De illis autem qui de loco ad locum iter faciunt, et ibi rapinas et deprædationes peragunt, placuit, ut ab illius loci Prælato excommunicentur; nec ante ex illa parochia exeant, quam digne quæ perpetrarunt emendent : quorum excommunicatio proprio Episcopo significanda est, ne eos recipiat antequam illuc redeant ubi rapinam fecerint, et omnia plene emendent.* Item capite 14, tituli 2, libri 2 decretalium : *Postulasti per Sedem Apostolicam edoceri, utrum sacerdos habens Ecclesiam in una diœcesi, et residens in eadem, domicilium vero patrimonii ratione in alia, ibi delinquens, ab eo in cujus diœcesi habet patrimonium pro delicto ibidem commisso debeat judicari; præsertim in causis quæ officii sui, seu beneficii privationem exposcunt. Ad quod breviter respondemus, quod per Episcopum in cujus diœcesi deliquit sententia promulgari poterit in eumdem. Sed ab eo in cujus*

viores vero provinciali synodo judicandas reservavit concilium Tridentinum. Hinc si quis unquam Episcopus (quod Deus avertat) in aliena diœcesi delinqueret, non posset ab Episcopo illius loci judicari; quod, ob tantæ dignitatis eminentiam, magis decere visum est.

2° Excipiebantur etiam olim religiosi; quod regularium ordinum privilegium quomodo a Tridentina synodo (sess. 6, c. 3, et sess. 25, c. 14, *de Regular.*) moderatum remaneat, dicetur in tractatu *de Ordinibus religiosis*.

3° Excipitur infractio legum localium quibus peregrinus non ligatur. Qui enim in aliena diœcesi ejusmodi leges transgreditur, cum juxta communiorem sententiam non peccet, non potest ratione delicti ad tribunal Ordinarii loci pertrahi.

4° Ordinarius loci, in quo quis deliquit, potest quidem de delicto ibi commisso cognoscere et sententiam ferre, non autem de commissis alibi delictis. Ita communior sententia (vide Pirrhing, in tit. 2, lib. 2 decret., n. 27).

5° Quando delinquens e territorio, nondum citatus, egressus est, potestas Ordinarii illius loci limitatur juxta id quod statuitur infra, sub 3ª et 4ª regula.

REGULA 2ª.—*Si delinquens in aliena diœcesi, ibidem reperiatur,*

« etiam alibi sita, juxta caput
« cret.).» Ita Pirrhing (in tit
Dubium non est quin Ordina
non tantum excommunicatio
terdictum, pronuntiare, si ca
nempe eam sententiam tunc
cti, quam in simili casu pronu
in suum subditum. Nec excipi
et beneficii, ut dicetur infra.

Difficultas occurrit tantum
quo deliquit egressus est. Se
tus fuit, eadem manet Ordi
delinquens præsens foret; qu
delinquentis factam et ipsi in
subjectus, etiam quoad pe
Posuisti (19, tituli 2, libri
tit. 2, libri 2 decret., n. 48 e

REGULA 3ª. — *Si delinquen*
tionem, potest adhuc Ordinar
modo agere. — Nam 1° si co
ceperit, potest ad Ordinariu

non tantum excommunicationem, sed et suspensionem et interdictum, pronuntiare, si eas pœnas delictum mereatur. Quia nempe eam sententiam tunc ferre potest Ordinarius loci delicti, quam in simili casu pronuntiare posset Ordinarius domicilii in suum subditum. Nec excipienda est pœna privationis officii et beneficii, ut dicetur infra.

Difficultas occurrit tantum quando delinquens jam e loco in quo deliquit egressus est. Sed eo casu, si ante egressum citatus fuit, eadem manet Ordinarii loci delicti jurisdictio, ac si delinquens præsens foret; quia per citationem, ante discessum delinquentis factam et ipsi insinuatam, factus est Ordinario loci subjectus, etiam quoad personam; ut colligitur ex capite *Posuisti* (19, tituli 2, libri 2 decret.). Vide Reiffenstuel (in tit. 2, libri 2 decret., n. 48 et 55).

Regula 3ª. — *Si delinquens a loco delicti egressus sit ante citationem, potest adhuc Ordinarius ejusdem loci in eum multiplici*

Ordinarium illius loci requirere ut immissionem prædictam in hæc bona faciat. (Vide Schmalzgrueber, loco citato.) 4° Potest Ordinarius loci in quo patratum est delictum, Ordinarium loci ad quem confugit delinquens requirere, ut delinquentem remittat ad tribunal territorii delicti; et Ordinarius sic requisitus tenetur id præstare. Sit in exemplum Joannes clericus qui Parisiis deliquit, et nondum citatus Lugdunum petiit. Potest Archiepiscopus Parisiensis Lugdunensem Præsulem requirere, ut Parisios remittat judicandum Joannem. Quamvis autem nunc in Gallia, et pluribus aliis regionibus, civilis potestas auxilium sæcularis brachii non præstet, ad exequenda judicia ecclesiastica, poterit saltem Archiepiscopus Lugdunensis prædictum Joannem sub censuris et pœnis ecclesiasticis compellere, ut se coram Parisino Ordinario sistat et judicium subeat. Eam autem obligationem, delinquentem sic remittendi ad Ordinarium loci delicti, pro certa habent jurisconsulti quoad judices, qui sub eodem supremo principe existunt, *attento jure Romano:* porro canonistæ eam juris Romani dispositionem in jure canonico vigere contendunt; eo quod, ut aiunt, omnes Episcopi et alii Ordinarii in Ecclesia, sub uno supremo principe, nempe Papa, jus dicant. Quod vide discussum apud Schmalzgrueber

« eam executioni mandare : quæ expositio posterior est mag-
« conformis litteræ et textui. Ratio est, quia clericus delin-
« quens in aliena diœcesi, ratione delicti subjicitur jurisdi-
« ctioni illius Episcopi : adeoque potest ab eo puniri, et privari
« beneficio; sive (potest Episcopus delicti) promulgare pœnam
« privationis a jure decretam in eumdem; etiamsi in aliena
« diœcesi resideat; quamvis possessionem beneficii ei auferre
« non possit; sed realis executio sententiæ debet fieri per ju-
« dicem vel Episcopum loci, in quo situm est beneficium; ut
« colligitur ex hoc capite; ubi Episcopo beneficii tantum re-
« linquitur et conservatur executio sententiæ, non autem pri-
« vatio. Nam cum titulus beneficii sit penes clericum, ac veluti
« ossibus ejus inhæreat seu personam afficiat, potest judex
« delicti eumdem privare jure beneficii, vel potius privatum
« declarare : quia ipsa persona quoque, ratione delicti, est ei
« subjecta, quamvis actualiter exequi non possit sententiam

babilius competens est ratione delicti utriusque territorii Ordinarius. — Non concordare in hac re doctores, sed tamen probabiliorem esse indicatam in thesi sententiam, vide expositum apud Pirrhing (in tit. 2, lib. 2 decret., n. 28), et apud Schmalzgrueber (in eumdem titulum, n. 68 et seq.). Discutit ibidem laudatus Schmalzgrueber duos alios casus qui difficultatem aliquam facere possent, circa delicta in duorum territoriorum confinibus patrata : 1° Quando vulneratus aliquis in uno territorio, in alterum pergit et ibi decedit, « indubitata est resolutio, eum qui vulnus inflixit, ratione homicidii sortiri « forum in illo territorio quo lethale vulnus inflixit... Ratio est « quia homicidium in eo loco commissum esse censetur, in « quo ejus efficax ac necessaria causa posita et in subjectum « derivata est. » (Schmalzgrueber, loco cit.) 2° Qui in uno territorio mandavit homicidium, quod in altero patratur, forum sortitur non in loco mandati, sed in loco executionis. Ita communior sententia. (Schmalzgrueber, loco citato.)

Regula 7ª. — *A foro delicti non tollitur forum domicilii, sed ambo cumulative coexistunt.* — Quando quis Ordinario alieni territorii subjicitur ratione delicti quod ibi patravit, non ideo desinit esse subjectus proprii domicilii sui Ordinario ; sed potest ab illo etiam citari

delicti aut contractus : e contra judex domicilii potest ex eo solo titulo subditum suum judicare, etiam in causa delicti iu alieno territorio patrati, et in causa contractus in alieno territorio initi, et in causa de re in alieno territorio sita. Quæ mutua quatuor fororum relatio valde attendenda est, ut materia de judiciis recte intelligatur.

Commune est omnibus judiciorum speciebus, ut in iis probandum sit quod contra Reum in jus vocatum intenditur; et nisi id sufficienter probetur, Reus sit a judice absolvendus. Hinc ad notionem *de Judiciis in genere* pertinet etiam de probationibus judicialibus disceptatio. In ea autem progrediemur hoc ordine : 1° Dicemus de probationibus generatim consideratis; 2° de probatione per testes; 3° de probatione per instrumenta; 4° de supplementis probationum, id est, de præsumptionibus et jurejurando.

CAPUT I.

DE PROBATIONIBUS IN GENERE.

QUÆSTIO 1ª. — *Quid sit probatio.* — Communiter definiri solet : *Rei dubiæ seu controversæ per legitima argumenta facta ostensio.* Hanc veterum juris consultorum definitionem carpunt aliqui, ex eo quod non conveniat probationi per testes et instrumenta, cum hæc *argumenta* non sint : sed loco verborum

Quæstio 2ª. — *Quatuplex distinguatur probatio?* — Distinguitur 1° artificialis et inartificialis. *Artificialis* dicitur, quam probans arte seu industria propria conficit per argumenta ex rei visceribus petita. Ad discernendam ejusmodi probationis vim, nullæ aliæ tradi possunt regulæ quam logicæ. Unde nihil de hac probationum specie dicemus; quia rectæ judicis æstimationi tota relinquitur. *Inartificialis* illa est, quæ non ex visceribus rei, sed extriusecus assumitur; nempe a testibus, instrumentis, confessioue, juramento, etc.

Dividitur 2° in plenam et semi-plenam. *Plena* dicitur, quæ plenam fidem facit judici de re in judicium deducta, seu quæ ita eum in causa instruit, ut nullo alio ulterius requisito, sententiam ferre et controversiam definire possit. *Semi-plena* illa est, ex qua judex valde probabiliter, veritatem de re controversa iutrospicit, non tamen certo notam habet.

Dari *semi-plenam* probatiouem negant quidam juris consulti; unde et hanc divisionem probationis in plenam et semi-plenam de medio sublatam voluut. Contendunt nempe probationem quamlibet vel plenam esse, vel nullatenus esse probationem; pro quo et nonnullos Justinianei juris textus adducunt. Sed omnino retineudam esse hanc divisionem vide probatum apud Schmalzgrueber (in tit. 19, libri 2 decret., n. 9).

Quæstio 3ª. — *Quænam sint præcipuæ species probationis plenæ?* — Sex potissimum euumerantur : 1° depositio duorum testium omni exceptione majorum super uno eodemque articulo; 2° instrumentum publicum, vel alia scriptura authentica eamdem vim probaudi habens ac instrumentum publicum; 3° præsumptio juris et de jure; 4° juramentum quod a parte litigante sibi delatum pars adversa præstat; 5° confessio ipsius Rei; 6° evidentia seu notorietas facti.

Quæstio 4ª. — *Quinam sint præcipui plenæ probationis effectus?* — « Triplex est maxime : 1° Quod juxta illam sit fe« renda sententia. Hinc condemnare judex Reum debet, si « actor intentionem suam plene probaverit : absolvere autem, « si actor nihil, aut Reus contra plene probavit... Alioquin

« menor est conditio.

« 2° Quod actor qui plene probavit intentionem suam, non « teneatur juramento eam confirmare, sed oblatum a judice « recusare possit, ut statuitur capite *Sicut consuetudo* 2, *de Pro-* « *bationibus*. Et ratio est quia, cum juramentum sit species « quædam probationis, adhibetur tantum quando causa non- « dum est probata sufficienter.

« 3° Quod is contra quem plene probatum est, non amplius « admittitur ad purgationem canonicam. Ratio est quia pur- « gatio canonica tantum conceditur suspecto et non convi- « cto. » (Schmalzgrueber, in tit. 19, libri 2 decretalium, n. 11.)

Quæstio 5ª. — *Quænam sint præcipuæ species semi-plenæ probationis?* — Sex præsertim enumerantur : « 1° depositio « unius testis; vel plurium singularium; aut duorum etiam « concordantium, sed non legitimorum seu omni exceptione « majorum; 2° instrumentum seu scriptura privata; 3° com- « paratio litterarum quando de scripto dubitatur; 4° juramen- « tum quod *suppletorium* nuncupatur; 5° præsumptio verisi- « milis sive probabilis; 6° fama. » (Schmalzgrueber, loco cit., n. 14.)

Quæstio 6ª. — *Quinam sint semi-plenæ probationis effectus*

faciant unam plenam? — Sust
bus semi-plenis exurgere plen
cunt caput *Cum causam* (13,
de Testibus), et caput finale d
id in sensu rigoroso terminor
bus omnibus, quoad causas
semi-plenæ probationes plen
in aliquo casu vere efficeren
contingere. Rectius ergo dic
probationes *haberi* regularite
ctum sortiri.

Dicitur *regulariter;* nam
1° causas criminales, in quib
bationes non sufficiunt ad
quirendum; quia nempe in
bationes luce meridiana clari
tituli *de Probationibus*, in Jus
moniales; ut nempe pronun
matrimonii, plena requiritur
arduas, ut criminalibus æqui

Quæstio 8ª. — *Cuinam in*

« *lum*, et aliis juncta aliquando plenam, aliquando semi-plenam « probationem efficit. » (Schmalzgrueber, loco cit.)

Nota 2. — « Probatio *plus quam semi-plena* id speciale ha« bet, quod aliquando in causis civilibus sit idonea ad feren« dam sententiam, etiamsi adminiculum nullum accedat. » (Schmalzgrueber, loco cit.)

Quæstio 7ª. — *An et quando duæ semi-plenæ probationes faciant unam plenam?* — Sustinent canonistæ plurimi, ex duabus semi-plenis exurgere plenam probationem; pro quo adducunt caput *Cum causam* (13, *de Probat.*), caput *Præterea* (27, *de Testibus*), et caput finale *de Success. ab intestato*. Sed revera id in sensu rigoroso terminorum admitti nequit. Nam, fatentibus omnibus, quoad causas criminales, nec duæ nec plures semi-plenæ probationes plenam efficiunt; et tamen si plenam in aliquo casu vere efficerent, id in omnibus casibus deberet contingere. Rectius ergo dici posse videtur, duas semi-plenas probationes *haberi* regulariter pro una plena et eumdem effectum sortiri.

Dicitur *regulariter;* nam communiter doctores excipiunt : 1° causas criminales, in quibus duæ pluresve semi-plenæ probationes non sufficiunt ad condemnandum, sed solum ad inquirendum; quia nempe in ejusmodi causis requiruntur probationes luce meridiana clariores; prout dicitur in lege ultima tituli *de Probationibus*, in Justinianeo codice; 2° causas matrimoniales; ut nempe pronuntietur contra valorem jam initi matrimonii, plena requiritur probatio; 3° causas civiles adeo arduas, ut criminalibus æquiparentur.

Quæstio 8ª. — *Cuinam incumbat rem in judicio assertam probandi onus?* — I. Est regula generalis, et tanquam certa ab omnibus admissa, illi incumbere probandi onus qui aliquid alteri nocivum in judicio affirmat, nec habet pro se præsumptionem juris. Ita expresse statuitur lege *Ei incumbit* (2, ff. *de Probationibus*), et lege *Ut creditor* (1, c. *de Probationibus*). Hinc quia Ordinarie Actor in judicio affirmat aliquid in præjudi-

promotor fiscalis probare ipsum deliquisse. Unde etiamsi Reus nullam defensionem, nullamque probationem pro se afferat, debet absolvi, si contra ipsum non probetur. Et ita decernitur capite ultimo tituli *de Jure jurando,* capite unico tituli *ut Eccl. benef. sine dim. confer.*, nec non lege *Qui accusare* (4, c. *de Edend.*).

II. Receditur tamen a præfata regula in certis quibusdam casibus. Nam 1° si Reus opponat aliquam exceptionem, prætendendo, verbi gratia, judicem non esse competentem, vel Actorem testemve aliquem non esse recipiendum, ipsi incumbit ejusmodi exceptiones probandi onus. 2° Item si juris præsumptio stet pro Actore affirmante, Reus negans suæ negationis veritatem probare debet. 3° Si judex ex justa causa onus probandi in Reum transferat; ut si ipsi deferat juramentum : debet enim tunc Reus parere ; et in hoc casu præstitum juramentum loco probationis erit. (Vide Schmalzgrueber, in tit. 19, libri 2 decretalium, n. 28.)

QUÆSTIO 9ª. — *Cuinam incumbat probare rem in judicio negatam?* — Superiori quæstione egimus de probanda *affirmatione* in judicio prolata; hic vero de probanda *negatione* movetur quæstio.

« Distinguendum inter propositiones negativas : nam tripli-
« cis generis esse possunt, una facti, alia juris, alia qualitatis.

« *litatis* denique, quando negatur aliqua qualitas in subjecto : « quæ duplicis generis esse potest : nam aliquæ insunt homini « communiter et naturaliter (verbi gratia, aliquem esse com« potem mentis, probum, etc.); aliæ solum insunt accidentali« ter et non communiter (verbi gratia, aliquem esse doctorem « theologiæ, etc.). » His suppositis,

« *Certum est* 1°, si propositio sit negativa qualitatis quæ « communiter et naturaliter inest omnibus, eam probari de« bere a negante illam qualitatem... Ratio est quia qualitas « quæ communiter et naturaliter inest homini, adesse a jure « semper præsumitur.

« At si negetur qualitas, quæ solum accidentaliter et non « communiter inest, distinguendum est, an agatur de aliquo « promovendo vel admittendo ad dignitatem, beneficium, etc., « in quo qualitas illa requiritur; an vero de eo, qui promotus « vel admissus est, ob carentiam ipsius removendo. Si *primum*, « affirmativa propositio probanda est ab allegante (1); et si « non probetur, non præsumitur adesse... Si *secundum*, onus « probandi defectum talis qualitatis neganti incumbit; cum « adversarius ejus per possessionem muneris, quod talem « qualitatem requirit, constituatur etiam in quasi possessione « ipsius qualitatis.

« *Certum est* 2°, si propositio sit negativa juris, et id quod « negatur sit de *genere permissorum*, eam propositionem pro« bandam a negante (lege *Ab ea parte*, ff. *de Probationibus*); quia « omnia præsumuntur de jure licita esse, nisi prohibita esse « probentur. At quando negantur ea quæ sunt *de genere prohi*« *bitorum* (exempli gratia, quando negatur hominem aliquem « jure occidi potuisse), non negans suam negativam, sed affir« mans affirmativam probare debet. Nam in materia commu« niter prohibita observari debet regula : *Quod concessum non* « *reperitur, eo ipso prohibitum censeri debet.*

« Controversia solum est de propositione *negativa facti*. Sed

(1) Id est, qui allegat se requisitam qualitatem habere, hoc probare debet.

« actor dicat, Titium contraxisse matrimonium cum Berta, tali « loco, tempore, etc.). 3° Denique propositio negativa *præ-* « *gnans;* quia scilicet virtualiter et implicite continet in se pro- « positionem affirmativam : ut si quis dicat se non sponte re- « nuntiasse beneficio; nam hic implicite asserit sibi vim illatam « in renuntiatione beneficii.

« Ex his, *ultima* a negante probari potest et debet (capite « *Super hoc* 5, *de Renuntiatione;* — capite finali, *de Success. ab* « *intest.;* — lege *Si filius* 8, ff. *de Probationibus*). Ratio est, « quia asserenti incumbit probatio; sed qui utitur propositione « negativa prægnante, asserit; ergo.

« *Secunda,* seu negativa determinata, a negante probari « indirecte potest, si scilicet probet se eo tempore in alio loco « cum aliis personis fuisse, etc.; sed probari ab ipso non neces- « sario debet (capite *Ex tenore* 35, *de Testibus;* — lege *Opti-* « *mam* 14, c. *de Contrah. stipul.*). Excipe, nisi super ejusmodi « propositione negativa eam allegans fundet intentionem suam : « tunc enim illam probare debet; cum regula generalis sit, « quemlibet obligari ad probandum id, quod est causa et fun- « damentum intentionis suæ.

« *Prima,* seu negativa pura, non potest probari (lege « *Actor* 23, c. *de Probationibus;* — capite *Dum* 22, *de Elect.*).

apti sint. — 1° Est certa et a
gula, testificari posse omnes
(Vide Schmalzgrueber, in tit.

2° A jure prohibentur furio

3° Item impuberes. In cau
solent; sed tunc depositio in
semi-plenam probationem, qu
quam indicium ad indagandar

4° Cœci, necnon surdi-mu
saltem videtur dicendum ac d
minales.

5° Pecunia corrupti (ibid.

6° Infames, tum infamia
n. 16): potest tamen eorum t
recipi, si id utile videatur;
quia tales testes non sunt om

7° Criminosi; quibus nem
objicitur, et in judicio probat

8° Qui hic et nunc est ac
gravi, et cujus causa adhuc

9° Perjuri (ibid., n. 24).

CAPUT II.

DE TESTIBUS.

QUÆSTIO 1ª. — *Quinam ad ferendum in judicio testimonium apti sint.* — 1° Est certa et ab omnibus recepta generalis regula, testificari posse omnes qui non snnt a jure prohibiti. (Vide Schmalzgrueber, in tit. 20, libri 2 decret., n. 2.)

2° A jure prohibentur furiosi (ibid., n. 2).

3° Item impuberes. In causis tamen criminalibus examinari solent; sed tunc depositio impuberis per se solam non facit semi-plenam probationem, quamvis esse possit valde utilis tanquam indicium ad indagandam veritatem (ibid., n. 6).

4° Cœci, necnon surdi-muti (ibid., n. 7). Sed de his idem saltem videtur dicendum ac de impuberibus quoad causas criminales.

5° Pecunia corrupti (ibid., n. 12).

6° Infames, tum infamia juris, tum infamia facti (ibid., n. 16): potest tamen eorum testimonium in causis criminalibus recipi, si id utile videatur; ita tamen ut fidem non faciat, quia tales testes non sunt omni exceptione majores.

7° Criminosi; quibus nempe grave crimen a parte adversa objicitur, et in judicio probatur (ibid., n. 18).

8° Qui hic et nunc est accusatus vel inquisitus de crimine gravi, et cujus causa adhuc pendet (ibid., n. 21).

9° Perjuri (ibid., n. 24).

10° Excommunicati excommunicatione majore : cum hoc discrimine, quod *non toleratum* debet judex omnino repellere; *toleratum* vero non nisi adversa pars excommunicationis exceptionem opponat (ibid., n. 26).

11° Personæ valde pauperes et viles. « Ratio est quia de « his potest esse suspicio quod pecunia facile corrumpantur » (ibid., n. 28).

suorum dominorum (ibid., n. 35).

16° Socius criminis non admittitur ad testificandum contra socium (ibid., n. 39).

17° Qui crimen confessus est, nequit pariter contra socium criminis esse testis; quia nempe ex confessione sua jam evasit infamis (ibid., n. 39).

18° Testificari nequit inimicus contra inimicum, si gravis inter eos imicitia existat (ibid., n. 43). E contra autem bonum est testimonium in favorem inimici.

19° In causa criminali, an et quatenus laicus testis esse possit contra clericum, vide apud Schmalzgrueber (loco cit., n. 49).

20° Testes esse nequeunt parentes contra liberos, et vice versa; frater adversus fratrem; socer contra generum; uxor contra maritum; vitricus contra privignum, et vice versa.

21° Item nec patroni causarum adversus suos clientes; tutores vel curatores contra pupillum vel minorem, administratores, syndici et actores respectu negotiorum quæ tractarunt (ibid., n. 51).

22° In causa criminali testis esse nequit minor viginti annis (ibid., n. 54).

23° Nec clerici et religiosi in causa sanguinis (ibid., n. 55).

24° Fœmina regulariter de jure canonico testis esse nequit

« crimine. » (Schmalzgrueber
n. 56.)

25° Denique nemo potest
sic excluditur 1° qui habet ca
causam quam judicat vel ju
quam agit; et similes.

Quæstio 2ª. — *Quot requ*
Requiruntur et sufficiunt d
majores. Quæ generalis regu
et tum canonico, tum Justini

Et huic quidem regulæ i
datur exceptio; quamvis olir
sequenti, causæ 2, q. 5) ad
quam duo testes requirerent
nonnulli casus in quibus suff
gratia, si mater sponsi asse
mens, satis est ut matrimoni
cit testimonium notarii circa
Vide alios hujusmodi casus
libri 2 decret., n. 70).

Quæstio 3ª. — *Quomodo*

« cæteri inhabiles ad testificandum admittuntur etiam ipsæ in « causa criminali : ut est 1° in criminalibus exceptis (*ut læsæ « majestatis, hæresis, simoniæ, etc.*), ubi fœmina pro teste admit- « titur etiam de jure canonico. 2° Si virorum testimonium ha- « beri nequeat : nam ob defectum testium idoneorum admitti « possunt testes alioquin inhabiles. 3° Si judex ex officio pro- « cedat ad inquisitionem de crimine. 4° Ad defensionem Rei « et innocentiam ejus ostendendam. 5° Si civiliter agatur de « crimine. » (Schmalzgrueber, in tit. 20, libri 2 decret., n. 56.)

25° Denique nemo potest esse testis in propria causa. Et sic excluditur 1° qui habet causam consimilem ; 2° judex quoad causam quam judicat vel judicarit ; 3° actor quoad causam quam agit; et similes.

QUÆSTIO 2ª. — *Quot requirantur testes ad probandum?* — Requiruntur et sufficiunt duo, modo sint omni exceptione majores. Quæ generalis regula ex sacris scripturis deducitur, et tum canonico, tum Justinianeo jure expresse sancitur.

Et huic quidem regulæ in causis criminalibus nulla hodie datur exceptio; quamvis olim (ex canone *Præsul* 2, et canone sequenti, causæ 2, q. 5) ad damnandos certos clericos plures quam duo testes requirerentur. In cæteris vero causis dantur nonnulli casus in quibus sufficit unius testis depositio : verbi gratia, si mater sponsi asserat existere impedimentum dirimens, satis est ut matrimonium celebrari nequeat. Item sufficit testimonium notarii circa instrumentum a se confectum. Vide alios hujusmodi casus apud Schmalzgrueber (in tit. 20, libri 2 decret., n. 70).

QUÆSTIO 3ª. — *Quomodo recipi debeant testes, parte adversa citata, et quomodo juramentum ab eis emittendum sit.* — 1. Ad receptionem testium pars adversa citari debet. Quæ citatio si omitteretur, attestationes forent ipso jure nullæ. Constat ex decretali *In nomine* (2, tituli 20, libri 2 decr.), quæ Justinianeum jus in hac re firmat quoad forum ecclesiasticum, et sic concludit : *Admonendus est semper adversarius, ut ad au-*

« personarum (capite finali, *de Hæreticis*, in 6). *Quarto,* si aga-
« tur de peccato vitando, uti factum est capite *Præterea* (12,
« *de Sponsalibus*), ubi ad depositionem unius testis secreto et
« occulte deponentis, sine citatione alterius partis, impeditur
« matrimonium contrahendum. *Quinto*, denique in omnibus il-
« lis casibus in quibus litis contestatio necessaria non est. »
(Schmalzgrueber, in tit. 20, libri 2 decret., n. 82.)

2. Citatæ partes admitti debent ut videant testes recipi et jurare, non vero ut audiant eorumdem testimonia. Sequitur ex capite *Inquisitionis* (21, libri 5, tituli 1 decret.) ubi decernit Innocentius III, *non solum* testium *dicta, sed etiam ipsa nomina, ut quid a quo sit dictum appareat, publicanda;* quod certe supponit, primum interrogatos fuisse testes parte adversa non præsente. Et idem pariter colligitur ex capite *Venerabili* (52, tit. 20, libri 2 decret.); et ex lege *Nullum* (14, c. *de Testibus*).

Hinc canonistæ unanimiter docent testes secreto a judice esse examinandos; et dum interpretantur hæc verba supra citatæ decretalis *In nomine*, « admonendus est semper adversa- « rius, ut *ad audiendos* testes veniat, » vocem *ad audiendos* dicunt intelligendam esse de auditione dumtaxat juramenti a testibus præstandi, non vero de auditione depositionis ipso-

supponitur ejusmodi juramen
mam canonicam recipiendor
ipsis, secundum formam recipie
constat ex lege *Juris jurandi*
bus, Justinianei Codicis, quo
recepti.

Adeo necessarium est præ
etiam id in causis summariis
tit. 20, libri 2 decr., n. 88.)

Etiamsi duo integerrimi te
ne semi-plenam quidem pro
ptionem tantum.

Neque posse per consuetu
juratis habeatur fides, trad
Schmalzgrueber (citato loco).

5. Potest tamen ex conse
testibus præstandi necessitas
assensus judicis, nisi in no
vide evolutum a laudato Sc
et 91).

6. Ut legitimum

que capite, testem monere de dicenda veritate, et ne illam favore vel odio celet, memor quam grave sit perjurii scelus.

4. Omnino requiritur a testibus juramentum præstari. Id constat decretali *Nuper* (51, tit. 20, libri 2 decr.), in qua nec ipsos religiosos a præstando juramento eximi decernitur his verbis : *Respondemus quod nullius testimonio, qualumcumque religiosus existat, nisi juratus deposuerit, in alterius præjudicium debet credi.* Et in decretali *Fraternitatis* (17, ejusdem tituli) supponitur ejusmodi juramenti præstationem pertinere ad formam canonicam recipiendorum testium : *Receptis prius ab ipsis, secundum formam recipiendorum testium, juramentis.* Idem constat ex lege *Juris jurandi* 9, et ex lege *Testium* 18, *de Testibus,* Justinianei Codicis, quoad hoc in foro etiam ecclesiastico recepti.

Adeo necessarium est præstari a testibus juramentum, ut etiam id in causis summariis requiratur. (Schmalzgrueber, in tit. 20, libri 2 decr., n. 88.)

Etiamsi duo integerrimi testes deponant, omisso juramento, ne semi-plenam quidem probationem faciunt, sed præsumptionem tantum.

Neque posse per consuetudinem induci, ut testibus licet non juratis habeatur fides, tradunt communiter doctores cum Schmalzgrueber (citato loco).

5. Potest tamen ex consensu partium cessare juramenti a testibus præstandi necessitas; neque tunc requiritur insuper assensus judicis, nisi in nonnullis quibusdam casibus, quod vide evolutum a laudato Schmalzgrueber (loco cit., n. 90 et 91).

6. Ut legitimum sit juramentum testium, observanda sunt sequentia : *Primo,* ut præstetur in præsentia utriusque partis; *secundo,* ut præstetur coram judice causæ vel instantiæ, aut hujus commissario; nam potest judex examen testium alteri delegare; qui autem examinat juramentum etiam recipit; *tertio,* ut præstetur in loco judicii, a qua tamen conditione eximuntur ægroti, aliive simili ex causa impediti; hi enim domi

« amicitia aut favore, vel aliquo alio commodo habito aut ha-« bendo inducti sunt ad testificandum, sed moti amore solius « veritatis; quod veritatem, sicut secundum conscientiam « suam noverint, ad articulos et interrogatoria sibi proponenda « fideliter sint dicturi; et denique quod depositiones suas ante « legitimam earum publicationem neutri parti velint manife-« stare. »

8. « Hoc juramentum repetendum est, si idem testis in « eadem causa et instantia examinetur super diversis et novis « articulis, ut constat ex capite *Fraternitatis* (17, tituli 20, « libri 2 decret.). Secus est si testis repetatur solum ad decla-« randum testimonium suum; tunc enim novo juramento opus « non est. » (Schmalzgrueber, loco cit., n. 87.)

QUÆSTIO 4ª. — *An et quid probent testes singulares?* — Valde ardua est hæc quæstio, et in qua doctores non parum desudant. Dicuntur autem *singulares* ii testes qui varia atque inter sese diversa deponunt.

Ejusmodi testium depositionibus nullam vim inesse concludendum videretur ex capite *Cum dilectus* (32, *de Elect.*), ubi decernit Pontifex, *eorum probationem esse insufficientem, eo*

« alter dicat eumdem tuliss
« executioni mandasse; si u
« rat, quod viderit illum a
« eum collegisse ex ipso me
« sunt, qui deponunt de fact
« diversis, et nihil se invice
« casu capitis *Cum tu* (16, t
« deposuerunt de excommu
« dicebat, latam illam fuiss
« idem accidit, cum unus te
« nii cæde a Titio facta, etc
« Ex his, *primi generis* t
« contrarietatem et repugn
« (capite *Licet causam* 9, *de*
« mille essent ejusmodi test
« probarent quantum unus
« enim si solus esset, et imp
« saltem semi-plene : cum
« pugnantiam, suspectus re
« Testes *secundi*

« circumstantias (exempli gratia, temporis et loci) inter se « pugnantia deponunt. Quales erant duo illi senes Susannæ « accusatores, quorum unus adulterii crimen ab ea commissum « dicebat sub prino, alter sub schino. *Cumulativa singularitate* « *singulares* sunt, qui de actibus quidem diversis, sed ad « eumdem finem tendentibus, seseque mutuo adjuvantibus « deponunt; ut si unus testis actus alicujus auditum asserat, « alter visum; si unus asseveret Sempronium citasse partes, « alter dicat eumdem tulisse sententiam, tertius ipsum istam « executioni mandasse; si unus fundi possessionem Titio asse- « rat, quod viderit illum ab eo coli, alter quod conspexerit « eum collegisse ex ipso messem, etc. *Diversificative singulares* « sunt, qui deponunt de factis sibi invicem non contrariis, sed « diversis, et nihil se invicem juvantibus : sicut factum est in « casu capitis *Cum tu* (16, tituli 20, libri 2 decret.), ubi duo « deposuerunt de excommunicationis sententia : unus quidem « dicebat, latam illam fuisse ante, alter post appellationem : « idem accidit, cum unus testificatur de Caii, alter de Sempro- « nii cæde a Titio facta, etc.

« Ex his, *primi generis* testes, nec semi-plene probant, ob « contrarietatem et repugnantiam, quæ redolet falsitatem « (capite *Licet causam* 9, *de Probat.*). Et hoc verum est etsi « mille essent ejusmodi testes singulares : quia mille tantum « probarent quantum unus; imo minus quam unus : unus « enim si solus esset, et impedimento non laboraret, probaret « saltem semi-plene : cum aliis adjunctus, ob dictorum re- « pugnantiam, suspectus redditur.

« Testes *secundi generis*, diversam vim habent in crimina- « libus, et in civilibus: in prioribus plerumque ad pœnam or- « dinariam infligendam non sufficiunt, sed ad purgationem « canonicam solum indicendam : in posterioribus vero ali- « quando probant semi-plene, ita ut locus fiat juramento sup- « pletorio; aliquando etiam plene...

« Denique testes *tertii generis*, etsi magnam præsumptio- « nem, et plusquam semi-plenam probationem faciant, plene

versis.

Si prius, debet judex numerum et qualitatem testium perpendere. In causis tamen criminalibus, cum requirantur probationes clarissimæ, eliditur testimonium deponentium contra Reum, si alii, etsi numero pauciores, contrarium deponant. « Non potest autem negari (ait Schmalzgrueber, in tit. 20, « libri 2 decret., n. 107), quod si tres deponant de crimine, « duo autem omni exceptione majores pro Reo, priorum testi- « monium debilitetur. »

Si posterius, id est, si ab actore seu promotore fiscali producti sint qui affirmant, et a Reo qui negant, et quidem æquali numero, debet judex, cæteris paribus, credere deponentibus in favorem Rei; quia nempe istius causa est de jure favorabilior (capite *Ex litteris* 3, *de Probat.*). Ea tamen regula exceptionem patitur quoad causas *specialiter favorabiles*, uti sunt causæ matrimonii, dotis, libertatis Ecclesiæ, pauperum, etc.

II. *Casus testis sibi ipsi contrarii.*—Vel sibi contradicit testis antequam recedat a judice, vel postea. *Si prius*, standum est posteriori testis depositioni; quia quod in contrarium dixit

talem testem esse de numer
monium de jure sunt inhabil

2° Excipi potest contra ex
ipsos examinatos fuisse, an
juramentum; eosdem simul
alium, deposuisse; eos recep
bandum concessas; et alia is
stibus commissa.

3° Excipi potest contra
« quod testis deponens no
« idoneam : *secundo*, quod
« dubitative, vel obscure
« *quarto*, quod dicta illius
« vel diversa; *quinto*, quod
« forma; quia præmeditatu
« *sexto*, quod depositio illoru
« locum et tempus, licet faci
« deponens suspectus est de
« rietur confessioni partis eu
« habeat scientiam rei

an probabilem hujus mutationis seu erroris sui causam assignet. (Vide de his Schmalzgrueber, in tit. 20, libri 2 decret., n. 107.) Ex vitio autem hujusmodi contrarietatis multum debilitatur vis testimonii, et propter ipsam potest semper contra testem excipi.

QUÆSTIO 6ª. — *Quotuplicis generis exceptiones contra testes opponi valeant, et quid agere debeat judex quando opponuntur?* — 1° Excipi potest contra *personas* testium; quod fit affirmando talem testem esse de numero eorum qui ad ferendum testimonium de jure sunt inhabiles.

2° Excipi potest contra *examen* testium; opponendo nempe ipsos examinatos fuisse, ante præstitum de dicenda veritate juramentum; eosdem simul, non autem secreto et unus post alium, deposuisse; eos receptos fuisse post dilationes ad probandum concessas; et alia istiusmodi vitia in examinandis testibus commissa.

3° Excipi potest contra *dicta* testium, nempe : « *Primo,* « quod testis deponens non reddiderit rationem sui dicti « idoneam : *secundo,* quod vacillet et variet; *tertio,* quod « dubitative, vel obscure et confuse testimonium dixerit : « *quarto,* quod dicta illius vel illorum inter se sint contraria « vel diversa; *quinto,* quod deponant sub eadem verborum « forma; quia præmeditatum sermonem afferre videntur; « *sexto,* quod depositio illorum sit negativa, non coarctata ad « locum et tempus, licet facile sit coarctabilis; nam testis ita « deponens suspectus est de falsitate; *septimo,* quod contra- « rietur confessioni partis eum producentis; *octavo,* quod non « habeat scientiam rei, sed deponat tantum de credulitate, « vel de auditu alieno, eosque authores habeat quibus, si ipsi « deponerent, non crederetur; *nono,* quod deponat et dicat « inverisimilia, quæ vel ita se habere, vel testis scire moraliter « vix potest; verbi gratia, si homicidium in tenebris factum « sit, et testis dicat quod ex visu homicidam optime noverit; « *decimo,* quod testis sit nimis verbosus, et deponat extra arti- « culum...; *undecimo,* quod sit testis singularis; *duodecimo,*

bationem authenticam *si testis* (*de Testibus*) Justinianei Codicis. « Ratio est, ait Schmalzgrueber (in tit. 20, l. 2 decr., « n. 136), quia fortasse in progressu litis patebit quod judex « etiam sine eorum testium, de quorum inhabilitate opponi- « tur, depositionibus, ex aliis probationibus sententiam ferre « possit; adeoque frustra disputaretur de habilitate illorum « testium. »

Diximus *Ordinarie :* Nam ea regula generalis locum non habet in sequentibus casibus : *primo,* si testi objiciatur defectus notorius, vel defectus qui incontinenti probari potest ; constat capite *Ex parte* (7, tituli 20, libri 2 decret.); *secundo,* si objiciatur testem esse capitalem inimicum illius adversus quem producitur; talis siquidem testis audiri non debet antequam de inimicitia judicetur; constat ex authentica *si testis* (c. *de Testibus,* § *Si vero*); *tertio,* si objiciatur testem esse excommunicatum ; constat ex capite *Pia* (2, *de Exceptionibus,* in 6). Extra hos casus, ut communiter doctores notant, in arbitrio judicis est, an exceptiones contra testes oppositas reservare velit in finem litis vel non.

Quæstio 7ª. — *Quæ sit norma tenenda quoad reprobationem*

exceptionem adducti *reprobatoriorum reprobatorii* vocari solent. Quo prænotato, quæritur.

1. *Quousque licitum sit reprobare testes?* — Id definivit Honorius III his verbis : « Mandamus, quatenus recipiatis testes « quos contra personas productorum super principali negotio « partes duxerint producendos : quos si rursus pars altera « vel utraque voluerit reprobare, contra illos probationes « admittere procuretis; ita quod ultra non liceat partibus ad « probationem testium aspirare : ne si producendi quartos « contra tertios, et sic deinceps, partibus licentia tribuatur, « negotium diutius protelari contingat » (caput 49, tituli 20, libri 2 decret.). Unde licet quidem reprobare testes *probatorios*, et insuper *probatoriorum reprobatorios;* non autem *reprobatoriorum reprobatorios*.

2. *Quis sit modus servandus in reprobatione testium?* — 1° Pars quæ vult reprobare testes probatorios debet specifice exprimere, tum crimina seu defectus quos ipsis opponit, tum nomina eorumdem, tum etiam nomina testium per quos intendit has exceptiones probare. Debet igitur positionem facere in hunc modum : « Intendo probare talem testem esse perju- « rum; quia in tali causa falsum deposuisse convictus fuit; et « hoc probare volo per testes N... et N... » Esse ita observandum ab eo qui vult reprobare testes probatorios, concludunt auctores ex capite *Præsentium* (2, tituli 10, libri 2, in 6).

2° Qui autem vult reprobare probatoriorum reprobatorios, debet insuper antea juramentum *malitiæ* præstare; id est, jurare se ad hanc reprobationem non procedere malitiose, seu ad retardandam causæ expeditionem. Constat ex modo citata decretali *Præsentium*, in fine. Ast ejusmodi juramentum, in curiis etiam ecclesiasticis, obsolevit.

III. *An possit quis reprobare testes a se productos?* — 1° Est regula generaliter admissa, non posse eum tales testes tanquam inhabiles reprobare. 2° Duos tamen ab hac regula excipiendos esse casus ait Schmalzgrueber (in tit. 20, libri 2 decret., n. 140) : *Primo,* si causa reprobandi de novo exurgat,

Quæstio 1ª. — *Quid sit instrumentum et quotuplex?* — 1. Instrumentum, in sensu juris, definiri solet : *Scriptura ad probationem alicujus rei facta.* In qua tradenda notione concordant doctores (vide Schmalzgrueber, in tit. 22, lib. 2 decret., initio).

2. Dividitur in *publicum* et *privatum*. Instrumentum publicum dicitur quod publica auctoritate factum atque firmatum est. Privatum vero, quo hac conditione caret. Publicum duplex est : *protocollum,* quod est summaria quædam actus gesti annotatio, ex qua postea instrumentum in solemnem formam redigitur ; unde etiam *imbreviatura* dicitur : et *transumptum,* quod est ipsummet instrumentum originale, ex protocollo desumptum, in quo plene et cum debitis solemnitatibus res gesta exponitur. Quando fit aliqua transumpti transcriptio, hæc *copia* nuncupari solet.

Instrumentum vero privatum subdividitur in *authenticum* et *non-authenticum.*

Quæstio 2ª. — *Quid in instrumento publico requiratur, ex parte*

1° Scribendum est in carta munda, ne alioquin suspectum reddatur; 2° omittendæ sunt litterarum abbreviationes ac voces ambiguæ, suntque scribendi numeri integris vocabulis, non zifferis; 3° in proloquio præmittenda invocatio divini nominis, verbi gratia : *In nomine Domini amen;* vel *in nomine S. S. et individuæ Trinitatis;* 4° exprimenda tempus et locus; 5° factum integre et fideliter describendum; 6° inserenda nomina testium : non tamen necesse est, nisi in casibus a jure expressis, ut hi subscribant; sed satis est in eorum præsentia instrumentum confici; 7° subscribere debet notarius suum nomen et cognomen, soletque sigillum suum apponere.

An autem multæ ex hujusmodi solemnitatibus ad formam substantialem instrumenti publici pertineant, plurimum pendet a locorum consuetudine. (Vide Schmalzgrueber, in tit. 22, libri 2 decret., n. 15.)

Quæstio 3a. — *Quantum probent instrumenta publica.* — 1° Originale transumptum, confectum a notario in forma debita, per se solum facit plenam fidem de eo quod dispositive continet, donec probetur contrarium. Estque regula hæc tanquam certa a doctoribus admissa.

Diximus de eo quod *dispositive* continet. Nam plenam fidem non facit quoad ea quæ *enuntiative* seu *narrative* et *incidenter* ponuntur.

Diximus *donec contrarium probetur.* Potest enim a personis etiam publicis fraus aut error committi. Si ergo fraus commissa sufficienter probetur, fides instrumenti cessabit.

2° Etiam protocollum plenam fidem facere, est communior doctorum sententia. (Vide Schmalzgrueber, in tit. 22, libri 2 decret., n. 24.)

3° Copiæ ex originali transcriptæ, manu et auctoritate privata, fidem non faciunt.

4° Copiæ transcriptæ ab eodem notario qui fecit originale, fidem faciunt, etiamsi factæ non fuerint authoritate judicis.

5° Copiæ factæ a notario qui originale non fecit, fidem fa-

authenticum, vel authenticitate destitutum. Privatum *authenticum* describi solet, *scriptura, privata quidem, testium tamen subscriptione aut sigillo, eoque recognito aut approbato, aut alio legitimo modo munita.* Quibus conditionibus si careat instrumentum privatum, pro *non-authentico* habetur.

Plures sunt instrumentorum privatorum *authenticorum* species. « Nam pro talibus habentur : 1° acta publica et jucialia; « 2° scripturæ ex archivio publico desumptæ; 3° scripturæ a « privatis quidem confectæ, sed publico vel authentico sigillo « Episcopi..., universitatis, vel alterius communitatis jus sigilli « habentis munitæ; 4° scripturæ privati manu conscriptæ, sed « trium et aliquando duorum testium adhuc viventium et « suam manum recognoscentium subscriptione corroboratæ; « 5° matriculæ et libri censuales; 6° libri officialium publico- « rum; parochiales baptizatorum, nuptorum, defunctorum; « libri collegiorum; 7° denique omnes illæ scripturæ quæ « secundum morem regionis confectæ vim authenticarum obti- « nuerunt apud omnes a longo usu et tempore. » (Schmalzgrueber, in tit. 22, libri 2 decretalium, n. 36.) His prænotatis.

quoad ea quæ ad illorum o
gratia, matrimonium plene
consignatum a parocho vel
libro matrimoniorum.

5° Libri ecclesiarum et
archivii non habent, fidem f
nasteria, quia ipsorum co
contra alios.

6° Possunt certa instru
communi *authenticorum* vi
suetudinem regionis acqui
ctus (9, *de Fide instrumento*

II. Ad quæstionem, *quan*
authentica (verbi gratia, ca
nes et registra privatorum,
spondetur : *Regulariter* prob
ram pro sua agnoscit; no
Dicimus *regulariter* : multi
excipiuntur, quos vide apu
bri 2 decretalium, n. 55).

Prælatis majoribus; Episcopis nempe et horum superioribus. (Schmalzgrueber, loco citato, n. 40.)

3° Idem dicendum de scriptura privata, publico sigillo munita, modo simul requisitis a loci consuetudine satisfaciat. Si autem habeat tantum sigillum personæ privatæ, probabit solum contra hanc personam, si dictum sigillum pro suo agnoscat.

4° Item plenam fidem faciunt libri officialium publicorum, quoad ea quæ ad illorum officium pertinent. Et sic, verbi gratia, matrimonium plene probatur celebratum fuisse, si id consignatum a parocho vel alio ad id deputato reperiatur in libro matrimoniorum.

5° Libri ecclesiarum et monasteriorum, quæ jus publici archivii non habent, fidem faciunt contra illas ecclesias et monasteria, quia ipsorum confessioni æquivalent; non autem contra alios.

6° Possunt certa instrumenta privata, quæ alias de jure communi *authenticorum* vim non haberent, eam vim per consuetudinem regionis acquirere. Constat ex capite *Cum dilectus* (9, *de Fide instrumentorum*).

II. Ad quæstionem, *quantum probent instrumenta privata non authentica* (verbi gratia, cautiones parti a parte datæ, rationes et registra privatorum, epistolæ seu litteræ missivæ), respondetur : *Regulariter* probant contra scribentem qui scripturam pro sua agnoscit; non autem in favorem scribentis. Dicimus *regulariter :* multi enim casus ab hac generali regula excipiuntur, quos vide apud Schmalzgrueber (in tit. 22, libri 2 decretalium, n. 55).

Quæstio 5ª. — *Quomodo impugnari possint instrumenta?* — Contra instrumenta excipi potest multiplici modo, nempe : *primo,* ratione *causæ efficientis;* quod scilicet conficiens instrumentum non fuerit notarius; *secundo,* ratione *causæ materialis;* quod scilicet super tali negotio non potuerit legitime instrumentum confici; *tertio,* ratione *causæ formalis;* quod scilicet non habeat formam seu solemnitates requisitas; *quarto,* ra-

tione *ipsius instrumenti;* quod nempe sit falsum aut suspectum de falsitate.

QUÆSTIO 6ª. — *Quotuplici modo probari possit instrumenti falsitas?* — 1° Ex contrarietate contentorum in instrumento; 2° ex sigillo; 3° ex rasura vel cancellatione; 4° ex testibus contra instrumentum deponentibus; 5° ex variis conjecturis. De quibus singulis nonnulla sunt breviter annotanda.

1. Quoad impugnationem instrnmenti *ex contrarietate,* distinguendum est : vel enim nnum idemque instrumentum repugnantia complectitur, vel contra unum iustrumentum aliud ipsi contrarium producitur. *Si prius,* et repugnantia conciliari non possit, instrumentum rejici debet, cum contraria simul vera esse non possint. Si *posterius,* et conciliari dno instrumenta contraria nequeant, subdistinguendum : vel enim producuntur ambo ab eodem litigante, vel unum ab Actore et alterum a Reo : in *posteriori casu* standum dignori et verisimiliori : in *priori casu,* neutri instrumento habenda fides. (Vide Schmalzgrueber, in tit. 22, libri 2 decretalium, n. 96 et 97.)

2. Quoad impugnationem instrumenti *ex sigillo*, desumi solet, ex eo quod sigillum, sit ignotum; ex eo quod sit fractum; ex eo quod carta ipsa recentius; et similibus sigilli defectibus; quorum vis prudentiæ et æstimationi judicis est relinquenda.

3. Qnoad impugnationem ex *rasura* vel *litura*. 1° Certum est *regulariter* vitiari et suspectum de falsitate reddi instrumentum, si rasura, cancellatio seu correctio facta sit in loco *substantiali,* puta in data, nomine judicis, Actoris, Rei, loci, etc. Constat capite *Inter* (6, *de Fide instrumentorum*), et capite *Cum venerabilis* (7, *de Relig. dom.*). Dicitur *regulariter :* excipitur enim, si notarius ipse mentionem de rasnra in ipso instrumento faciat, et alii nonnulli casus (quos vide apud Schmalzgrueber, loco cit., n. 102). 2° Si rasura facta sit in loco *non substantiali,* communius tenent doctores instrumentum ex ea non vitiari; prout indicat caput *Ex litteris* (3, *de Fide instrumentorum*).

4. Quoad impugnationem instrumenti *per testes*, distinguendum : vel testes qni impugnant sunt ipsimet testes adscripti instrumento (qui scilicet negant se illius confectioni interfuisse, vel dicunt instrumentum aliter fuisse conscriptum), vel extranei. *Si prius*, vim amittit instrumentum; quod procedit etiamsi unus tantum ex dictis testibus ita asserat, si non fuit adhibitus nisi omnino necessarius numerus testium. *Si posterius*, id est, si testes sint alii ac instrumento adscripti, adhuc per horum testimonium reprobari potest instrumentum : sed inter doctores controvertitur de requisito tunc eorum numero. (Vide Schmalzgrueber, in tit. 22, libri 2 decretalium, n. 106.)

5. Ex variis insuper indiciis impugnari potest instrumentum : exempli gratia, si carta antiqua sit, scriptura autem quoad modum scribendi videatur recentior; si instrumentum alia manu scriptum, alia suscriptum; vel diverso atramento, et his similia; quæ prudenti judicis æstimationi relinquuntur.

Nota. Si instrumentum in aliqua parte falsum probetur, an ideo totum corruat? — Alii affirmant, negant alii, et plures distinguunt; ita scilicet ut affirment si capitula sint connexa, negent si sint disparata. (Vide Schmalzgrueber, citato loco, n. 113.)

CAPUT IV.

DE PRÆSUMPTIONIBUS.

QUÆSTIO 1ª. — *Quid et quotuplex sit præsumptio, et quomodo differat ab indicio et a fictione juris?* — I. « Præsumptio est con« jectura seu judicium ex aliquo signo vel indicio orta, et « probationis loco allegata, aut a judice assumpta ad adstruen« dam rei dubiæ fidem » (Schmalzgrueber, in titulum 23, libri 2 decretalium, n. 1); et ita quoad sensum doctores communiter.

plusquam suspicionem, non tamen certitudinem : gravissimum, moralem certitudinem. Ex qua notione patet indicium non esse ipsammet præsumptionem, sed fundamentum quo hæc niti solet.

III. « Fictio juris est indubitatæ falsitatis assumptio ex « justa causa, ad inducendum aliquem effectum juris, æquitati « naturali non repugnantem. » (Schmalzgrueber, in tit. 23, libri 2 decret., n. 3.) Sic jus fingit esse natum qui adhuc existit in utero, quando agitur de illius commodo : fingit patrem et filium esse unam personam, cum sint duæ : canonicum qui in studiis est, esse præsentem, cum sit absens : religiosum quoad potestatem exercendi certos actus civiles esse mortuum, cum vere vivat, etc. Ex qua notione satis patet differre præsumptionem a fictione juris.

IV. Distingui solet præsumptio in præsumptionem *hominis,* et præsumptionem *juris*. Prior est conjectura nullo jure expressa aut firmata, sed quam concipit homo, ex facti qualitate et circumstantiis aliquid conjiciendo et assumendo pro vero, donec aliud demonstretur ac doceatur. Posterior, quæ legibus est expressa ; id est, quando suppositis certis circumstantiis, lex

tem adsit præsumptio *juris et de jure,* necesse non est ut lex expresse dicat, non esse admittendam probationem in contrarium; sed sufficit ut dicat præsumptionem esse *violentam* seu *vehementem;* imo, ut volunt aliqui, sufficit dici in lege præsumptionem *plene probare.*

Exempla utriusque præsumptionis passim occurrunt in libris decretalium. Est, verbi gratia, præsumptio *juris tantum,* qua præsumitur baptizatus, qui inter christianos natus est atque educatus, prout habetur capite ultimo tituli 43 *de Presbytero non baptizato,* libri 3 decretalium. Item qua præsumitur legitimus, qui natus est ex uxore, cum qua maritus cohabitavit, prout habetur lege *Filium* (6, ff. *de His qui sui vel alieni juris*).

Præsumptio *juris et de jure* est, qua mulier per annum cum dimidio cohabitans viro, cui coacta nupserat, præsumitur in illud libere consensisse; etenim adhærere ipsi tenetur, nec admittitur postea ad probandam violentiam; perinde ac si ab initio libere consensisset; prout habetur capite *Ad id* (21, *de Sponsalibus*).

Quæstio 2ª. — *Quinam sint effectus præsumptionis, tum juris, tum juris et de jure?* — I. Præsumptio *juris tantum,* eum pro quo stat liberat a probandi onere, idque onus transfert in adversarium; et nisi is contrarium probet, debet proferri sententia (in civilibus saltem) juxta juris præsumptionem.

II. Effectus præsumptionis *juris et de jure* sunt : *primo,* ut *regulariter* probationem in contrarium non admittat; *secundo,* ut excludat appellationem : ubi enim non admittitur probatio in contrarium, frustra appelleretur; *tertio,* non admittit juramentum ejus contra quem stat; *quarto,* juxta eam proferri debet sententia.

III. Diximus contra præsumptionem juris et de jure *regulariter* non admitti probationem : nam admittitur in certis casibus, nempe :

1° Admittitur probatio *indirecta;* qua nempe probatur dumtaxat non adesse, quæ allegatur, juris et de jure præsumptionem.

concordant doctores.

5° Quando opponi potest instrumentum publicum.

6° Tandem contra præsumptionem *juris et de jure* admittitur probatio, si is pro quo stat dicta præsumptio, in id consentiat, id est, oppositionem non faciat.

Pro quibus omnibus exceptionibus, vide Schmalzgrueber (in tit. 23, libri 2 decret., n. 12).

Quæstio 3ª. — *An in causa criminali ex nudis præsumptionibus sententia ferri et Reus condemnari possit?* — Circa gravissimam eam quæstionem triplex existit doctorum sententia.

I. *Exponitur sententia negans.* — Sententia hæc contendit Reum non posse condemnari ob præsumptiones, quantumvis violentæ illæ sint; sed esse absolvendum hoc ipso quod nulla contra ipsum reperiatur proprie dicta probatio. Doctores autem qui eam sustinent (inter quos Pirrhing et Engel), nituntur his rationibus : 1° Canone *Nos* (1, causæ 2, q. 1), ubi ex sancto Augustino sic habetur : *Nos in quemquam sententiam ferre non possumus, nisi aut convictum aut sponte confessum.* 2° Capite *Lit-*

Pœnis), ubi aperte habetur ad pœnalem sententiam non esse deveniendum, nisi Reus fuerit confessus, vel probationibus clarissimis convictus. 5° Lege ultima tituli *de Probationibus* Justinianei codicis, ubi ad ferendam sententiam condemnatoriam in criminalibus requiruntur probationes indubitatæ, et luce meridiana clariores. 6° Hac ratione : quod præsumptiones quantumvis vehementes sint, hoc ipso quod non sint probationes proprie dictæ, omnino certum non faciunt Reum deliquisse; unde si condemnetur, absolute accidere posse ut injusta sit condemnatio; quo stante periculo, ex ipso jure naturali prohiberi ne condemnatio pronuntietur.

II. *Exponitur sententia affirmans.* — Hæc sustinet posse condemnari Reum ex nudis præsumptionibus, modo sint violentæ et moralem certitudinem inducant. Nititur 1° capite *Ex litteris* (12, *de Præsumptionibus),* ubi ex actibus adulterio propinquis judicatur adulter manifestus. 2° Lege ultima tituli *de Probationibus* in Justinianeo codice, ubi ad condemnationem in criminalibus statuitur sufficere etiam indicia. 3° Capite *Sicut* (1, *de Præsumptionibus),* ubi tanquam noxium habendum esse dicitur, eum qui delictum commisit, sed dicit *ludens feci;* cujus proinde *mala intentio* in patrando crimine videtur ex sola præsumptione judicari. 4° Hac ratione : quod præsumptiones quando violentæ seu vehementes sunt, probationibus æquivaleant, ac proinde eumdem effectum sortiri debeant.

III. *Exponitur tertia sententia.* — Hæc tenet puniri quidem posse Reum ex violentis præsumptionibus; non tamen pœna ordinaria, sed minori ad arbitrium judicis. Pro quo adducitur caput 10 et caput 14, *de Purgatione canonica;* necnon lex *Vim passam,* ff. *de Adult.*

IV. Stante illo doctorum dissidio, putavit Schmalzgrueber hoc modo distingui posse : 1° ob *levem* præsumptionem nemo condemnari potest etiam ad pœnam ordinaria minorem. 2° Ex præsumptione *juris et de jure* potest Reus condemnari ad pœnam etiam ordinariam; quia nempe lex in hoc casu vult præsumptionem haberi pro veritate; unde nisi talis præsumptio

vera probatio : si posterius, absolvendus omnino est Reus ; et nec ad minorem ordinaria pœnam condemnari juste potest, ne forte condemnatio hæc in innocentem cadat.

Quæstio 4ª. — *Quænam tradi soleant præsumptionum regulæ?* — Maximi interest, ad recte reddendam justitiam, ut judex scite discernat an, qualis, et pro qua parte stet præsumptio. Ad quod doctores sequentes regulas, tum ex jure positivo, tum ex jure naturali depromptas, tradere solent.

Regula 1ª. — *Si indicium tale sit, ut rarissime contingat illud stare sine re præsumpta, oritur præsumptio violenta.* — Verbi gratia, si testes deponant se vidisse aliquem solum cum sola, nudum cum nuda, in eodem lecto jacentem, oritur violentissima de adulterio præsumptio ; quia indicia hæc vix unquam accidunt quin cum dicto facinore conjungantur.

Regula 2ª. — *Si indicium ordinarie quidem cum re præsumpta conjungatur, sed tamen identidem contingat non conjungi, præsumptio inde orta est communis, non vero violenta.* — Verbi gratia, qui homicidium patrat, præsumendus est illud fecisse

naria qualitas exigitur : hi
præsumitur idoneus donec
quiratur qualitas extraordina
et communiter non habent,
nouico vel in sacra theologi
banda est.

Regula 5ª.—*Facta de qu*
in meliorem partem interpret
tur in capite 2, tituli 41, l
ex se indifferentibus, qui
sunt, licet tales esse possi
quam præsumitur, sed pr
præsumitur bona fides, do
pariter præsumitur recte
de quovis officiali, quoad
quod recte administraverit
pro se habent causæ illæ
tia, causa matrimonialis, in

Verbi gratia, ubi olim fuerunt termini confinium, etiam hodie esse præsumuntur, nisi probentur mutati. Qui olim possedit, etiamnum atque ex eodem titulo possidere præsumitur, etc.

Regula 4ª. — *Qualitas quæ naturaliter inest homini, semper adesse præsumitur, donec probetur contrarium.* — Verbi gratia, naturale et ordinarium est cuilibet homini ut sit sui compos; unde donec probetur aliquem in alienationem mentis incidisse, mente sanus præsumendus est. Item clericis naturale est ut sint apti ad beneficia ecclesiastica, pro quibus nulla extraordinaria qualitas exigitur : hinc si quis beneficium impetravit, præsumitur idoneus donec contrarium probetur. Atvero si requiratur qualitas extraordinaria, id est, quam clerici naturaliter et communiter non habent, verbi gratia, lauream in jure canonico vel in sacra theologia, hæc non præsumitur, sed probanda est.

Regula 5ª.—*Facta de quibus dubium, ex quo animo facta sint, in meliorem partem interpretari debemus.* — Expresse ita habetur in capite 2, tituli 41, libri 5 decretalium. Hinc in actibus ex se indifferentibus, qui nempe per se et intrinsece mali non sunt, licet tales esse possint ob pravum finem, delictum nunquam præsumitur, sed probandum est. Et sic in possidente præsumitur bona fides, donec contrarium probetur. Judicium pariter præsumitur recte factum; et generatim præsumitur de quovis officiali, quoad ea quæ spectant ad officium ejus, quod recte administraverit. Item generatim præsumptionem pro se habent causæ illæ quæ dicuntur *favorabiles;* verbi gratia, causa matrimonialis, in qua præsumitur pro valore matrimonii donec contrarium probetur; causa venditi, in qua præsumptio stat pro parte emptoris, etc.

Regula 6ª. — *Quilibet præsumitur bonus, nisi probetur malus.* — Satis per se patet. Nonnullas tamen regula hæc exceptiones patitur. Verbi gratia, si præsumptio bonitatis vergat in præjudicium tertii, locum non habet : et sic judex qui est cognatus vel familiaris uni ex partibus, præsumitur injuste in favorem hujus partis judicaturus, atque ex hac præsumptione ab altera

Sæpe contingit ut litigans sufficienter intentum suum probare nequeat : quare, ne ex probationum defectu, quod suum est assequi aliquis prohibeatur, salubriter institutum est, ut juramentum, vel a parte, vel a judice deferatur alteri litiganti, sicque decidatur lis quæ aliter decidi nequit. *Omnis controversiæ finis* (ait sanctus Paulus, ad Hebr., 6, 16) *ad confirmationem est juramentum.* Et Caius jurisconsultus (lege *Maximum* 1, ff. *de Jurej.*) : *Maximum remedium expediendarum litium in usum venit jurisjurandi religio.* Hinc ne trunca remaneat de judiciis ecclesiasticis tractatio, exponendum etiam est quisnam sit et quomodo reguletur jurisjurandi in re judiciaria usus.

QUÆSTIO 1ª. — *Quid et quotuplex sit juramentum?* — I. Definiri potest, *invocatio Dei in testimonium de veritate rei quæ asseritur.* Et ita quoad sensum theologi et jurisconsulti communiter. Differt a voto, quo non invocatur Deus in testimo-

1° *Assertorium* et *promissorium,* quorum vocabulorum sensus satis per se patet.

2° Juramentum *assertorium* duplex est : *Litis decidendæ,* et *in litem* æstimandam. Prius est illud quod præstatur a parte litigante ad finiendam litem. Posterius est quo rei alicujus, de qua in judicio controvertitur, æstimatio fit cum juramento; verbi gratia, quando quis jurat rem ablatam valere tanti.

3° Juramentum *litis decidendæ,* subdividitur in judiciale, et extrajudiciale; prout in judicio vel extra judicium, ad litem finiendam adhibetur.

4° Tandem juramentum *judiciale* litis decidendæ, iterum distinguitur, *in voluntarium,* quod ex libera partium voluntate locum habet; et in *necessarium,* quod judicis auctoritate præstandum injungitur.

Quæstio 2ª. — *Quæ sit norma juramenti extra-judicialis?* — 1° Adhibetur præcipue ab iis qui, probationibus aliis destituti, et metu expensarum, ad finem controversiæ sponte properant.

2° Potest ejusmodi juramentum deferre et suscipere quicumque potest pacisci et de re controversa libere disponere.

3° Pars cui defertur, illud recusare potest.

4° Deferri potest regulariter in omni re controversa. Datur tamen exceptio ab hac regula circa triplicem causarum speciem :

Primo, quoad causas matrimoniales : nam deferri quidem potest juramentum de matrimonio contrahendo : item de servando matrimonio semel inito, de cujus valore dubium intervenit; quia nempe in arbitrio partium est matrimonium ex defectu consensus invalidum, positivo consensu revalidare : sed præstari juramentum nequit non standi matrimonio; quia si valide contractum fuit, in potestate partium non est ipsum dissolvere.

Secundo, quoad professionem religiosam : pro qua idem dicendum ac de matrimonio.

Tertio, quoad causas criminales : Nam admittunt quidem

doctores posse in iis causis juramentum ab Actore deferri; et tunc prodest Reo contra personam dumtaxat Actoris; non autem contra alios, verbi gratia, contra judicem qui contra Reum ex officio procedere vellet : sed an possit Reus illud Actori deferre, controvertitur: nonnuli enim putant id Reo non licere, quia eum non sit dominus vitæ suæ et suorum membrorum, non potest juramentum Actori deferendo, sese periculo mortis aut mutilationis exponere. (Vide Schmalzgrueber, in tit. 24, libri 2 decret., n. 117.)

5° Effectus juramenti extra-judicialis est decisio causæ controversæ. Is enim qui deferente adversario juravit rem esse suam, aut se debitorem non esse, victor evadit; nec minus acquirit juris, quam si cum adversario transegisset, aut sententiam judicialem pro se obtinuisset. Ita ut si eadem causa ad judicem postea perferatur, debeat is regulariter judicare juxta id quod juratum est. Qui autem juramentum detulit, si damnum inde patiatur, debet sibi imputare; quia deferendo juramentum, consensit ut lis juxta rem juratam finiretur.

QUÆSTIO 3ª. — *Quæ sit norma juramenti judicialis voluntarii?* — 1° Hoc nomine designatur juramentum, *quod approbante judice pars parti in judicio defert, ea lege ut si jurare ausit, absque ulteriori processu victoriam obtineat.*

2° Semel delatum ab una parte cum assensu judicis, nequit ab altera parte recusari; nisi malit illud deferenti referre.

3° An Actor qui nihil adhuc probavit possit Reo juramentum deferre? Controvertitur (vide Schmalzgrueber, in tit. 24, libri 2 decret., n. 25).

4° Si is cui juramentum defertur, absque justa causa jurare recuset, vel juramentum alteri parti referre, tanquam convictus condemnandus est. Dantur autem aliquæ justæ causæ juramentum recusandi : verbi gratia, si deferenti, vel ob fori incompetentiam, vel alia ex causa actio non competat : si is cui defertur jam plene jus suum probavit per testes, etc. (Vide

ejusmodi justas causas jnramentum recusandi apud Schmalzgrueber expositas, loco cit., n. 31.)

5° Effectus autem jnramenti judicialis voluntarii semel præstiti est, ut vim plenæ probationis habeat; ita nt sententia juxta id quod juratum est ferri debeat; nec possit ab ea appellari.

QUÆSTIO 4ª. — *Quæ sit norma juramenti judicialis necessarii?* — 1° Hoc nomine vocavimns jnramentum *quod judex, causa cognita, ob defectum probationis plenæ, uni ex litigantibus defert.*

2° Deferri potest tam a jndice ordinario quam delegato; et non tantum ad instantiam partis, sed etiam ex officio.

3° Potest jndex illud deferre sive Reo, sive Actori, pront æqnins existimat; quidquid in contrarium dixerint nonnulli jnrisconsulti, quorum alii soli Reo, alii soli Actori deferri posse a judice juramentum existimarunt.

Ut autem facilius discernat judex quomodo in hac re sese gerere debeat, has regulas tradit Schmalzgrucber (in tit. 24, libri 2 decret., n. 43): « *Primo,* si Actor in probatione omnino « defecit, Reus, etsi nihil præstiterit, absolvi debet, etiam « sine juramento. *Secundo,* si Actor præsumptionem pro se ha- « bet, Reo juramentum deferri potest... Probabilins autem « Actori eo casu juramentum suppletorium judex deferre ne- « quit : tum quia Rei favorabiliores potius quam actores ha- « bentur; tum vero maxime quia cum juramentum tantum se- « mi-plene probet, et Actor non semi-plenam probationem, « sed præsnmptionem tantum pro se attulerit, plena probatio « per juramentum non efficeretur. *Tertio,* si Actor semi-plene « probavit intentionem suam, Rens vero nihil probavit, Actori « potins deferendum est juramentnm quam Reo. Colligitnr « ex § *Sane* (ultimi capitis, tituli *de Jurejurando,* libri 2 decre- « talium), ubi dicitur, quod jndex, inspectis circumstantiis « cansarum et personarum, Actori juramentum suppletorium « deferre possit. Nulla autem est major circumstantia, quam « cum Actor intentionem suam semi-plene probavit, Reo contra « nihil probante. *Quarto,* si semi-plena probatio allata est ab

« gratia, quando actor mutuum a se datum Caio plene probat « per peduos testes, et Caius per alios duos testes plene pro- « bat mutuum se ab actore non accepisse, judex attendet ad « qualitatem personarum et alias circumstantias, et illi deferet « juramentum in quo major est probabilitas obtinendæ veri- « tatis. Si omnia sint paria, posset quidem judex Reum absol- « vere; si tamen juramentum deferendum putet, potius Reo « deferet, cujus melior et favorabilior est conditio. »

Quæstio 5ª. — *In quibus causis deferri a judice possit juramentum?* — I. « In supplementum probationis regulariter a « judice deferri potest in quavis causa quæ specialiter jure « non excipitur... Ratio est quia juramentum suppletorium est « de genere permissorum, ac proinde deferri potest in omni- « bus causis non exceptis. »

II. « Excipiuntur autem 1° *Causæ criminales* criminaliter in- « tentatæ. Nam in his, licet Reo ad sui purgationem juramen- « tum a judice deferri possit (capite ultimo, tituli *de Jureju- « rando,* libri 2 decret.), non tamen potest Actori deferri « juramentum suppletorium ad complendam probationem, si

Actori referre. Quæ vide textibus juris probata apud Schmalzgrueber (citato loco, n. 49).

3° Excipiuntur *causæ civiles valde arduæ,* quæ causis criminalibus æquiparantur. Ratio est quia ob suspicionem perjurii, juramentum non faceret semi-plenam probationem.

4° Excipiuntur *causæ matrimoniales.* In his scilicet, si agatur de matrimonio dissolvendo, non defertur juramentum parti ad probandum suppletorie impedimentum dirimens; sed qui petit dissolutionem, plene impedimentum probare debet; alioquin pronuntianda sententia est pro firmitate matrimonii. Si agatur de matrimonio jam inito sustinendo, inutile est deferri juramentum suppletorium illi qui semi-plene probavit omnis impedimenti dirimentis absentiam; cum sustineri debeat matrimonium, ex hoc solo quod *plene* non probetur irritum. Si vero agatur de matrimonio contrahendo, dicit Schmalzgrueber

contra ipsum a judice debeat. 3° Postquam illud juramentum detulit judex, non potest id retractare et permittere ut non præstetur (ex lege *In bonæ* 3, c. *de Reb. credit.*). 4° Semel præstitum dictum juramentum, probationem imperfectam integrat; ita ut sententia ferri debeat pro eo qui juravit. 5° Atvero sententia hæc, *ob nova reperta documenta,* potest quocumque tempore, ac proinde elapso etiam ad appellendum termino, retractari ac rescindi, etiam ab eodem judice, pront disponitur lege *Admonendi* (31, ff. *de Jurejurando*).

Quæstio 7ª.—*Quænam sit norma juramenti in litem?* (Remissive).—1° Jurare in litem, ut supra indicavimus, nihil aliud est quam asserere cum juramento rem, de qua agitur in judicio, valere tanti; verbi gratia, rei ablatæ valorem esse tot scutatorum. Æstimatur autem res, non tantum in seipsa, sed etiam ratione affectionis erga eam, et ratione utilitatis quam afferebat.

2° Quæ dicta sunt de juramento *litis decidendæ*, non sunt omnino juramento *in litem* applicabilia. Quas differentias vide expositas apud Schmalzgrueber (in tit. 24, libri 2 decret., n. 59 et seq.).

Nota 1. — De juramento *promissorio* multæ moventur quæstiones a canonistis, ubi titulum 24 libri secundi decretalium commentariis illustrant. Sed et eam materiam suam faciunt theologi moralistæ. Unde, cum ad rem judiciariam directe non pertineat, illam hic loci prætermittendam duximus. Noscenda autem est judici ecclesiastico theologorum hac de re doctrina, ut cum a litigantibus allegabitur aliquod emissum juramentum promissorium, sciat quid inde juris oriatur, et quænam sit ferenda sententia.

Nota 2. — De probatione *ex confessione* Rei, spontanee in judicio facta, non est cur in particulari disseramus. Patet enim illam esse plenam; imo et reginam probationum eam jurisconsulti vocare solent.

ecclesiastica primum evolvere, debuissemus postea, de variis in particulari judiciorum speciebus disserendo, aliqua ex parte revocare. Ut ergo brevitati consuleretur, visum est generalem de hujusmodi quæstionibus, quæ hic omittuntur, notionem ad ea posterioris partitionis loca remittere, ubi de iisdem quoad aliquam judiciorum ecclesiasticorum speciem dicendi occurret necessitas.

Quoad traditam vero huc usque doctrinam, non unius forte lectoris mentem, subibit cogitatio, minus cauto calamo commotas a me fuisse arduas quasdam quæstiones, quæ pro præsentium temporum ratione nonnullis offensioni esse possint : imprimis nempe ubi proprium sæcularis et ecclesiastici fori objectum determinavimus. Id tamen si forte quis mihi crimini vertendum existimet, perpendat, oro, num ipse scriptorum, qui hac nostra ætate de jure sacro tractant, partes atque officium minus recte intelligat. Etsi enim eos qui rei præsunt

reputat doctrinam catholicam, in medium proferre audeat? Non prudentiæ is metus est, sed qui malesanam potius sapiat, tum de re ipsa catholica, tum de hodiernorum etiam temporum ratione æstimationem. Atque utinam multos, qui se istiusmodi prudentiæ prætextu et larva involvunt, proditores Ecclesia non esset toties experta!

Prout initio tractatus m
sectionibus sex, videlicet
Episcopali recte intelligen
criminali ordinario; 4° de
5° de processu civili eccles

SE

De Curia

Prout initio tractatus monuimus, constat posterior hæc pars sectionibus sex, videlicet : 1° de curia Romana ; 2° de curia Episcopali recte intelligenda et ordinanda ; 3° de processu criminali ordinario ; 4° de processu criminali extraordinario ; 5° de processu civili ecclesiastico ; 6° generali formulario.

SECTIO I.

De Curia Romana (remissive).

ratim ecclesiastica judicia respiciunt, nunc ad particularia gressus faciendus : exponenda scilicet omnino determinata administrandæ justitiæ norma, quam leges ecclesiasticæ sanxerunt. Et quoniam, ut supra monuimus, jurisdicundi formam Romani Pontificis tribunalibus et judicibus propriam, necnon eam qua utuntur religiosi ordines, ad alios tractatus remisimus expendendam, superest ut de recte exercenda ab Episcopis (1) judiciaria potestate juris sacri præscripta pandamus. Gravissimum profecto argumentum, utpote (ex recentiorum præsertim temporum circumstantiis) multis, iisque non levibus difficultatibus, fœtum! Ad quod enucleandum in primis necesse est prænovisse, quid sit et qua forma legitime constitui possit aut debeat *episcopalis curia,* id est tribunal seu tribunalium collectio, in quibus ab ipso Episcopo, vel ipsius nomine, justitia redditur. Eam autem de episcopali curia notionem sub hac sectione tradendam suscipimus.

CAPUT I.

Quando autem vox cu
usurpatur, contradistingu
earum personarum colle
principe rem politicam
luntariam exercent, vel
dum ei honorem et obse
cantur *aulici*. Vox autem
eas dumtaxat personas in
incumbunt.

In italico idiomate du
curia, quæ latinis *aulæ*
Cardinalem de Luca,
n. 1.) Lingua vero gallic
tum pro aula, tum pro f
bulum *courtisans* (aulici)
aliud jam quam adulator

In præsenti ergo capit
palis curiæ formis, inda
fuerit

usurpatur, contradistinguitur ab *aula*. Nam aula dicitur de earum personarum collectione, quæ cum principe et sub principe rem politicam administrant, jurisdictionemque voluntariam exercent, vel saltem cum principe ad præstandum ei honorem et obsequium versantur; quæ personæ vocantur *aulici*. Vox autem curia, quatenus ab aula distinguitur, eas dumtaxat personas indicat, quæ expediendæ rei judiciariæ incumbunt.

In italico idiomate duo pariter occurrunt vocabula *corte* et *curia,* quæ latinis *aulæ* et *curiæ* exacte correspondent. (Vide Cardinalem de Luca, *Il Dottore volgare*, lib. 15, cap. 1, n. 1.) Lingua vero gallica, magis egena, unicam vocem *la cour,* tum pro aula, tum pro forensi curia usurpare cogitur, et vocabulum *courtisans* (aulici), ad pravum sensum detractum, nil aliud jam quam adulatores designat.

In præsenti ergo capite, dum inquirimus de antiquis episcopalis curiæ formis, indagare intendimus, quomodo constituta

debuisse Episcopum, sicut in expediendis aliis arduis negotiis, ita et in administranda justitia, seu exercenda jurisdictione contentiosa, hocce consilio uti; 2° jam longe ante sæculum sextum, Vicarii generalis Episcopi munus in qualibet diœcesi Archidiaconum obiisse; idque non ex mera delegatione, sed vi officii sui, et ita ut jam tum officium illud fuerit perpetuum, a quo scilicet Archidiaconus absque justa causa dejici nequiret.

1° Quod consueverint et debuerint Episcopi, in cognoscendis et judicandis causis, cleri sui cathedralis præsentia et consilio uti, satis ostendimus in tractatu nostro *de Capitulis;* ubi inter alia adduximus celebrem canonem 22 concilii Carthaginensis quarti; *Episcopus nullus causam audiat absque præsentia clericorum suorum : alioquin irrita erit sententia Episcopi, nisi clericorum sententia confirmetur.* Et ne eruditorum hac de re asserta cum earum probationibus hic repetamus, Thomassini dumtaxat conclusionem proponemus : « Ergo presbyteri (in« quit) diaconique civitatum episcopalium, qui clerus erat « superior diœceseos, et quem jam hic donabimus capituli « nomine, quanquam illud eis posterius tantum accesserit; « clerus hic, inquam, in unum corpus, in unum senatum con« siliumque cum Episcopo coibat; cum eoque principe et ca« pite suo, clericisque populisque diœceseos omnibus mode« rabatur. (*Vetus et nova disc.*, parte 1, lib. 3, cap. 7, n. 2.) « Erat enim vere capitulum Episcopi cujusque et Ecclesiæ « cathedralis, clerus ille, illi presbyteri diaconique, qui cum « Episcopo de rebus quibusque deliberabant, qui una clavem « regebant Ecclesiæ, qui causas et judicia nomine ejus agita« bant. » (Ibid., n. 7.) Denominatio ergo illa receptissima, qua capitulum dici solet *consilium natum Episcopi,* de remotissima etiam antiquitate intelligenda est, et exercitio administrandæ ab Episcopo justitiæ imprimis applicanda.

2° Quod autem Archidiaconus, in exercenda contentiosa jurisdictione, Episcopo in Vicarium generalem fuerit, palam facit, inter alios, eruditus Thomassinus (*Vetus et nova disciplina*, .

partis 1, libri 2, capite 17.) Disserens enim *de Archidiaconis*
per quinque priora sæcula, Episcoporum jurisdictionis exerci-
tium ad eos pertinuisse asserit : *Cum* (inquit) *illorum hi impe-*
rium et jurisdictionem administrarent, exererentque in presbyte-
os, in parochos, et in archipresbyteros ipsos (n. 1). Exponens
tem qua de causa, non qui antiquitate inter diaconos, sed
peritia eminebat, in Archidiaconum eligeretur, hanc ratio-
affert : *Quippe qui Episcopi oculus esset et manus, ejusque*
entiosa jurisdictione, et regenda re temporiara, minister et
generalis (n. 3). *Quando scribit Leo Papa, Anatolium*
ono suo concredidisse dispensationem totius causæ et
esiasticæ, ita mihi quidem interpetrandus videtur, ut
um faciat totius administrum jurisdictionis in causis
causæ : *et dispensatorem rerum redituumque tempo-*
ecclesiasticæ (n. 8). Concilium Toletanum post
creta, sic statuit canone 20 : *Hujusmodi consti-*
meminerit Archidiaconus vel præsentibus vel
is suggerendam, ut eam Episcopi custodiant, et
quant. Quem canonem referens Thomassinus
umenta sunt authoritatis Archidiaconorum la-
.

uctor probat Archidiaconi officium per-
tem meram delegationem ad nutum
rum, inquit, *Episcopus instituere solus*
thorare solus non poterat, sine causa et
firmandum varia documenta in me-

generalis, sic a valde remota an-
dex ordinarius; vi nempe officii
n nomine Episcopi exercens :
d hodierni Vicarii generales
les, Archidiaconorum autem

iuo Ecclesiarum exordiis.
eorum potestatem initio

etiam sæculo sic statuebat Alexander III : *Archidiaconis non videtur de Ecclesiastica institutione licere, nisi auctoritas Episcoporum accesserit, in aliquos sententiam promulgare* (capite 5, tituli 23, libri 1 decretalium). In qua decretali locutio hæc *sententiam promulgare* pro stylo hujus temporis, idem sonat ac *excommunicationem pronuntiare;* prout unanimiter intelligunt canonistæ (vide inter alios Gonzalem, in commentario in hanc decretalem), et satis patet ex rubrica præfixa, quæ sic habet : *Archidiaconus de jure communi non potest excommunicare.* Quam autem ex jure communi non habebant Archidiaconi excommunicandi potestatem, eam multis in locis titulo consuetudinis obtinuerunt, ut notat et probat citato loco Gonzalez. Visitandæ autem diœceseos potestas, nonnisi recentiori ævo in ordinariam Archidiaconis cesserat.

Ea ergo fuit a remota antiquitate Episcopalium curiarum forma, ut, præter Episcopum, alius existeret judex, Archidiaconus nempe, jurisdictionem habens, non delegatam, sed ordinariam, id est, a lege et ex titulo ipso officii sui; qui tamen vice Episcopi, et ipsius nomine ac auctoritate, jus dicere censeretur.

« ad modicum tempus susp
parte 1, l. 2, cap. 20, n. 1
« Cæterum, non Vicario
« tione, suam ad se Episco
« potissimum decreto, quo
« causæ, præsertim matri
« Episcopali foro diffinirent
« judicarent. » (Ibid., n. 1(
Ex his Thomassini asse
more suo documenta prof
scopales curiæ subierint,
in locum Archidiaconoru
extitit, præter Episcopum,
jurisdictionem exerceret ;
in revocabilem mutatus es
cio perpetuus erat, pro t
nutum Episcopi revocabili
mutata judicis conditio. (
cœpta, et decimo tertio t

parte 1, l. 2, cap. 20, n. 12.)

« Cæterum, non Vicariorum dumtaxat et officialium crea- « tione, suam ad se Episcopi jurisdictionem revocare ; sed eo « potissimum decreto, quo voluere, ne graviores majoresque « causæ, præsertim matrimoniales, alibi deinceps quam in « Episcopali foro diffinirentur ; cum ante de iis Archidiaconi « judicarent. » (Ibid., n. 10.)

Ex his Thomassini assertis, in quorum probationem multa more suo documenta profert, satis patet quid mutationis episcopales curiæ subierint, ex substitutis Vicariis generalibus, in locum Archidiaconorum. Non minus scilicet quam antea extitit, præter Episcopum, ordinarius judex, qui contentiosam jurisdictionem exerceret ; sed is, cum antea perpetuus esset, in revocabilem mutatus est : amoto Archidiacono, qui in officio perpetuus erat, pro tribunali sedit Vicarius generalis ad nutum Episcopi revocabilis : non sublatum tribunal, sed potius mutata judicis conditio. Quæ disciplinæ immutatio, paulatim cœpta, et decimo tertio tandem sæculo fere ubique completa, in quantum Ecclesiæ bonum cesserit, palam faciunt apud hi-

porro officiales priscam Archidiaconorum in eodem officio perpetuitatem sibi paulatim vindicantes, se ab Episcopis ad nutum revocari non patiebantur; et pro erroneo illo gallicanismi systemate, quod tandiu hujus nationis clerum obcæcavit, a decreto Episcopi ad sæcularem potestatem appellare non erubescentes, parlamentorum auctoritate ac sententia suum, a quo dejecti erant, officium retinere schismatice obnitebantur. *Nec desunt* (ait Thomassinus, *Vetus et nova disciplina*, parte 1, libro 2, cap. 9, n. 4), *vel exempla vel asserta propitia Officialibus, quos incassum tentaverunt Episcopi gradu dejicere.* Ex adverso autem Episcopi confugiebant ad Regem; cui si placuisset Officialibus favere et parlamentorum asserta confirmare, actum erat de Episcoporum jure, Officiales suos ad nutum revocandi. Contrarium tamen contigit. Meminit Thomassinus (citato loco) *leges et diploma regium Ludovici XIII, datum die* 13 *octobris* 1637, *quo Episcopis priscum adseritur jus, suum instituendi et destituendi Officialis:* item *judicium concilii privati* (intellige Regis Galliæ) *quo potestas fit Archiepiscopis et Episcopis abdicandi Officiales suos…, nulla lege addita Episcopis ut pecuniam refundant:* item quasdam *leges et judicia consilii regii et parlamenti, quibus*

officio necessitate, et præs
vices agens Episcopi haber
independens. Si ergo, sicu
Gallia, Officialis communi
signatus fuisset, et ejus trib
sed *vicariatus* vocatus fuisse
canonicam rem existimasse
judicum ex officii perpetui
his similia deliramenta. No
rejicimus, cum et jus com
infra ostendetur) eam voc
nymam receperint. Dicimu
quatenus præberi; ita ut
utile forsan videri possit.
bet in sua diœcesi Episcop

vices agens Episcopi habere debeat tribunal ab ipso Episcopo independens. Si ergo, sicut in aliis passim regionibus, ita et in Gallia, Officialis communi nomine *Vicarii generalis Episcopi* designatus fuisset, et ejus tribunal locusve officii, non officialitas, sed *vicariatus* vocatus fuisset, non forte proxime elapsis annis canonicam rem existimassent nonnulli officialitatem, collegio judicum ex officii perpetuitate inamovibilium conflatam, aut his similia deliramenta. Non tamen ipsum *Officialis* vocabulum rejicimus, cum et jus commune et curiæ Romanæ stylus (ut infra ostendetur) eam vocem tanquam Vicarii generalis synonymam receperint. Dicimus tantum, ex ea erroribus ausam aliquatenus præberi; ita ut hodie in Gallia illam de medio tolli utile forsan videri possit. Quam nominis mutationem a quolibet in sua diœcesi Episcopo decerni posse, dubium non est.

CAPUT II.

DE RECTA NOTIONE VICARIATUS GENERALIS EPISCOPI,

Propositio I^a.—*De essentia Vicariatus generalis Episcopi est aliqua potestas ecclesiastica.*—Conclusio hæc probatione non indigeret, cum per se pateat et nulli controversiæ obnoxia sit. Eam tamen præmittimus, ut a genere summo, sub quo ejusmodi officium comprehenditur, exordientes, genus illud postea restringendo, ad genuinam et omnino determinatam ejusdem officii notionem tuto gressu deveniamus. Patet nempe conclusio, 1° ex ipso *Vicarii Episcopi* nomine : nam esse vicarius, nihil aliud est quam loco et nomine alterius agere ; ergo est facere id quod alter facere potest ; ergo est exercere potestatem alterius propriam ; ergo esse Vicarius Episcopi, est exercere potestatem Episcopi propriam ; sed potestas Episcopi est potestas ecclesiastica ; ergo esse vicarius Episcopi, est posse exercere aliquam potestatem ecclesiasticam ; sed hoc ipsum *posse exercere aliquam potestatem ecclesiasticam* est vera potestas ecclesiastica ; ergo de essentia Vicariatus generalis Episcopi est aliqua ecclesiastica potestas ; 2° idem certum facit unanimis omnium consensus : nunquam enim Vicarii generalis

evincit ipsa eorum denomi
carii, nisi vices agendi off
alterius agit, in hoc ipso e

Ex quo jam patet omni
neralium officium, ab aliis
sterialis, sed stricte propri
scopi ordinariam jurisdicti
parochi.

Propositio III^a. — *Vica*
competit, ut valeat vices Ep
scopalis potestate. — Prob
episcopali destituti, esse
generales, et ut tales a jur
ea facere quæ ordinem E
vis possit aliquis Episcopu
Episcopi, atque ipsius vice
mento ordinis, id tamen
non est, sed accidentale
possit, qui non est consec

Propositio IV^a. — *De e*

carii, nisi vices agendi officium sortirentur : qui autem vices alterius agit, in hoc ipso est ejus minister.

Ex quo jam patet omnino differre ejusmodi Vicariorum generalium officium, ab aliis officiis quibus adnexa, est non ministerialis, sed stricte propria potestas; quale est officium Episcopi ordinariam jurisdictionem obtinentis, et etiam officium parochi.

Propositio IIIa. — *Vicario generali Episcopi essentialiter non competit, ut valeat vices Episcopi agere in exercenda ordinis episcopalis potestate.* — Probatur ex eo quod clerici consecratione episcopali destituti, esse possint et sint de facto, veri Vicarii generales, et ut tales a jure communi agniti : ii certe nequeunt ea facere quæ ordinem Episcopalem requirunt. Unde, quamvis possit aliquis Episcopus constitui Vicarius generalis alterius Episcopi, atque ipsius vices explêre etiam in conferendo sacramento ordinis, id tamen officio Vicariatus generalis essentiale non est, sed accidentale; cum verus Vicarius generalis esse possit, qui non est consecratus Episcopus.

Propositio IVa. — *De essentia Vicariatus generalis est potestas*

et constituit. Hæc tamen essentialis conditio, non sufficit ad omnino in sua specie determinandum vicariatus generalis officium. Quamvis enim quilibet verus Vicarius generalis necessario, et hoc ipso quod talis sit, potestatem habeat exercendæ alicujus episcopalis jurisdictionis, non tamen omnes qui aliquam ejusmodi jurisdictionem exercere valent, sunt Vicarii generales. Vicarius Episcopi foraneus, verbi gratia, exercet et ipse aliquid episcopalis jurisdictionis; et pariter quilibet clericus ab Episcopo delegatus ad cognoscendam et dirimendam aliquam causam, eamdem episcopalem jurisdictionem ex parte explicat : hi tamen nequaquam sunt Vicarii generales Episcopi. Ostendendum ergo remanet quomodo potestas Vicario generali propria exercendæ episcopalis jurisdictionis, a simili aliorum potestate differat.

Propositio V^a^. — *Vicarii generalis Episcopi jurisdictio est essentialiter aliquo sensu universalis quoad territorium seu personas, et quoad causas.* — Nam repugnat in terminis aliquem esse *generalem* alterius Vicarium, nisi possit, in aliquo saltem sensu, *generaliter* vices ejus explere. Istæ autem locutiones *posse generaliter* et *posse universaliter* alterius jurisdictionem

Quam doctrinam, pro c
Layman (in caput *Romana*
« quiritur ad generalem
« corum, seu totius diœce
« ipsi commissa sit. Sin
« solum constitutus sit pr
« generalis; sed jurisdicti
« ctione episcopali, non
« ruralium : ut proinde
« esse possit. Arguitur ex
« Sbrozius (l. 2, *de Vicari*
« *ciis*, parte 5, cap. 8, n.
Propositio VI^a^. — *Vic*
versalitas jurisdictionis st
sumpta. — Duplex nem
neralitas seu universalita
tur exceptionem; et mo
reservationes admittit. Di
rum in sensu juris Vicariu
jurisdictionis universalita

« quiritur ad generalem vicariatum, ut tum generalitas lo-
« corum, seu totius diœcesis, tum vero generalitas causarum
« ipsi commissa sit. Sin vero Vicarius aut Officialis Episcopi
« solum constitutus sit pro civitatensibus, non potest censeri
« generalis; sed jurisdictio ejus censebitur diversa a jurisdi-
« ctione episcopali, non absimilis jurisdictioni Vicariorum
« ruralium : ut proinde nec ipse Sedis Apostolicæ delegatus
« esse possit. Arguitur ex Clementina 2 *de Rescriptis;* et docet
« Sbrozius (l. 2, *de Vicario Episc.*, q. 29), et Garcias (*de Benefi-
« ciis*, parte 5, cap. 8, n. 36). »

PROPOSITIO VI[a]. — *Vicariatui generali essentialis non est universalitas jurisdictionis stricte sumpta, sed dumtaxat moraliter sumpta.* — Duplex nempe distinguenda est jurisdictionis generalitas seu universalitas : stricte sumpta, quæ nullam patitur exceptionem; et moraliter sumpta quæ exceptiones et reservationes admittit. Dicimus autem posse aliquem esse verum in sensu juris Vicarium generalem, cum posteriore tantum jurisdictionis universalitate. Et 1° quidem sufficit jurisdictio-

versalis quoad causas, id est, restrictiones quasdam patiatur. Restrictiones tamen illæ debent esse per modum exceptionis, et jurisdictio debet conferri generaliter seu universaliter : alioquin Vicarius Episcopi ad certas quasdam dumtaxat causas deputatus, non esset Vicarius generalis, sed merus delegatus.

2° Idem videtur dicendum de universalitate quoad territorium ; posse nempe et istam intelligi moraliter, seu cum nonnullis exceptionibus. Contrarium quidem innuere videntur canonistæ, verbi gratia, Leurenius ; qui vult, *ut ad Vicarium generalem requiratur administratio in spiritualibus ei generaliter commissa quoad omnia loca, seu totam diœcesim. Si enim* (inquit) *constitutus solum sit limitate tantum pro iis qui in civitate episcopali degunt, non potest censeri is esse generalis, etsi sic appellaretur... Quia hoc ipso ita restrictus ad civitatem dumtaxat, non faciet idem consistorium cum Episcopo; sed habebit jurisdictionem a jurisdictione Episcopi divisam, eamque delegatam, non absimilem jurisdictioni Vicariorum ruralium.* (*De Vicariis Episcoporum*, cap. 1, quæstione 8.) Hæc tamen doctrina cum thesi nostra non pugnat. Aliud enim est aliquem constitui Vicarium Episcopi limitate *quoad talem dumtaxat locum;* et aliud eum Vica-

neralis seu universalis eju
stricto sensu. Si tamen re
ad medietatem diœceseos
missa Vicario jurisdictioni
pta; ac proinde talis Vica
tus, non autem generalis

Propositio VII°. — U
essentialiter requiritur ut s
in temporalibus. — Vica
etiam, et melius, nuncu
substituit Episcopus ad
ea præsertim quæ ipsius
ejus mensam spectant.
quem in Vicarium gene
exercendam cæteram ju
constituere etiam Vicari
nonnulli antiqui canonista
juris foret Vicarius *genera*
rejicitur, et tenetur Vic
verum Vicarium general

stricto sensu. Si tamen restrictio quoad loca esset notabilis et ad medietatem diœceseos accederet, jam dici non posset commissa Vicario jurisdictionis *universalitas* etiam moraliter sumpta; ac proinde talis Vicarius esset dumtaxat Episcopi delegatus, non autem generalis Vicarius.

Propositio VII[a]. — *Ut quis sit Vicarius generalis Episcopi essentialiter requiritur ut sit Vicarius in spiritualibus, non autem in temporalibus.* — Vicarius Episcopi in temporalibus (qui etiam, et melius, nuncupatur œconomus), ille est quem sibi substituit Episcopus ad administranda bona sua temporalia, ea præsertim quæ ipsius beneficium, seu, ut olim dicebatur, ejus mensam spectant. Potest autem Episcopus eumdem quem in Vicarium generalem in spiritualibus, seu quoad exercendam cæteram jurisdictionem ecclesiasticam elegit, constituere etiam Vicarium in temporalibus. Imo putarant nonnulli antiqui canonistæ id requiri, ut quis vere et in sensu juris foret Vicarius *generalis* Episcopi. Sed ea sententia merito rejicitur, et tenetur Vicarium in spiritualibus tantum, esse verum Vicarium generalem in sensu juris : e contra vero Vi-

scopi, ut actus a Vicario generali gestos Episcopus faciat suos. Idest, ut ii actus eodem modo in jure valeant ac si essent ab ipso Episcopo gesti. Dupliciter nempe Episcopo potest quis pro exercenda jurisdictione substitui : vel enim ita substituitur ut decernatur actus ejus habendos fore tanquam ab ipso Episcopo gestos, vel non. Priori modo substitutio fieret, si Episcopus, verbi gratia, subditis suis ita declararet : *Ad exercendam meam jurisdictionem deputo Caium ; et volo ut quilibet actus ejus jurisdictionalis eodem modo valeat atque eumdem sortiatur effectum, ac si a me ipso gestus fuisset : ab ejus proinde sententiis, non ad me, sed ad meum dumtaxat superiorem patebit recursus aut appellatio.* Posteriori modo substitutio fieret si Episcopus ita statueret : *Valeat Caius jurisdictionem meam exercere : ejus tamen actus non facio meos ; sed si injusti sint, mihi reservo recognoscendos ac corrigendos : unde si quis se ab eo gravatum existimet, ad me recurrat et appellet.* Porro dicimus ad essentiam vicariatus generalis pertinere, ut Vicarius generalis priori modo, seu in priori sensu Episcopo substituatur. Quod sic evinci potest : certum est Vicarium generalem Episcopi a mero delegato essentialiter differe: atqui non differret nisi Episcopus Vicarii generalis actus faceret suos ; ... necesse est ut ipsius

sit idem auditorium utriusq
put 2, tituli 4, libri 1, in s
bunal cum Episcopo, et a
essentialiter differt a judi
diversum, et a quo patet
rius generalis et delegatu

Probatur *minor*, nemp
Episcopus Vicarii sui gen
quod actus jurisdictionale
tanquam ab ipso Episcopo
scopi et Vicarii ejus gener
præcise stat, quod senten
Episcopo proferatur, siv
sententia Vicarii general
ipso prolata. Si ergo ac
Episcopus, diversum eri
jam non est ratio, cur a
pum non possit appellar
conditionis evadunt Vic
rum universalitatem del

Valde autem attenden

put 2, tituli 4, libri 1, in sexto). Porro judex habens idem tribunal cum Episcopo, et a quo nequit ad Episcopum appellari, essentialiter differt a judice, cujus tribunal ab episcopali est diversum, et a quo patet appellatio ad Episcopum : ergo Vicarius generalis et delegatus Episcopi essentialiter differunt.

Probatur *minor,* nempe discrimen hoc evanescere, nisi Episcopus Vicarii sui generalis actus faciat suos. Nam posito quod actus jurisdictionales Vicarii generalis non habendi sint tanquam ab ipso Episcopo gesti, jam falsum est idem esse Episcopi et Vicarii ejus generalis tribunal. Identitas enim illa in eo præcise stat, quod sententia eosdem sortiatur effectus, sive ab Episcopo proferatur, sive a generali ejus Vicario, seu quod sententia Vicarii generalis habenda sit tanquam ab Episcopo ipso prolata. Si ergo actus Vicarii generalis suos non faciat Episcopus, diversum erit utriusque auditorium; ac proinde jam non est ratio, cur a sententia Vicarii generalis ad Episcopum non possit appellari; ac consequenter ejusdem omnino conditionis evadunt Vicarius generalis, et Episcopi ad causarum universalitatem delegatus.

s quocumque titulo et modo competit episcopalis juris-
nis exercitium. 3° Dicitur *generaliter :* et sic Vicarius ge-
s distinguitur ab iis qui eamdem jurisdictionem exercere
unt, nisi limitate quoad certas causas aut certam diœ-
partem. 4° Dicitur *vice Episcopi,* quibus verbis vicariatus
alis restringitur ad speciem jurisdictionis ministerialis seu
alis, non tamen adhuc distinguitur a diversis quibusdam
, verbi gratia, delegatorum generalium Episcopi, quibus
competit ut jurisdictionem episcopalem generaliter et
aliter exerceant. 5° Tandem additur *ita ut actus ejus ab
po gesti censeantur;* quæ nota seu proprietas, utpote soli
o generali Episcopi conveniens, officii hujus veram no-
n ultimatim determinat.

is autem patet præmissam definitionem non esse arbitra-

cretalium, n. 3), dum dicit
« jurisdictio, quæ et ipsa o
« Episcopo creante et insti
« lege seu canone, quia can
« neralem instituendi : nam
« officium aut jurisdictione
« dam, committere potest.

Communius tamen hanc
pro certa tenent doctores.
« dat jurisdictionem Vicar
« caput *Romana* (3, tituli 1
« *liter.* » (Tom. 4, consult
Pignatello, tanquam eidem
Abbas Panormitanus, et V

« jurisdictio, quæ et ipsa ordinaria est, directe provenit ab « Episcopo creante et instituente Vicarium; indirecte vero a « lege seu canone, quia canon auctoritatem dat Vicarium generalem instituendi : nam alioquin nemo Principe inferior « officium aut jurisdictionem suam, jure ordinario exercendam, committere potest. »

Communius tamen hanc sententiam rejiciunt, et oppositam pro certa tenent doctores. « Lex ipsa est (ait Pignatellus) quæ « dat jurisdictionem Vicario generali, secundum glossam in « caput *Romana* (3, tituli 15, libri 2, in sexto), verbo *generaliter*. » (Tom. 4, consult. 37, n. 5.) Citantur autem ibi a Pignatello, tanquam eidem sententiæ adhærentes, Hostiensis, Abbas Panormitanus, et Vestrius. « Quinimo (ait alibi idem

tos, inter quos Sbrozium, Pirrhing, Barbosam, Sanche-
Covarruviam, Fagnanum, Castropalaum, Molinam, Azo-

est autem hæc communior sententia sic vera demon-
: ille censendus est jurisdictionem habere a lege et ra-
officii sui, non autem ab Episcopo, cujus potestas a jure
uni certo et fixo modo quem Episcopus mutare nequit,
minatur : atqui jurisdictio Vicarii generalis a jure com-
determinatur certo modo quem Episcopus mutare ne-
nam hoc ipso quod quis constituatur Vicarius generalis,
npetit (velit nolit Episcopus) jurisdictio *moraliter* saltem
salis quoad causas et diœcesim. Illa vero jurisdictio du-
ensu est, independenter ab Episcopo, de jure determi-
et fixa : 1° quia nisi reservationes expresse apponat Epi-
s, certo et de jure extenditur ad totam diœcesim, et ad

conferre : nam jurisdictio n
etiam (ut infra probatur et c
atqui nullus Principe (id est,
nem suam alteri committere
extra omnem controversiam
rio generali propriam juris
certum sit eam jurisdiction
quem Vicarium generalem
conferri a lege, et nominati
conditionem requisitam, ut
ferat.

Quæstio 2ª. — *Utrum Vi*
habeat jurisdictionem, an ver
troversiæ obnoxia fuit quæ
evasit sententia quæ tene

atqui nullus Principe (id est, Papa) inferior potest jurisdictionem suam alteri committere exercendam *jure ordinario;* quod extra omnem controversiam est : ergo Episcopus nequit Vicario generali propriam jurisdictionem conferre. Cum tamen certum sit eam jurisdictionem conferri dum Episcopus aliquem Vicarium generalem nominat et instituit, sequitur eam conferri a lege, et nominationem episcopalem esse dumtaxat conditionem requisitam, ut lex dictam jurisdictionem conferat.

QUÆSTIO 2ª. — *Utrum Vicarius generalis Episcopi ordinariam habeat jurisdictionem, an vero delegatam.* — Olim quidem controversiæ obnoxia fuit quæstio hæc : jam dudum vero certa evasit sententia, quæ tenet Vicarii generalis jurisdictionem

[...]t officio Vicariatus, non solum dicitur judex ordinarius,
[p]ost Joannem Andream et doctores communiter docet
[...]zius (*de Vicario Episcopi*, l. 1, q. 67, n. 2); censetur-
[...] una et eadem persona cum Episcopo, et facit idem
[...]torium ac consistorium cum illo (cap. 2, *de Consuet.*,
[...]xto; cap. *Romana* 3, *de Appell.*, in sexto); atque habet
[...]dictionem Ordinariam; nec non eamdem quam habet
[...]copus, cum tribunal unius dicatur tribunal alterius,
[...]ona unius persona alterius, idem judex, unum offi-
[...], idem judicium, idemque effectus auctoritate Episcopi
[V]icarii ministerio; et dicitur associatus Episcopo in
[...]dictione; et regulariter potest omnia quæ potest Epi-
[...]us; et cognoscit omnes causas sicut Episcopus; quia
[...]constitutus ad omnia quæ sunt jurisdictionis volun-
[...]e et contentiosæ...; quare a sententia Vicarii generalis

[...]ruviam, Sbrozium, Garciam[...]
Unde revera *communis* dic[...]
tenet Vicario generali *ordin*[...]
Nec attendendi sunt pauci [...]
scriptores; quia in hujusce [...]
per nonnulla heteroclita ca[...]
sententia non arrideat.

II. *Nititur autem dicta sen*[...]
— Nam 1° sic argui potest[...]
ordinaria, si sit una et ea[...]
Episcopi, et nullatenus ab [...]
modi unitas seu identitas; [...]
naria est. Major per se pate[...]
ralis non sit a jurisdictione [...]

Nec minus expresse Monacellus de hac communi canonistarum sententia : Quod enim Vicarius generalis Episcopi *dicatur ordinarius,* et *mandatum habeat a lege,* asserit a doctoribus teneri *communiter* (parte 1, tit. 1, formula 1, n. 30). Immensam autem esse doctorum multitudinem dictæ sententiæ adhærentem, satis perspectum habebit qui legerit Leurenium (*de Vicariis Episc.*, c. 2, q. 69). Nos ex iis qui, tam ab isto auctore quam a Pignatello indicantur, sequentes dumtaxat memorabimus : Glossam, Hostiensem, Archidiaconum, Innocentium IV, Joannem Andream, Azorium, Pax-Jordanum, Barbosam, Ventrigliam, Laymanum, Lotterum, Pirrhing, Sanchesium, Covarruviam, Sbrozium, Garciam. His adde recentiores generaliter. Unde revera *communis* dici potest doctorum sententia, quæ tenet Vicario generali *ordinariam* jurisdictionem competere. Nec attendendi sunt pauci qui citari possunt in contrarium scriptores; quia in hujusce disceptationibus reperiuntur semper nonnulla heteroclita capita, quibus recepta communiter sententia non arrideat.

II. *Nititur autem dicta sententia gravibus et solidis rationibus* — Nam 1° sic argui potest : Vicarii generalis jurisdictio est ordinaria, si sit una et eadem cum jurisdictione ipsiusmet Episcopi, et nullatenus ab ista divisa; atqui certa est ejusmodi unitas seu identitas; ergo dicta jurisdictio revera ordinaria est. Major per se patet : si enim jurisdictio Vicarii generalis non sit a jurisdictione Episcopi divisa, sed una et eadem cum illa, cum jurisdictio Episcopi certo ordinaria sit, proculdubio ordinaria etiam erit Vicarii generalis jurisdictio. Sed neque minus certa est minor, jurisdictionem scilicet Vicarii generalis esse unam cum jurisdictione Episcopi, ita ut ab illa nequaquam divisa sit: nam ii duo judices habent unam et eamdem atque indivisam jurisdictionem, qui ita stricto sensu unum et idem tribunal habent, ut tribunal unius sit omnino de jure tribunal alterius, persona unius persona alterius, sententia unius sententia alterius ; nec possit appellari ab uno ad alterum, quin appelletur ab eodem ad eumdem : atqui hoc modo

m Episcopum valeat appellari : ne ab eodem ad eumdem (...
m auditorium utriusque) appellatio interposita videatur.
certum est per legem ecclesiasticam ita constitui et in-
endam definiri Vicarii generalis jurisdictionem, ut tribu-
us censendum sit tribunal Episcopi, persona ejus persona
opi, sententia ejus sententia Episcopi ; idque adeo stricto
, ut appellatio a Vicario generali ad Episcopum, sit
latio ab eadem persona eodemque judice, ad eamdem
nam eumdemque judicem. Ergo manet eadem atque in-
a jurisdictio, sive a Vicario generali exerceatur, sive ab
copo : est autem ordinaria jurisdictio Episcopi; ergo et
rii generalis ordinaria pariter jurisdictio censenda est.

Idem eruitur ex omnino certa judicis delegati condi-
e. Certum nempe est dari appellationem a delegato ad
gantem. Id patet ex capitibus 27 et 28 tituli 29, libri 1

seu essentialiter, diversam
esse tanquam privilegiatan
speciem. 3° Est regula in
posse causam alteri delegar
excipitur dumtaxat Delegat
sam (62, *de Appell.*), in quo
a Principe caussam valeat ali
cem a Vicario generali Epis
res ; et constat ex capite *Ro*
cujus sensum ita exponit i
« Officialis excommunicati ,
« crimine damnato commu
« excommunicato manente,
« eo recepta hoc facit. » E

esse tanquam privilegiatam aliquam jurisdictionis delegatæ speciem. 3° Est regula in jure certissima, delegatum non posse causam alteri delegare, seu dare judicem ; a qua regula excipitur dumtaxat Delegatus Papæ : constat ex capite *Causam* (62, *de Appell.*), in quo sic habetur : *cum nonnisi delegatus a Principe caussam valeat alii delegare*. Aliunde posse dari judicem a Vicario generali Episcopi indubitatum est apud doctores ; et constat ex capite *Romana* (1, tituli 13, libri 1, in sexto), cujus sensum ita exponit ipsi præfixa rubrica : « Successor « Officialis excommunicati, excommunicatus non est, nisi in « crimine damnato communicet : illa autem quæ exercet, illo « excommunicato manente, non valent, si jurisdictio solum ab « eo recepta hoc facit. » Ex quo legitime concluditur, valida

iurisdictione, expendamus. Certum est ex decreto Triden-
cap. 1, sess. 21, *de Ref. matrimonii*), irritum esse matrimo-
aliter initum *quam præsente parocho, vel alio Sacerdote de*
parochi seu Ordinarii licentia. Quo posito, si Sacra Congre-
Concilii declaraverit valere matrimonium coram sacerdote
parocho, sed licentiam habente a Vicario generali, hoc ipso
nda est declarasse Vicarium generalem esse *Ordinarium*.
si declaraverit valere matrimonium coram ipso Vicario
rali, absque ulla licentia Episcopi aut parochi, celebratum,
valenter declaravit Vicarium generalem esse Ordinarium;
si Vicarius generalis sit *Ordinarius* diœceseos, poterit qui-
valorem matrimonio conferre, cum a Tridentino decreto
requirit præsentiam parochi, vel sacerdotis alterius de
ia parochi aut Ordinarii) non excluditur Ordinarius

monio, lib. 3, disput. 29,
« rescripto Sacræ Congrega
« causa quadam matrimonial
« *gregatio censuit, coram Vic*
« *contrahi posse, perinde ac co*
« rum, pag. 36); tum ex alter
« 26 septembris 1697 : pro
« trimonium inter Principe
« coram Vicario generali, v
« *mative* (ut in libro 47 decre
« misso fit manifestum, quo
« poterat *sub pœna nullitatis*
« interdicere ne controverso
« solutionem Sacr...

matrimo-
cerdote de
ra Congre-
sacerdote
li, hoc ipso
rdinarium.
pso Vicario
elebratum,
rdinarium;
poterit qui-
ino decreto
alterius de

rescripto Sacræ Congregationis sub die 4 junii 1602, in « causa quadam matrimoniali in hæc verba edito : *Sacra Con-* « *gregatio censuit, coram Vicario generali Episcopi matrimonium* « *contrahi posse, perinde ac coram parocho* (ut in libro 10 decreto- « rum, pag. 36); tum ex altero emanato in *Taurinensi matrimonii* « 26 septembris 1697 : promota enim ibi quæstione, num ma- « trimonium inter Principem Carolum..., et Mariam..., initum « coram Vicario generali, validum esset, responsum fuit *affir-* « *mative* (ut in libro 47 decretorum, pag. 454 et seq.). Hoc præ- « misso fit manifestum, quod Episcopus Segnensis, sicuti non « poterat *sub pœna nullitatis,* proprio contrahentium parocho « interdicere ne controverso matrimonio assisteret, juxta re- « solutionem Sacræ Congregationis in *Savonensi* 2 martii 1595

epente et reluctante, mutuus de præsenti ...
atus est. Sacra autem Congregatio, ad quæsitum an con-
t de valore talis matrimonii, die 17 novembris 1736 re-
dit *affirmative*. Nullam sane in hoc casu specialem ab
copo commissionem acceperat Vicarius ille generalis; et
ordinariam jurisdictionem haberent Vicarii generales, cer-
ıvalidum fuisset matrimonium. Cum ergo illud validum
araverit Sacra Congregatio, æquivalenter declaravit Vica-
generali competere ordinariam jurisdictionem.

em ab eadem Sacra Congregatione decisum fuit valere ma-
onium initum coram sacerdote non parocho *de licentia ge-
lis Vicarii;* prout loco citato *Thesauri resolutionum* narratur
verbis : « Cum Vitus... et Maria Elisabeth... matrimonium
ter se per verba de præsenti initum, coram testibus et co-

... aperte Rota ...
ctionem tanquam ordinarian
gratia, decisione 608 coram
nii 1611) hoc modo : « In hi
« dato, Vicarius venit appell
« his quæ non continentur (

Omissis, quæ ulterius con
di, argumentationem sic re
tanquam ordinariam haberi
Episcopi, jamdudum consta
bus; atqui ex hoc solo facto
etiamsi antea in dubium re
certa est sententia quæ tene
tam) esse Vicariorum gener

ctionem tanquam ordinariam habet; prout legere est, verbi gratia, decisione 608 coram Coccino (in causa Pientina 6 junii 1611) hoc modo : « In his quæ veniunt sub generali mandato, Vicarius venit appellatione *Ordinarii :* secus autem in « his quæ non continentur (1); quia in illis est *delegatus.* »

Omissis, quæ ulterius congeri possent, documentis ejusmodi, argumentationem sic resumimus : a romanis dycasteriis tanquam ordinariam haberi jurisdictionem Vicarii generalis Episcopi, jamdudum constat ex eorum praxi et declarationibus; atqui ex hoc solo facto certa evasisset dicta sententia, etiamsi antea in dubium revocari potuisset; ergo jamdudum certa est sententia quæ tenet ordinariam (non autem delegatam) esse Vicariorum generalium jurisdictionem.

itatem moraliter sumptam tollant, valebunt quidem; sed
um constituent in officio meri delegati; non autem Vi-
generalis. Quod certe eveniret, verbi gratia, si Episco-
nedietatis diœceseos causas sibi reservaret.

autem ad ejusmodi restrictiones valde attendendum,
ravissima quæ ex eis oriri possunt quoad praxim conse-
. Nam exempli gratia, si quis Episcopus Vicarii sui po-
tem ita restringat, ut jam dici nequeat moraliter generalis
niversalis, a sententia talis Vicarii non dabitur appellatio
ediate ad Archiepiscopum, sed ad Episcopum; nec poterit
iepiscopus appellationem recipere, utpote quæ non erit
ntentia veri Vicarii generalis, sed meri delegati. Ne ergo
a et difficultates oriantur, satius est ut parcus sit Episco-

desinerent. Confirmatur
exemplo: ii enim, quamvis
constanter in jure vocati Vi

QUÆSTIO 5ª. — *Quomodo*
Archidiacono? — Recte sol
Archidiaconos distinguantu
tio sæculo, cum jam immin
ritas, jus commune fuisse,
tribunali Episcopi, et ab
daretur appellatio. Const
tit. 15, libri 2, in sexto), i
nis vero..., ad suffraganeos
riam (1) *omissis dictis suffr*

exemplo : ii enim, quamvis in officio perpetui, habiti sunt et constanter in jure vocati *Vicarii generales* Episcopi.

QUÆSTIO 5ª. — *Quomodo Vicarius generalis differat ab antiquo Archidiacono?* — Recte solvi nequit quæstio hæc, nisi quoad Archidiaconos distinguantur tempora. Certum est decimo tertio sæculo, cum jam imminui cœpisset Archidiaconorum auctoritas, jus commune fuisse, ut eorum tribunal distingueretur a tribunali Episcopi, et ab eorum sententia ad Episcopum daretur appellatio. Constat ex decretali Innocentii IV (3, tit. 15, libri 2, in sexto), in qua sic statuitur : *Ab Archidiaconis vero..., ad suffraganeos ipsos debet* (*et non ad eamdem Curiam* (1) *omissis dictis suffraganeis*) *appellari : nisi aliud Remensi*

opo; ita ut a prioribus pateret ad Episcopum appel-
d contrarium est quoad hodiernos Vicarios genera-
tem satis fundata sit memorata quoad Archidiaconos
n distinctio, nolumus hic (ne nimium præsens tra-
rescat) expendere.

o 6ª. — *Quomodo Vicarius generalis differat a delega-*
cario foraneo? — Respondeo 1° a delegato ad aliquas
causas, et a Vicario foraneo, essentialiter differt
odo : *Primo,* quia uterque dictus caret jurisdictione
, quæ, ut vidimus, est de essentia vicariatus gene-
ndo, quia uterque habet jurisdictionem divisam et
divisum, a jurisdictione et tribunali Episcopi; ita ut
d Episcopum detur appellatio; cum contrarium exi-

2° Certum est non valere u
nem, quantumvis antiqua sit. S
tali *Non putamus :* in qua not
« valeat consuetudo immemori
« scopum; eo quod consuetudo
« de jure impossibilis atque irr
« vero ac veluti substantia appe
« ad alium, eumque majorem ju
« tem ejusque Vicarius seu Offi
« tribunal habent, adeoque re
« lare » (*de Vicariis Episc.*, cap
3° Etiamsi partes consentian
Episcopum appellatio, non val

2° Certum est non valere ullam in contrariam consuetudinem, quantumvis antiqua sit. Satis patet ex modo citata decretali *Non putamus :* in qua notetur, ait Leurenius, « quod non « valeat consuetudo immemorialis appellandi a Vicario ad Epi« scopum ; eo quod consuetudo quæ est contra substantiam rei, « de jure impossibilis atque irrationabilis judicari debet : ratio « vero ac veluti substantia appellationis in eo consistat, quod sit « ad alium, eumque majorem judicem provocatio. Episcopus au« tem ejusque Vicarius seu Officialis principalis unum idemque « tribunal habent, adeoque repugnat ab hoc ad illum appel« lare » (*de Vicariis Episc.*, cap. 2, quæstio 74).

3° Etiamsi partes consentiant ut fiat a Vicario generali ad Episcopum appellatio, non valebit talis appellatio, et irritus

o tamen sententia illo interlocutoria, non sit mandata utioni); sic etiam Episcopus, cum eamdem jurisdictio- et auditorium cum Vicario habeat, sententiam, quam rius ipse interloquendo pronuntiavit, tanquam a seipso atam corrigere et emendare poterit. Observandum quo- hic, quod a Vicariis detur appellatio ad eorum Princi- s, dum hi sunt supremi principes, non agnoscentes su- orem propter defectum superioritatis. Sic tradit Pax- lanus, a Vicario Papæ ad Papam appellari posse. » (Leu- s, *de Vicariis Episc.*, cap. 2, quæst. 74.)

ESTIO 8ª. — *An Episcopus possit concedere restitutionem in um contra sententiam sui Vicarii generalis : et an Vicarius possit, tum contra suam, tum contra Episcopi sententiam?* —

habetur pro ipsamet senten

Item, a fortiori, Vicarius g tra Episcopi sententiam res

2° Abstrahendo autem a p communi juri scripto, alite

Primo, Episcopus posset Vicarii sui sententiam rest nistrationem habens : porr bri 1 decretalium) *Ordina* presse tribuit potestatem tractandi atque finiendi.

Secundo, Vicarius item g stituere posset; cum (ex

habetur pro ipsamet sententia Episcopi.

Item, a fortiori, Vicarius generalis nec contra suam, nec contra Episcopi sententiam restituere valebit.

2° Abstrahendo autem a prædicta consuetudine, et hærendo communi juri scripto, aliter solvenda foret quæstio : nempe,

Primo, Episcopus posset et contra suam, et a fortiori contra Vicarii sui sententiam restituere. Est enim Ordinarius administrationem habens : porro decretalis *Causa* (9, tituli 41, libri 1 decretalium) *Ordinariis administrationem habentibus* expresse tribuit potestatem causas restitutionis in integrum tractandi atque finiendi.

Secundo, Vicarius item generalis contra suam sententiam restituere posset ; cum (ex supra probatis) ejus jurisdictio sit ordinaria, ac proinde inter *Ordinarios administrationem haben-*

quidem appellari, sed supplicari ad Episcopum. — Non satis cohærenter hac de re locuti mihi videntur nonnulli anctores. Leurenius, verbi gratia, postquam (capite 2, *de Vicarius Episcop.*, quæst. 77) generaliter sustinuit non esse locum ejusmodi supplicationi, postea (quæst. 79) admittit supplicari posse tum propter gravamen illatum a Vicario generali, tnm ratione nullitatis sententiæ ab eo pronuntiatæ. Diligenter ergo expendenda quæstio est, atque imprimis ab ambiguitate quam præsefert discriminanda.

Qnadruplicem nempe ob finem concipitur fieri posse dictam ad Episcopum supplicationem : 1° ut obtineatur gratia, id est, remissio pœnæ per sententiam Vicarii generalis impositæ; 2° nt obtineatur restitutio causæ in integrum; 3° ut Episcopus irritet Vicarii generalis sententiam, quatenus ipso jure nullam ; 4° ut eam irritet quatenus injustam. Quæstionem quoad istos quatuor casus expendamus.

1° Potest fieri supplicatio ad Episcopum in hunc finem ut obtineatur gratia : certnm est enim posse Episcopum alicni a Vicario generali condemnato gratiam facere, id est, pœnam ad quam damnatus est condonare.

2° Quæstio an possit fieri supplicatio ab obtinendam restitutionem in integrum, recidit in quæstionem (sub numero 8 modo tractatam) an Episcopus possit contra sententiam Vicarii sui generalis restituere; atque eodem modo est solvenda.

3° Item quæstio, an possit fieri supplicatio ad Episcopum, nt nullam Vicarii sui generalis sententiam declaret, pendet ab altera quam infra tractamus (sectione 5, cap. 2, § 1, q. 2), utrum nempe querela nullitatis tractari possit a judice Ordinario qui sententiam pronuntiavit, an vero ad judicem appellationis necessario deferenda sit. Loco antem indicato ita concludimus : attento *jure scripto,* querela nullitatis, tum ab Ordinario qui sententiam tulit, tum a judice appellationis cognosci potest et dirimi. Ex *hodiernis vero moribus* introductum, ut de ea solus judex appellationis pronuntiet. Hinc, ad supplicationem quod attinet, si a prædicta consuetudine abstra-

Vicarii ad Episcopum, mutando vocem *appello* in vocem *supplico*, intentum consequeretur.

Secundo, recursus ad judicem diversum ut injusta prioris sententia corrigatur, quocumque nomine vocetur, est vera et proprie dicta appellatio: sed supplicatio de qua agimus nihil aliud est quam recursus in dicto sensu; ergo est vera appellatio. Cum ergo prohibeatur appellatio a Vicario generali ad Episcopum, prohibita etiam censenda est præfata supplicatio contra injustam Vicarii generalis sententiam.

Equidem nonnulli canonistæ, inter quos Layman (in caput *Non putamus* 2, *de Consuetud.*, in 6), existimarunt, *propter gravamen illatum a Vicario generali supplicari posse Episcopo; eo quod rejecta appellandi facultate, concedatur saltem querelæ seu*

causa. — Respondendum affirmative; ...
rum sententia, de qua nulla movetur difficultas. Quamvis enim nequeat Episcopus, quin Vicarius generalis talis esse at, ita jurisdictionem ejus per reservationes restringere, n non sit moraliter universalis, potest tamen per modum ptionis et reservationis, in hac aut illa causa eam restrin- Ergo potest Vicario suo generali jurisdictionem adimere d causam coram ipso pendentem, et quoad causam ali- adhuc integram. Quod si faciat, jam non poterit Vica- generalis in ejusmodi causa sese intromittere.

ÆSTIO 11ª. — *Num appellari possit a delegato Episcopi ad rium generalem.* — Controvertitur, ut videre est apud enium (*de Vicariis Episc.*, cap. 2, q. 81). Mihi tamen vi- ...

QUÆSTIO 12ª. — *Num Vica nicato, suspenso, vel interdicto* Respondendum negative, cu « Ratio est quia unum idemq « rii illius; adeoque sicut pe « nem, etc. Episcopi suspen « illius... Extenditur respon « spendatur etiam quoad « quoque ad subvicarium se « spensa quoque sit istius su *de Vicariis Episc.*, cap. 2, q pum fuisse nominatim exc excommunicatus vitandus ...

Quæstio 12ª. — *Num Vicarius generalis, Episcopo excommunicato, suspenso, vel interdicto, jurisdictionem exercere possit.* — Respondendum negative, cum communi doctorum sententia. « Ratio est quia unum idemque est tribunal Episcopi et Vica« rii illius; adeoque sicut per excommunicationem suspensio« nem, etc. Episcopi suspenditur jurisdictio, ita etiam Vicarii « illius... Extenditur responsio, ita ut Vicarii jurisdictio su« spendatur etiam quoad negotia jam incepta. Extenditur « quoque ad subvicarium seu substitutum Vicarii... Ita ut su« spensa quoque sit istius subvicarii jurisdictio. » (Leurenius, *de Vicariis Episc.*, cap. 2, q. 89.) Supponitur autem Episcopum fuisse nominatim excommunicatum : si enim non sit excommunicatus vitandus, sed toleratus, jurisdictionem retinet ; ac proinde eam etiam retinet ejus Vicarius generalis

ad conservandum munus suum, a Vicario suo; sicut e
ra Vicarium ab Episcopo pendere, supra adnotavimus.
nde, causa quæ Vicarium reddit suspectum, potest esse
ino ab Episcopo aliena. Quis non videt, verbi gratia, ra-
em recusandi Vicarium ut suspectum, ex eo quod sit co-
us uni ex litigantibus, minime afficere Episcopum qui
m litiganti nullatenus est cognatus? Ergo nisi causa su-
onis extendatur etiam ad Episcopum, nequaquam is
sari poterit ex eo quod suspectus sit Vicarius. Quando au-
causa suspicionis communis est Episcopo et ipsius Vicario,
, verbi gratia, uterque alteri ex litigantibus cognatus sit,
sari quidem poterit ea de causa Episcopus; non autem

Cum in nonnullis regionib
generalem ab Officiali distingu
set erronea opinio, diversam
ctionem seu potestatem. Qu
in praxi sequi possent absona
exquirendum est in quo præc
cialis et Vicarii generalis di
in aliqua jurisdictionis differe
penes utrumque potestate, c
dam extrinseco, dictæ potest
rente.

Propositio. ...

Cum in nonnullis regionibus vigeat consuetudo Vicarium generalem ab Officiali distinguendi, facile mentem subire posset erronea opinio, diversam esse utriusque muneris jurisdictionem seu potestatem. Qui error nisi præcaveretur, multa in praxi sequi possent absona et anticanonica. Diligenter ergo exquirendum est in quo præcise stet apud dictas regiones Officialis et Vicarii generalis discrimen; et an reponendum sit in aliqua jurisdictionis differentia, an vero eadem remanente penes utrumque potestate, differant dumtaxat ex facto quodam extrinseco, dictæ potestatis identitatem nullatenus auferente.

Propositio Iª. — *De jure communi Vicarii generalis et Officialis nomina synonyma sunt, et idem omnino officium exprimunt.*

...r negligens in hac re ...

m, sic statuitur : Antiquior Episcopus ex suffraganeis *omum et Vicarium idoneos* possit constituere. Quibus, et equentibus etiam locutionibus, aperte indicant Tridentini es, se per *Officialem* et *Vicarium generalem* idem prorsus lexisse.

robatur 2°, ex communi doctorum consensu : « Vicarius neralis Episcopi (ait Ferraris), in jure appellatur etiam ficialis. » (Ad vocem *Vicarius generalis,* art. 1, n. 2.) Item renius (*de Vicariis Episc.*, cap. 1, quæst. 17) : « Vicarius eneralis et Officialis (intellige principalis) idem significant ; in effectu nulla inter eos nisi in nomine versatur differen- ... (ibi autem citat Laurenius plurimos canonistas idem docen-

non autem contentiosam, Epi... cere potest, nullatenus stat ... *universalis;* habet quippe du... ctionis partem : ergo nequit ... generalis.

Hinc Vicarius qui ab Epis... strictive ad voluntariæ juris... foret Vicarius generalis, se... candæ forent dispositiones ... quæ generalem Episcopi Vic...

Propositio IIIa. — *Non po... tiosam dumtaxat jurisdictione...*

non autem contentiosam, Episcopi jurisdictionem valide exercere potest, nullatenus stat jurisdictio Episcopi *generalis* seu *universalis;* habet quippe dumtaxat dimidiam illius jurisdictionis partem : ergo nequit esse verus, in sensu juris Vicarius generalis.

Hinc Vicarius qu iab Episcopo deputaretur expresse et restrictive ad voluntariæ jurisdictionis exercitium, nequaquam foret Vicarius generalis, sed merus delegatus; ipsique applicandæ forent dispositiones juris quæ delegatum, non autem quæ generalem Episcopi Vicarium respiciunt.

Propositio IIIª. — *Non potest facere Episcopus, ut qui contentiosam dumtaxat jurisdictionem valet exercere, sit verus Officialis in sensu juris.*—Nam, ex propositione prima, Officialis proprie

opi revocabilem; et cum Officialis idem sit in jure ac ge-
is Vicarius, certa est pariter Officialis revocabilitas; ergo
t Episcopus utrumque revocare, si officium suum modo
præscripto non expleat. Ergo si, jussus ab Episcopo talem
taxat jurisdictionem exercere, ulterius procedat, poterit
oc Episcopus eum exauctorare.

d antequam revocetur, valebunt actus jurisdictionis con-
osæ ab eo gesti, qui jussus est solam voluntariam jurisdi-
em exercere ; et vice versa valebunt actus jurisdictionis
ntariæ illius, qui jussus est solam contentiosam exercere;
e pendet ab Episcopo ut actus illi sint irriti. Nam ex hy-
esi, uterque est verus Vicarius generalis seu verus Offi-

« ex usu tamen et consuetu
« riæ Apostolicæ, litteræ S
« mittuntur Vicariis Episco
« dispensationum Matrimon
« aliquod aliud ad gratiam),
« Hispaniam, Galliam, Ger
« cam, etc.) dirigantur, sem
« betur terminus *Officiali*
« *rabilis fratris nostri Ep*
« simpliciter : *dilecto filio*
« destinatæ ad regiones cis
« Hungariam, Dalmatiam,

« ex usu tamen et consuetudine, tam datariæ quam cancella-
« riæ Apostolicæ, litteræ Sedis Apostolicæ (quæ semper com-
« mittuntur Vicariis Episcoporum, sive beneficiales sint, sive
« dispensationum Matrimonialium, sive continentes mandatum
« aliquod aliud ad gratiam), si ad regiones ultramontanas (puta
« Hispaniam, Galliam, Germaniam, Angliam, Poloniam, Afri-
« cam, etc.) dirigantur, semper inscribuntur Officiali, sive adhi-
« betur terminus *Officialis :* verbi gratia : *dilecto filio vene-*
« *rabilis fratris nostri Episcopi Monasteriensis Officiali ;* vel
« simpliciter : *dilecto filio Officiali Monasteriensi.* Litteræ vero
« destinatæ ad regiones cismontanas (verbi gratia, ad Italiam,
« Hungariam, Dalmatiam, Albaniam, Sclavoniam, Cyprum,
« Cretam, et partes Orientales, item Siciliam, Corsicam, Sardi-

raliter haberet, qui dicitur Vicarius generalis, esset merus gatus, ut supra ostendimus: et idem dicendum de Officiali. *bjicies*. In Gallia, Officialis olim, non tantum de facto non cebat nisi contentiosam jurisdictionem, sed nec poterat de exercere alteram: et vice versa Vicarius generalis. *ondeo* 1° Nego assertum donec probetur. *Respondeo* 2° Si n aliqua diœcesi Galliæ se rem habuisse probetur, distin-: et ibi Officialis Vicariusque generalis fuerunt meri dele- concedo; et fuerunt verus Vicarius generalis verusque cialis in sensu juris, nego. *Respondeo* 3° Etiamsi olim in Gal-d juris particularis ex consuetudine introductum fuisset, eputatus cum sola contentiosa jurisdictione pro vero Offi-

et in sensu juris; ac conse Officiali cum *generalitate* juri

Ex dictis patet insuper, n diversa formula utatur in Officiali; sed potest eadem communi Vicarii generalis n inter utrumque decernere, lam voluntariam, alteri ut exerceat. De quo præcept ipsa deputationis formula, cessæ jurisdictionis *general* forte deputatus pro mero d

et in sensu juris; ac consequenter de Vicario generali seu Officiali cum *generalitate* jurisdictionis deputato.

Ex dictis patet insuper, necessarium non esse ut Episcopus diversa formula utatur in constituendo Vicario generali et Officiali; sed potest eadem formula utrumque deputare sub communi Vicarii generalis nomine; postea vero distinctionem inter utrumque decernere, præcipiendo oretenus uni ut solam voluntariam, alteri ut solam contentiosam jurisdictionem exerceat. De quo præcepto non expedit mentionem fieri in ipsa deputationis formula, ne ex eo videatur restringi concessæ jurisdictionis *generalitas,* et sic dubium oriatur num forte deputatus pro mero delegato habendus sit.

Formulam autem ipsam deputandi Vicarii generalis habes

Episcopus Vicarium generalem constituere; 4° quotuplex constitui possit Vicarius generalis; 5° qua forma constitutio hæc fieri debeat.

§ 1.

Quis valeat Vicarius generalis constitui, seu de requisitis ad ejusmodi officium qualitatibus.

QUÆSTIO 1ª. — *An et quatenus requiratur ut sit clericus?* — Certum est non posse assumi in Vicarium generalem nisi clericum. Id constat ex eo quod laici ecclesiastica negotia tractare prohibeantur, prout statuitur capite *Decernimus* (2, *de Judiciis*), aliisque pluribus juris textibus.

Unde quod saltem tonsuratus esse debeat Vicarius generalis
est unanimis doctorum sententia. « Potest nihilominus pu
« laicus de licentia et concessione Papæ esse Vicarius gener
« lis Episcopi in spiritualibus. Potest enim Papa laico dema
« dare causas clericorum etiam criminales. » (Leurenius,
Vicariis Episc., cap. 1, q. 37.) 2° Non tamen requiritur u
in majoribus minoribusve ordinibus constitutus. Est pa
unanimis doctorum sententia; quæ in eo fundatur, quod
extet lex ecclesiastica, ad jus commune pertinens, quæ i
cessarium fecerit; aliunde vero simplex tonsuratus sit
jurisdictionis spiritualis. 3° In regnis tamen Hispaniarum
rius generalis debet esse sacerdotali ordine insignit
constitutione *Decet Romanum* Clementis VIII, quæ ho
quoad hoc vigere censenda est. 4° Quoad hodiernas
Ecclesias nulla mihi occurrit ratio dubitandi quin vi
commune, id est, quin possit in Vicarium generalen
simplex tonsuratus. Nihil enim in Concordato anni 18
ritur de Vicariis generalibus statutum. Solius autem
potestatis ordinationes seu decreta, vim non habe
tandi juris ecclesiastici. 5° Cum clericis, majoribus
nondum initiatis, illicitum non sit uxorem ducere,
ter canonistas quæstio, utrum clericus hic et nunc

Similem quæstionem movent canonistæ de clerico, qui, dum esset magistratus sæcularis, pronuntiavit sententiam sanguinis. Quam resolutam reperies apud Leurenium (*de Vicariis Episc.*, cap. 1, q. 46), in hunc sensum : si nundum clericus dictam sententiam pronuntiavit, debuit dispensationem irregularitatis obtinere, ad primam tonsuram recipiendam : obtenta autem hac dispensatione, nulla alia indigebit ut possit Vicarius generalis constitui. Si jam clericus erat, cum dictam sententiam pronuntiavit, cecidit quidem etiam tunc in irregularitatem ; non tamen ideo amisit clericalia privilegia; unde et poterit, absque dispensatione, Vicarii generalis munus obire.

QUÆSTIO 2ª. — *Quænam in Vicario generali requiratur ætas.* — Respondeo : requiritur ætas 25 annorum inchoatorum. Probatur primo capite *Licet*, et capite *Cum in cunctis, de Elect.*,

defectum patitur, posse cum dispensatione Episcopi promoveri ad ordines minores et ad beneficium non curatum Id expresse decernitur capite 1, tituli 11, libri 1, in sexto. 2° Absque dispensatione Pontificia non potest promoveri nec ad majores ordines, nec ad beneficia curam animarum habentia, prout expresse etiam decernitur citato capite. Ergo absque Pontificia dispensatione nequibit illegitimus assumi in Vicarium generalem. Sed remanet secundaria quæstio solvenda, an scilicet sufficiat obtentam a Papa fuisse dispensationem ad sacros ordines, ut absque nova dispensatione possit illegitimus vicariatu generali fungi? Negative respondet Leurenius (*de Vicariis Episc.*, cap. 1, q. 44), qui sigillatim probat, dispensatum a Papa ad ordines etiam sacros, non esse dispensatum ad beneficia curata : dispensatum a Papa ad beneficia curata, non esse dispensatum ad dignitates : dispensatum a Papa ad dignitates, non esse dispensatum ad dignitates curam animarum adnexam habentes. Cum ergo vicariatus generalis sit dignitas curata, illegitimus ex dispensatione Papali factus sacerdos, non poterit absque nova dispensatione Pontificis constitui Vicarius generalis.

QUÆSTIO 4ª. — *Utrum Vicarius generalis debeat esse doctor, et in qua facultate.* — 1° Difficultate non caret quæstio illa ; ita etiam ut in varias sententias abierint doctores, dum alii negant requiri ullam lauream; alii affirmant requiri doctoratum vel in theologia, vel in jure canonico; alii in jure sacro gradum necessarium existimant; ut videre est apud Leurenium (*de Vicariis Episc.*, cap. 1, q. 49).

2° Certum est nullum extare juris textum, quo expresse decernatur laureæ necessitas, quoad Vicarium generalem Episcopi. Nam caput 16, sessionis 24 Tridentini concilii, exigit quidem doctoratum *saltem in canonico jure;* sed ibi sermo est de Vicario capitulari, non de Vicario generali Episcopi. Unde recte Cardinalis de Luca (ad Tridentinum, discursu 51, n. 14), de Vicario generali Episcopi loquens, ita affirmat : *Tametsi nullibi cautum sit quod debeat esse doctor.*

« scopus ipse theologus sit et non jurista (Sacra Congregatio
« Episcoporum, in Cajacensi, 11 maii 1594; et in una Montisfa-
« lisci, 12 augusti 1650). Nec sufficit (Vicarium generalem)
« esse theologum (Sacra Congregatio Episcoporum, in Sur-
« rentina, 15 novembris 1605); et interim donec provideatur,
« datur doctor pro consultore. Aliquando tamen Sacra Con-
« gregatio Episcoporum concessit posse Episcopum tenere
« Vicarium non doctorem, alias tamen idoneum, præsertim
« dum Episcopus jurista residet (eadem Congregatio, in Tra-
« guriensi, 15 junii 1590; et in Oriensi seu Oritana, 29 maii
« 1593). »

De stylo Sacræ Congregationis Episcoporum et regularium, mandandi Episcopis ut habeant Vicarium generalem docto-

sitionis (ad hic) est quæstio, numquid regularis possit
gi in Vicarium generalem Episcopi. Et quidem motivum
bitandi non inde oritur quod ambiguum sit an exigatur
entia proprii superioris : etenim undique certum est, re-
arem non posse extra religionem officium assumere abs-
e ejusdem superioris placito, ex supra adductis juribus,
potissime ex Sancto Concilio Tridentino (c. 5, sess. 25, *de*
ul.). Verum inter se non conveniunt doctores, an hujus-
di vicariatus officium sit in jure expresse regularibus ve-
im.
Et quidem fratres Ordinis minorum omnino non posse eligi
Vicarios generales Episcoporum, etiam de licentia supe-

« cium Vicarii assumeretur
« quid ejusdem gesta sint v
« niunt, quod concurrente c
« religiosi Vicarii valida cen
« Hæc quidem, mero jure
« si praxim et Sacrarum Co
« tendere velimus, regulari
« gularium deputationem in
Id firmat citatus auctor plu
gationum responsiones. Tu
« cularibus circumstantiis S

« Verum si monachus absque sui superioris licentia ad offi-
« cium Vicarii assumeretur, non conveniunt doctores, num-
« quid ejusdem gesta sint valida. Omnes tamen merito conve-
« niunt, quod concurrente communi errore, gesta hujusmodi
« religiosi Vicarii valida censeantur.

« Hæc quidem, mero jure inspecto, docent doctores. Verum
« si praxim et Sacrarum Congregationum sensum, ut decet, at-
« tendere velimus, regulariter improbatam esse hujusmodi re-
« gularium deputationem in Vicarios generales dicendum est. »
Id firmat citatus auctor plures memorando dictarum congre-
gationum responsiones. Tum addit : « Verumtamen ex parti-
« cularibus circumstantiis Sacra Congregatio Episcoporum in-
« dulgere benigne solet, ut Episcopi assumere valeant regulares
« in suos Vicarios. »

5. 2° Etiamsi agatur de parocho, in ipsa episcopali civitate
am animarum habente, communiter negant doctores posse
n in Vicarium generalem assumi; ex ea nempe ratione, quod
e duo officia ordinarie et regulariter non possint debito modo
ul adimpleri. Vide Ferrarium (ad vocem *Vicarius generalis,*
1, n. 27), Leurenium (*de Vicariis Episc.*, cap. 1, q. 54);
non ea quæ diximus in tractatu *de Capitulis,* pagina 579,
ndo de Vicario capitulari. Citati autem auctores varias al-
nt, ad firmandam conclusionem hanc, Sacrarum Congre-
onum Romanarum declarationes. Et præterea in tomo 23
sauri resolutionum Sacræ Congregationis Concilii, pagina 5,

« exercenda, in diœcesi u
« rum et rituum, juxta capu
« est supra. Verum de Epis
« sim, illiusque actualem a
« bitari potest. Videturque
« parocho; cum et ipse o
« detrimentum patiatur p
« scopo in curandis ovibu
« *Consult.* 22, n. 1) quod
« interea quo operitur con
« suam Ecclesiam. » (Leu

« non tantum in pontificalibus, sed et pro reliqua jurisdictione « exercenda, in diœcesi ubi sunt populi diversarum lingua- « rum et rituum, juxta caput *Quoniam, de Officio ordin.*, dictum « est supra. Verum de Episcopo, qui et ipse propriam diœce- « sim, illiusque actualem administrationem habet, merito du- « bitari potest. Videturque eadem esse in eo ratio, quæ est de « parocho; cum et ipse oves proprias habeat, quarum cura « detrimentum patiatur per servitium impensum alteri Epi- « scopo in curandis ovibus illius... Tenet Pignatelli (tom. 3, « *Consult.* 22, n. 1) quod possit munus Vicarii gerere, saltem « interea quo operitur commodam occasionem transeundi ad « suam Ecclesiam. » (Leurenius, *de Vicariis Episc.*, cap. 1, q. 55.)

QUÆSTIO 8ª. — *An Vicarius generalis esse possit nepos Episcopi,*

editæ; nec fidendum est auctoribus multis qui ejusmodi
sionės circumferunt. 3° Videndum præterea esset, an re-
a ad quæstionem juris generaliter decidendam faciant.
Iabemus quidem decretum concilii Romani anni 1725, quo
uitur : *Episcopi in Vicarios generales suos, fratres, aut nepotes,
propriæ episcopalis urbis cives non eligant* (tit. 8, cap. 2); at
odus hæc provincialis dumtaxat fuit; ac proinde jus com-
ne determinandi vim non habet; quamvis magnæ auctori-
s sit ejusmodi provinciale decretum, ad persuadendum
scopis minus expedire, ordinarie saltem, ut consangui-
s ad dictum officium deputent. 5° Cum ergo certo illud li-

« rentur famosi doctores ac
« muneribus, in regione sint
cilium Tridentinum, discurs
2° Concordat Pignatellu
« originarius civitatis, vel d
« neralis? Respondeo nega
« decreta, cum in genere,
« *Originarius civitatis vel di*
« *propter consanguinitates,*
« *attinentias, potest deviare*
« *reddere partibus*

« multo magis fieri deberet Sede vacante; quoniam ita eligerentur famosi doctores ac personæ quæ, ex aliis jam peractis muneribus, in regione sint in magna æstimatione. » (Ad concilium Tridentinum, discursu 31, n. 21.)

2° Concordat Pignatellus (tomo 9, consult. 162) : « An originarius civitatis, vel diœcesanus possit esse Vicarius generalis? Respondeo negative. Extant enim hac de re plura decreta, cum in genere, tum in specie tenoris sequentis : « *Originarius civitatis vel diœcesis, non potest esse Vicarius : nam propter consanguinitates, affinitates, familiaritates, et alias attinentias, potest deviare a recto tramite justitiæ, vel certe se reddere partibus suspectum*. Ita Sacra Congregatio super Episcopis et regularibus, in Hostunensi, 28 julii 1587 ; in Spala-

« permittitur (lege ultima *Codicis, de Crim. sacril.;* et lege 3 « *Codicis, de Divers. offic.*, lib. 12)... Nec suffragatur quod « Episcopi prædecessores retinueriut Vicarios diœcesanos : « quia non est exemplis judicandum : » Ab hac generali regula concedi quandoque Episcopis dispensationem adnotat ibidem citatus auctor his verbis : « Solet tamen aliquando « eadem Sacra Congregatio dispensare, ut Episcopus, præser- « tim residens, tenere possit Vicarium diœcesanum, dummodo « non præbeat occasionem querelarum; idque multis de cau- « sis : quod Episcopus adhuc extraneum idoneum invenire ne- « quiverit : quod Vicarius exterus non cito possit accedere : « propter fructuum Ecclesiæ tenuitatem : propter aeris intem- « periem : propter notitiam bonarum qualitatum talis Vicarii « diœcesani. »

3° Adeo concordes reperio doctores cæteros (1) in admittenda eadem doctrina tanquam certa, et (quod peremptorium præcipue est) in attestando facto de memoratis declarationibus et decretis Sacræ Congregationis Episcoporum et regularium, ut nequaquam possim declinare conclusionem hanc : *De jure communi, non licere Episcopo in Vicarium generalem eligere diœcesanum, absque Pontificia dispensatione :* Quod jus commune hodiedum etiam vigere omnino censendum videtur; nisi forte quis alicubi contraria et legitime præscripta consuetudine abrogatum jus illud sustineat; cujus tamen abrogationis probatio videtur valde difficilis.

4° An vero, non tantum ut licite possit quis constitui generalis Vicarius, sed etiam ad actuum ipsius validitatem requiratur ut sit exterus, non reperio ab auctoribus discussum. Puto id requiri ad liccitatem tantum, cum non probetur dictam conditionem sub pœna nullitatis exigi.

Nota. Quod Pœnitentiarius nequeat esse simul Vicarius generalis Episcopi, diximus in tractatu *de Capitulis*, pag. 126.

(1) Vide inter alios Ferrarium (ad vocem *Vicarius generalis*, art. 1, n. 34), et Leurenium (*de Vicariis Episc.*, capite 1, p. 47).

« Glossa (in Præfationem *Distinctionis* 20, verbo *Imperitis*). « Alias si Episcopus indoctum et ad officium ineptum deputa-« ret, graviter peccaret, ut communiter tradunt Navarrus... « Riccius... Garcias... Et ratio convincens est; quia scientia « ad regimen est simpliciter necessaria... Judex imperite ju-« dicando in jure certo, facit litem suam, et tenetur ad inte-« resse partis...; quia imperitia annumeratur culpæ. Caveant « propterea Episcopi, ne pretio, aut precibus, sive alia quavis « suadente ratione, inducantur ad assumendum Vicarium, qui « ætate, moribus et doctrina non sit gravis. Et quanquam « ætas 25 annorum sufficiens in jure reputetur, tamen difficile « est, quod in ista ætate quis sit aptus... Non inficior tamen « quod non possit aliquis juvenis hujusmodi ætatis acri ingenio

faciens, aliquid theologiæ vix perfunctorie prælibaverat, ipso suæ in presbyterum ordinationis die, deputationis in Vicarium generalem litteras accepit, cujusdam matronæ manu sibi traditas.

§ II.

A quo possit Vicarius generalis constitui.

Quæstio 1ª. — *An quilibet in sua diœcesi Episcopus possit Vicarium generalem constituere?* — Respondeo affirmative; estque id extra omnem omnino controversiam. Constat 1° ex titulo *de Officio Vicarii,* in sexto; 2° ex praxi Sacrarum Congregationum romanarum, quæ hanc Episcoporum facultatem tanquam omnino certam recipit et supponit; 3° ex praxi insuper universali, et unanimi doctorum consensu.

Neque objicias, nullum Ordinarium, Principe inferiorem, posse suam jurisdictionem alteri committere, generaliter et *jure ordinario* exercendam; ex quo juris principio inferri debeat, licere dumtaxat Episcopis delegatos sibi substituere, non autem Vicarios generales proprie dictos, id est, ordinariam jurisdictionem et idem cum Episcopo tribunal habentes. Nam allegatum juris principium (cæteroquin certissimum) probat solummodo non potuisse Episcopos ex propria sua auctoritate Vicarios generales constituere, et debuisse id facultatis ex lege (ex Pontificia nempe concessione) ipsis obvenire. At de facto ita fuisse lege canonica et auctoritate Pontificia dispositum, omnino certum est, prout constat citato titulo *de Officio Vicarii* in sexto, et aliis allegatis probationibus. Unde sedulo distinguendæ sunt illæ duæ quæstiones; *an Episcopus facultatem ejusmodi habeat*, et, *quo jure eam habeat?* Præmissa objectio priorem quæstionem non attingit; sed probat tantum quomodo resolvenda sit posterior.

Quæstio 2ª. — *An Episcopus Vicarium generalem constituere possit absque consensu et consilio Capituli.* — Respondeo, quoad

« tum in creatione Vicarii Episcopi, ut satis indicat Sbrozius
« (l. 2, q. 55, n. 2), ubi ait : Vicarius Episcopi non fit a solo
« Episcopo, sed cum consensu et auctoritate Capituli, et sic
« ab universitate, quæ in capitulo et Episcopo consistit. Nec
« dicatur, quod Vicarius Episcopi a solo Episcopo fiat (ex capite 1, cum glossa, *ne Prælati vices suas,* et capite 2, *de Officio Vicarii,* in sexto) : quia, ut inquit Bero, per illa jura non
« excluditur capitulum, a quo Vicarius de jure fieri dicitur :
« vel respondetur secundum Bero, quod illa jura loquantur
« de consuetudine, secundum quam hodie Episcopi adversus
« capitula omnia jura, quæ eis competebant, usurparunt, ut
« dicitur in capite *Ea noscitur, de his quæ fiunt a Prælato sine*
« *consensu Capituli.* Qua consuetudine, ut per Sbrozium, sic
« stante, hodie Episcopus non dat jurisdictionem Vicario, sed

habet proprium Episcopum? — Quoad priorem Admini-
em ita Leurenius : « Respondeo affirmative; quia suc-
in Ordinaria jurisdictione Episcopi, et æquiparatur,
d potestatem, Capitulo Sede vacante (Pirrhing, ad tit.
fficio Vicarii, n. 29, in fine). » Quoad posteriorem Ad-
ratorem, qui nempe a Papa constituitur adhuc vivo
o diœcesis Episcopo, sic habet citatus auctor : « Dubita-
videtur id posse, quia gerit jurisdictionem et potesta-
ordinariam Episcopi, qui id potest. » (Leurenius, *de
is Episc.*, cap. 1, q. 24.)

ESTIO 4ª. — *An Papa soleat quandoque Vicarium genera-*

« et regularium in una civi
« in Mediolanensi, 8 februari
« bris 1605; in Bismianensi,
« 5 augusti 1650). »

QUÆSTIO 5ª. — *An Episco
possit ante adeptam possessi*

1° Nequit Episcopus Vicariu
ptam Sedis possessionem, eti
Episcopus, et bullas instituti
omnino certa doctorum sen
Vicarius generalis, art. 1, n.
cap. 1, q. 29; et alios

« illum removere potest. (Sacra Congregatio Episcoporum « et regularium in una civitatis Castellanæ, 2 aprilis 1591; « in Mediolanensi, 8 februarii 1594; in Jovanensi, 17 septem- « bris 1605; in Bismianensi, 18 martii 1632; in Motulensi, « 5 augusti 1650). »

Quæstio 5ª. — *An Episcopus Vicarium generalem constituere possit ante adeptam possessionem, vel ante consecrationem.* — 1° Nequit Episcopus Vicarium generalem constituere ante captam Sedis possessionem, etiamsi fuerit jam a Papa renuntiatus Episcopus, et bullas institutionis receperit. Est communis et omnino certa doctorum sententia (vide Ferrarium ad vocem *Vicarius generalis*, art. 1, n. 17; Leurenium, *de Vicariis Episc.*, cap. 1, q. 29; et alios ab istis duobus citatos). Sequitur ex eo quod Episcopus ipse jurisdictionem valide exercere nequeat,

mus; tum quid concludendum videatur indicabimus.

Excepto casu quo Episcopus teneatur et negligat Vicarium ralem constituere, nequit ejusmodi Vicarius a Metropoli- constitui. « Archiepiscopus (ait Layman in caput *Romana* 1, li de *Officio Vicarii,* in sexto, n. 1) in diœcesibus suffraga- orum jurisdictionem nullam exercet; cum non sit judex dinarius diœcesanorum nisi in habitu, seu respectu quo- mdam emergentium eventuum, verbi gratia, si ad ipsum pelletur. Consequenter non potest Archiepiscopus in diœ- sibus Coepiscoporum Officiales aut judices creare super usis in futurum emergentibus: quia hæc institutio Officia-

Metropolitana potestas olim mensam immunitionem pass episcoporum jus, ex antiqu dumtaxat collectione, non contentis, dimetiri. Quæ a dictis canonistis citatum q. 7; desumitur enim parit dumtaxat de œconomo. T dentinæ Synodi, agit de V Canonicis deputando; cuj per Capitulum non expedia Sed de Vicario generali Epi

Metropolitana potestas olim multo major fuerit et postea immensam immunitionem passa sit, non potest hodiernum Archiepiscoporum jus, ex antiquis illis decretalibus, in gratianea dumtaxat collectione, non autem in collectione Gregorii IX, contentis, dimetiri. Quæ rationes attingunt pariter alium a dictis canonistis citatum textum, caput nempe *Nova* 16, q. 7; desumitur enim pariter ex collectione Gratiani, et agit dumtaxat de œconomo. Tandem caput 16, sessionis 24 Tridentinæ Synodi, agit de Vicario capitulari, sede vacante, a Canonicis deputando; cujus nominatio, si tempore debito per Capitulum non expediatur, ad Metropolitanum devolvitur. Sed de Vicario generali Episcopi, ne verbo quidem in toto hoc capite quidquam insinuatur. Corruit ergo dictæ opinionis fun-

...ctores pre-
...icabimus.
...gat Vicarium
a Metropoli-
...out *Romana* l.
...ibus suffraga-
...non sit judex
...espectu quo-
...a. si ad ipsum
...scopus in dio-
creare super
...titutio Offici-
...co jurisdictio-

unt non teneri Episcopum, absolute loquendo, sibi Vica-
generalem constituere. Alii volunt eum ad id teneri
n extra casum necessitatis. Alii tandem distinguunt in-
asum quo Episcopus commode potest per seipsum omnia
ceseos negotia expedire, et casum quo id nequit, sive
l satis peritus ipse non sit, sive ob diœcesis amplitu-
m, negotiorumve molem: et in posteriori hypothesi
ere ab Episcopo constitui Vicarium generalem, non
em in priori sustinent. Quorum canonistarum enumera-
em vide apud Leurenium, citato loco. Recentiores au-
, prout Reiffenstuel (in lib. 1 decret., tit. 28, n. 65) et

bernatio ipsarum rerum eccle
ejusdem ecclesiæ dispergi.
faciunt, ibi agi de admini
autem de Vicario generali
detur caput *in Nona* (22, ca
cilium Hispalense II, ne la
indecorum est laicum Vicariu
elesia judicare; quæ verba a
œconomos intelligendos ess
tum caput attente legatur,

res cum arbitrio sui Episcopi ; ut non sine testimonio sit gubernatio ipsarum rerum ecclesiasticarum, et ex hoc eveniat res ejusdem ecclesiæ dispergi. Sed ipsamet hæc verba palam faciunt, ibi agi de administratore bonorum Ecclesiæ, non autem de Vicario generali proprie dicto. Magis ad rem videtur caput *in Nona* (22, causæ 16, q. 7); quo decernit concilium Hispalense II, ne laici assumantur in *œconomos*, quia *indecorum est laicum Vicarium esse Episcopi, et sæculares in Ecclesia judicare ;* quæ verba aliquatenus innuunt per ejusmodi œconomos intelligendos esse Vicarios generales. Si tamen totum caput attente legatur, videbitur eas locutiones *Vicarium Episcopi;* et *judicare in Ecclesia,* restringendas esse ad vicariatum et judicaturam quoad bona temporalia Ecclesiæ tantum,

ctam assumant. Quæ certe verba de Vicariis generalibus
e intelligenda sunt. Ergo 1° textus juris positivi qui af-
solent, nullatenus probant dictam Episcoporum obliga-
n Vicarios generales sibi constituendi. 2° Neque probatur
ligatio ex jure naturali : nam jus naturale postulat qui-
it Episcopus, qui per seipsum par non est toti admini-
æ diœcesi, aliorum opera utatur : atvero nullatenus
oit ut hi Episcoporum auxiliatores Vicarii generales esse
nt, potius quam meri delegati. Haud dubium quin Epi-
s legi naturali satisfaciat, si virorum idoneorum suffi-
numero jurisdictionem suam deleget, aliquas dumtaxat

« gotia explere per semetip
« coram Cavalerio. » (In col
Monacellus posuit ad calcem
n. 2.)

Diximus autem in thesi, no
generalem constituendi, qu
dentem. Nam si forte non re
dicta obligatio. Unitas enim
curam necessaria est : cui
Episcopus relinquendo divis
ctionem. Nec pariter suffice

« gotia explere per semetipsum; ut in decisione 418, n. 10, « coram Cavalerio. » (In collectione decisionum Rotæ, quas Monacellus posuit ad calcem partis 2 sui operis, decisione 3, n. 2.)

Diximus autem in thesi, non existere obligationem Vicarium generalem constituendi, quoad Episcopum *in diœcesi sua residentem*. Nam si forte non resideat, tunc ex jure naturali fluit dicta obligatio. Unitas enim regiminis ad rectam diœceseos curam necessaria est : cui unitati sufficienter non consuleret Episcopus relinquendo divisam inter plures delegatos jurisdictionem. Nec pariter sufficeret relinquere delegatum *ad universitatem causarum :* quia ab isto daretur appellatio ad delegantem, qui utpote absens, nequiret eas appellationes expedire.

« relinquere valet, qui vices suppleat sui ipsius. » (Apud Monacelli, loco citato, decisione 4, n. 2.)

§ IV.

Quotuplex constitui possit aut debeat Vicarius generalis.

Prænotandum. — Quod in una diœcesi, quantumvis ampla, possit Episcopus unicum dumtaxat Vicarium generalem constituere, extra controversiam est, et sequitur, a fortiori, ex eo quod posset, ut probavimus, nullum assumere. Excipitur tantum rarissimus casus, quo extarent in diœcesi diversæ linguæ diversique ritus populi; quia tunc, ob expressam juris dispositionem supra memoratam, tenetur Episcopus pro istis populis constituere Vicarium generalem, et quidem Episcopum. Hinc duæ solummodo remanent hic solvendæ quæstiones: 1° an possit Episcopus plures Vicarios generales constituere; 2° an in casu duarum diœceseon principaliter unitarum, unum Vicarium in unaquaque constituere teneatur.

QUÆSTIO 1ª. — *An possit Episcopus plures Vicarios generales in una diœcesi constituere?* — 1° Certum est concordes in ea re doctores non fuisse, prout testatur Monacellus his verbis : « An plures Vicarii generales in eadem diœcesi ab Episcopo « constitui possint? Affirmant Zecchius, Riccius, Barbosa, « Pax-Jordanus, Pirrhing. Negant alii, quos sequitur Nicolius...; « nisi adesset in loco consuetudo, vel agatur de Episcopo qui « habeat unitas duas diœceses. At omnes in hoc conveniunt, « quod Episcopus non possit habere plures Vicarios vel tribu- « nalia juxta numerum dominiorum temporalium, ad quæ diœ- « cesis se extendit. » (Parte 1, tit. 1, formula 1, n. 34.)

2° Abstrahendo a Sacrarum Congregationum romanarum stylo et declarationibus, mihi videtur sustinendum, posse ab Episcopo plures constitui Vicarios generales, etiam citra titulum consuetudinis. Nam certum est (per titulum *de Officio*

Congregationis Concilii declarationes quæ rem certam fecerunt, ratio quoad utrumque omnino diversa militat. Si plures nempe statuantur capitulares Vicarii, periclitatur regiminis unitas. Secus autem Sede plena; quia etsi tunc plures sint Vicarii generales, unicus est Episcopus. Non ergo mihi probari posse videtur obligatio Episcopi unicum dumtaxat constituendi Vicarium generalem, nisi forte exhibeantur in hunc sensum claræ Congregationum romanarum declarationes.

3° Ego vero ejusmodi declarationes nullas novi quæ rem sufficienter dirimant (1).

Quæstio 2ª. — *An duabus diœcesibus principaliter unitis, teneatur Episcopus duos Vicarios generales constituere?* — Rota pluries negative respondit, argumentans a fortiori, ex eo quod

r vero possit Episcopus voce duntaxat generalem Vica- constituere. Quam quæstionem sufficienter resolvit Mo-us hoc modo : « Quamvis Vicarius Episcopi dicatur judex narius, et habere mandatum a lege (...doctores commu-); nihilominus debet in scriptis constitui et deputari : quia sit necessaria scriptura, sed ad probationem in casu a partibus ejus auctoritas super aliquo, speciali de jure copo reservato, negaretur, vel alias in dubium revoca-r. Periculosa est enim doctrina Ventrigliæ (in praxi, e 2, annot. 14, n. 52), ubi conatur probare, quod si au-itas Vicarii negetur, aut de ea opponatur, postquam

jus commune a Vicario general mandato Episcopi; 3° item ea stica noluit a Vicario generali pus in id specialiter consentir quæ vi mandati generalis Vic sibi expresse Episcopus rese mus.

§

Tanquam regula generalis admittendum

mus quænam sit pars jurisdictionis episcopalis, quam noluit jus commune a Vicario generali posse exerceri, absque speciali mandato Episcopi; 3° item ea indicabimus quæ lex ecclesiastica noluit a Vicario generali expediri posse, etiamsi Episcopus in id specialiter consentiret; 4° præcipuarum materiarum quæ vi mandati generalis Vicario generali subsunt, nisi quam sibi expresse Episcopus reservaverit, catalogum subjungemus.

§ I.

Tanquam regula generalis admittendum est, posse Vicarium generalem quidquid potest Episcopus, exceptis quæ jus excepta voluit, vel quæ Episcopus sibi expresse reservavit.

æ Episcopus sibi reservavit.

autem hocce principium valde attendendum quando agi-
e dimetienda et determinanda Vicariorum generalium
ate. Indicat enim ad ejusmodi determinationem recte
di, non dicendo *quid possit* Vicarius generalis, sed dicendo
on possit; idest exceptiones, quæ in ipso episcopalem ju-
ionem limitant, exponendo.

d vero dictum generale principium communiter a do-
us tanquam certum tradatur, satis patebit ex sequentibus
nii verbis : « Vicarius generalis Episcopi quid possit eo

mandato Episcopi, secundo,
set, etiam accedente speciali
plere. Priorum limitationum
ponimus. Alteram sub § 5 desc
dictas limitationes tradendi
unamquamque suis probation
stire. At cum sint numero plur
modi nimium immorando fas
atque ultramodum excrescer
cum ii pauci quorum interest
suis probationibus firmatas, V

ne posset aliqua valide exercere absque speciali mandato Episcopi; secundo, prohibendo ne aliqua alia posset, etiam accedente speciali Episcopi mandato, valide explere. Priorum limitationum speciem in hoc paragrapho exponimus. Alteram sub § 5 describemus. Quoad modum autem dictas limitationes tradendi hæsimus dubii, num deberemus unamquamque suis probationibus et idoneis documentis vestire. At cum sint numero plurimæ, timuimus ne minutis ejusmodi nimium immorando fastidium lectoribus ingereremus, atque ultramodum excresceret tractatus moles : præsertim cum ii pauci quorum interest omnino exploratas habere, et suis probationibus firmatas, Vicarii generalis potestatis determinationes, obvios habeant libros, qui ejusmodi auctoritates et argumenta satis indicant. Dictarum ergo limitationum enume-

inquirendi, corrigendi, aut puniendi aliquorum excessus, seu aliquos a suis beneficiis, officiis, vel administrationibus amovendi, transferri nolumus in eumdem, nisi sibi specialiter hæc committantur. Hinc ut dictam potestatem habeat Vicarius generalis, requiritur eam ipsi specialiter ab Episcopo in mandato concedi.

2. Neque potest absque speciali mandato, etiamsi ipse sit Episcopus, exercere ea quæ sunt ordinis episcopalis, ut consecrare ecclesias et altaria, Chrisma et oleum sanctum conficere, sacramentum confirmationis et ordinis conferre, calices consecrare, et alia hujusmodi.

3. Neque synodum congregare.

4. Neque constitutiones synodales mutare.

5. Neque visitationem diœcesis facere.

6. Neque exigere cathedralicum, aut charitativum subsidium.

7. Neque conferre beneficia. Constat ex capite *Cum in generali* (3, tituli 13, libri 1, in 6), ubi sic decernit Bonifacius VIII : *Officialis aut Vicarius generalis Episcopi beneficia conferre non possunt, nisi beneficiorum collatio ipsis specialiter sit commissa.*

8. Neque beneficia unire, neque uniones revocare, neque Ecclesias dividere.

9. Neque beneficia erigere, neque jurispatronatus fundationi consensum præstare.

10. Neque præsentare ad beneficium jurispatronatus, ad Episcopi præsentationem pertinens.

11. Neque parochias erigere.

12. Neque in creatione novæ dignitatis auctoritatem præstare.

13. Neque imponere pensionem super beneficiis, in casibus in quibus id posset Episcopus.

14. Neque dare alicui parocho imperito Vicarium coadjutorem, ad formam concilii Tridentini (sess. 21 *de Ref.*, c. 6). Ita cum multis Ferrarius (adv. *Vicarius gen.*, art. 2, n. 36); sed hoc infra impugnamus.

et conventus in dioecesi.

20. Neque concedere licentiam alteri Episcopo exercendi Pontificalia.

21. Neque indulgentias concedere.

22. Neque interdicta relaxare, sive sint ab homine, sive a jure.

23. Neque concedere dimissorias pro recipiendis ordinibus, nisi Episcopus in remotis agat, et nonnisi post longum tempus rediturus sit.

24. Neque alium Vicarium sibi substituere : imo etiam cum speciali facultate Episcopi Vicarium sibi substituendi, non potest id facere nisi ex legitima causa et ad modicum tempus.

25. Neque absolvere a casibus Episcopo reservatis.

26. Neque dispensare in irregularitatibus, et absolvere a

Neque exercere potestatem doctorandi, quam Episco privilegio haberet.
Neque exequi pias defunctorum voluntates.
Neque generatim ea explere quæ Episcopo competunt, jure communi, sed dumtaxat de jure speciali ultra jus ne. Ista enim non censentur comprehensa in generali sione vicariatus : imo nec, sede vacante, transeunt in um, aut Vicarium capitularem.
. Catalogum eorum quæ nequit Vicarius generalis abs- ciali mandato explere, exaratum etiam reperies a Bene- IV (*de Syn. diœc.*, lib. 2, c. 8, n. 2).

... facultatem concedere, *mandatum requirunt,* nisi simul a mat. Nam neque talis formula a non est mandatum speciale ; er dam Vicario generali in speciali ter concordare canonistas vide
4° Si Episcopus utatur prædi exprimat *aliqua* mandatum spe ralis jurisdictionem habebit in sunt majora seu graviora expr rius (ad vocem *Vicarius generali*

rio suo facultatem concedere, *etiam ad ea omnia quæ speciale mandatum requirunt,* nisi simul aliqua ex istis specialibus exprimat. Nam neque talis formula aliquid *in specie* exprimit ; ergo non est mandatum speciale ; ergo insufficiens est ad conferendam Vicario generali in specialia jurisdictionem. In quo pariter concordare canonistas vide apud modo citatos auctores.

4° Si Episcopus utatur prædictis formulis, et simul insuper exprimat *aliqua* mandatum speciale requirentia, Vicarius generalis jurisdictionem habebit in omnia alia specialia, quæ non sunt majora seu graviora expressis. Quod sic exponit Ferrarius (ad vocem *Vicarius generalis,* art. 2, n. 84) : « Ad dignoscendum autem pro quibusnam casibus habeat vel non speciale mandatum, debet diligenter inspici et attendi forma

« tat glossa in caput *Licet* (*de Officio Vicarii,* in 6, verbo « *committantur*); et tenent Hostiensis, Covarruvias, Sbrozius, « Garcias, Tanchez, Moneta, Engel, Reiffenstuel, Barbosa, Pel- « legrinus, et alii : notantes non esse necesse, quod omnes su- « pradicti casus exprimantur in forma vicariatus seu instru- « mento commissionis; sed sufficere quod aliqui tantum « exprimantur cum prædicta clausula (seu cum alia simili), *et* « *omnia alia, licet mandatum exigant speciale :* dummodo tamen, « ut supra dictum est, ipsa alia non sint graviora vel majora « expressis. »

5° Si Episcopus, postquam posuit hanc vel similem formu- « lam, *et alia omnia pro quibus necessarium est mandatum speciale,* excipiat expresse aliquem casum mandatum speciale requirentem, an Vicarius generalis in cætera specialia jurisdictionem habebit? « Respondeo, ait Leurenius, non convenire in « hoc auctores. » Rationes pro et contra vide apud citatum canonistam (*de Vicariis Episc.,* cap 3, q.101).

6° Ex dictis, prudentis Episcopi erit, in conficiendo vicariatus generalis instrumento, primo exprimere aliqua *majoris momenti* specialia; secundo addere clausulam *et alia omnia, etiam speciale mandatum requirentia;* tertio expresse dein excipere ea specialia, quæ a jurisdictione Vicarii generalis excepta voluerit. Sic nempe omnis præcavebitur circa Vicarii generalis potestatem difficultas : certum siquidem erit ipsi competere jurisdictionem quoad *omnia specialia,* exceptis quæ in ipso instrumento expresse reperientur excepta.

§ IV.

Quando ex mandato speciali Episcopi Vicarius generalis habet in specialia jurisdictionem, an in eis censendus sit delegatus, ita ut detur ab eo ad Episcopum appellatio?

Respondeo, posse Episcopum ejusmodi specialia Vicario generali committere, vel tanquam Vicario, vel tanquam mero dele-

dens, non expresserit an
gato, ea concesserit, sed de hoc siluerit, Vicarius generalis quoad ea delegatus dumtaxat censendus est. Nam cum certum sit ipsi non competere jurisdictionem ordinariam circa specialia, nisi ipsi *tanquam Vicario* commissa sint, donec constet de tali commissione, merus delegatus censendus erit : in casu autem proposito, id non constat; cum Episcopus non exprimat, se ipsi committere specialia tanquam Vicario, et non tanquam mero delegato. Unde tunc a Vicario, dicta specialia cognoscente et judicante, dabitur ad Episcopum appellatio. Eamdem autem doctrinam tenet Leurenius (*de Vicariis Episc.*, cap. 3, q. 104).

§ V.

Primo, etiamsi revocata non fuisset facultas a prædicto crimine occultæ hæreseos absolvendi, quam ipsismet Episcopis concessit Tridentina Synodus (sess. 24, cap. 6), eam tamen non possent Episcopi Vicariis suis generalibus committere aut delegare ; id scilicet expresse prohibente dicta synodo his verbis : *Idem et in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ, eis tantum, non autem eorum Vicariis, sit permissum.*

Secundo, sed revocatam fuisse dictam facultatem, Episcopis a Tridentina synodo concessam, vide probatum a Benedicto XIV (*de Synodo diœcesana*, libro 9, cap. 4).

Tertio, sub hujus revocationis dispositione comprehensos etiam fuisse Galliæ Episcopos, ita ut et ipsi (non obstantibus regionis suæ particularibus juribus) dicta facultate careant, probat idem Benedictus XIV (citato loco, cap. 5).

Quarto : argumentis laudati Pontificis addi jam potest novum, ex Concordato 1801 depromptum. Cum nempe Pius Papa VII omnes Galliarum Ecclesias penitus extinxerit, ut novas crearet et prioribus substitueret, jus particulare priscis illis Ecclesiis proprium (quodcumque tandem illud olim fuerit), pariter sublatum fuit atque extinctum. Unde nequeunt hodierni Galliarum Episcopi, ex illo antiquato jure gallicano ullum sibi privilegium vindicare. (Vide id probatum in meo tractatu *de Principiis juris canonici.*)

2. Non potest Episcopus Vicario suo non Episcopo ea committere quæ sunt ordinis episcopalis. Pro cujus declaratione adnotandum est alia esse ordinis episcopalis ex jure divino, et alia ex jure humano. Ea pro quibus ex institutione Christi

quilibet confessarius absolvere potest. *Tertio,* nec de hæresi externe pronuntiata absque assensu interno : quia id non constituit formalem hæresim. *Quarto,* « difficultas unice circa eum versatur, qui interius fidei articulo dissentitur, suumque « dissensum aliquo exteriori signo pandit, quin tamen idcirco fuerit ad forum judi« ciale deductus. » (Loco citato, n. 5.) Generatim autem *occultum* dicitur quod *neque notorietate juris, neque notorietate facti innotescit.* Notorietas juris illa est, quæ oritur *ex actis judicialibus :* notorietas facti, quæ oritur ex *publica fama.*

posse paramenta sacra benedicere; sed obtinendam ei esse à Sacra Congregatione rituum licentiam; cujus licentiæ solitam formulam ibi transcribit. Sed adnotat idem auctor ejusmodi licentiæ necessitatem a nonnullis auctoribus impugnari.

4. Nequit absente Episcopo Vicarius generalis exercere functiones episcopales, etiamsi specialem ad hoc facultatem dedisset Episcopus. Quia hæc de jure communi (quod non potest Episcopus immutare) pertinent ad primam capituli dignitatem et ad alios capitulares successive. Hinc non potest Vicarius generalis missas conventuales aut pontificales celebrare; aut sanctissimum Sacramentum, sacrasve reliquias paratus in processionibus deferre; nec aliis officiis aut functionibus ecclesiasticis se immiscere; sed tantum providere ut omnia suo

ondendum negative. Nam multa ex iis quæ nequit Vica-
Episcopi explere absque speciali Episcopi mandato, explere
st capitulum ante deputationem Vicarii capitularis, et ipse
rius capitularis statim ac deputatus fuit a capitulo. Vide
eo tractatu *de Capitulis*, determinatam Vicarii capitularis
statem. Vide etiam Leurenium (*de Vicariis Episc.*, cap. 3,
7).

UÆSTIO 2ª. — *An Vicario generali competat ut sibi credatur, affirmat se fuisse deputatum in Vicarium generalem, vel se ex generati deputatione jurisdictionem habere in talem mate-, vel se habuisse mandatum speciale ab Episcopo : an vero id are teneatur ?* — « Respondeo 1°, vicariatum ipsum, seu

to. Ista enim pertinent ad ord
ac proinde etiam ad ordina
neralis, cum nullo juris te
pro quibus speciale mandatu
loco cit., q. 118.)

QUÆSTIO 4ª. — *Num absent absque speciali mandato dispen* spondendum affirmative cum *Ordinat.*, n. 12); qui auctor a cræ Congregationis Concilii.

QUÆSTIO 5ª. — *Num possi mandato absolvere ab ...*

dum affirmative, et quidem absque ullo speciali Episcopi mandato. Ista enim pertinent ad ordinariam Episcopi jurisdictionem, ac proinde etiam ad ordinariam jurisdictionem Vicarii generalis, cum nullo juris textu probari possint esse de iis pro quibus speciale mandatum requiratur. (Vide Leurenium, loco cit., q. 118.)

QUÆSTIO 4ª. — *Num absente Episcopo possit Vicarius generalis absque speciali mandato dispensare in intertitiis ordinum?* — Respondendum affirmative cum Fagnano (in cap. *de Eo, de Temp. Ordinat.*, n. 12); qui auctor asserit hanc esse sententiam Sacræ Congregationis Concilii.

QUÆSTIO 5ª. — *Num possit Vicarius generalis absque speciali mandato absolvere ab excommunicatione quam ipse tulit; et an ab excommunicatione canonis?*

15) approbationem confessariorum injungit Episcopis, non cluditur Vicarius generalis. (Leurenius, q. 134.)

QUÆSTIO 9ª. — *An absque speciali mandato Episcopi possit arius generalis a juramento absolvere?* — « Respondeo non onvenire in hoc auctores, nec satis sibi constare. » (Leurens, *de Vicariis Episc.*, c. 3, q. 137.) Rationes pro et contra le apud citatum canonistam.

QUÆSTIO 10ª. — *An sine speciali mandato possit punire exces- officialium laicorum sibi, vel Episcopo servientium, verbi tia, actuarii, cursorum curiæ, et similium?* — Respondeo certum est ex capite *Licet* (*de Officio Vicarii*, in 6) indigere

« suræ latæ fuerunt a Vicario
« Archiepiscopo. Cum eteni
« exemptionem censuratoru
« adversus eosdem ad cens
« Sanctæ Sedis), ponderata fu
« super puncto; an Vicarius
« missione procedere, in his
« committuntur Episcopis ta
« cum dicant, quod Vicarius
« dictos actus exercere, si an
« competebat facultas eos

« prima nec in secunda Congregatione ; ex quo videlicet cen-
« suræ latæ fuerunt a Vicario generali, et non ab Eminentissimo
« Archiepiscopo. Cum etenim nulla sit controversia quoad
« exemptionem censuratorum (qua concurrente non poterat
« adversus eosdem ad censuras procedi, nisi jure delegato
« Sanctæ Sedis), ponderata fuit distinctio, quæ fit a doctoribus
« super puncto ; an Vicarius generalis valeat sine speciali com-
« missione procedere, in his quæ a sacro concilio Tridentino
« committuntur Episcopis tanquam Sedis Apostolicæ delegatis ;
« cum dicant, quod Vicarius potest sine speciali commissione
« dictos actus exercere, si ante concilium Tridentinum Episcopo
« competebat facultas eos faciendi jure ordinario ; licet ad
« excitandam jurisdictionem ordinariam, et amputandas quas-
« cumque controversias, fuerit a sacro concilio Tridentino

oncessione Tridentinæ Synodi (sess. 6, c. 3). Quo præno-
, dicendum eamdem facultatem ad Vicarium generalem
transire, nisi cum speciali Episcopi mandato. Nam talis
ltas concessa est Episcopo *tanquam super hoc a Sede Apo-
ica delegato,* ut ibi loquuntur Tridentini patres; nec eam ha-
ant Episcopi ante concilium Tridentinum. Cum ergo, ex
tis sub quæstione superiori, Vicarius generalis absque spe-
i mandato expedire nequeat ea quæ Episcopo ex delega-
ne dumtaxat Apostolica, non autem ex jure simul communi,
npetunt, sequitur religiosum exemptum extra claustra de-
tem, non posse a Vicario generali puniri, nisi interveniente

QUÆSTIO 15[a]. — *An poss*
concubinarios ab administrat
« Respondeo id eum posse
« vero respectu exemptoru
« *de Officio delegati,* n. 3
« facultas (in Tridentino s
« gato Sedis Apostolicæ,
« a beneficiorum adminis
« privare, videtur transir
« ptos; quia et jure ordin
« binarios animadvertere (
« *mul.*). Quoad exemptos

QUÆSTIO 13. — *An possit absque speciali mandato clericos concubinarios ab administratione beneficiorum suspendere?* — « Respondeo id eum posse respectu non exemptorum, non « vero respectu exemptorum (Fagnanus, in cap. *Quoniam,* « *de Officio delegati,* n. 38) : Siquidem concessa Episcopo « facultas (in Tridentino sess. 25, c. 14), etiam uti dele- « gato Sedis Apostolicæ, ut possit clericos concubinarios « a beneficiorum administratione suspendere et beneficiis « privare, videtur transire in Vicarium quoad non exem- « ptos; quia et jure ordinario poterat Episcopus in concu- « binarios animadvertere (ex toto titulo *de Cohabit. cler. et* « *mul.*). Quoad exemptos vero opus est speciali subdelega-

18ª. — *Quando inceptus est processus criminalis* *em, an possit Vicarius generalis absque speciali man-* *causa ad exitum perducatur et sententia definitiva pro-* *alem absolvere, id est liberum dimittere?* — Non con- hoc auctores, vide apud Leurenium (loco cit., tius saltem videtur, ut id nunquam faciat Vicarius bsque speciali mandato Episcopi.

19ª. — *An possit absque speciali mandato pœnam in* *tare; et in specie an possit pœnas corporales vel pœnam* *mutare in pecuniariam?* — « Respondeo ad pri- ametsi Vicario commissa est specialiter potestas riminales cognoscendi et judicandi, non tamen po-

ales, non Decani, Archidiaconi aut al *sed Episcopi tantum examini et jurisdi* iis verbis excluduntur quidem a m cognitione Archidiaconus, et alii qu tribunal habent; non autem Vicariu unam et eamdem cum Episcopo pers verba non prohibetur Episcopus dic cario generali delegare; sed prohil alius vi propriæ suæ jurisdictionis, scopus poterit a fortiori eas Vicario

2º Etiam sine speciali mandato, les a Vicario generali expediri, est

nales, non Decani, Archidiaconi aut alterius ... *sed Episcopi tantum examini et jurisdictioni relinquantur :* nam iis verbis excluduntur quidem a matrimonialium causarum cognitione Archidiaconus, et alii qui diversum ab episcopali tribunal habent; non autem Vicarius generalis, qui censetur unam et eamdem cum Episcopo personam agere. Imo per hæc verba non prohibetur Episcopus dictas causas alteri quam Vicario generali delegare; sed prohibetur dumtaxat ne ullus alius vi propriæ suæ jurisdictionis, eas cognoscat : ergo Episcopus poterit a fortiori eas Vicario suo committere.

2° Etiam sine speciali mandato, posse causas matrimoniales a Vicario generali expediri, est communior et probabilior ... (Vide Laurentium loco citato, cap. 3,

e eumdem, sive sacerdos sit sive non, alteri facultatem
ssistendi valide matrimoniis, modo iste alter sacerdos
io autem horum est, quod Vicarius generalis « non
sit Ordinarius quam parochus, respectu omnium subdi-
omnibus parochis diœcesis, et non minus sit parochus
horum quam Episcopus, » ut dicit Leurenius (*de Vi-
Episc.*, cap. 3, q. 162) : Aliunde autem ex Tridentina
, valida matrimonia sunt quæ celebrantur « præsente
ho vel *alio sacerdote,* de ipsius parochi, *vel Ordinarii*
ia. » (Sess. 24, cap. 1, *de Ref. Matrim.*) Si enim sufficit
tia alterius sacerdotis *de Ordinarii licentia,* ergo licen-
anc dare potest Vicarius generalis, cum veniat sub nomi-
narii. Quod autem Ordinarius, qui potest hanc licentiam

« rint munita, ea sine speciali E
« non poterit (Fagnanus, in caput
« n. 30) siquidem decretum Tride
« loquatur, tam de beneficiis et
« exemptis (ut patet ex illis verb
« propterea Episcopis jus visitand
« stolicæ delegatis ; quoad loca t
« jecta, noluit illos arctare ad pro
« gata, sed tantum quoad exemp
« alias jus visitandi non compete
« spectu illorum exemptorum, no
« decreti, nisi ei specialiter ab E

« rint munita, ea sine speciali Episcopi commissione visitare « non poterit (Fagnanus, in caput *Quoniam*, *de Officio delegati*, « n. 30) siquidem decretum Tridentinum (loco citato), tametsi « loquatur, tam de beneficiis et locis exemptis, quam non « exemptis (ut patet ex illis verbis, *etiam exempta*), tribuitque « propterea Episcopis jus visitandi etiam tanquam Sedis Apo- « stolicæ delegatis; quoad loca tamen illis jure ordinario sub- « jecta, noluit illos arctare ad procedendum authoritate dele- « gata, sed tantum quoad exempta, utpote in quæ Episcopo « alias jus visitandi non competebat. Unde jam Vicarius re- « spectu illorum exemptorum, non poterit uti facultate istius « decreti, nisi ei specialiter ab Episcopo delegetur. » (Leure-

are, ac successive ex approbatis eligere...
ariter enim potest Vicarius ex generali commissione, ea
unt jurisdictionis, nisi specialiter excipiantur, qualiter
xcipitur concursus. Neque his obstant verba Tridentini
24, c. 18), *ab Episcopo, seu eo impedito, ab ejus Vicario
li, etc.,* quibus velle videtur concilium, ita demum
Vicarium celebrare examen per concursum, si Episco-
t impeditus. Respondet namque Garcias... et Barbosa...,
la verba non tolli, quin coram Vicario possit fieri exa-
etiam Episcopo non impedito; sed posita esse ad deno-
um, convenire ut ab ipso Episcopo, cessante impedi-
o, fiat examen. Nequit tamen à Vicario sine speciali
lato fieri ipsa collatio parochialis indicato et electo ma-
doneo. »

« ... mandato, Vicarius Episcop
« potest, ut Metropolitanus cogn
« omisso articulo appellationis, ab
« litanum interpositæ. » (Leuren
mans variis auctoritatibus.)

QUÆSTIO 26ª. — *An possit abs
monialium ingrediendi licentiam c*
affirmative. Quamvis enim Trid
pœna excommunicationis ipso f
ingressum in dicta claustra, sine
in scriptis obtenta, imo et nolue
licentiam concedi nisi in casibus
hoc Vicarium generalem exclusit
« dicatur ...

« potest, ut Metropolitanus cognoscat de negotio principali, « omisso articulo appellationis, ab eodem Vicario ad Metropo- « litanum interpositæ. » (Leurenius, loco cit., q. 178, id firmans variis auctoritatibus.)

Quæstio 26ª. — *An possit absque speciali mandato, claustra monialium ingrediendi licentiam concedere?* — Respondendum affirmative. Quamvis enim Tridentinum (sess. 25, c. 5), sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ prohibuerit ingressum in dicta claustra, sine *Episcopi vel superioris* licentia, in scriptis obtenta, imo et noluerit posse ab Episcopo hanc licentiam concedi nisi in casibus necessariis, non tamen per hoc Vicarium generalem exclusit : « Cum Vicarius Episcopi

sed civiliter dumtaxat agatur. (Vide Leurenium, loco citato, q. 186.) Mihi tamen duæ priores exceptiones non satis videntur fundatæ, cum toties citata decretalis *Licet* (*de Officio Vicarii*, in 6), expresse prohibeat ne Vicarius generalis absque speciali mandato Episcopi *inquirat de aliquorum excessibus*.

Quæstio 28ª. — *An possit absque speciali mandato cognoscere causas civiles?* — Respondendum affirmative, neque ulla de hoc movetur difficultas. (Vide Leurenium, loco cit., q. 188.) Et per causas civiles intelliguntur generatim omnes causæ ecclesiasticæ, quæ criminales non sunt.

Quæstio 29ª. — *Num possit cognoscere de validitate dispensationis factæ ab Episcopo?* — Respondetur negative. Non enim potest inferior impedire potestatem superioris (juxta Clementinam *ne Rom.*, *de Elect.*). Et idem satis patet ex jure naturali.

Quæstio 30ª. — *An possit absque speciali mandato cognoscere de obreptione vel subreptione dispensationis aut gratiæ Pontificiæ?* — Respondendum negative; quia id nequit ipse Episcopus de jure ordinario, sed dumtaxat tanquam Sedis Apostolicæ delegatus, juxta dispositionem Tridentinæ synodi (sess. 13, c. 5).

Quæstio 31ª. — *Quomodo intelligendum sit non posse Vicarium generalem, absque speciali facultate Episcopi, sibi dare substitutum?* — 1. Non posse Vicarium generalem sibi alium proprie substituere, idest cum eadem omnino potestate quam ipse habet, extra controversiam est apud doctores; qui hac præcipue ratione nituntur : « Nullus, inferior principe, Vicarium ita constituere potest, ut totum officium suum seu potestatem ordinariam (qualem habet Vicarius generalis Episcopi) ei committat, nisi id a lege, aut principis beneficio, ei concessum sit. Quare, ut ait Layman, nec ipse Episcopus officium suum ordinarium alteri committere posset, nisi id ei a lege esset concessum. » (Leurenius, *de Vicariis Episc.*, cap. 3, q. 198.)

2. Si tamen specialiter concedatur Vicario generali, ut sibi substituat aliquem, et decernat simul Episcopus, ut talis sub-

speciale mandatum Episcopi.

Quæstio 32ª. — *An possit Vicarius generalis, absque speciali mandato, sibi constituere delegatum?* — Tenent communiter doctores: 1° eum posse, absque speciali mandato Episcopi, unam vel plures causas delegare; 2° non autem constituere delegatum ad causarum universitatem. (Vide Leurenium, loco cit., q. 199.) Similis autem censenda est potestas delegandi in substituto Vicarii generalis proprie dicto; qui nempe cum tota Vicarii generalis jurisdictione, vi specialis mandati Episcopi, substitutus est.

Quæstio 33ª. — *Quandonam substitutus Vicarii generalis vocetur Vicesgerens, et quandonam Locum-tenens: et an ab ipso ad*

io substituti, quocumque modo fuerit constitutus.

hoc autem alia est conditio delegati a Vicario generalis: enim, excommunicato delegante, servat suam jurisdictionem quoad causas jam inceptas, licet non item quoad integras. Quod discrimen inde provenit, quod delegatus habeat idem cum delegante tribunal. Vide quæstionem ...m apud Leurenium (*de Vicariis Episc.*, c. 3, q. 202).

...TIO 35ª. — *An possit absque speciali mandato: 1° cogere ...s ut sibi adjungant cooperatores; 2° parochis imperitis as... vicarios seu coadjutores; 3° constituere œconomum in bene... ...cante?* — Respondeo ad I affirmative. Nam etsi Tri... synodus (sess. 21, c. 4) committat Episcopis *etiam ...n Apostolicæ Sedis delegatis*, ut cogant rectores paro...

...ejusmodi reperitur dispositio. ...nem coadjutoris parocho imperi... censentur in generali commission... sed hoc non probatur. Et certe ... neralis absque speciali mandato, ...

Respondeo ad III affirmative, ... dentia quæsita expositas. Proba... speciali mandato œconomum in ... nerali constitui. Multi tamen a... (Vide Leurenium, *de Vicariis E...* 219.)

QUÆSTIO 36ª. — *An possit abs... beneficia spectantia ad collationem...* negative ...

res, ut sibi cooperatores adjungant; ergo id potest Vicarius generalis ipsis injungere, absque ullo speciali Episcopi mandato.

Respondeo ad II affirmative, quamvis sententia opposita communior videatur. Nam potestas coadjutorem assignandi parocho imperito, pertinet pariter ad *jus ordinarium* Episcopi; unde et Tridentinum (sess. 21, c. 6) jus illud Episcopis tribuendo *tanquam Sedis Apostolicæ delegatis*, addit particulam *etiam*. Ergo idem exequi poterit absque speciali mandato Vicarius generalis, nisi quoad hoc ipsum, mandati specialis necessitas a jure decernatur. Nullibi autem in jure ejusmodi reperitur dispositio. Objicitur quidem assignationem coadjutoris parocho imperito, esse *de arduis*, quæ non censentur in generali commissione Vicario Episcopi commissa : sed hoc non probatur. Et certe multa alia potest Vicarius generalis absque speciali mandato, quæ non minus ardua sunt.

Respondeo ad III affirmative, ob rationes quoad duo præcedentia quæsita expositas. Probant enim posse etiam absque speciali mandato œconomum in parochia vacante a Vicario generali constitui. Multi tamen auctores contrarium tenent. (Vide Leurenium, *de Vicariis Episc.*, c. 3, q. 217, 218 et 219.)

Quæstio 36ª. — *An possit absque speciali mandato conferre beneficia spectantia ad collationem Episcopi.* — Respondendum negative. « Ratio est quod, quæ meræ sunt gratiæ, Vicarius expedire nequit sine speciali mandato. » (Leurenius, loco cit., q. 240.)

Quæstio 37ª. — *An possit saltem, absque speciali mandato, parochiam conferre electo in concursu tanquam magis idoneo?* — Affirmative respondet Fagnanus (in caput *Ex frequentibus, de Instit.*, n. 3); eo quod sic electus acquisitum jus habeat, et collatio evaserit necessaria : unde jam non applicanda veniat decretalis *Cum in generali* (3, tituli 13, libri 1, in 6), qua decernitur, ne possit Vicarius generalis absque speciali mandato beneficia conferre.

CAPUT V.

DE VICARIATUS GENERALIS PRÆCEDENTIA.

n Vicarius generalis sit dignitas? — Strictiori sensu di- vocatur, non quodlibet officium cum præcedentia et ctione, sed dumtaxat officium *perpetuum*, seu titulus *petuum* collatus cui annexa est præcedentia et jurisdi- Vide meum tractatum *de Capitulis,* p. 79.) Minus autem sensu dignitas vocatur, qui ex officio suo præcedentiam urisdictione obtinet, etiamsi officium ipsius non sit per- n, sed ad nutum revocabile. Qua posita distinctione, Vicarium generalem non esse dignitatem in priori sensu

nentiæ merito sit tribuendum, n dictione exercenda nisi minister, constitutus, et ex eadem libera v Capitulum ex jure ipso, et non ctione episcopali pollet *in habitu* vacante; estque insuper auxiliat Episcopo in Ecclesiæ regimine; inhærent, nec sunt ad nutum E firmata in tractatu meo *de Ca* ralis, quoad præcellentiam, infe *capitulo,* inquam, non autem ca dictæ prærogativæ capitulo ut ta bris, a jure collatæ sunt.

dictione exercenda nisi minister, ex libera Episcopi voluntate constitutus, et ex eadem libera voluntate revocabilis. E contra Capitulum ex jure ipso, et non ex arbitrio Episcopi, jurisdictione episcopali pollet *in habitu*, sede plena, et *in actu*, sede vacante; estque insuper auxiliator natus, idest, a lege datus Episcopo in Ecclesiæ regimine; quæ prærogativæ stabiliter ei inhærent, nec sunt ad nutum Episcopi revocabiles. (Vide hæc firmata in tractatu meo *de Capitulis*.) Ergo Vicarius generalis, quoad præcellentiam, inferior capitulo censendus est: *capitulo*, inquam, non autem canonicis seorsim sumptis; quia dictæ prærogativæ capitulo ut tali, non vero singulis ejus membris, a jure collatæ sunt.

dsint ecclesiasticam jurisdictionem exercentes, ut sunt
ii generales vel capitulares..., attamen non nativa,
lativa vel accidentalis est hæc jurisdictio, vicaria vel
sionalis ; adeoque Prælaturæ nomen eis non con-
» Imo nec habent Prælaturam illam improprie dictam,
ere honorifica est et omni jurisdictione destituta ; cum
a juris dispositione prælatura hæc secundaria eorum
reperiatur alligata.

CAPUT VI.

DE VICARIATUS GENERALIS EXPIRATIONE.

« ipsius : unde facienda est cum
« cum gravi et justa causa : alias
« congregationem Episcoporum.
« Congregatio in *Spalatrensi*, 3 j
« 7 septembris et 8 octobris 18
« quibus removeri potest Vicari
« sequentes : *Prima* est, si de Vi
« relæ sacra congregatio Episc
« bruarii 1601. *Secunda* est, qua
« nat, nec certiorem facit Sacra
« magni momenti, in defectu v
« congregatio Episcoporum in *Ag*
« cembris 1601. *Tertia*, si scri

« scopo et a Papa admissam; 7° per legitimum ingressum « Episcopi in aliquam religionem; 8° per captivitatem Episcopi « (intellige a paganis, hæreticis, aut schismaticis); 9° expirat « jurisdictio Vicarii generalis, suspensa Episcopi jurisdictione « per excommunicationem, suspensionem, aut interdictum. » (Ferraris, ad vocem *Vicarius generalis,* art. 3, n. 27 et seq.)

Quæstio 2ª. — *An Vicarius generalis possit absque causa revocari?* — 1° Certum est validam fore revocationem, etiamsi absque ulla causa rationabili eam decernat Episcopus; cum tale officium sit ad nutum Episcopi revocabile. Sed tamen,

2° « In tali remotione est semper habenda ratio honoris « ipsius : unde facienda est cum magna circumspectione, et « cum gravi et justa causa : alias reintegrari potest per sacram « congregationem Episcoporum. Sic declaravit eadem Sacra « Congregatio in *Spalatrensi,* 3 julii 1601 ; et in *Traguriensi,* « 7 septembris et 8 octobris 1849. Causæ autem justæ, pro « quibus removeri potest Vicarius generalis, sunt præsertim « sequentes : *Prima* est, si de Vicario audiantur multæ que- « relæ sacra congregatio Episcoporum in *Spalatrensi,* 5 fe- « bruarii 1601. *Secunda* est, quando non bene regit et guber- « nat, nec certiorem facit Sacram Congregationem de causis « magni momenti, in defectu vel absentia Episcopi : sacra « congregatio Episcoporum in *Agrigentina* et in *Tranensi,* 3 de- « cembris 1601. *Tertia,* si scribat irreverenter ad Sacram « Congregationem, ejusque dominos Officiales : sacra congre- « gatio Episcoporum in *Rætina,* 3 septembris 1601. *Quarta,* « si aliquem ex S. R. E. Cardinalibus ea qua decet reverentia « non tractet : sacra congregatio Episcoporum in *Savonensi,* « 19 novembris 1655. *Quinta,* si careat circumspectione et « prudentia, licet in reliquis idoneus esset : sacra congregatio « Episcoporum in *Placentina,* 11 septembris 1601. *Sexta,* si « excommunicatus existat : sacra congregatio Episcoporum « in *Placentina,* 18 junii 1649. *Septima,* si mandatis Sacræ « Congregationis obedire renuat : sacra congregatio Episco- « porum in *Parmensi,* 17 augusti 1643, et *Asculana,* 23 apri-

...um, seu antequam revocatio et intimata fuerit? — Resp... [illegible]
m affirmative. (Vide apud Leurenium, *de Vicariis Episcoporum,* c. 5, q. 292, n. 2.)

...ESTIO 5ª. — *An expiret jurisdictio Vicarii generalis per ...ionem aut mortem delegantis, quoad causas ipsi delegatas ... Episcopo, sive a Sede Apostolica?* — Distinguo : si ipsi ...tæ sunt sub nomine Vicarii generalis dumtaxat, expi... censenda est : secus si delegatio facta fuit cum nomine proprio. (Vide Leurenium, *de Vicariis Episcoporum,* c. 5,

CAPUT VII.

CAPUT V...

QUOMODO EPISCOPUS EX ACTIS VICA...

QUÆSTIO 1ª. — *An Episcopus ... Vicario suo tanquam privata pers... gestis?* — Respondendum negati... doctores unanimiter. « Quia (ai... « decret., n. 68) Vicarius, in his « citur gerere vices Episcopi, ... pariter Leurenius (*de Vicariis Epi...*

CAPUT VIII.

QUOMODO EPISCOPUS EX ACTIS VICARII SUI GENERALIS TENEATUR.

QUÆSTIO 1ª. — *An Episcopus teneatur ex actis et delictis, a Vicario suo tanquam privata persona, extra Officium vicariale gestis?* — Respondendum negative; atque in hoc concordant doctores unanimiter. « Quia (ait Pirrhing, in tit. 28, libri 1 « decret., n. 68) Vicarius, in his quæ agit ut privatus, non di- « citur gerere vices Episcopi, nec illum repræsentare. » Et pariter Leurenius (*de Vicariis Episcoporum*, c. 5, q. 301) : « Non

ntentiam definitivam quæ nullitate laborat, ab eodem
rdinario qui eam tulit, revocari et rescindi : ex ea sci-
ione quod Ordinarius judex per sententiam *nullam* of-
functus non censeatur. Cæterum posse etiam rescindi
sententiam a judice appellationis dubium non est.
generalis consuetudo jamdudum obtinuit, ut a solo ju-
pellationis causa nullitatis sententiæ derimatur. (De
nerali consuetudine vide testantem Reiffenstuel, in
libri 2, n. 31.)

ua doctrina ad præsentis quæstionis solutionem facilis
nam sicut, inspecto jure scripto, potest Episcopus
ntentiam, quam nulliter protulit, retractare, idem po-

est, nullatenus valet eas immutare

QUÆSTIO 4ª. — *An et quomodo E*
risdictionalibus Vicarii sui extra-ju
dicendum, eos Vicarii generalis ex
Episcopo corrigi et immutari, qu
ipso gesti forent, annullare et
Episcopo gesti revocari nequeunt
Vicario generali, sortientur. Rem
pensationem ab intertitiis ordinu
potest Episcopus, ante expletam
cessionem a Vicario generali fact
dere nequit Episcopus matrimo
assistentiam præbuit ;

QUÆSTIO 4ª. — *An et quomodo Episcopus teneatur ex actis jurisdictionalibus Vicarii sui extra-judicialiter gestis?* — Videtur dicendum, eos Vicarii generalis extra-judiciales actus posse ab Episcopo corrigi et immutari, quos posset Episcopus, si ab ipso gesti forent, annullare et corrigere : e contra qui ab Episcopo gesti revocari nequeunt, eumdem effectum, positi a Vicario generali, sortientur. Rem exemplis illustremus. Dispensationem ab intertitiis ordinum a se concessam revocare potest Episcopus, ante expletam ordinationem : eamdem concessionem a Vicario generali factam revocare poterit. Rescindere nequit Episcopus matrimonium alias validum, cui ipse

icarii generalis actibus orta?—Applicanda redit memo-
nctio : si imperitum aut improbum Vicarium incul-
elegit et retinuit, non tenebitur dicta damna resar-
eus si in dicta electione et retentione culpabilis
piscopus. In quo reperies concordare auctores.

CAPUT IX.

IUS GENERALIS, QUOAD DELICTA IN OFFICIO SUO COM-
POSSIT AB EPISCOPO PUNIRI, ET AN AB ARCHIEPI-
ET NUMQUID SUBJACEAT SYNDICATUI?

libus Episcopi, qui *peccant in his qu*
bet : *tunc Archiepiscopi eos sicut Ep*

Nonnulli veteres canonistæ vide
posse in hoc casu Vicarium general
prout satis indicant hæc Sbrozii
lib. 3, q. 57, n. 3) : « Sed veriu
« possit ejus Vicarium punire. Et r
« peccat in iis quæ sunt jurisdictio
« nitur ab Archiepiscopo, secundu
« *Officio Vicarii*, in 6, verbo *Ratio*
« chidiaconum (in caput *Romana*, §
« libro 6). Et quoad jurisdictionem
« test exercere, non dicitur subdi

...bus Episcopi, qui ...

bet : *tunc Archiepiscopi eos sicut Episcopi punire possunt.*

Nonnulli veteres canonistæ videntur insuper admisisse, non posse in hoc casu Vicarium generalem puniri ab Episcopo suo; prout satis indicant hæc Sbrozii verba (*de Vicario Episcopi,* lib. 3, q. 57, n. 3) : « Sed verius est, quod Episcopus non « possit ejus Vicarium punire. Et ratio est, quia ubi Vicarius « peccat in iis quæ sunt jurisdictionis, vel circa officium, pu- « nitur ab Archiepiscopo, secundum glossam (in caput 1, *de* « *Officio Vicarii,* in 6, verbo *Rationabili*), Innocentium, et Ar- « chidiaconum (in caput *Romana,* § finali, *de Foro competenti,* « libro 6). Et quoad jurisdictionem, et quæ ratione officii po- ... non dicitur subditus Episcopo, neque minor

item est speculatorem sequaces in hac sententia ha-

æfata autem veterum canonistarum doctrina, apud res moderata est in hunc modum, sub quo in *sententiam orem* transivit : vel Episcopus particeps fuit culpæ a generali in officio suo commissæ, vel non : si dictæ xpers fuit Episcopus, ad ipsum pertinet eam punire, otest Archiepiscopus in hoc sese immiscere : si dictæ articeps fuit Episcopus, nequit Vicarium suum genenire, idque pertinet ad Archiepiscopum. Officialis rchiepiscopi, etiam in hoc posteriori casu, nequibit generales Episcoporum judicare. Ita teneri reperies a (loco supra citato, n. 10), a Leurenio *(de Vicariis*

« neorum, sicut etiam non habet (in titulum 28, libri 1 decretaliu

§ II

Quibus difficultatibus obnoxia videatur pr

1. Occurrit difficultas si dic officio suo delinquentem, judicar suo, etiam in casu quo is partic Nam si appellare a Vicario gen lare *ab eodem ad eumdem*, dum scopo Vicarius generalis...

« neorum, sicut etiam non habet in subditos suffraganeorum » (in titulum 28, libri 1 decretalium, n. 75).

§ II.

Quibus difficultatibus obnoxia videatur præmissa doctorum communior sententia.

1. Occurrit difficultas si dicatur Vicarium generalem, in officio suo delinquentem, judicari et punire posse ab Episcopo suo, etiam in casu quo is particeps culpæ non extitit.

Nam si appellare a Vicario generali ad Episcopum, sit appellare *ab eodem ad eumdem,* dum judicatur et punitur ab Episcopo Vicarius generalis, ratione actuum jurisdictionalium, dici

absurde statuitur non dari a Vicario ad Episcopum appellationem.

Adde alias rationes, quibus superiori capite ostendimus non posse rescindi ab Episcopo actus judiciales Vicarii generalis.

2. Occurrit pariter difficultas, si dicatur Vicarium generalem in officio suo delinquentem, posse in prima instantia seu extra casum appellationis, judicari et puniri ab Archiepiscopo, etiam in casu quo Episcopus particeps extiterit delicti, a Vicario suo commissi.

Nam certum est causas criminales majores Episcoporum, a Tridentini concilii tempore, non subjacere Metropolitarum jurisdictioni, sed fuisse a dicta synodo Sedi Apostolicæ reservatas. Causas item criminales minores Episcoporum iidem Tridentini patres concilio provinciali judicandas reservarunt. In casu autem appellationis coram Archiepiscopo pendentis, potest is suffraganeum cogere ad exhibenda acta, et præstanda alia ad expediendam appellationis causam necessaria, quæ si recuset præstare suffraganeus, remansit Metropolitæ jus in eum pœnis et censuris animadvertendi.

Unde, extra dictum appellationis, in curia archiepiscopali pendentis, casum, nequit Archiepiscopus de ullis suffraganei sui delictis cognoscere, neque ea punire. Jam vero si posset Archiepiscopus judicare et punire delicta Vicarii generalis Episcopi, in officio suo commissa, et quorum particeps fuisse Episcopus supponitur, posset hoc ipso judicare et punire delicta suffraganei sui. Nam pronuntiando talem actum jurisdictionalem Vicarii generalis Episcopi esse pravum et injustum, hoc ipso pronuntiaret de pravitate et injustitia a suffraganeo commissa; cum actus jurisdictionalis Vicarii, censeatur actus Episcopi, præsertim quando Episcopus ejusdem pravi actus fuit particeps. Talis autem sententia Archiepiscopi, et rescissio dicti actus jurisdictionalis, esset simul vera pœna suffraganeo, licet indirecte, inflicta; utpote qua ipsius æstimationi et nomini macula inureretur. Ergo ex eo quod nequeat Archiepisco-

non autem ex quo, per dictam synodum,

§ III.

Quid tenendum videatur.

Monacello assentiens (parte 3, tit. 1, formula 32, n. 7 et seq.), puto ad Archiepiscopum, non autem ad Episcopum, pertinere Vicarii generalis in officio suo delinquentis coercitionem, sive particeps sive expers culpæ existat Episcopus.

Id enim mihi evincere videtur expressa declaratio Sacræ Congregationis Concili (in *Tarentina*, 25 februarii 1642); quæ apud memoratum Monacellum (loco citato) refertur his verbis :

... Concilii censuit, Archiepiscopum Metropolitanum,

« tia enim docuit, quod Episcopi, etsi participes non sint de-
« lictorum in officio commissorum a Vicario, tamen, ne
« videantur Vicarium imperitum vel improbum tolerasse et
« sibi coaptasse, delicta abscondere vel saltem minorare pro-
« curant; adeo ut fautores, et proprii honoris defensores, po-
« tius quam judices censendi sint. » (Monacelli, loco citato.)

Quid vero si Vicarius generalis Episcopi sit religiosus exemptus? Difficultatem solvit Monacellus in hunc modum: 1° si Episcopus talem Vicarium habeat *de licentia Sacræ Congregationis*, censetur Papa exemptionis privilegium sustulisse, in his quæ ad ejus officium pertinent : unde puniri poterunt talis Vicarii generalis delicta, in officio suo commissa, perinde ac si foret sæcnlaris. 2° Si vero talem Vicarium habeat Episcopus *de licentia ipsius superioris tantum*, distinguenda ejus delicta : vel enim turbat jnrisdictionem Archiepiscopi (verbi gratia, non admittendo appellationem ad curiam Metropolitanam, inhibitionemve Archiepiscopi contemnendo); et tunc puniri poterit, non tanquam jurisdictioni Archiepiscopi subjectus, sed tanquam jurisdictionis ejus perturbator: vel alia sunt ejus delicta (puta quod sententias proferat ob favorem, pecuniam, et similia motiva sordida); et instrui quidem contra eum processus poterit; sed quoad pœnam, ob exemptionis privilegium, ad proprinm suum religionis superiorem remittendus est. (Monacelli, parte 3, tit. 1, form. 32, n. 13 et seq.)

§ IV.

Num qui desiit esse Vicarius generalis subjaceat syndicatui ?

Vicarins generalis non potest a successore Episcopi cujus fuit Vicarius *Syndicari*, idest, cogi ad reddendam rationem administrationis suæ sub præcedenti Episcopo, et pro malefactis puniri. « Respondeo, ait Leurenius, illum liberum esse
« ab hujusmodi obligatione, cui subjicitur solus Vicarius capi-
« tuli, et alii officiales sedis vacantis. » (*De Vicariis Episcoporum,*

unum idemque censetur, alia tribunalia inferiora comprehendit episcopalis curia, in quibus alii judices, Vicarii nempe foranei, Episcopi auctoritate et nomine jus dicunt. De qua Vicariorum specie occurrit nunc instituenda disceptatio.

§ I.

De eorum origine.

« Ejusmodi Vicariorum originem antiquissimam esse, atque « ad Chorepiscopos referendam, non immerito arbitratur Juenin... Quamquam enim Rabanus Archiepiscopus Moguntinus « (in opusculo *de Chorepiscopis*), Beveregius..., Binghamus...,

data erat conferendi minores ordines..., et aliquando iisdem ab Episcopo loci facultas quoque delegabatur conferendi ordines sacros; inde factum est ut Chorepiscopi, tot condecorati prærogativis, eo usque audaciæ devenerint, ut in omnibus se Episcopis æquarent... Idcirco sæculo VIII et IX, ita præcipientibus pluribus Ecclesiæ legibus, Chorepiscoporum ordo supprimi cœpit; ac medio circiter sæculo X prorsus extinctus est; quod narrat Natalis Alexander (*Hist. eccles.*, tom. 4, ad sæculum IV, in appendice ad dissert. 44). »

« Extinctis Chorepiscopis, sollicitudo lustrandi rusticanas parochias, præsidendi parvis oppidis, corrigendi ac puniendi in his degentes clericos, translata est in Archipresbyteros, Archidiaconos et Decanos rurales... Erant igitur Archidiaconi, Decani, et similes, in Chorepiscoporum locum suffecti, *Vicarii rurales* seu *foranei* Episcoporum. » (Benedictus XIV, *de Syn. diœc.*, libro 3, cap. 2, n. 6.)

§ II.

Quid proprie sit Vicarius foraneus, et quænam ipsius jurisdictio.

« Vicarius foraneus est, qui ab Episcopo in certa diœcesis parte, vel ad certos actus deputatur (Sbrozius, l. 1, q. 13, n. 1; Glossa, in Clementinam 2 *de Rescriptis*, verbo *Foraneo*; Ancharanus...). Proinde dicitur *foraneus*, vel quia extra *fores*, seu civitatem, in qua Episcopus, residet constituitur; vel potius quia forum et judicium, non generale, sed speciale tenet.» (Leurenius, *de Vicariis Episc.*, cap. 1, q. 11.)

Ista autem notio, unanimiter recepta, fundatur ipsa notorietate facti. De facto enim qui vocantur Vicarii foranei, deputantur ab Episcopo ad exercendam jurisdictionem in certa dumtaxat diœcesis parte, vel quoad certos dumtaxat actus; non vero ad exercendam generaliter et in tota diœcesi episcopalem jurisdictionem, cum alioquin *generales* Vicarii, non autem foranei, dicerentur.

in Archipresbyteros
Erant igitur Archidia-
porum locum suffecti
n. - Benedictus XIV,

vera Vicarii foranei potestas, sive major, sive minor existat, nihil aliud est quam mera delegatio. Nec proinde ipse censetur eadem cum Episcopo persona, nec idem habet tribunal, nec eamdem exercet jurisdictionem, sed ab episcopali diversam et divisam.

a ipsius jurisdictio.

2. Ex eo vero quod ipsius jurisdictio sit delegata, sequitur dari ab ipsius sententiis ad Episcopum appellationem; ac proinde posse Episcopum, ipsiusque generalem Vicarium, in secunda instantia cognoscere et decidere causas, a Vicario foraneo judicatas. Nullitate autem laboraret appellatio a sententia Vicarii foranei ad Archiepiscopum, omisso Episcopi ipsiusve Vicarii generalis tribunali; nec posset ejusmodi appellationem Archiepiscopus recipere : certa enim est regula generalis, nullam Archiepiscopo in subditos suffraganeorum

opo in certa diœcesi
Sbrozius, l. 1, q. 13,
iptis, verbo Foraneo;
... vel quia extra

assumi in *Vicarium foraneum*, quia tunc ex dicto generali decreto, determinata remanet ejusmodi Vicarii delegata jurisdictio.

4. Sequitur pariter teneri Vicarium foraneum in singulis causis antequam procedat, ad sese legitimandum, seu ad *docendum* de suo mandato (ut loquuntur pragmatici); idest, ad ostendendum, si forte hoc in dubium revocetur, sibi revera delegatam ab ordinario fuisse talem causarum speciem. Huic enim sese legitimandi necessitati quilibet delegatus judex subjacet.

5. Sequitur insuper multum a generali Vicario differre foraneum : nam *primo* hic delegatam, ille vero ordinariam jurisdictionem habet; *secundo*, universalis (moraliter saltem lo-

« civitatem, in pagis et o
« *momenti* causis, et juri
« *taxat actus* limitatam »

Nota 2. Quamvis sole
diœceseos parochis assu
scopus, quin possit et al

Nota 3. Quantumvis
testium synodalium in
de Syn. diœc., l. 4, c. 3,
« desueverunt; in eoru
« scoporum, et Decani,

« civitatem, in pagis et oppidis, jus dicant *in quibusdam levioris* « *momenti* causis, et jurisdictionem exerceant, *ad certos dum-* « *taxat actus* limitatam » (*de Syn. diœces.*, l. 3, c. 3, n. 5).

Nota 2. Quamvis soleant Vicarii foranei ex principalioribus diœceseos parochis assumi, nullo tamen jure impeditur Episcopus, quin possit et alios clericos ad id officii deputare.

Nota 3. Quantumvis per se utilis et in jure præscripta sit testium synodalium institutio, tamen (ait Benedictus XIV, *de Syn. diœc.*, l. 4, c. 3, n. 8), « Synodales testes fere ubique « desueverunt; in eorumque locum suffecti sunt Fiscales Epi- « scoporum, et Decani, hoc est, Vicarii foranei. »

CAPUT XI.

exponant judici, ejusque decisioni relinquant. Habent illi quidem jurisdictionem in cognoscendo, ita, ut partes ad audientiam citare, testes et probationes admittere possint, etc. In decidendo autem et sententiando jurisdictionem non habent, nisi hoc ipsis specialiter a Principali delegetur. »

« His quoad officium consimiles videntur esse Referendarii, a *referendo* dicti; qui eum in finem constituuntur, ut, quia judex multitudine causarum obrutus, omnium momenta ex actis sæpe amplissimis colligere unus non potest, ipsi ea discutiant, et postea eorum substantiam, rationes et merita judici et assessoribus referant, sicque illos ad sententiam ferendam instruant. Usus illorum maxime est in tribunalibus majoribus Principum, isque utilissimus ad tollendam immor-

dirimendas. Intra cujus m
valebunt processuales act
fines excesserit.

Est autem hujusmodi A
non ordinaria.

QUÆSTIO 4ª. — *An ab A*
solvendam quæstionem il
centii III decretalis *Sup*
decretalium). Tres nemp
tifex : 1° casum quo ju
expediendam; 2° casum
taxat committit; 3° casu

dirimendas. Intra cujus mandati fines, si sese continuerit, certo valebunt processuales actus per eum gesti : secus si mandati fines excesserit.

Est autem hujusmodi Auditorum jurisdictio mere delegata, non ordinaria.

QUÆSTIO 4a. — *An ab Auditore detur appellatio?* — Ad recte solvendam quæstionem illam, diligenter expendenda est Innocentii III decretalis *Super quæstionem* (27, tituli 29, libri 1 decretalium). Tres nempe casus ibi distinguit clarissimus Pontifex : 1° casum quo judex alicui committit *totam* causam expediendam ; 2° casum quo *principium, vel finem* causæ dumtaxat committit ; 3° casum quo commitit solummodo *medium* causæ. Decernit autem in duobus prioribus casibus dari appel-

causæ, excepto duplici casu: quando nempe fines mandati excedit, et quando merito suspectus est.

5. Hinc si velit Episcopus præcavere, ne possit ab Auditore suo appellari, non ei committat principium, nec finem causæ, sed reliquas dumtaxat partes.

Quæstio 5ª. — *An in Auditorem ecclesiasticæ curiæ deputari possit laicus, vel clericus conjugatus?* — Ex dictis de Auditoris officio, patet illud esse jurisdictionale, seu per ejusmodi officium exerceri aliquam jurisdictionem: sed principium certissimum est in jure canonico (prout sub priore tractatus parte ostendimus), quoscumque laicos esse jurisdictionis ecclesiasticæ incapaces; ita quod solus Papa, non vero ullus Episco-

scopos dumtaxat status P
quoad omnes simul decla
« Eccellentissimo e Rever
« mo, — E principio cert
« ne i laici, ne gli stessi
« le cause criminali di ch
« cun atto de giurisdizio
« petente: poiche la del
« capace di giurisdizion
« dell'espressa apostolic
« meno i laici, che i chi
« posto principio, questa
« cui e affidata la tutela

nempe fines mandati

ne possit ab Auditore
um, nec finem causæ.

siasticæ curiæ deputari
Ex dictis de Auditoris
seu per ejusmodi offi-
sed principium certis-
priore tractatus parte
jurisdictionis ecclesi-
non vero ullus Episco-
et laico aliquid dictæ

scopos dumtaxat status Pontificii directa, jus tamen commune quoad omnes simul declarat: cujus tenor est hujuscemodi: « Eccellentissimo e Reverendissimo Signore mio osservandissi- « mo, — E principio certo in diritto, e costante in pratica, che « ne i laici, ne gli stessi chierici conjugati possono giudicare « le cause criminali di chierici, ed esercitare contro di essi al- « cun atto de giurisdizione, anche delegata dal giudice com- « petente: poiche la delegazione dee cadere in un soggetto « capace di giurisdizione ecclesiastica; di cui (tranne il caso « dell'espressa apostolica autorizzazione) sono incapaci, non « meno i laici, che i chierici conjugati. In conformita all' es- « posto principio, questa Sacra Congregazione dell' Immunita, « cui e affidata la tutela de'diritti della Chiesa, e delle persone « ecclesiastiche, non solo ha piu volta inculcato agli Ordinari

ecclesiastici, contro la forma prescritta dai sacri canoni.

« Malgrado delle massime e pratiche finora indicate, ei giunto a notizia della Sacra Congregazione dell' Immunita, che alcune curie vescovili ne hanno nuovamente, e piu forse estesamente deviato. A forma dell' articolo 3 dell'appendice al regolamento organico, publicato il 5 novembre dello scorso anno 1831, debbono tutti i tribunali criminali ecclesiastici esser composti dell'Ordinario, ed altri quattro giudici. Ora in piu diocesi, o per una sinistra intelligenza della Sovrana accennata disposizione, o per la mancanza nel clero di abili soggetti, o per altre simili circostanze, sono stati chiamati a far parte degli anzidetti tribunali alcuni laici, e chierici coniugati; ed a questi resta commesso il giudizio, come delle

« stolico suo oracolo le
« dimenti opportuni, co
« canoniche regole, cosi
« i quali potrebbero faci
« siastici, in simil guisa
« vescovili criminali.

« Presso per tanto la
« S. Padre, ed in vista
« zione, si dirigge a V. S
« sono gli oggetti. Il pr
« sua curia, sebbene pe
« fosse finora tenuta una
« traccie de' sacri can

« stolico suo oracolo le determinazioni e publicare i provve-
« dimenti opportuni, come a richiamare l' osservanza delle
« canoniche regole, cosi a togliere le cause di ulteriori ricorsi,
« i quali potrebbero facilmente aversi per parte di altri eccle-
« siastici, in simil guisa processati e giudicati dai tribunali
« vescovili criminali.

« Presso per tanto la relazione che di tutto si e fatta al
« S. Padre, ed in vista della sua espressa Sovrana autorizza-
« zione, si dirigge a V. S. la presente lettera, della quale due
« sono gli oggetti. Il primo e di avvertirla che se mai nella
« sua curia, sebbene per lungo ed immemorabile tempo, si
« fosse finora tenuta una pratica diversa da quella, che sulle
« traccie de' sacri canoni trovasi stabilita nelle replicate
« risoluzioni di questa Sacra Congregazione, debba ella esigere

QUÆSTIO 1ª. — *Quid sint.* — « Hi (ait Schmalzgrueber) ab *assidendo* sic dicti sunt, quod eum in finem assumantur ut judici assideant, eumque suo consilio in judicando adjuvent : unde etiam *consiliarii* vocantur » (in tit. 1, *de Judiciis*, lib. 2 ecretalium, n. 14). « Assessor is est, quem ille, qui judicandi potestatem habet, sibi associat, ut ei assideat et assistat, et ad recte causam dicendam eum instruat (ex lege 2 codicis, *de Assessoribus*). Ex qua descriptione desumi potest quod Assessoris officium versatur circa plura. Et *primo*, ut invigilet ad veritatem indagandam, et quid juris sit judicem instruat (dicta lege 1 codicis, *de Assessoribus*). Hinc fit quod « postquam judex illum elegerit, et ipse acceptaverit, tenetur « de injustitia judicis nisi protestationem in actis fecerit, quod « ipse non consentit, cum videt judicem injuste agere. *Secundo*,

Relative ad curias sæ
« Officium eorum et auth
« antiquo : nam antiquo
« tantum judici addebai
« quod proinde judex
« Hodierno autem jure i
« risdictionem etiam et
« sint veri judices, ac pr
« eædem petuntur qualit
tulum 1 *de Judiciis*, libri
Tu teneas, de jure
competere jurisdictionen
judici præbeat consilia,
Nam admitti non debet i

« Officium eorum et authoritas hodierno jure major est, quam « antiquo : nam antiquo jurisdictionem nullam habebant, sed « tantum judici addebantur, ut consilio suo illum juvarent; « quod proinde judex sequi necessario non tenebatur. . . « Hodierno autem jure in plerisque principum dicasteriis ju- « risdictionem etiam et causarum decisionem habent, ut adeo « sint veri judices, ac proinde ut inter hos assumi quis possit, « eædem petuntur qualitates quæ petuntur in judice » (in titulum 1 *de Judiciis,* libri 2 decretalium, n. 14).

Tu teneas, de jure *communi* canonico, nullam Assessori competere jurisdictionem; ipsiusque partes esse dumtaxat ut judici præbeat consilia, quæ tamen is sequi non tenetur. Nam admitti non debet in Assessore jurisdictio nisi probetur :

aliter ex statuto particulari servetur.» (Pellegrini, parte 4, ect. 16, n. 19 et 22.)

Regulariter, et nisi obsit contraria consuetudo, vel superioris rohibitio, ad quemlibet judicem pertinet sibi Assessores seu onsiliarios assumere; quia consilio uti est quid per se omnious hominibus licitum; unde non debet censeri vetitum, nisi rohibitio in jure exprimatur. Nulla autem lege id judicibus rohibetur. Hinc nisi aliter ab Episcopo cautum fuerit, poterit Vicarius ipsius generalis suos sibi Assessores assumere. Secus utem si hanc electionem sibi Episcopus reservaverit.

QUÆSTIO 5ª. — *An Assessores curiæ episcopalis possint esse aici?* — Respondetur affirmative; cum Abbate (in caput *Super uæstionum, de Officio deleg.*, n. 16), et Pellegrino (parte 2, præmisso 3, n. 26); videturque sententia hæc communiter a

CA

DE FORMA COLLEGIALI T
EPISCOPUS TRIBUNAL SU

1° Quod possit quilibet
aliquam judicandam com
meri suffragio dirimi de
proinde poterit Episcop
mine intelligendus veniat

2° Nisi tamen velit E
gradu suo dejicere, et ad

CAPUT XIII.

DE FORMA COLLEGIALI TRIBUNALIS EPISCOPI, SEU AN POSSIT EPISCOPUS TRIBUNAL SUUM PLURIBUS JUDICIBUS COMPONERE.

1° Quod possit quilibet Ordinarius pluribus delegatis causam aliquam judicandam committere, ita ut ex majoris eorum numeri suffragio dirimi debeat, ambigendum non est. Idque proinde poterit Episcopus, cum ipse præsertim Ordinarii nomine intelligendus veniat.

2° Nisi tamen velit Episcopus Vicarium suum generalem gradu suo dejicere, et ad meri delegati conditionem redigere,

ependere videtur.

5° Non potest Episcopus collegium judicum, criminale tri-unal componentium, ita constituere, ut sint in officio suo per-etui seu inamovibiles, sive relative ad seipsum, sive relative l successores Episcopos. Nam ejusmodi perpetuitas seu irre-ocabilitas statui nequit, nisi ab auctoritate Episcopo ipsi supe-ore. Unde nisi existat ex jure communi, vel ex decreto ontificis, aut Concilii, nullatenus impediri potest Episcopus uin ejusmodi judices ad nutum revocet. Id nempe est quid rdinariæ Episcopi jurisdictioni inhærens, qua nequit Episco-us, nec seipsum, nec successores suos spoliare.

Et hinc satis confutatur delyramentum illud quorumdam resbyterorum Galliæ, qui nuper officialitatem seu tribunal piscopi somniarunt componi posse, imo et debere, judicibus

in strictiori quodam et m
« communis, constans pec
« blicum, vel dignitatem
Ita Leurenius (*Forum e*
n. 7); post Mullerum (ad
quo sensu idem sonat Fi
dinarie tamen, et propri
« aliquo collectivo, seu
« rium, ad rempublicam
« est patrimonium, illud
« potest (cum Lauterbo,
« *trimonium reipublicæ, r*
« *modum pertinentia com*
« *publicis inserviens* : fu

« communis, constans pecunia vel alia quapiam re, ad usum pu-
« blicum, vel dignitatem regentium conservandam destinata. »

Ita Leurenius (*Forum ecclesiasticum,* tom. 2, quæstione 890, n. 7); post Mullerum (ad Struv., in ff. *de Usucap.,* n. 10). In quo sensu idem sonat Fiscus ac *ærarium publicum*. *Secundo,* ordinarie tamen, et proprio juris sensu, Fiscus « Sumitur pro toto « aliquo collectivo, seu universitate rerum, pecuniarum et ju- « rium, ad rempublicam spectantium; ita ut, quod in privato « est patrimonium, illud in republica sit Fiscus. Unde describi « potest (cum Lauterbo, ad ff. *de Jure fisci,* § 4) quod sit *pa- « trimonium reipublicæ, res omnes et jura ad peculiare ejus com- « modum pertinentia comprehendens, utilitatibus et necessitatibus « publicis inserviens :* fungiturque mystice seu civiliter vice

jura publicum Ecclesiæ bonum et interesse respicientia.

5. Hinc episcopalis curiæ Promotor fiscalis recte definiri
terit : legitime constitutus ut jura Fisci ecclesiastici tueatur,
ejus loco in judicio agat et respendeat.

§ II.

A quo et quomodo sit constituendus.

1. Dubium non est quin possit constitui ab Episcopo; cum
nes Episcopum stet suprema auctoritas quoad constituen-
s varios curiæ suæ Officiales.

2. Quæritur autem an possit etiam Vicarius generalis, vel
dex ab Episcopo delegatus procuratorem fiscalem deputare?

nianeo præscribatur, nec
canonicum, censenda est
clesiastico; juxta general
tus positam, de recepti
ecclesiastico, in iis quæ
contrarium disposita.

De Promotori

1. Sicut alicujus priva
genter tueri ejusdem int
officium est, cum zelo p

canonicum, censenda est etiam requiri de jure communi ecclesiastico; juxta generalem regulam sub initium hujus tractatus positam, de receptione Justinianeæ legislationis in foro ecclesiastico, in iis quæ non fuerunt a legibus ecclesiasticis in contrarium disposita.

§ III.

De Promotoris fiscalis officio et prærogativis.

1. Sicut alicujus privatæ personæ procurator tenetur diligenter tueri ejusdem interesse et jura, ita procuratoris Fisci officium est, cum zelo promovere in diœcesi, tum generaliter

o agere et respondere, in causis quæ bona temporalia, prærogativas, et alia jura Fisci ecclesiastici respiciunt.

« Fiscalis curiæ episcopalis officium est (ait Pellegrinus) assistere Vicario generali; instare pro juribus Ecclesiæ; agere ac defendere fiscalia : sunt autem fiscalia, ea in quibus agitur de publica pecunia vel vindicta... Propterea potest petere, quod detur terminus ad probandum delictum : potest petere remissionem, ubi de jure concedi debet : similiter potest petere citari : necnon publicationem fieri : inquisitos non audiri : repeti testes : ipsos testes interrogari : reos non comparentes contumaces declarari : et tandem culpabiles condemnari. Potest similiter in omnibus cum judice intervenire, et consilii gratia votum præstare, non tamen judicare. » (*De Vicario gen. Episcopi,* parte 4, sect. 1, n. 19.)

Promotoris fiscalis ne
certa est juris communis
nibus actis contra Reu
« autem adeo necessariu
« n. 20) in criminalibus,
« contra Reum, Fiscalis
« Reum, ipso (*nempe Fis*
(Lege 1 codicis, *de Senten*

Abstrahendo tamen a
lute posset absque Fisca
nale expediri. Vel enim
personam actoris agit a
prævia fama publica de
sufficienter supplere. E

bona temporalia, præ-
respiciunt.
st (ait Pellegrinus) a-
ribus Ecclesiæ; agere
alia, ea in quibus agi-
Propterea potest p-
dum delictum : potest
ncedi debet : similiter
tionem fieri : inquisi-
s testes interrogari :
leclarari : et tandem
r in omnibus cum ju-
n præstare, non tamen
... sect. 1, n. 19.

Promotoris fiscalis necessitas in ... certa est juris communis dispositio, qua præcipitur, ut in omnibus actis contra Reum, citetur Procurator fiscalis. « Est « autem adeo necessarium (ait Pellegrinus, parte 4, sect. 1, « n. 20) in criminalibus, ut citetur, in omnibus actis quæ fiunt « contra Reum, Fiscalis curiæ, ut si feratur sententia contra « Reum, ipso (*nempe Fiscali*) non citato, sententia erit nulla. » (Lege 1 codicis, *de Sententiis adversus Fiscal. lat.*)

Abstrahendo tamen ab hac juris positivi dispositione, absolute posset absque Fiscalis interventu judicium aliquod criminale expediri. Vel enim *Via accusationis* proceditur, et tunc personam actoris agit accusator; vel *via inquisitionis*, et tunc prævia fama publica de patrato delicto dicitur actoris partes sufficienter supplere. Et sic arcetur inconveniens quod judex

onum vindictam juridice persequatur. Et quando causæ criinales in ejusmodi curiis expediendæ sunt, eadem est ac in ria episcopali Promotoris fiscalis necessitas, atque idem icium.

§ VI.

Quid sint advocati Fiscales episcopalis curiæ

Contingere potest, ut ex causarum nimio numero, aliave de usa, Promotor fiscalis nequeat per seipsum opportunas pro rte Fisci defensiones coram tribunali perorare. Hinc sibi in xilium vocat patronum sive advocatum, qui ex hoc ipso adcatus fiscalis dicitur. Ex libera autem Episcopi dispositione

ipsam notarii quidam cu
care; eo quod nempe no
(Vide Moroni, *Diction. di*
Communius tamen docto
notarios existimant. Fu
signa ad citissime scrib
qui ejusmodi notis in s
stenographos vocarunt.
nuncupatæ occurunt; id
arte hac peritissimus e
sed et Hæbrei ejusmodi
Atque eam post Christu
tyrem, sanctum Genesiu
Paduanum Episcopum,

ipsam notarii quidam du- *care;* eo quod nempe notarii, quid gestum sit, notum faciant. (Vide Moroni, *Diction. di Erud. storico-eccles.*, ad vocem *Notaro*.) Communius tamen doctores a *notis* seu adnotationibus dictos notarios existimant. Fuerunt autem antiquitus *notæ* quædam signa ad citissime scribendum adhibita. Unde et Græci eos qui ejusmodi notis in scribendo utebantur *tachygraphos* seu *stenographos* vocarunt. Quæ et *notæ tironianæ* apud veteres nuncupatæ occurunt; ideo forte quia Tiro, Ciceronis libertus, arte hac peritissimus extitit. Nec Romani tantum et Græci, sed et Hæbrei ejusmodi arte a remotissima antiquitate usi sunt. Atque eam post Christum exercuisse sanctum Cassianum martyrem, sanctum Genesium Arelatensem, sanctum Epiphanium Paduanum Episcopum, aliosque sanctitate conspicuos, refert

cabula pro omnino synonymis habent : id vero an recte di-
um, ex infra dicendis patebit. Hæc de nomine præmittenda
ant : nunc ad rei, ut vocant, definitionem gradum fa-
amus.

II. *Quid sint notarii ?* — Certum est in jurisprudentia, per
tarii vocabulum designari personam *publica auctoritate con-
tutam* ad quoddam certum officium explendum ; in qua tra-
nda generali notione nulla reperietur inter doctores dis-
epantia. Hoc ipso scilicet quod aliquis sit privata dumtaxat
rsona, notarius non est, juxta illius vocis sensum ; sed om-
no requiritur ut transeat in personam publicam, idest, a
blica auctoritate constitutam et deputatam. Et id quidem
tarius commune habet cum cæteris omnibus personis publi-
, quas nempe publica auctoritas similiter ad varia officia

scripta, nisi a personis fide
dere possent, nec proinde
populorum rectoribus, et
excogitandum fuit, qua rat
sinceritas in tuto poni ; ita
æstimari deberet. Nulla au
ut crearetur certus viror
quibus prædicta scripta c
et quorum sic scripto testi
retur. Hinc palam fit qu
societatibus civilibus, tota
nent, fides notariorum integ
pleraque hominum jura, pr
laris societatis ordo, cor

dere possent, nec proinde vim ad probandum haberent. Hinc populorum rectoribus, et ipsi etiam auctoritati ecclesiasticæ excogitandum fuit, qua ratione posset prædictorum scriptorum sinceritas in tuto poni; ita ut ex ipsis, gestorum veritas merito æstimari deberet. Nulla autem alia ratio aptior visa est, quam ut crearetur certus virorum integritate conspicuorum ordo, quibus prædicta scripta concinnandi officium demanderetur, et quorum sic scripto testimonio plena fides habenda injungeretur. Hinc palam fit quomodo, sive in Ecclesia, sive in societatibus civilibus, tota fere, circa gesta quæ ad jus pertinent, fides notariorum integritate et scriptura nitatur; ac simul pleraque hominum jura, præcipuusque, tum sacræ, tum sæcularis societatis ordo, eorumdem notariorum institutione et

omicii deputetur et approbetur, erit utriusque fori notarius.

II. Notariorum fori ecclesiastici duplex classis : notarii nempe *apostolici*, seu a Sede Apostolica creati, et notarii cæterorum Ordinariorum : nam (ut infra dicetur) potest, ex consuetudine saltem, quilibet Episcopus notarios pro toto jurisdictionis suæ territorio creare.

III. Ipsi vero apostolici notarii, in duos gradus distribuuntur : sunt enim vel protonotarii, vel simpliciter notarii apostolici. De utroque gradu dicetur in tractatu *de Curia romana*.

IV. Iterum Protonotarii alii sunt *de numero participantium*, alii secus. Quæ distinctio suo pariter loco in dicto tractatu illustrabitur.

§ III.

aliqua curia aut cancella
notarii nomen; non auten
tur actuarius nec cancel
deputatus atque curiæ a
confundatur.

In hoc porro sensu quil
rius est simul et hoc ipso
scripta fidem faciunt, q
Atvero non vice versa q
actuarius; siquidem talis
ipsi dicta deputatione. E
genus, sub quo actuarii
rum speciem constituunt

4° Excogitari posset et

uplex classis : notari
creati, et notarii ce-
dicetur) potest, ex co-
notarios pro toto juris-

n duos gradus distri-
vel simpliciter notari
in tractatu *de Curia*

numero participantium,
co in dicto tractatu l-

notarii nomen; non autem, juxta magis receptum usum, vocatur actuarius nec cancellarius; ne cum altero, qui de facto deputatus atque curiæ alicui vel cancellariæ addictus fuit, confundatur.

In hoc porro sensu quilibet legitimus actuarius et cancellarius est simul et hoc ipso notarius; siquidem acta per ipsum scripta fidem faciunt, quod notariatus essentiam constituit. Atvero non vice versa quilibet notarius erit aut dici poterit actuarius; siquidem talis censendus non est, nisi ex adjecta ipsi dicta deputatione. Ergo notariatus habendus est tanquam genus, sub quo actuarii seu cancellarii peculiarem notariorum speciem constituunt.

4° Excogitari posset et aliud discrimen : quod nempe *nota-*

PROPOSITIO I[a]. — *Certum est extare in jure canonico regulam generalem, qua clerici in sacris constituti ab exercendo notariatus officio prohibentur.* — Constat ex decretali *Sicut* (8, tituli 50, libri 3 decretalium), in qua sic præcipit Innocentius III : « Sicut te accepimus referente, cum venerabilis Frater noster Hostiensis Episcopis, olim per tuam transiens civitatem, tibi dederit in mandatis ut presbyteros, diaconos, et subdiaconos, quos ibidem invenit passim tabellionatus officium exercentes, excommunicationis vinculo innodares, et eos qui ab illis publica reciperent instrumenta ; tu, licet id feceris, ex mandato tamen prædicti Episcopi dissimulasti postmodum de subdiaconis ; donec qualiter contra ipsos et alios in sacris ordinibus constitutos deberes procedere, Sedem duceres Apostolicam consulendam. *Quocirca Fraternitati tuæ mandamus;*

non prohiberi nisi in qu
ipsis nempe liberum esse
cio suo renuntient.

Ista vero legis interpre
lius enim voluit legislato
a tabellionatus officio arce
non. Nam per sacros can
plina, generatim prohiben
sæcularibus sese immisce
præsertim in causis et cu
nimis multum (ut patet)
nibus retraheret, et in t
ret. Unde ea de causa c
clericis in sacris constitu

ipsis nempe liberum esse notariatum exercere, modo beneficio suo renuntient.

Ista vero legis interpretatio non videtur fundata: probabilius enim voluit legislator clericos omnes in sacris constitutos a tabellionatus officio arceri, sive beneficium haberent, sive non. Nam per sacros canones, et ex perpetua Ecclesiæ disciplina, generatim prohibentur clerici, ne militantes Deo, negotiis sæcularibus sese immisceant. Officium autem tabellionatus, præsertim in causis et curiis sæcularibus exercendum, clericos nimis multum (ut patet) ab angelicis rerum cœlestium functionibus retraheret, et in terrenas curas et sollicitudines injiceret. Unde ea de causa censendus est legislator tabellionatum clericis in sacris constitutis prohibitum voluisse. Hæc autem

ab exercendo notariatu
tali Sicut (8, tituli 50.
Innocentius III: «S-
nerabilis Frater noster
ransiens civitatem, tibi
liaconos, et subdiaco-
llionatus officium exer-
nodares, et eos qui ab
u, licet id feceris, et
simulasti postmodum
ipsos et alios in sacris
e, Sedem duceres Apo-
itati tuæ mandamus;

nonistæ non pauci, ad cœteros clericos prohibitionem non
tendi; quia, inquiunt, si et alios legislator voluisset sub
ohibitione comprehendere, non locutus fuisset expresse de
ericis *in sacris* constitutis. Nihilominus contraria sententia
detur probabilior; tum quia data ratio non convincit; tum
ia clare ex alio textu probatur non esse licitum notariatus
icium minorum ordinum clericis. Et *primo* quidem non valet
egata ratio: nam ideo in decretali *Sicut te* legislator expresse
quitur de clericis in sacris constitutis, quia in civitate, de
a in casu agebatur, id officii a solis clericis majorum ordi-
m exerceri solebat. « Respondeo, ait Fagnanus, hanc prohi-
bitionem fuisse factam clericis *in sacris*, quia ipsi tantum in
civitate illa exercebant officium tabellionatus, ut patet ex
integra decretali..., idque ob eam forte rationem quia solis

« necnon et aliis religios
« sent in sæculo tabellion
« runt, quibusvis etiam
« habentibus (etiamsi iid
« sacris ordinibus consti
« quoad præmissa, non o
« nis vel ordinis, quocum
In hac decretali per m
causis fidei dumtaxat, in
officium exercere : dici
obstante statuto contrario
fieri derogationem juri
clerici de jure communi
surde eam ipsis conced

« necnon et aliis religiosis quibuslibet, q
« sent in sæculo tabellionatus officium habuerunt et exercue-
« runt, quibusvis etiam clericis sæcularibus officium ipsum
« habentibus (etiamsi iidem fratres, religiosi et clerici sint in
« sacris ordinibus constituti) exercendi libere officium ipsum
« quoad præmissa, non obstante statuto aliquo contrario cano-
« nis vel ordinis, quocumque vallato munimine, potestatem. »
In hac decretali per modum *privilegii et exceptionis*, et pro causis fidei dumtaxat, indulgetur clericis ut possint notariatus officium exercere : dicitur enim, *Concedentes potestatem, non obstante statuto contrario canonis :* quæ profecto verba indicant fieri derogationem juri communi seu generali regulæ ; si enim clerici de jure communi ejusmodi potestatem habuissent, absurde eam ipsis concedendam duxisset Pontifex. Ergo de jure

i, qui aliunde unde sustentarentur non haberent; quia hæc io ex egestate desumpta in jure fundatur, ut modo dinus.

Iisdem fere rationibus conclusionem nostram probavit Faanus hoc modo : « Ego vero existimo hanc prohibitionem extendi ad omnes clericos etiam minorum ordinum, dummodo ex beneficio vel patrimonio habeant unde commode vivere possint. Moveor... per textum in capite *Ut officium*..., ubi indulgetur clericis *etiam* in sacris, ut in causa hæresis possint tabellionatus officium exercere. Pondera illam dictionem implicativam *etiam,* quæ ostendit hujusmodi indultum fuisse concessum etiam clericis minorum ordinum ; ergo circumscripto indulto, id eis erat prohibitum; alioquin frustratorium fuisset concedere quod eis erat permissum a jure...

PROPOSITIO VI[a]. — A
notariatus officium, excipien
notarii creati sunt. — Hæc
versiam posita. Ratio aut
hoc ipso nempe quod Pa
eique notariatus exercen
ipsum generali regulæ qu
prohiberetur.

Item in curia romana
ex eo quod ita fieri per
« etiam, ait Ferraris, cler
« mana. (Fagnanus, in cap
« n. 60 et 68, et Barbosa
« vel officium hoc tribue

haberent; quia hæc
datur, ut modo di-

ostram probavit Fa-
hanc prohibitionem
ordinum, dummodo
nde commode vivere
te *Ut officium*...., ubi
causa hæresis possint
a illam dictionem in-
odi indultum fuisse
num; ergo circum-
alioquin frustrato-

PROPOSITIO VI : [illegible] *notariatus officium, excipiendi sunt ii clerici qui a Sede Apostolica notarii creati sunt.* — Hæc conclusio est certa et extra controversiam posita. Ratio autem qua nititur omnino rem evincit : hoc ipso nempe quod Papa clericum aliquem notarium creat, eique notariatus exercendi potestatem facit, derogat quoad ipsum generali regulæ qua aliunde a tali exercendo munere prohiberetur.

Item in curia romana possunt clerici notariatum exercere, ex eo quod ita fieri permittat Summus Pontifex : « Possunt « etiam, ait Ferraris, clerici esse notarii Papæ aut in curia ro« mana. (Fagnanus, in caput *Sicut te* 8, tit. *Ne clerici vel monachi*, « n. 60 et 68, et Barbosa, ibid., n. 7.) Nam Papa admittendo, « vel officium hoc tribuendo clericis, videtur eos habilitare ad

clerici etiam majorum ordinum notariatus officium exerce-
nt; 3° etiamnum generalem esse consuetudinem ut idem
ficium exerceant, quoad actus sive judiciales sive extraju-
ciales potestatis ecclesiasticæ; 4° errasse Fagnanum, qui
diernam eam consuetudinem negat, et tenet, ne in curia
idem ecclesiastica, licitum clericis esse notariatus officium.

Et 1° quidem extitisse olim quemdam notariorum ordinem,
ter ordines minores clericales computatum, memorat Tho-
assinus. Referens enim concilii Coloniensis anni 1549 de-
etum, quo statuitur, ut Episcopus diœcesim visitans adhibeat
otarium *qui sit sacerdos aut saltem clericus non conjugatus*, sic
ldit : « Ea ratione id perfectum est, ut jam officium, non
ordo notariorum spectetur ; cum olim ordo esset, vel mino-
ribus aggregarentur et inter clericos recenserentur notarii ;

Ex monumentis quide
massinus extitisse antiqui
acolytharum, ostiariorum
ordinem. At vero ejusmo
eo stricto sensu quo nunc
quemlibet eorum scripta
blicam facerent, mihi n
eos notariorum nomine d
conficiendas varias scrip
non penes eos omnes,
auctoritas instrumenta ex
Id etiam ad citata verba
quam Episcopis tribuit T
suspendendi ab officio

...iatus officium exerce-
...suetudinem ut idem
...liciales sive extraju-
...rasse Fagnanum, qui
...t tenet, ne in curia
... notariatus officium.
... notariorum ordinem,
...atum, memorat Tho-
...iensis anni 1549 de-
...esim visitans adhibeat
...us non conjugatus, sic
... ut jam officium, non
...ordo esset, vel mino-

Ex monumentis quidem ecclesiasticis [illegible]
massinus extitisse antiquitus, sicut exorcistarum, lectorum, acolytharum, ostiariorumque, ita et *notariorum* seu *scribarum* ordinem. At vero ejusmodi minores clericos, notarios fuisse eo stricto sensu quo nunc ea vox accipitur, ita nempe ut per quemlibet eorum scripta et subscripta instrumenta fidem publicam facerent, mihi nullatenus liquet. Existimarem potius eos notariorum nomine donatos ideo dumtaxat fuisse, quod ad conficiendas varias scripturas ex officio adhiberentur; licet non penes eos omnes, sed penes aliquos tantum resideret auctoritas instrumenta exarandi, quæ publicam fidem facerent. Id etiam ad citata verba Thomassini adnotabimus, potestatem quam Episcopis tribuit Tridentina Synodus (sess. 12, c. 10) suspendendi ab officio notarios, etiam a regia vel imperiali

tam quod non tam spectata esset eorum fides atque cleri-
corum... Adnotasse sufficiet loca, quibus constat notarios fuisse clericos, et clericorum privilegia vindicasse sibi, quamquam conjugati essent, usque ad annum 1459. » (Citato ca-
te, n. 3.) Ex subjectis a Thomassino citationibus, aliquas dumxat transcribimus : *Ego clericus, tabellio ducis Burgundiæ...*
lerici et notarii jurati Vesontienses. (*Recueil pour l'histoire de*
ourgogne, pages 283, 287, 255, 460, 607.) Anno 1417 : *Ego*
etrus clericus Rotomagensis, authoritate Apostolica et imperiali
otarius... Anno 1457 : *Clerico Parisiensi in jure canonico licen-*
ato, publico Apostolica et imperiali authoritate, et curiæ episco-
alis Parisiensis notario jurato. (Quæ duo ultima exempla
eperies, *Histoire de saint Martin des Champs,* pag. 24 et 252.)
concilio Basileensi notarios habitos fuisse pro personis ec-
esiasticis, ac proinde tunc temporis adhuc generalem fuisse

« c. 106, *de Ecclesiastica di*
« clericis id muneris esse
« tiant et scribant canonu
« quidem, quoties agatur
« curiam et negotia respi
« apud Italos nostra qu
(Muratorius, *Antiquitates*
pag. 666, edit. Mediolani
minime in Italia desunt ex
in conficiendis instrumen
respiciunt.

Atque idem licitum a
quos sic Piasecius : « Lic
« tabellionatus (capite *Si*

ibus constat notarios
vindicasse sibi, quam-
m 1459. » (Citato ca-
tionibus, aliquas dum-
no ducis Burgundiæ...
ueil pour l'histoire de
07.) Anno 1417 : Ego
Apostolica et imperiali
in jure canonico licen-
ritate, et curiæ episco-
duo ultima exempla
mps, pag. 24 et 252.)
isse pro personis ec-

« c. 106, *de Ecclesiastica disciplina*), ne hodie quidem minoribus « clericis id muneris esse interdictum ; quidquid contra sen- « tiant et scribant canonum interpretes ; immo ne majoribus « quidem, quoties agatur de instrumentis dumtaxat Episcopi « curiam et negotia respicientibus. Certe hujus rei exempla « apud Italos nostra quoque tempestate minime desunt. » (Muratorius, *Antiquitates medii ævi,* tom. 1, dissertat. 12, pag. 666, edit. Mediolani 1738.) Ergo, teste citato auctore, minime in Italia desunt exempla clericorum notarios agentium in conficiendis instrumentis, quæ curiam et negotia Episcopi respiciunt.

Atque idem licitum affirmant non pauci canonistæ, inter quos sic Piasecius : « Licet clericis prohibitum sit exercitium « tabellionatus (capite *Sicut, ne clerici vel monachi*), hoc tamen

4° Hinc moderandum videtur quod docet Fagnanus (in caput *Sicut te, ne clerici vel monachi*, n. 61 et seq.), illicitum esse clericis notarii seu cancellarii officium, etiam in curia et negotiis Episcopi (exceptis fidei causis) exercere; et non tantum clericis majorum ordinum, sed et minorum, iisque etiam beneficio carentibus. Nam licet fatear a celeberrimo canonista id logice et rigorose deduci ex capite *Ut officium* (*de Hæreticis*, 6), videtur tamen non satis rationem habuisse consuetudinis, quæ contraria et antiquitus fuit, et postea permansit, et hodiedum permanet. Nec verum est quod, loco citato, numero 63, affirmat : *Ubique locorum actuarii seu cancellarii Episcoporum sunt laici*, nisi hoc intelligat eo sensu, quod ubique locorum reperiantur laici aliqui eo munere fungentes, licet

PROPOSITIO IXª. — *Utri negotiis et curia magistratus posse regula generali deter* assumi posse in cancellari judicialibus et extra-judici admittitur), sive etiam cle contra quosdam probavim deceat clericum ad id mu Piasecio et Monacello, in s adverti potuit. Mihi tamen et temporum circumstanti conficiendis instrumentis clesiasticum

...ocet Fagnanus (in ca-
et seq.), illicitum esse
tiam in curia et nego-
...ecere; et non tantum
...m, iisque etiam bene-
...berrimo canonista id
officium (de Hæreticis,
habuisse consuetudi-
postea permansit, et
...d, loco citato, nume-
seu cancellarii Episco-
...su, quod ubique loco-
...ere fungentes, licet

PROPOSITIO IXª. — *Utrum magis expediat cancellarium, pro negotiis et curia magistratus ecclesiastici, esse clericum, non videtur posse regula generali determinari.* — Certum est ab Episcopo assumi posse in cancellarium pro conscribendis actibus suis judicialibus et extra-judicialibus, sive laicum (ut ab omnibus admittitur), sive etiam clericum, ut in superiori propositione contra quosdam probavimus. Circa quæstionem utrum magis deceat clericum ad id muneris deputari, affirmativam teneri a Piasecio et Monacello, in supra citatis eorum doctorum verbis adverti potuit. Mihi tamen videtur id potius pendere a locorum et temporum circumstantiis. Ubi taxa pecuniaria pro variis conficiendis instrumentis exigi solet, non parva adversus ecclesiasticum ordinem concitari potest invidia nonnullis in regio-

n eum sensum torqueri nequeant dictæ decretales jam ostenimus. Ad consuetudinem autem quod attinet, non video eam robari generalem : exempla autem clericorum minorum in uria et foro sæculari notarios agentium, etsi plurima congeri ossint, pro abusu, juris minime inductivo, forsan melius haebuntur. Eos tantum clericos minores excipiendos existimaim, qui statui clericali valedicentes, ad sæcularem gressum ecerunt. Quandiu vero sacræ militiæ datum nomen non reraxerunt, eos sæcularibus negotiis implicari vetant generater sacri canones : implicarentur autem dicti officii apud orum laicalem exercitio.

Propositio XI^a. — *Causa cur sacri canones notariatus exercitium apud curias præsertim sæculares, clericis prohibuerint, non*

non autem ita ut per corur
strumentis fides publica st
officium est. Neque etiam r
recte reponitur. Negotiatic
res emantur, et immutatæ
pro munere quo fungitur, a
re aliqua, mercedem sive
gotiatio nullatenus est : al
negotiatio esset dicendum.

Hinc aliunde repetenda
notariatum exercerent. Ea
sollicitudo, ut clerici divi
sæculi curis et negotiis qu

non autem ita ut per eorum testimonium et subscriptionem instrumentis fides publica staret, quod notariatus proprie dicti officium est. Neque etiam notariatus inter negotiationis species recte reponitur. Negotiatio enim stricte sumpta in eo stat, ut res emantur, et immutatæ carius vendantur. Quod autem quis pro munere quo fungitur, aut pro confecta in alterius utilitatem re aliqua, mercedem sive honorarium salariumve recipiat, negotiatio nullatenus est : alioquin et judicis, imo et regis munus negotiatio esset dicendum.

Hinc aliunde repetenda videtur facta clericis prohibitio ne notariatum exercerent. Ea nempe semper fuit Ecclesiæ summa sollicitudo, ut clerici divinis rebus libere vacarent, et hujus sæculi curis et negotiis quam minime implicarentur. Cum vero ... officium necessitatem secum trahat foro interessendi

Veritatis 8, et capite finali, *de Dolo et contumacia*). » Dixi-
us *publice,* quia si interdictio non fuerit publica, « tenet qui-
dem interdictum in præjudicium clerici cui factum est, ut
propterea privari beneficio possit; gesta tamen valent ra-
tione publici officii, saltem quoad partes ignorantes. » (Ita
hmalzgrueber, cum multis aliis ab eo citatis, loco indicato,
62.) Quamvis autem ante factam sibi ab Episcopo interdi-
ionem valide instrumenta conficiat dictus clericus, non tamen
onficit *licite*, ut tenent canonistæ (vide Schmalzgrueber, loco
tato) : ad illiceitatem enim sufficit notariatus exercitium
ræscribi a canone clericis interdicendum.

Probatur 2ª pars propositionis, de notario scilicet quireligio-

sæculari obnoxia. « Ratio
« potest quidpiam, a jure
« tans, veluti dispensando
« autem valde exorbitans es
« hominis scripturæ, quæ
« sine vivæ vocis contestati
« habeatur; cum hujusmo
« alicujus magistratus in al
(Pirrhing, in titulum 22, lib
communis doctorum sente
stricto quodam sensu, po
firmat Fagnanus : *Quia,* in

sæculari obnoxia. « Ratio est, quia solus Princeps supremus « potest quidpiam, a jure communi omnium gentium exorbi- « tans, veluti dispensando constituere, seu introducere : id « autem valde exorbitans est a communi jure gentium, ut unius « hominis scripturæ, quæ est testis mortuus et inanimatus, « sine vivæ vocis contestatione et alio adminiculo, plena fides « habeatur; cum hujusmodi fides, nec scripturæ aut sigillo « alicujus magistratus in alterius præjudicium haberi soleat. » (Pirrhing, in titulum 22, libri 2 decretalium, n. 8; et consonat communis doctorum sententia.) A solo Papa et Imperatore, stricto quodam sensu, posse creari notarios, eadem ratione firmat Fagnanus : *Quia,* inquit, *ut credatur pelli animalis mortui, est contra jus; cui solus Princeps supremus potest derogare.*

gina 740). Hæc enim indulgentia fuisset frustratoria, si de jure hoc eis competeret... Sed responderi potest, ibi concessam fuisse Episcopis facultatem, quam de jure non habebant, scilicet creandi tabelliones authoritate Papæ, qui ubique terrarum possent officium exercere...; quod patet, tum ex illis verbis *Authoritate nostra;* tum quia præcipitur ibi, *ut prædicti tabelliones jurent fidelitatem Papæ,* juxta formam capitis, *ego N., de Jurejurando.* Et ita indultum non fuit superfluum. » (Fagnanus, in caput *Sicut te,* tit. *Ne clerici vel monachi,* n. 55.)

III. « Etsi Episcopus, vel alius judex Principe inferior, intra dioecesim suam vel territorium, possit creare notarios, non tamen extra illam, vel illud; quia, quamvis officium notaria- ... tantum judiciale, sed etiam extrajudiciale sit, quia

« catorum, et consequent
« vilegiis cum ipsis..., in u
« tuere etiam plures sui o
« notarios publicos, pro in
« stolicis, faciendis instrum
« publicam vel privatam
« bus. » (Ferraris, loco ci

« Pro talibus notariis cr
« selectis a Prælato... ido
« sacris evangeliis coram
« juramentum præstare,
« dicto officio exercendo,

« catorum, et consequenter etiam alii communicantes in pri-
« vilegiis cum ipsis..., in unaquaque provincia possint constituere etiam plures sui ordinis Fratres, ab eis approbatos, in « notarios publicos, pro intimandis mandatis et rescriptis Apostolicis, faciendis instrumentis et authenticandis transumptis, « publicam vel privatam dicti ordinis utilitatem concernentibus. » (Ferraris, loco citato.)

« Pro talibus notariis creandis datur hic modus et formula : « selectis a Prælato... idoneis, ipsi coram eo genuflexi, tactis « sacris evangeliis coram duobus vel tribus testibus, debent « juramentum præstare, de fideliter et cum omni integritate « dicto officio exercendo, ut infra : *Ego N. promitto et juro Deo « omnipotenti ; et SS. D. N. Papæ N., et tibi Patri, quod meum*

culares et regulares, in notarios sanctæ inquisitionis, pro usis ad eam spectantibus. Constat ex constitutione 22 Alexanri IV, incipiente *Ne commissæ*. Notarii autem omnes omnia atis pro officio Sanctæ Inquisitionis expedire tenentur. Conat ex constitutione Clementis VIII, incipiente *Sanctissimus*.

Nota. Quæ in hoc paragrapho dicta sunt de potestate notaos creandi, applicanda sunt actuariorum et cancellariorum eationi; cum et hi veri notarii sint, quamvis in aliquo nsu omnes notarii non sint actuarii seu cancellarii.

§ VI.

« tur Abbas...; quæ etian
« tentur Hostiensis et Joan
« Congregationis a Sanctis
« ablegatus est cancellariu
« neventani. Demum quo
« concilium Tridentinum (
« facultas Episcopis etiam
« examinandi quoscumqu
« riali, aut regia auctorit
« neis repertis aut in offic
« petuum aut ad tempus
« causis ecclesiasticis, ac

ssunt creare clerico
ctæ inquisitionis, pro
nstitutione 22 Alexan-
autem omnes omnia
pedire tenentur. Con-
ipiente *Sanctissimus*.
nt de potestate nota-
um et cancellariorum
, quamvis in aliquo
cancellarii.

« *de Electione*); quam pluribus comprobat, et ab objectis tue-
« tur Abbas...; quæ etiam servatur de consuetudine, ut fa-
« tentur Hostiensis et Joannes Andreas... Et nuper ex decreto
« Congregationis a Sanctissimo Domino Nostro Innocentio X
« ablegatus est cancellarius laicus ad curiam Archiepiscopi Be-
« neventani. Demum quoad hoc omnem dubitationem sustulit
« concilium Tridentinum (capite 10, sessionis 22) quo tribuitur
« facultas Episcopis etiam tanquam Sedis Apostolicæ delegatis,
« examinandi quoscumque notarios, etiamsi Apostolica, impe-
« riali, aut regia auctoritate creati fuerint, eisque minus ido-
« neis repertis aut in officio delinquentibus, prohibendi in per-
« petuum aut ad tempus officii ejus usum in negotiis, litibus et
« causis ecclesiasticis ac spiritualibus. Ergo sancta synodus
« evidenter supponit notarios imperiali vel regia auctoritate

« posset etiam exercendi usum prohibere in negotiis et litibus « profanis coram judice laico in terris Ecclesiæ; Sacra Con« gregatio censuit, non posse; quia concilium loquitur de « causis ecclesiasticis et spiritualibus tantum; ergo non intel« lexit de litibus profanis, neque coram laico.

« Rursus cum esset quæsitum, an facultas prohibendi no« tariis minus idoneis repertis, ne in negotiis et causis eccle« siasticis ac spiritualibus suum officium exerceant (Episcopis « tributa decreto concilii, capite 10, sessionis 22), etiam « quoad negotia et lites locorum piorum a laicis administrato« rum tributa intelligatur :

« Item an eadem facultas extendatur ad contractus perso« narum ecclesiasticarum, quæ de eorum patrimonialibus « bonis conficiuntur; præsertim stante consuetudine, quod « causæ hujusmodi, eorum bonorum ratione, ad forum eccle« siasticum spectent :

« Die 1 decembris 1588, Sacra Congregatio Concilii, ad « *primum*, censuit intelligi tributam : ad *secundum*, extendi.

« Adde quod ipsiusmet concilii Tridentini duo fuerunt no« tarii, laicus unus, et alter clericus, ut patet ex eorum sub« scriptionibus, quæ habentur in calce concilii. » (Fagnanus, in caput *Sicut te*, tit. *Ne clerici vel mon.*, n. 63 et seq.) Præcipua ratio, cur olim a quibusdam in dubium vocatum est, an laici possent in causis ecclesiasticis et spiritualibus esse notarii, inde sumebatur, quod jurisdictionis ecclesiasticæ incapaces laici forent. Cui objectioni postea communiter canonistæ responderunt, per notariatum *nudum exerceri ministerium*, nequaquam vero actum jurisdictionalem; ad officium proinde notarii nullatenus requiri habilitatem ad jurisdictionem spiritualem recipiendam.

Propositio II^a. — *In rigore juris, et abstrahendo a recepta generaliter consuetudine, probabiliter notarius a sola potestate sæculari creatus non posset esse notarius in causis et negotiis ecclesiasticis.* — Solent canonistæ dum sustinent notarium a potestate sæculari creatum, in foro etiam ecclesiastico valide suum

ad contractus perso-
rum patrimonialibus
consuetudine, quod
ione, ad forum eccle-

agregatio Concilii, ad
secundum, extendi.
tini duo fuerunt no-
patet ex eorum sub-
ncilii. » (Fagnanus, in
63 et seq.) Præcipua
vocatum est, an laici
ualibus esse notarii,

state sæculari creati, instrumenta conficere ...
in foro Ecclesiæ publicam fidem facerent. Quod alio modo sic concludi potest : statuere ut a judicibus ecclesiasticis plena fides adhibeatur scripturæ certarum personarum, est legem vere ecclesiasticam edicere, et de disciplina ecclesiastica decernere : talis porro potestas sæculari principi non competit.

« De stricto jure (ait Leurenius) negativa est probabilior, « nimirum quod instrumento confecto a notario, quem creavit « princeps laicus, deferendum non sit in causis et actibus ec- « clesiasticis seu spiritualibus ; et vice versa nec instrumento « confecto a notario, creato per ecclesiasticum, in actibus pro- « fanis : eo quod creans notarium videatur non posse ei au- « thoritatem et fidem facere in iis, quæ sunt extra creantis ju-

de vix capio quomodo quidam canonistæ contrarium post dentinam synodum tenuerunt; verbi gratia, Piasecius, qui habet : « Quoad exercitium autem notariatus officii in foro pirituali, requiritur ut notarius sit creatus, non a principe æculari, sed ecclesiastico. Potest tamen ipse esse laicus, ut communiter tenent doctores..., licet magis conveniat ut sit lericus : arguitur textu capitis *Ut juxta, de Officio judicis Ordinarii.* » (*Praxis episcopalis,* parte 2, n. 11.) In citato cae *Ut juxta,* agitur dumtaxat de non introducendis laicis in ustra monialium; et cæteroquin huic decretali prævalere bet citatum decretum Tridentinum.

Hinc multo communior est canonistarum sententia, licitum

« detur opinio quod no
« sint adhiberi. Ita Abba
« *vel monachi*), reddens
« ministerium, quod laicis
« servari de consuetudine,
« tur idem Abbas. » (Pign

PROPOSITIO IVª. — *No*
notarios a sola potestate s
instrumenta ecclesiastica. —
nibus, scriptura notarii a
et de rigore juris fidem non
atque id habet dumtaxat
Ista autem consuetudo

tuendo, reperiantur.
stæ contrarium post
gratia, Piasecius, qui
tariatus officii in foro
eatus, non a principe
n ipse esse laicus, ut
agis conveniat ut sit
rto, de Officio judicis
n. 11.) In citato ca-
troducendis laicis in
decretali prævalere

m sententia, licitum

« detur opinio quod notarii creati auctoritate laicali pos-
« sint adhiberi. Ita Abbas (in caput *Sicut te*, tit. *Ne clerici*
« *vel monachi*), reddens rationem, quia id respicit nudum
« ministerium, quod laicis non prohibetur. Et hanc opinionem
« servari de consuetudine, quidquid sit de rigore juris, testa-
« tur idem Abbas. » (Pignatelli, tom. 3, consultatio 11.)

PROPOSITIO IVª. — *Non videtur hodie in Gallia aptos esse notarios a sola potestate sæculari creatos, ad valide conficienda instrumenta ecclesiastica.* — Nam ex præcedentibus propositionibus, scriptura notarii a sola potestate sæculari creati, *per se et de rigore juris* fidem non facit quoad forum ecclesiasticum; atque id habet dumtaxat ex *recepta generaliter consuetudine.* Ista autem consuetudo hodie quoad Galliam vim non habere ... Nam ideo generaliter olim recepta fuisse

gium, per scripturas nempe suas in foro etiam ecclesiastico faciendi fidem publicam.

Unde in dictis regionibus, si velit judex ecclesiasticus alicujus ex istis notariis opera uti, tutius saltem erit ad vitanda circa valorem actuum dubia, ut prius is episcopali auctoritate notarius creetur, eodem modo ac si minime notarius esset.

§ VII.

Ubinam a notario instrumenta valide confici possint : et valide confecta, ubinam fidem faciant.

Propositio I^a^. — *Notarius quilibet instrumenta valide non conficit, nisi intra territorium illius magistratus a quo notarius creatus est.* — Id tanquam generalem regulam a doctoribus communiter admissum reperies. Rationem dant, notariatum esse officium seu ministerium publicum. « Officium autem publicum restringi solet intra terminos regionis illius (1), a quo « defertur, neque extra illam extenditur ; adeoque extra territorium constituentis minister publicus censetur esse persona privata. » (Pirrhing, in titulum 22, libri 2 decretalium, n. 11.) Hæc tamen conclusio intelligenda est *regulariter;* patitur enim quasdam limitationes, de quibus in sequenti propositione, scilicet :

Propositio II^a^. — *Conficit tamen valide instrumenta extra territorium suum* (2), 1° *si ita ferat alicubi consuetudo;* 2° *si consentiat princeps loci;* 3° *probabiliter si, licet existens extra territorium suum, instrumenta conficiat pro ejusdem territorii sui subditis in id consentientibus.* — « Verumtamen, ait Pirrhing, per con« suetudinem introductam, vel per tacitum consensum seu « concessionem alicujus principis, potest notarius etiam extra

(1) Nempe *illius magistratus.*

(2) Intelligimus territorium illius magistratus a quo notarius creatus est.

strumenta valide ...
strratus a quo notariis
regulam a doctoribus
nem dant, notariatum
« Officium autem po-
gionis illius (1), a quo
r : adeoque extra ter-
s censetur esse per-
2, libri 2 decretalium.
a est *regulariter*; pa-
ibus in sequenti pro-

conficit instrumenta, etiam pro extraneis. — Ita, cum Ponte et Gabriele, tenet Pirrhing citato loco; addens tamen : *Saltem ubi consuetudo id approbat.*

Propositio IV^a^. — *Notarii a Papa sine restrictione locorum creati, regulariter ubique terrarum instrumenta valide conficiunt quoad forum ecclesiasticum.* — Ratio est, quia quilibet notarius valide officium suum explet intra territorium magistratus a quo notarius creatus est : totus autem mundus est territorium Papæ quoad forum ecclesiasticum : poterit ergo notarius a Papa sine restrictione locorum creatus, in toto mundo valide instrumenta exarare. Est autem ea conclusio extra controversiam apud canonistas.

Diximus *regulariter*; quia Tridentina synodus Episcopis facultatem facit notarios, etiam ab Apostolica Sede creatos, ad

nim, et in Ecclesia, et in societate sæculari, notarii excogitati
unt et instituti, ut per ipsorum scriptionem et subscriptionem
ene et in perpetuum constaret de actis et gestis. Qui pro-
cto scopus non obtineretur, si semel a notario confectum
strumentum plenam fidem non faceret ubique, sed in loco
ntum ubi conscriptum est. Imo verus notarius dici non pos-
t cujus instrumento ubique publica fides non deberetur.

Nota. Quomodo vim ad probandum habeant, tum instru-
entum ipsum a notario confectum, tum ejusdem instrumenti
rotocollum, tum exempla ex originali desumpta, tum instru-
enta rasura aliqua vel errore deturpata, vide fuse tractatum

Layman, *Theol. mor.*, tra

5. Quoad requisitam a
rius creari possit, nihil
possint ad id officii assu
Testibus).

« In summa, omnes qui
« tur quoque a notariatu.
libri 2 decret., q. 689.)

ariorum natura. Ideo
lari, notarii excogitati
iem et subscriptionem
tis et gestis. Qui pro-
a notario confectum
t ubique, sed in loco
notarius dici non pos-
les non deberetur.
habeant, tum instru-
ejusdem instrumenti
esumpta, tum instru-
, vide fuse tractatum
etalium, numeris 15,

loco citato; et ita communiter doctores, ut videre est apud Layman, *Theol. mor.*, tract. 5, p. 2, n. 15).

5. Quoad requisitam ætatem ut quis notarius seu cancellarius creari possit, nihil reperio dispositum, nisi quod non possint ad id officii assumi impuberes (lege 3, § 5, ff. *de Testibus*).

« In summa, omnes qui a testimonio repelluntur, repelluntur quoque a notariatu. » (Leurenius, *Forum eccl.*, in tit. 22, libri 2 decret., q. 689.)

§ IX.

Tenetur judex ecclesiasticus notarium seu cancellarium adhibere tam in judicio

De solemnitate juramenti in creandis notariis adhiberi solita.

I. *Quid jurare soleat notarius cum creatur.* — « Notarius cum creatur jurare solet : *primo*, quod conficiet instrumenta de quibus fuerit rogatus, nil veritatis tacendo, vel falsitatis miscendo ; *secundo*, quod non revelabit quod sibi secreto commissum fuerit, nisi justa de causa ; *tertio*, quod non conficiet scienter aliquod instrumentum de contractu usurario, nec de alio quovis illicito ; *quarto*, quod retinebit de omnibus instrumentis... quæ dederit regestum seu pro-

stricte obligatoriam non e
servari satis ex dictis pate
sionem, perjurum fieri no
qui effectus, omisso juram

De officio s

I. Notarii contra officii

dictam juramenti solemnitatem in notariorum creatione stricte obligatoriam non esse. Quam autem laudabile sit eam servari satis ex dictis patet. Et notandum, post juramenti emissionem, perjurum fieri notarium, qui a se jurata non servat; qui effectus, omisso juramento, non sequeretur.

§ XI.

De officio seu obligationibus notarii.

I. Notarii contra officii sui debitum peccant : « *primo,* si « sine sufficienti peritia suscipiant officium. *Secundo,* si jura- « mentum violent. *Tertio,* si in depositione testium aliquid

hujus obligationis impletionem urgere, sub pœna etiam excommunicationis et suspensionis ab officio. Ita doctores communiter. Legata autem facta Fabricæ Sancti Petri tenentur notarii revelare intra mensem. Pro quibus juris dispositionibus, legata pia respicientibus, vide Ferraris (in verbo *Notarius*, n. 4 et seq.).

III. Quæ vetita vel licita sint cancellario Episcopi, sive notario in causis ecclesiasticis, quoad taxam seu emolumenta, vide Ferrarium, ad vocem *Cancellarius*.

... pauperum et
cumque causis civilibus et
præstantes, cum assignati
et de iis electis habeatur r

Si vero in aliqua reli
apud curiam ecclesiastic
neri Episcopus ut procur
modum stabilis officii de
sare ipsa lex censenda es
curet ecclesiasticus jude
patrocinio non destituat

procuratorem pauperum et advocatum, qui iis assistant in quibuscumque causis civilibus et criminalibus, viros pietate et doctrina præstantes, cum assignatione alicujus mercedis, si possibile foret; et de iis electis habeatur ratio in provisionibus beneficiorum.

Si vero in aliqua religione rarissime contingant ejusmodi apud curiam ecclesiasticam pauperum lites, non videtur teneri Episcopus ut procuratorem et advocatum pauperum per modum stabilis officii deputet. Cessante enim legis fine, cessare ipsa lex censenda est. Unde tunc satis erit si, dato casu, curet ecclesiasticus judex, ut pauper litem sustinens idoneo patrocinio non destituatur. Ad quod cæteroquin ex ipso jure naturali tenetur, ne alias opprimatur pauper, qui ob egestatem patronum sibi comparare nequit.

tem teneri sæcularem potestatem, vel ad permittendum Epi-
pis ut per nonnullos curiæ suæ addictos ejusmodi viros, ju-
ciorum suorum efficaci executioni consulant, vel ad præstan-
m iisdem in hunc finem brachii sui auxilium. Ex essentiali
im Ecclesiæ constitutione certum est (ut alibi probavimus)
i competere proprie dictam et efficacem judicialem potesta-
n; hancque non per mere spirituales dumtaxat pœnas exercen-
m, sed per vim etiam coactivam, seu per pœnas temporales et
rporales. Unde quod media ætate passim Episcopi familiam
matam habuerint, non fuit sæcularis potestatis jurium invasio.
amquam, mutatis horum temporum circumstantiis, extra
ntroversiam est decere magis ut hocce præsidium a sæculari

« etiam horum est jussa
« tigantes in jus voca
« exequi, etc. » (Schma
« Intervenit (judicii
« apparitor, seu servi
« et hic citat partes
« refert in scriptis not
« Et istæ personæ neq
« niculum tantum præ
« solum illæ tres per
« reus. » (Pellegrini,
De cursorum officio

ad permittendum Epi-
s ejusmodi viros, ju-
ulant, vel ad præstan-
uxilium. Ex essentiali
ut alibi probavimus,
m judicialem potesta-
ntaxat pœnas exercen-
r pœnas temporales et
im Episcopi familiam
statis jurium invasio.
circumstantiis, extra
præsidium a sæculari
opere gubernia hoc

« cium illorum est jussa sui magistratus et judicis implere, li-
« tigantes in jus vocare, processus, actusque judiciarios
« exequi, etc. » (Schmalzgrueber, loco citato.)

« Intervenit (judiciis) nuntius, seu cursor, seu bajulus, seu
« apparitor, seu serviens curiæ ; qui et alia nomina sortitur :
« et hic citat partes in omnibus actis judiciariis, et postea
« refert in scriptis notario se citasse ut habuit in commissis...
« Et istæ personæ neque sunt de substantia judicii, sed admi-
« niculum tantum præstant : nam de substantia, ut diximus,
« solum illæ tres personæ sunt, nimirum judex, actor et
« reus. » (Pellegrini, parte 2, præmisso 1, n. 8.)

De cursorum officio in exequendis citationibus dicimus infra
ubi de citatione.

CAPUT XVIII.

DE CURIA ARCHIEPISCOPALI, PRIMATIALI ET PATRIARCHALI.

Delineata curiæ episcopalis forma, remanet ut normam etiam Metropolitanæ, Primatialisque et Patriarchalis curiæ paucis indicemus.

§ I.

Quomodo curiæ episcopali similis quoad formam, diversa vero quoad jurisdictionem sit Metropolitana, Primatialis et Patriarchalis curia.

1. Ad formam seu typum episcopalis curiæ possunt et solent aliæ memoratæ constitui et ordinari. Constant nempe Archiepiscopo, vel Primate, vel Patriarcha tanquam judice ordinario primario, Vicario eorum generali tanquam judice ordinario secundario, promotore fiscali, actuario, aliisque in curia episcopali adhiberi solitis. Unde forma ac constitutio interna omnino similis dici potest.

2. Objectum vero circa quod versatur dictarum curiarum jurisdictio ipsis proprium est; et ab objecto jurisdictionis mere diœcesanæ diversum. Nam præter jurisdictionem episcopalem in propriam diœcesim, metropolitanam habet Archiepiscopus in diœceses suffraganeas, primatialem Primas in primatus sui territorium, et patriarchalem Patriarcha in suo patriarchatu.

In quo præcise stet jurisdictio Primati et Patriarchæ propria, non est cur hic disseramus; aliquid autem de hac re attingemus in tractatu de Episcopo.

Sed et determinandam Archiepiscopi potestatem ad eumdem tractatum remittimus, adnotatis dumtaxat paucis, quæ magis ad præsentem scopum referri videntur.

Primo nempe, tanquam tuta regula recipitur, nullam com-

a vero quoad jurisdictionem
... curia.

uriæ possunt et so-
Constant nempe Ar-
anquam judice ordi-
ali tanquam judice
actuario, aliisque in
ma ac constitutio in-

dictarum curiarum
jurisdictionis mere
tionem episcopalem

§ II.

An Officialis metropolitanus possit aut debeat esse idem ac diœcesanus, et quid in forma eundem constituendi sit observandum.

1. Quod possit Archiepiscopus Vicario suo diœcesanam simul et metropolitanam jurisdictionem exercendam committere dubium non est.

2. Si Archiepiscopus aliquem deputet in Vicarium suum *generalem,* nihil determinando circa ipsius jurisdictionem, tali Vicario competet tota generaliter jurisdictio ordinaria Archiepiscopi; ac proinde non tantum jurisdictio ordinaria in diœ-

sed *universalem* (moraliter saltem loquendo) jurisdictionem illius a quo constituitur. In casu autem proposito, neutri ex duobus deputatis Vicariis videtur competere universalis Archiepiscopi jurisdictio : non Vicario diœcesano, siquidem nom haberet jurisdictionem metropolitanam : non metropolitano, cum careret diœcesana.

Non mihi occurrit apud auctores discussa hæcce difficultas. Unde et ab omni conclusione deducenda abstinebo. Id tantum adnotandum videtur, tutius saltem esse ut Archiepiscopus non constituat *limitate* ad metropolitanæ jurisdictionis exercitium eum a quo, tanquam Vicario generali, vult illam jurisdictionem exerceri; sed eum deputet indistincte quoad totam suam jurisdictionem; ne forte alioquin ejusmodi vicariatus generalis in quæstionem vocetur, et pro mera delegatione eum intelligi debere contendatur. Intentum autem suum facile obtinebit Archiepiscopus, si constituto absque dicta limitatione Vicario generali injungat, ut a cognoscendis causis diœcesanis abstineat, et metropolitanæ dumtaxat jurisdictioni exercendæ incumbat.

§ III.

De officio Vicarii generalis Archiepiscopi quoad appellationes.

1° Certum omnino est dari a suffraganeis Episcopis ad metropolitanum tribunal appellationem; causasque appellationum posse et solere ab Archiepiscoporum Vicariis generalibus cognosci et expediri. Constat ex capite *Pastoralis, de Officio ordin.;* ex capitibus *Dilectus, Cum causa* et *Sollicitudinem,* tituli *de Appellationibus;* ex capite primo *de Foro competenti,* in 6; et ex capite *Romana, de Appellationibus,* in 6. « Quæ conclusio « (ait Pellegrini, parte 1, sect. 3, subsect. 1, n. 5) est adeo « vera, ut si Episcopus suffraganeus post appellationem, pro- « moveatur in Archiepiscopum, possit esse judex appellationis « a sententia quam ipse protulit, dum erat Episcopus. Conve-

e quoad totam suam
odi vicariatus gene-
delegatione eum in-
em suum facile obti-
que dicta limitatione
dis causis diœcesanis
isdictioni exercendæ

ad appellationes.

... Episcopis ad me-

« lem, ut est excommunicatio, carceratio, et alia hujusmodi. »

« 3° Ex supradictis, est valde notandum quod non omnis ap-
« pellatio est admittenda a Vicario Archiepiscopi ; ne de facili
« tollantur causæ suffraganeorum, et eorum tribunalia parvi
« pendantur ; et ne suffraganei spernant inhibitiones : nam
« cavetur in sacro concilio Tridentino (sess. 13, c. 1, et sess. 24,
« c. 20, *de Ref.*) quod nec Episcopus nec Vicarius tenentur as-
« sentiri quibuscumque inhibitionibus, et deferre cuicumque
« appellationi, nisi in illis tribus casibus de quibus diximus.
« Quod etiam disponitur per constitutiones pontificias et per
« declarationes Sacræ Congregationis. » (Pellegrini, praxis
Vicariorum, loco citato, n. 13 et seq.)

4° Diversa fit conditio Vicarii generalis Archiepiscopi,
prout appellatur a sententia definitiva, vel dumtaxat a sen-

verentiam dignitatis episcopalis. Sed intelligitur de sen-
ntia definitiva censurarum, et non quando Vicarius gene-
is Metropolitanus inhiberet sub pœna suspensionis seu
erdicti. » (Pellegrini, loco cit., n. 21.)

æc cursim adnotare voluimus, paucissima ex plurimis quæ
ræsentis capitis materiam pertinerent. Ne scilicet cætera,
riis sedibus, sive in hoc, sive in aliis tractatibus collocata,
iliter repeterentur.

od procedit propter
intelligitur de sen-
ando Vicarius gene-
a suspensionis seu
)
ma ex plurimis quæ
Ne scilicet cætera,
actatibus collocata,